

Nadja Schellander

Knjižne serije v otroški in mladinski literaturi

Predstavitev in primerjava Anice Dese Muck in Mini Christine Nöstlinger
kot knjižnih serij za začetniške bralce

DIPLOMARBEIT

zur Erlangung des akademischen Grades
Magistra der Philosophie

Lehramtsstudium
Unterrichtsfächer Slowenisch und Deutsch

Alpen-Adria-Universität Klagenfurt
Fakultät für Kulturwissenschaften

Begutachter: Ao. Univ.-Prof. Dr. Peter Svetina
Institut für Slawistik

Oktober/2010

Ehrenwörtliche Erklärung

Ich erkläre ehrenwörtlich, dass ich die vorliegende wissenschaftliche Arbeit selbstständig angefertigt und die mit ihr unmittelbar verbundenen Tätigkeiten selbst erbracht habe. Ich erkläre weiters, dass ich keine anderen als die angegebenen Hilfsmittel benutzt habe. Alle aus gedruckten, ungedruckten oder dem Internet im Wortlaut oder im wesentlichen Inhalt übernommenen Formulierungen und Konzepte sind gemäß den Regeln für wissenschaftliche Arbeiten zitiert und durch Fußnoten bzw. durch andere genaue Quellenangaben gekennzeichnet.

Die während des Arbeitsvorganges gewährte Unterstützung einschließlich signifikanter Betreuungshinweise ist vollständig angegeben.

Die wissenschaftliche Arbeit ist noch keiner anderen Prüfungsbehörde vorgelegt worden. Diese Arbeit wurde in gedruckter und elektronischer Form abgegeben. Ich bestätige, dass der Inhalt der digitalen Version vollständig mit dem der gedruckten Version übereinstimmt.

Ich bin mir bewusst, dass eine falsche Erklärung rechtliche Folgen haben wird.

Nadja Schellander

Klagenfurt am Wörthersee, im Oktober 2010

Kazalo

Predgovor	5
1 Uvodne besede	6
2 Osnovno terminološko vprašanje: zbirka ali serija?	9
3 Pojav knjižnih serij v otroški in mladinski literaturi	14
3.1 Knjižne serije v slovenski otroški in mladinski literaturi.....	18
4 Knjižne serije in vprašanje trivialnosti	23
4.1 Značilnosti mladinske trivialne literature.....	27
5 Knjižne zbirke in serije za začetno samostojno branje	33
5.1 Značilnosti besedil za začetniške bralce	35
5.2 Slovenske knjižne zbirke in serije za začetno samostojno branje.....	38
6 Primerjalna analiza knjižnih serij Anica Dese Muck in Mini Christine Nöstlinger	43
6.1 Predstavitev avtoric in njunega literarnega ustvarjanja	43
6.1.1 Desa Muck	44
6.1.1.1 Otroška in mladinska literatura Dese Muck	46
6.1.2 Christine Nöstlinger	48
6.1.2.1 Otroška in mladinska literatura Christine Nöstlinger.....	49
6.2 Predstavitev serij Anica in Mini	53
6.2.1 Serija Anica.....	54
6.2.2 Serija Mini.....	59
6.3 Oblikovne značilnosti knjig serij Anica in Mini.....	63
6.3.1 Sprednja stran platnic – naslov in naslovna ilustracija.....	64
6.3.2 Kratko besedilo na zadnji strani platnic	65
6.3.3 Informacija o namembnosti knjig za začetno samostojno branje.....	65
6.3.4 Postavitev strani	65
6.3.5 Pisava	66
6.3.6 Ilustracije.....	67

6.4	Literarni liki v serijah Anica in Mini	68
6.4.1	Anica Pivnik in Hermine Zipfel	71
6.4.2	Najboljši prijatelj Jakob in najboljša prijateljica Maxi	77
6.4.3	Sestra Mojca in brat Moritz	80
6.4.4	Lik očeta	82
6.4.5	Lik mame	84
6.4.6	Lik babice	86
6.5	Predstavitev in primerjava posameznih tem serij Anica in Mini	90
6.5.1	Počitnice na morju	93
6.5.2	Če se otroci izgubijo	100
6.5.3	Nasilje med vrstniki	105
6.5.4	Smrt	109
7	Sklepne besede	116
8	Zusammenfassung	121
9	Seznam literature	124
9.1	Viri	124
9.2	Literatura	126
9.3	Spletni viri in literatura	133
10	Seznam slik z navedbo vira	136
11	Dodatek	139
11.1	Zapis pogovora z Andrejem Ilcem, 18. junija 2010	139
11.2	Zapis pogovora z Darjo Lavrenčič Vrabec in Ido Mlakar, 22. junija 2010	146
11.3	Zapis intervjuja Lejle Švabić z Deso Muck, 14. oktobra 2008	151
11.4	Moja najljubša knjiga 2010 – Seznam 100 najbolj priljubljenih mladinskih knjig	153

Predgovor

S svojim diplomskim delom si izpolnujem željo, ki se mi je porodila ob ukvarjanju s knjižno serijo *Anica* slovenske pisateljice Dese Muck v okviru literarnega seminarja o slovenski otroški in mladinski literaturi. Pri prebiranju zgodb o simpatični navihani osemletni deklici Anici se mi je zazdelo, da so mi literarni liki že nekako znani, prav tako obravnavane teme in format knjig. Spomnila sem se zgodb serije *Mini* avstrijske pisateljice Christine Nöstlinger, ki sem jih z velikim veseljem prebirala kot ljudskošolska učenka v nemškem izvirniku. Številne vzporednosti in skupne poteze so močno pritegnile mojo pozornost, tako da sem si zaželela opraviti podrobnejšo analizo in primerjavo knjig serij *Anica* in *Mini*. Priložnost za to se mi je ponudila v okviru diplomskega dela. Pri tem pa so se mi sproti odpirala in zastavljala številna strokovna vprašanja, ki so zahtevala temeljit pregled in študij obstoječe strokovne literature.

Uresničitev opisane želje mi je omogočil moj mentor dr. Peter Svetina, ki je prijazno sprejel temo za diplomsko delo, me opogumil za širši pristop ter me veskozi podpiral z dragocenimi nasveti in obzirnim usmerjanjem, za kar mu izrekam globoko zahvalo.

Zahvaljujem se dr. Alešu Bjelčeviču z *Oddelka za slovenistiko Filozofske fakultete v Ljubljani*, ki mi je v poletnem semestru 2010 kot univerzitetni mentor omogočil status gostujoče študentke na *Univerzi v Ljubljani*. Zahvalo izrekam Andreju Ilcu, uredniku pri založbi *Mladinska knjiga*, mag. Darji Lavrenčič Vrabc, Idi Mlakar in Vojku Zdravcu s *Centra za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana*, ki so mi prijazno posvetili čas za dragocene intervjuje. Najlepša hvala tudi Vidi Polanšek iz *Slovenske študijske knjižnice v Celovcu* za številne knjižničarske usluge med študijem.

1 Uvodne besede

Če se želimo temeljito ukvarjati s serijama, kot sta *Anica Dese Muck* in *Mini Christine Nöstlinger*, je za razumevanje njunega pojava nujno potrebna obravnava širše zastavljene problematike, ki se navezuje na temo, izbrano za pričujoče diplomsko delo. Zelo zanimivo je na primer že vprašanje samega pojava knjižnih serij v otroški in mladinski literaturi ter vprašanje trivialnosti, ki se v zvezi s knjižnimi serijami pogosto pojavlja. Pri svoji obravnavi sem upoštevala vso razpoložljivo slovensko in nemško strokovno literaturo, ki sem jo uspela izslediti k obravnavani problematiki. Aktualnejše razprave sem našla v strokovnih revijah za otroško in mladinsko književnost, predvsem v slovenski reviji *Otrok in knjiga* ter nemških revijah *Bulletin Jugend & Literatur*, *Eselsohr*, *Kinder-/Jugendliteratur und Medien in 1000 und 1 Buch*. Ker sem želela vplesti tudi zanesljive informacije in avtentična mnenja strokovnjakov iz pedagoške in založniške prakse, sem stopila v stik še s *Centrom za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana* ter z Andrejem Ilcem, vodjo uredništva leposlovja pri založbi *Mladinska knjiga*.

Knjižne serije oz. knjižne zbirke – terminološka vprašanja obravnavam v drugem poglavju – so v zadnjih desetletjih skoraj povsod preplavile knjižni trg otroške in mladinske literature, tako tudi pri Slovencih. Med številnimi večdelnimi knjižnimi izdajami zadnjih let je nedvomno najuspešnejša in najbolj znana *Harry Potter*, fantazijska pripoved v sedmih knjigah angleške pisateljice Joanne K. Rowling, ki je bila prevedena v več kot šestdeset jezikov in doživela tudi zelo uspešno filmsko upodobitev. Svetovna uspešnica *Harry Potter* pa je hkrati prepričljiv primer nove značilnosti sodobnih knjižnih oblik, ki se pogosto pojavljajo v sklopu celovite medijske ponudbe, s tem da se knjižnim izdelkom pridružijo še razni izdelki t. i. novih medijev (prim. Lexe 1997: 18). Namesto že precej uveljavljenega nemškega izraza 'Medienverbund' (medijska združba), Fuchs (2001: 163) predlaga uporabo nemškega izraza 'Produktverbund' (proizvodna združba), ker po njenem mnenju bolj natančno izraža današnjo prakso, ko se literarni liki ne najdejo le na različnih medijskih nosilcih, kot knjigah, revijah, videokasetah, DVD-jih, CD-jih itd., temveč se pojavljajo tudi na drugih izdelkih, kot mapah, torbah, svinčnikih, majicah, igricah, nalepkah itd., ki so vsepovsod na prodaj. Andrej Ilc v zvezi s tem opaža, »da so šli koncepti serij že toliko naprej, da se jih dostikrat razvija že z mislijo, kaj se bo potem iz tega še počelo, kam se bo plasiralo junake in

tako dalje. Tako da so knjige zgolj ena od cele linije izdelkov, tako imenovanega ‚merchandisinga‘.« (Schellander 2010a: 144)¹

O trivialnosti v otroški in mladinski literaturi obstaja pecej literature. Posebno pogosto se v zadnjem času pojavlja očitek trivialnosti v zvezi s knjižnimi serijami, s katerimi se – upravičeno ali ne – povezujeta določena komercialna naravnost in šablonstvo pri vsebini, temah in literarnih likih. Glede tega sem poskušala najti odgovor na vprašanje, ali se iz strokovne literature dajo razbrati posebni kriteriji oz. značilnosti, ki dovoljujejo jasno uvrstitev besedila ali knjige med trivialno literaturo, in v kolikšni meri knjige iz knjižnih serij ustrezajo tem kriterijem. Stavljaja se celo vprašanje, ali je trivialnost na splošno značilnost knjižnih serij.

Največ pozornosti posvečam v diplomskem delu knjižnim serijam v slovenski otroški in mladinski literaturi, med temi pa predvsem tistim, ki so namenjene najmlajšim bralcem začetnikom (nem. Erstleser) in kažejo določene skupne značilnosti, ki jih pogojuje njihova ciljna skupina. Prav za to ciljno skupino so v zadnjih letih številne založbe razvile posebne programe v obliki knjižnih zbirk ali serij, namenjenih začetnemu samostojnemu branju. Ta založniški trend je prišel do izraza tudi v *Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig*², ki jih letno izdaja *Center za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana*. Že leta 2002 so namreč uvedli posebno kategorijo knjig za 'začetno branje' in jo leta 2005 preimenovali v kategorijo 'za začetno samostojno branje'. Leta 2007 so knjige razvrstili po drugih kriterijih, oznaka 'za začetno samostojno branje' pa se odslej v seznamu pojavlja kot opomba pri knjigah, ki so namenjene začetniškim bralcem. Vse to potrjuje aktualnost vprašanj, povezanih s knjižnimi serijami oz. knjigami za začetniške bralce, ki se jim v pričujočem delu približujem z različnih zornih kotov.

V prvih petih delih svojega diplomskega dela se ukvarjam z nekoliko bolj literarnoteoretičnimi in literarnopedagoškimi oz. literarnodidaktičnimi vprašanji, šesto poglavje pa je v celoti posvečeno knjižnima serijama *Anica* in *Mini*. Izhajajoč iz teorije o knjigah za začetniške bralce podajam analizo oblikovnih značilnosti, literarnih likov in obravnavanih tem. Glavni literarni liki serij so z navedbo številnih citatov iz knjig

¹ Pri tem viru gre za zapis intervjuja z Andrejem Ilcem, ki ga v celoti navajam v dodatku diplomskega dela.

² Prim. *Priročnike za branje kakovostnih mladinskih knjig* Centra za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica na spletni strani Mestne knjižnice Ljubljana, URL: <http://www.mklj.si/index.php/posebne-dejavnosti/dejavnosti-za-odrasle/pionirska-center-za-mladinsko-knjizevnost-in-knjiznicarstvoknjizevnost-in-knjiznicarstvo> (uporabljeno 2010-08-12)

predstavljeni bolj podrobno, prav tako štiri teme (počitnice na morju, če se otroci izgubijo, nasilje med vrstniki, smrt), ki se pojavljajo v obeh serijah. Seveda pa sta v poglavju v celoti predstavljeni obe izredno uspešni knjižni seriji sodobne mladinske literature ter njuni avtorici Desa Muck in Christine Nöstlinger.

Naj povem že kar na začetku, da se mi je zaradi številnih podobnosti med serijama na skoraj vseh ravneh (format, literarni liki, vsebine, teme idr.) samodejno zastavilo vprašanje, ali so te vzporednosti samo naključne. Ker so bile prve knjige serije *Mini* prevedene v slovenščino že leta 1997, torej štiri leta pred izidom prve *Anice*, in tudi avtorica Desa Muck v intervjuju za *Delo* omenja, da je pri pripravah na serijo proučevala knjižni trg glede na literaturo te vrste (prim. Jaklič 2004: 9), določenega vpliva ni mogoče docela izključevati, predvsem če se upošteva dejstvo, da razen Nöstlingerjinih *Zgodb o Francu*³ in serije *Mini* na slovenskem knjižnem trgu ni bilo veliko podobnih knjižnih serij kot možnih vzorcev. Seveda pa so podobnosti pri vizualni in deloma tudi pri vsebinski realizaciji lahko slučajne in si jih je mogoče razlagati s podobno knjižno koncepcijo, enako ciljno skupino bralcev in splošnim trendnim pojavom na knjižnem trgu. Jasnejšo sliko o podobnostih in razlikah med serijama daje primerjalna analiza oblikovnih značilnosti, literarnih likov in obravnavanih tem, ki jo podajam v šestem poglavju diplomskega dela.

³ Serija *Zgodbe o Francu* izhaja v slovenskem prevodu od leta 1992 pri celovški *Mohorjevi založbi*.

2 Osnovno terminološko vprašanje: zbirka ali serija?

Zastavimo si najprej vprašanje, kako poimenovati pojav izida več besedil istega avtorja, ki se smiselno povezujejo v nekakšno celoto in se izdajajo po navadi tudi pod nekim povezovalnim naslovom (npr. *Pet prijateljev* Enid Blyton, *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka, *Novohlačniki* Thomasa Brezine). V slovenski strokovni literaturi se za poimenovanje takšnih besedil pojavljata izraza 'zbirka' in 'serija', pri čemer je mogoče zaznati prevladovanje izraza 'zbirka', ki ga mestoma zamenjuje izraz 'serija', brez opazne pomske razlike.

V nemški strokovni literaturi obstaja opredelitev pojma 'Serie als literarische Form' (serija kot literarna oblika), ki jo je podala Heidi Lexe v članku *Unendliche Weiten...* v reviji *1000 und 1 Buch* leta 1997. Izraz 'Serie'⁴ definira kot niz posameznih v sebi zaključenih epizod, ki izhajajo vedno iz enakega pripovednega položaja, stalne besedilne prvine pa pri tem doživljajo na novi vsebini temelječe variacije:

»Eine Serie setzt sich zusammen aus in sich abgeschlossenen Episoden, die aus einer jeweils gleichbleibenden Erzählsituation heraus entstehen. Daraus ergibt sich ein Spannungsverhältnis zwischen konstanten Textbausteinen und deren jeweils durch neue Erzählinhalte variiertem Arrangement.« (Lexe 1997: 21)

Nemškemu pojmu 'Serie', kot ga zastavlja Lexe, sorodne pojavne oblike knjižnih izdaj so po njenem mnenju oblike, ki jih imenuje 'Reihe'⁵, 'Mehrteiler'⁶ in 'Fortsetzung'⁷, vsaka od njih z jasnimi razpoznavnimi znaki (prim. Lexe 1997: 21).

Glavna značilnost knjižne izdaje, imenovane 'Mehrteiler'⁸, je po Lexe en sam pripovedni lok, ki povezuje vse knjige in je po navadi prekinjen na najbolj napetih mestih. Tudi knjižna izdaja, imenovana 'Fortsetzung'⁹, kronološko nadaljuje in dopolnjuje že znano vsebino, vendar vsaka knjiga predstavlja v sebi zaključeno enoto glede na pripovedni čas in vsebino, kar pomeni, da za razumevanje zgodbe v posamezni knjigi ni potrebno poznavanje vsebine predhodnih knjig. (Prim. Lexe 1997: 21–22)

⁴ »Serie [...] serija, vrsta; im *Fernsehen*: nanizanka;« (VNSS 1992: 1012)

⁵ »Reihe [...] vrsta; niz; *Mathematik* vrsta [...]; *Technik* serija;« (VNSS 1992: 893)

⁶ »Mehrteiler [...] im *Fernsehen*: nanizanka;« (VNSS 1992: 727)

⁷ »Fortsetzung [...] nadaljevanje;« (VNSS 1992: 359)

⁸ »Ein Mehrteiler führt nur einen Handlungsbogen zu Ende, unterbricht jedoch an verschiedenen Stellen, wohl zumeist an den Spannungshöhepunkten.« (Lexe 1997: 21)

⁹ »Die Fortsetzung überschneidet sich dort mit dem Mehrteiler, wo es darum geht, auf Vorhandenes aufzubauen, schließt jedoch jeden Band sowohl in seinen Erzählinhalten als auch die erzählte Zeit betreffend in sich ab. Eine einmal entworfene Handlungsstruktur wird wieder aufgenommen und bildet die Grundlage für deren chronologische Fortführung oder Ergänzung.« (Lexe 1997: 22)

Odločilni razpoznavni znak za razlikovanje med pojmom 'Serie' in 'Reihe' je za Lexe (1997: 21) avtorstvo. Pojem 'Reihe' zaobsega po navadi knjige različnih avtorjev, za pojem 'Serie' pa velja pravilo, da so vse knjige izpod peresa istega avtorja oz. avtorskega kolektiva. Knjige, zbrane v 'Reihe'¹⁰, se na prvi pogled povezujejo zgolj na podlagi formalnih kriterijev, kot so to enaka velikost in postavitev strani, oblikovanost besedila in slik ali vrsta pisave. Najpogosteje je v ozadju enotne edicije knjig didaktični razmislek ali namen založbe, da tematsko podobna besedila združi v optično enotno in s tem potrošniku olajša orientacijo.

Potrebo po enotnem razlikovanju med pojavoma, imenovanima 'Serie' in 'Reihe', je v nemških literarnoznanstvenih besedilih vedno spet mogoče zaslediti. Npr.:

»Bei [...] Reihen handelt es sich um Werke, die von ein und demselben Verlag unter einem Motto und mit gleicher Ausstattung herausgegeben, aber meist von verschiedenen Autoren verfasst werden. [...] Diese Reihen sind nicht zu verwechseln mit ‚Serien‘, bei denen ein Autor/eine Autorin das Lebensschicksal einer Person über Jahre beschreibt.« (Asper 2006: 1)

Če upoštevamo definicije pojmov, kakor jih najdemo pri Lexe (1997: 21–22), se v slovenski strokovni literaturi za nemška izraza 'Reihe' in 'Serie' uporablja izraz '(knjižna) zbirka', ki ga ponekod, kjer pomensko gre za nem. 'Serie', zamenjuje izraz '(knjižna) serija'. Uporaba izraza 'serija' vendar ni dosledna, saj se v nekaterih besedilih za to, kar je nem. 'Serie', uporabljata hkrati izraza 'zbirka' in 'serija'. Tako je npr. v članku *Otroški pogled na priljubljenost knjig v primerjavi s pogledom knjižničarjev na mladinsko literaturo* avtorjev Tilke Jamnik, Ide Mlakar in Vojka Zdravca, objavljenem v reviji *Otrok in knjiga* leta 1999, na enem mestu govor o »zbirk[i] [podčrtala N. Sch.] Pet prijateljev, avtorice Enid Blyton« (str. 121), medtem ko na drugem mestu govorijo o »serij[i] [podčrtala N. Sch.] Pet prijateljev, pisateljice Enid Blyton« (str. 123). Podobno sem zasledila tudi v knjigi *Sedem pisav* (2009) Dragice Haramija, ki *Anico* Dese Muck poimenuje tako za 'zbirko' kot tudi za 'serijo'¹¹, opaziti pa je, da uporablja izraz 'serija' daleč pogosteje.

Moje opažanje, da v slovenščini terminologija na tem področju še ni prav določena in ustaljena, so dobile dodatno potrditev tudi v pogovoru z Andrejem Ilcem, urednikom leposlovja pri založbi *Mladinska knjiga*, in Darjo Lavrenčič Vrabcem ter Ido Mlakar s *Centra*

¹⁰ »Gestalten sich die Rahmenbedingungen aufgrund ausschließlich formaler Aspekte, handelt es sich [...] um eine Reihe: Die Konstanten bilden hier Layout, Text-Bild-Gestaltung oder Schriftart, didaktische Überlegungen sowie die Intention, aufgrund bestimmter inhaltlicher Klammern zusammengehörende Texte einheitlich zu editieren. Sachbuchreihen, Erstlesereihen sowie Klassikerreihen bilden die drei Schwerpunkte im Bereich der Kinder- und Jugendliteratur.« (Lexe 1997: 21)

¹¹ Prim. (Haramija 2009: 96–116)

za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti (CMKBD) – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana.

Andrej Ilc je na vprašanje, ali se mu zdi, da se v slovenski jezikovni rabi razlikuje med 'zbirko' in 'serijo', odgovoril:

»V slovenščini to razlikovanje ni dorečeno. Meni osebno je razlika čisto jasna. Zbirka je za mene nekaj bolj dolgoživega. Mladinska knjiga izdaja zbirke, ki jih po tehtnem razmisleku zapolnujemo s knjigami različnih avtorjev: Sinji galeb ali Odisej, na primer [...] Zame so zbirke še vedno bistvene, čeprav se zdi, da na trgu trenutno bolj prevladujejo serije, ki se bolj ali manj vrtijo okoli določenih junakov. Zgleda, da ta terminologija ni jasno določena in se uporablja kar izmenično, poljubno.« (Schellander 2010a: 145)

Tudi vodja CMKBD, Darja Lavrenčič Vrabc, je mnenja, da se »[p]ojma zbirka in serija [...] v slovenščini pogosto zamenjujeta« (Schellander 2010b: 146)¹², Ida Mlakar pa dodaja, da gre »[p]ri zbirkah in serijah [...] pravzaprav za isto pojmovanje. Razlika med zbirko in serijo je samo ta, da je enkrat uporabljena slovenska ustreznica, drugič tuja. Uporaba je čisto naključna, med pojmomoma ni nobene vsebinske razlike.« (Schellander 2010b: 147)

Na CMKBD po lastnih izjavah dobro poznajo problem manjkajoče oz. nedoločene terminologije, saj so v preteklosti morali v zvezi s *Priročnikom za branje kakovostnih knjig*¹³ ali s postavitvijo knjig v knjižnici »kot praktiki dostikrat prehiteti stroko s takimi poimenovanji [in] sami izumiti pojme, ker teh ni bilo.« (Schellander 2010b: 146) Tako si po besedah Ide Mlakar tudi tokrat prizadevajo, da bi v prihodnje uveljavili razlikovanje med tem, kar Lexe poimenuje kot 'Reihe' in 'Serie'. Za razlikovanje omenjenih pojavnih oblik knjižnih izdaj nameravajo uporabljati izraz '(knjižna) zbirka' za nem. 'Reihe' in izraz '(knjižna) nanizanka' za nem. 'Serie':

»Knjižna zbirka je utečen založniški pojem za recimo Sinji galeb ali Čebelico, znotraj zbirk izhajajo različni avtorji in različni naslovi, družijo jih prepoznavna oblika, oprema. Lahko pa zbirko sestavljajo bolj ali manj povezane zgodbe nekega junaka (Franc, Mini) ali neke skupine junakov (Novohlačniki, Pet prijateljev). Tako zbirko pri nas [na Centru za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica, opomba N. Sch.] imenujemo nanizanka, knjižna nanizanka, podobno kot televizijska nanizanka. Ampak v teoriji tega ni.« (Schellander 2010b: 146)

¹² Pri tem viru gre za zapis intervjuja z Darjo Lavrenčič Vrabc in Ido Mlakar, ki ga v celoti navajam v dodatku diplomskega dela.

¹³ *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki se je do leta 2010 še imenoval *Pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig*, je projekt CMKBD, ki s pregledom knjižne produkcije mladinske literature preteklega koledarskega leta informira o novih mladinskih knjigah in z anotacijami opozarja na posebno kakovostno branje. (Prim. URL: <http://www.mklj.si/index.php/posebne-dejavnosti/dejavnosti-za-otroke/pionirska-center-za-mladinsko-knjizevnost-in-knjiznicarstvo>, uporabljeno 2010-08-13)

Navedene izjave torej potrjujejo, kar je pokazal pregled slovenske strokovne literature, da se namreč za nemški izraz '(Buch-)reihe' v slovenščini dosledno uporablja izraz '(knjižna) zbirka', kadar pa gre za nemški izraz '(Buch-)serie', terminologija (še) ni jasno določena in ustaljena. Pri tem je treba upoštevati, da se je literarna oblika '(Buch-)serie' v slovenski mladinski književnosti pojavila šele konec osemdesetih let dvajsetega stoletja s prevodi knjig *The Famous Five* angleške pisateljice Enid Blyton, ki jih je založba *Mladinska knjiga* izdajala kot 'zbirko' z naslovom *Pet prijateljev* (prim. Schellander 2010a: 145). Izraz 'zbirka', ki se je do tedaj uporabljal le v pomenu nemškega izraza '(Buch-)reihe', se je tako prenesel tudi na to vrsto knjižnih izdaj. Kmalu pa se je po vsej verjetnosti pod vplivom angleškega izraza '(book) series' in nemškega izraza '(Buch-)serie', iz teh dveh jezikov je bilo namreč največ prevodov v slovenščino, za to literarno obliko poleg izraza 'zbirka' začel pojavljati tudi izraz 'serija'.

V pogovorih s strokovnjaki je bilo čutiti potrebo po odpravi terminološke zadrege, saj je predvsem pri katalogizaciji in opisu knjig potrebno in smiselno razlikovati med obliko knjižne izdaje ('zbirka') in literarno obliko, ki zaobsega več knjig ('serija'). O tej potrebi priča tudi izjava Ide Mlakar s *CMKBD*, da v *Priročniku za branje kakovostnih mladinskih knjig* v prihodnje nameravajo uveljaviti vsebinsko razlikovanje med omenjenima pojavoma. (Prim. Schellander 2010b: 147)

Ker sem tudi sama prepričana o nujnosti doslednega terminološkega razlikovanja omenjenih pojavov knjižne produkcije, sem se za potrebe svojega diplomskega dela zaradi še nerazčiščene slovenske strokovne terminologije oprla na definicije, ki jih je za nem. 'Reihe' in 'Serie' uvedla Heidi Lexe v že omenjenem članku *Unendliche Weiten...* .

Po mojem nemškemu izrazu '(Buch-)reihe' ustreza slovenski izraz '(knjižna) zbirka', saj je že »utečen založniški pojem« (Schellander 2010b: 146) in ga kot takega najdemo tudi v slovarjih¹⁴. Z izrazom '(knjižna) zbirka' v nadaljevanju označujem samo še skupino knjig, ki izhajajo pri določeni založbi z enakimi, zanjo prepoznavnimi formalnimi značilnostmi, kot so velikost knjige, oblikovanost platnic, postavitev strani, pisava in preostala zunanja opremljenost. Manjše ali večje število knjig, ki imajo različne naslove in po navadi tudi različne avtorje, v zbirko združuje npr. skupna tema, določena namembnost, razni didaktični ali založniški razmisleki. Slovenske knjižne zbirke z bogato tradicijo so npr. *Čebelica*, ki jo

¹⁴ »Klásje [...] |slovenska knjižna zbirka|« (SP 2010: geslo 'Klasje');
»zvezek [...] 2. vsak od posameznih delov knjige, tiskanega dela: [...] knjižna zbirka ima petdeset zvezkov knjig« (SSKJ 2000: geslo 'zvezek');
»zbirka [...] knjižna: die Buchreihe, Schriftenreihe, Bücherreihe« (VSNS 1995: 1281)

sestavljajo otroške slikanice, ali *Sinji galeb*, v kateri so zbrane novitete in klasika mladinske književnosti, oboje v založbi *Mladinska knjiga*. Primer namembnostne zbirke predstavlja zbirka *Klasje*, ki jo izdaja *Državna založba Slovenije*. V njej so zbrana leposlovna dela slovenske in svetovne književnosti za potrebe srednješolskega domačega in maturitetnega branja s spremnim besedilom, ki vsebuje strokovne informacije o avtorju in literarnem delu.

Za nemški izraz '(Buch-)serie', ki se uporablja za skupino knjig enega avtorja ali avtorskega kolektiva in jih povezujejo enake oblikovne značilnosti in ponavljajoči se vsebinski elementi kot npr. literarni liki, se mi po pregledu strokovne literature in mojih pogovorov s strokovnjaki ponujata izraza '(knjižna) serija' in '(knjižna) nanizanka'. Medtem ko se izraz '(knjižna) serija' v strokovni literaturi že uporablja, npr. v že omenjeni publikaciji *Sedem pisav* Dragice Haramija, in je prisoten tudi v splošni jezikovni rabi, kar dokazujejo pogovori s strokovnjaki¹⁵ in intervjuji z Deso Muck¹⁶, izraza '(knjižna) nanizanka', o uporabi katerega razmišljajo na *CMKBD*, v javnosti še nisem zasledila. Izraz 'nanizanka' se mi zdi poleg tega precej vezan na televizijski svet, kot takega ga prikazujejo tudi slovarji¹⁷. Izraz 'serija' sicer tudi nastopa kot del uveljavljene besedne zveze 'televizijska serija'¹⁸, ima pa v primerjavi z izrazom 'nanizanka' precej širši pomen. Tudi glede na sistematiko literarnih oblik, kot jih v članku *Unendliche Weiten...* predstavlja Heidi Lexe, in ki odpira dodatno vprašanje, kako po slovensko dosledno poimenovati literarni obliki, ki jih Lexe imenuje 'Mehrteiler' in 'Fortsetzung', se mi zdi uporaba izraza '(knjižna) serija' za nem. '(Buch-)serie' najbolj ustrezna in vsaj v okviru pričujočega diplomskega dela povsem upravičena in utemeljena.

¹⁵ Prim. npr. (Schellander 2010a) in (Schellander 2010b)

¹⁶ Prim. npr. (Švabić 2008, www.tv slo.si) in (Vidali 2005)

¹⁷ »nanizanka [...] publ. televizijski film, igra v nadaljevanjih, sestavljena iz samostojnih, samo okvirno, snovno povezanih zgodb: gledati, predvajati nanizanko« (SSKJ 2000: geslo 'nanizanka');
»nanizanka [...] televizijska ~« (SP 2010: geslo 'nanizanka');
»nanizanka [...] Fernsehserie« (VSNS 1995: 490)

¹⁸ »sêrija [...] 2. navadno v zvezi televizijska serija *televizijski film ali televizijska igra v nadaljevanjih*: posneti, predvajati novo televizijsko serijo« (SSKJ 2000: geslo 'serija')

3 Pojav knjižnih serij v otroški in mladinski literaturi

Zgodovinski razvoj knjižnih serij je neposredno povezan s pojavom zabavne literature v 19. stoletju, ki je zadovoljevala potrebe meščanstva po enostavno dostopni literaturi. V časopisih, revijah, tednikih, koledarjih in letopisih so začeli izhajati romani v nadaljevanjih, ki so prinašali zabavno in kratkočasno bralno doživetje. V nemškem jezikovnem prostoru je s tem pojavom tesno povezano ime avtorja Karla Maya, ki je svoja dela, od katerih sta najbolj znana gotovo *Vinetou* in *Old Surehand*, objavljala v obliki kolportažnih romanov oz. v nadaljevanjih v raznih revijah. Ko so romani pozneje izšli v knjižni obliki, po navadi v več zvezkih, se je založba odločila za enotno zunanjo obliko knjig in jim s tem dala razpoznavno zunanost, podčrtala njihov serijski značaj ter nagovorila zbiralni nagon bralcev. (Prim. Lexe 1997: 17) Vse zgoraj našteje značilnosti so do danes ohranile svojo veljavnost in tvorijo pomemben sestavni del bistvenih lastnosti knjižnih serij. Funkcija knjižnih serij je po besedah Horsta Heidtmanna (1993: 157) v osnovi enaka izdelkom z blagovno znamko: pridobijo najkupce, ki v rednih časovnih presledkih kupijo določen izdelek, za katerega vedo, da ustreza njihovim pričakovanjem.

V prvi polovici 20. stoletja so se znotraj zabavne literature pojavili še pogrošni romani, ki so kot lahko dostopni in poceni zveščki doživeli velik uspeh. Proti njim in stripom pa se je v petdestih letih 20. stoletja začel t. i. 'boj proti ničvredni plaži' (nem. 'Kampf gegen Schmutz und Schund'), ki je do danes vzrok temu, da se zabavna literatura pogosto označuje kot manjvredna oz. trivialna. (Prim. Lexe 1997: 18) Vprašanju trivialnosti knjižnih serij je namenjeno več pozornosti v naslednjem poglavju.

V otroški in mladinski literaturi je pojav knjižnih serij neločljivo povezan z angleško pisateljico Enid Blyton (1897–1968), ki je napisala nad 700 knjig za otroke, med katerimi so pri mladih bralcih po vsem svetu zelo priljubljene serije *The Famous Five* (slov. *Pet prijateljev*; nem. *Fünf Freunde*), *Noddy* (slov. *Prihaja Nodi*, nem. *Noddy/Nicki*), *St. Clare's* (nem. *Hanni und Nanni*), *Adventure series* (nem. *Abenteuer-Serie*), *Secret Series* (nem. *Rätsel-Serie*) in še mnoge druge. Zgodbe avtorice Enid Blyton so bile doslej prevedene v več kot štirideset jezikov¹⁹, število prodanih knjig na leto pa dosega okoli osem milijonov izvodov. (Prim. Bischof/Heidtmann 1999: 3) Uspešnost knjig Enid Blyton razlagata

¹⁹ V slovenščini so doslej izšle knjige iz serij *The Famous Five* (slov. *Pet prijateljev*, 1988–) in *Mystery series* (slov. *Skrivnosti*, 1992–) pri založbi *Mladinska knjiga* ter *Noddy* (slov. *Prihaja Nodi*, 2005–) pri *Tehniški založbi Slovenije*.

Bischof/Heidtmann (1999: 5–6) z dejstvom, da pisateljica v zgodbah ustvarja svoj svet za otroke, pravi »Blyton-Universum« (Bischof/Heidtmann 1999: 6), ki je v nasprotju z realnostjo, čeprav v besedilih sugerira vsakdanjost in resničnost dogajanj. Glavne osebe nikoli niso odrasli, temveč vedno otroci, ki ukrepajo povsem samostojno in pogumno. Bralec sledi dogajanju iz njihove perspektive, pri čemer med branjem ne doživlja nobenih neprijetnih presenečenj, saj se napetost ali nesreča vedno že vnaprej napovedujeta v besedilu samem ali v naslovih poglavij. Literarni liki so povsem enodimenzionalni, po značaju statični, ali dobri ali zli, v skladu z značajem pa je tudi njihova zunanost. Dihotomija med dobrim in zlim se kaže tudi v razpletu zgodb, ki se vedno končajo srečno s happy endom, pri katerem se dobro nagradi, zlo pa kaznuje. Bischof/Heidtmann (1999: 4) knjige Enid Blyton označujeta kot uspešno standardizirano zabavno literaturo za otroke²⁰, za katero sta značilni zelo nizka literarna kompleksnost in specifika serijskega pripovedovanja, ki skupaj z atraktivnostjo pripovednega vzorca in literarnimi liki navdušujeta že nekaj generacij mladih bralcev po vsem svetu. Priljubljenost in uspeh avtorice Enid Blyton je po mnenju Heidi Lexe (1997: 18) prispeval tudi k spremembi mnenja znotraj literarne vede, ki je morala odložiti prepričanje, da lahko enači zabavnost s trivialnostjo in priznati upravičenost trivialne zgradbe otroških knjižnih serij, ki jo ne nazadnje upravičuje pravica otrok do zabavnega branja.

O priljubljenosti knjižnih serij med mladimi bralci ne pričajo le visoke številke pri prodaji in izposoji v knjižnicah, temveč tudi dejstvo, da se na trgu pojavlja vedno več knjižnih serij za vse starostne skupine – od slikanic za najmlajše do raznih fantastičnih in detektivskih zgodb za starejše bralce. Tudi v revijah za otroško in mladinsko literaturo je od devetdesetih let 20. stoletja naprej vedno pogosteje zaslediti predstavitev knjižnih serij ter članke in razprave, ki se z njimi ukvarjajo po strokovni plati. Nemški literarni mesečnik *Bulletin Jugend & Literatur* je v letih 2000–2003 temu trendu posvetil posebno težišče, s tem da je bralcem v svoji novembrski številki predstavil tržne novosti na področju knjižnih serij in zbirk ter jim vsakič postregel z zelo zvenečim naslovom: »Serien-Schmöker«²¹ (serijski špehi), »Meterweise Geschichten«²² (zgodbe na metre), »Fortsetzung folgt«²³ (se nadaljuje) in »Wiederholungstäter«²⁴ (delinkventni povratniki).

²⁰ »erfolgreich standardisierte Kinderunterhaltung« (Bischof/Heidtmann 1999: 4)

²¹ Prim. Bulletin Jugend & Literatur 11/2000, str. 13

²² Prim. Bulletin Jugend & Literatur 10/2001, str. 11

²³ Prim. Bulletin Jugend & Literatur 11/2002, str. 11

²⁴ Prim. Bulletin Jugend & Literatur 11/2003, str. 11

Knjižnih serij si danes enostavno ni več mogoče odmisлити iz otroške in mladinske literature, saj so jih mladi bralci prav vzljubili, poskrbljeno pa je tudi za različne okuse. Založbe v svojih programih nudijo serije za različne starostne skupine in interese, obstajajo posebne fantovske in deklinške serije, prav tako pa so v serijah zastopani žanri, od življenjskih oz. družinskih zgodb vse do kriminalk, detektivk, shrljivk in grozljivk ter pustolovskih, fantastičnih in ljubezenskih zgodb. Opaziti je tudi, da se ob določenih odmevnih dogodkih pogosto pojavljajo knjižne serije na isto temo. Tako je bilo npr. okoli svetovnega prvenstva v nogometu v Nemčiji leta 2006 na nemškem knjižnem trgu naprodaj več otroških knjižnih serij na temo nogometa²⁵.

Trend nastajanja in izdajanja knjižnih serij se nadaljuje. To je po besedah urednika Andreja Ilca z »založniškega stališča [...] popolnoma razumljivo, ker ko se serija enkrat prime, se prodaja tako rekoč sama, oz. založnik samo še skrbi, da knjige redno prihajajo na trg.« (Schellander 2010a: 142). Serijska produkcija poleg tega založbi omogoča nižje proizvodne, reklamne in prodajne stroške, avtorju pa razmeroma hitro in preprosto ustvarjanje novih zgodb na osnovi stalnih, za določeno serijo značilnih elementov. (Prim. Heidtmann 1997a: 2)²⁶

Kakor je ugotovil Horst Heidtmann (1997a: 1–2), knjižne serije očitno zelo uspešno zadovoljujejo potrebe bralstva vseh starostnih skupin, čeprav posamezne enote serij po navadi predstavljajo le variacije zgodb po za serijo značilni šabloni. Zgodbe sicer vedno vsebujejo kaj novega, vendar novi elementi tistega, kar je bralcem iz prejšnjih epizod znano in pri njih priljubljeno, nikakor ne prekrivajo. Skrivnost priljubljenosti serij vidi Heidtmann tudi v redukciji recepcijskega napora, saj konzumacija serij zaradi vsebinske nezapletenosti in preglednega števila literarnih oseb od bralca ne zahteva večjega miselnega napora. Serije svojih konzumentov praviloma tudi ne vznemirjajo, temveč potrjujejo njihova pričakovanja in jim s tem dajejo občutek varnosti v krogu znanih serijskih likov, ki agirajo in reagirajo na povsem predvidljiv način. Nenazadnje pa serije najpogosteje zadovoljujejo željo povprečnega bralca po zmagi dobrega nad zlim in po srečnem izteku dogajanja.

²⁵ Npr. *Die wilden Fussballkerle* avtorja Joachima Masanneka (2002–), *Die Teufelskicker* avtorice Frauke Nahrgang (2005–) in *Die fantastischen Elf* avtorice Marliese Arnold (2005–).

²⁶ »Die serielle Produktion reduziert Herstellungs-, Werbungs- und Vertriebskosten. Ein Autor (oder ein Autorenteam) kann mit einem einmal konzipierten, in Eigenschaften und Verhaltensweisen weitgehend festgelegten Figurenensemble mit bescheidenem Phantasie- und Zeitaufwand Episode für Episode am Fließband herunter schreiben.« (Heidtmann 1997: 2)

Pomemben element v zvezi z veliko priljubljenostjo knjižnih serij v primerjavi z drugimi (neserijskimi) knjigami je prav gotovo tudi bralčeva možnost spremljanja določenega literarnega lika ali določenih literarnih likov skozi različne prigode v posameznih delih serije. Identifikacija bralca z literarno osebo torej ni omejena le na eno zgodbo oz. knjigo, temveč se lahko nadaljuje, dokler se serija ne ukine. Predvsem mladi bralci se pogosto zelo navežejo na literarne like, jih neredko vzljubijo ter z užitkom in navdušenjem vedno spet sledijo njihovim dogodivščinam. Ida Mlakar s *CMKBD* se povsem strinja s to domnevo, ko pravi:

»Mislim, da gre za pomemben psihološki moment: mladi bralec sprejme nekega knjižnega junaka za svojega in je zainteresiran še za kakšno njegovo prigodo. Enostavno ga nekako udomači, postane nekako njegov knjižni prijatelj. [...] Gre za to, da posvojiš knjižne junake, z njimi živiš in ti postanejo na nek način blizu. Ta psihološki moment [...] se da lepo izrabiti za izdajanje serij oziroma knjižnih zbirk.« (Schellander 2010b: 148)

Tudi bralčeva radovednost, kaj se bo literarnemu liku v nadaljevanju še pripetilo, igra pomembno vlogo pri priljubljenosti posamezne serije in bralčevo zvestobo do nje. Podobno ugotavlja tudi Ida Mlakar, ki za serijo *Mavrične vile*²⁷ pravi, da »mlade bralke zelo nestrpno čakajo na naslednja nadaljevanja« (Schellander 2010b: 148). Moment napetosti, kako se bo neko dogajanje nadaljevalo, v še večji meri velja za literarni obliki, ki jih nemško imenujemo 'Mehrteiler' in 'Fortsetzung', pri katerih se pripovedni lok razprostira čez vse posamezne knjižne dele, medtem ko je za serije značilno, da vsaka knjiga predstavlja v sebi zaključen pripovedni lok. Zagotovo pa tudi pri serijah lahko izhajamo iz tega, da na bralčevo odločitev, prebrati še kakšno knjigo iz serije, odločilno vpliva tudi njegova radovednost oz. želja, da izve še kaj več o svojem priljubljenem knjižnem junaku.

Kot eno izmed značilnosti serij in skrivnosti njihovega uspeha je treba poudariti tudi zunanjo enotnost knjig. Posamezne knjige ene serije imajo namreč skoraj vedno navzven prepoznavno obliko (velikost in debelost knjige, oblikovanost platnic in hrbta, pisava, barve itd.) in so včasih celo označene s tekočo številko. To po eni strani omogoča bralcu hitro (optično) prepoznavanje serije na prodajnih policah ali v knjižnici, po drugi strani pa nagovarja tudi njegov nagon po zbiranju in posedovanju oz. poznavanju celotne serije. Če upoštevamo, da so otroci nasploh strastni zbiralci, lahko zanimivi pojav uspešnosti in priljubljenosti knjižnih serij še bolje razumemo.

²⁷ Knjižna serija *Mavrične vile* (angl. *Rainbow Magic*) skupine angleških avtoric, ki pišejo pod psevdonimom Daisy Meadows, izhaja v slovenskem prevodu od leta 2006 pri založbi *Mladinska knjiga*.

3.1 Knjižne serije v slovenski otroški in mladinski literaturi

Začetek vzpona popularnih mladinskih knjižnih serij v Sloveniji, ki neprekinjeno traja vse do danes, je po mnenju Darje Lavrenčič Vrabec s *CMKBD* (prim. Schellander 2010b: 147) povezan z avtorico Enid Blyton in dogodivščinami petih prijateljev v njenih knjigah iz serije *Pet prijateljev*, ki v slovenskem prevodu izhajajo od leta 1988 naprej. Seriji *Pet prijateljev* so na slovenskem knjižnem trgu kmalu sledili prevodi drugih mednarodno uspešnih knjižnih serij, med katerimi so bile npr. knjige iz serij *Skrivnosti* Enid Blyton, *Novohlačniki* Thomasa Brezine, *Baletni copatki* Lorne Hill, *Knjižni pirati* Joa Pestuma, *Kafe klub* Ann Bryant, *Mala čarovnica Lili* KNISTER-ja ali *Kurja polt* pisatelja R. L. Stine. Trend knjižnih serij se je v slovenskem prostoru v devetdesetih letih prejšnjega stoletja silovito razmahnil in nadaljeval tudi v prvem desetletju novega stoletja. (Prim. Lavrenčič Vrabec 2002: 7)

Priljubljenost serijskih knjižnih izdaj izpričuje tudi priznanje *Moja najljubša knjiga*, ki se vsako leto podeljuje po izboru mladih bralcev. Od leta 2001 je med prevedenimi knjigami vedno bil nagrajen naslov, ki izhaja v serijski obliki: *Harry Potter* J. K. Rowling (2001–2005), *Pet prijateljev* Enid Blyton (2006–2007), *Grozni Gašper* Fancesce Simon (2008–2009) in *Somrak saga* Stephanie Meyer (2010). Podobno velja tudi za izvirne slovenske knjige. Petkrat (1999–2002, 2008) je prejela priznanje knjiga *Košarkar naj bo!* Primoža Suhodolčana, ki je z glavnim literarnim likom, gimnazijcem Ranto, dobila nadaljevanje v knjigah *Kolesar naj bo!* in *Ranta vrača udarec!*. Prav tako petkrat (2003–2007) je bila nagrajena serija *Anica* Dese Muck, v zadnjih dveh letih (2009–2010) pa se je na sam vrh spet povzpел Primož Suhodolčan s serijo *Pozor, pravljice!*.

Leta 2003 – za to leto je v zvezi s priznanjem *Moja najljubša knjiga* na spletu prvič navedenih vseh sto najljubših knjig – je med najljubšimi knjigami 18 naslovov z oznako 'zbirka', pri čemer gre pri vseh za knjige, ki po naši definiciji spadajo h knjižnim serijam. Leta 2010 med stotimi najljubšimi knjigami najdemo že 52 naslovov z oznako 'zbirka', kar pomeni, da zavzemajo knjižne serije na najnovejši lestvici najbolj priljubljenih knjig več kot polovico mest.²⁸ Pripomniti pa je treba, da mladi bralci pri akciji *Moja najljubša knjiga* ne glasujejo za posamezne knjige ene serije, temveč za serijo kot tako in je zato za serije dosti lažje, da se povzpnejo na vrh oz. se uvrstijo v seznam, saj se glasovi za posamezne knjige iste serije

²⁸ Prim. nosilce priznanj na spletni strani naj-knjige, URL: http://www.naj-knjiga.si/nosilci_priznanj/index.aspx (uporabljeno 2010-08-14)

seštevajo. Do takega postopka pri štetju je po informacijah Ide Mlakar s *CMKBD* prišlo po namigu mladih bralcev:

»Pri akciji Moja naj knjiga po izboru mladih bralcev smo se domislili povezovalnega naslova. [...] K tej rešitvi so nas napotili bralci sami, ker so zbirko kot celoto izbrali kot najljubšo. S tem so nam tudi povedali, da imajo radi zbirke.« (Schellander 2010b: 148)

Med sto najbolj priljubljenih knjig so mladi bralci leta 2010²⁹ uvrstili tudi osem knjižnih serij slovenskih avtorjev (na seznamu so označeni kot 'zbirka'). Po nastanku najstarejša knjižna serija na seznamu so stripi *Dogodivščine Zvitorepca*, *Trdonje in Lakotnika* avtorja Mikija Mustra (*1925), ki so v obliki zvezčkov začeli izhajati leta 1952, pozneje pa so izhajali tudi zbrani v knjižnih izdajah. Prigode priljubljenih živalskih likov lisjaka Zvitorepca, želvaka Trdonje, volka Lakotnika in žabona Joža Gulikoža bi – seveda s pridržkom, da pri tem gre za stripe in ne za pripovedno prozo, kakor je značilna za sodobne knjižne serije – lahko šteli za enega od začetkov ali vsaj predhodnikov popularnih slovenskih knjižnih serij na področju otroške in mladinske književnosti.

Od avtorjev se na seznamu sto najbolj priljubljenih mladinskih knjig leta 2010 najpogosteje pojavlja Primož Suhodolčan (*1959), ki je zastopan s tremi knjižnimi serijami. Na 26. mestu se je uvrstila serija knjig o Petru Nosu³⁰, ki temelji na knjigi *Peter Nos je vsemu kos* (1979) njegovega očeta Leopolda Suhodolčana (1928–1980). Zgodbe o Petru Nosu je Primož Suhodolčan po očetovi smrti najprej objavljaval v reviji *Ciciban* (1984–1993), od leta 1996 pa izhajajo v knjižni obliki. Nadaljevanje so našle tudi zgodbe Leopolda Suhodolčana o detektivih Naočniku in Očalniku³¹, ki jih je Primož Suhodolčan pod naslovom *Mojstra Naočnik in Očalnik – neprekosljivo zanesljiva detektivska svetovalnica* v letih 1981–1987 pisal za revijo *Pionirski list*. (Prim. Primož Suhodolčan, www.wikipedia.si) Na najnovejšem seznamu sta višje uvrščeni njegovi knjižni seriji *Živalske novice*³² in *Pozor, pravljice!*³³, od katerih je slednja v zadnjih dveh letih bila izbrana za najljubšo slovensko mladinsko knjigo.

²⁹ Prim. seznam 100 najbolj priljubljenih slovenskih in prevedenih mladinskih knjig pri priznanju *Moja najljubša knjiga 2010* v dodatku diplomskega dela.

³⁰ *Peter Nos – najlepše je doma* (1996), *Peter Nos – štirje letni časi* (1996), *Peter Nos in prijatelji* (1996), *Peter Nos je še vedno vsemu kos* (1996), *Živalski vrt Petra Nosa* (1996), *Peter Nos – Lunjani in Zemljani* (2001), *Peter Nos in strahotepci* (2006), *Peter Nos in športni dan* (2009)

³¹ *Naočnik in očalnik, mojstra med detektivi* (1973), *Na večerji s krokodilom: nove detektivske mojstrovine Naočnika in Očalnika* (1976), *Pipa, klobuk in dober nos* (1976), *Stopinje po zraku in kako sta jih odkrila Naočnik in Očalnik, mojstra med detektivi* (1977)

³² *Živalske novice* (1998), *Živalske novice 2: 24 kur v mreži* (2001), *Živalske novice 3: Grizemo do resnice* (2009)

»[S]lovensko ustreznico« (Schellander 2010b: 147) *Petim prijateljem* angleške pisateljice Enid Blyton predstavljajo *Zvesti prijatelji*³⁴ Bogdana Novaka (*1944), ki so jih mladi bralci leta 2010 uvrstili na 45. mesto lestvice najbolj priljubljenih. V desetih zgodbah, ki so izšle v letih 1992 in 1993, skupina tabornikov doživlja napete pustolovščine, ko preizkuša svoje detektivske zmožnosti med drugim pri odkrivanju zakladov ali razkrinkavanju tatov. (Prim. Haramija 2006: 289)

Desa Muck (*1955), ki je za serijo *Anica* po petkratnem izboru za *Mojo najljubšo knjigo* prejela zlato priznanje, zaradi česar je ta serija po pravilniku izločena iz glasovanja naslednjih let, je tokrat zastopana s serijo *Blazno resno*³⁵, v kateri »šaljivo predstavlja mladostniku nekatere pomembne teme« (Saksida 2001: 451).

Na seznamu leta 2010 sta s knjižnima serijama zastopani še pisateljici Janja Vidmar (*1962) s serijo o Maticu³⁶ in Ida Mlakar (*1956) s slikaniško serijo o pujskih Bibi in Gusti³⁷.

Poleg zgoraj navedenih knjižnih serij, ki jih najdemo na seznamu sto najbolj priljubljenih mladinskih knjig leta 2010, so izšle še druge izvirne slovenske knjige, ki jih po naši definiciji lahko uvrstimo med literarno obliko knjižnih serij. Nekatere med njimi ne izhajajo kot samostojna knjižna serija (oz. 'zbirka', kakor jih trenutno označujejo na slovenskem literarnem trgu), temveč so uvrščene v razne knjižne zbirke posameznih založb in jih zato včasih ni tako lahko prepoznati kot serije.

Tak primer so detektivske zgodbe pisatelja Ivana Sivca (*1949)³⁸. Poleg športne tematike in žanra detektivke jih namreč povezuje tudi glavni literarni lik, novinar detektiv Uroš Poljanšek, ki v vsaki izmed zgodb raziskuje kriminalni primer v svetu športa. (Prim. Ivan Sivec, www.ivan.sivec.net) Knjige so izšle pri založbi *Mladinska knjiga* v zbirki *Knjigožer*, v kateri so izšle tudi knjige Dese Muck, Bogdana Novaka, Janje Vidmar in drugih slovenskih in

³³ *Ribo na glavo, pa spat!* (2003), *Ti kanta požrešna* (2003), *Pica je kraljica* (2004), *Kuža, zaljubljen kot pes* (2005), *Stara muha, dobra juha* (2005), *Veliki Bum Bum Čigum* (2006), *Doktor za osle* (2007), *Milo Strašilo* (2007), *Vitez brez krave* (2010)

³⁴ *Morska skrivnost* (1992), *Grajski strah* (1992), *Pozor, hud pes!* (1993), *Bela past* (1993), *Hudobna graščakinja* (1993), *Usodni piknik* (1993), *Gozdni samotar* (1993), *Super špon* (1993), *Razbojniški brlog* (1993), *Lepotec Bučko* (1993)

³⁵ *Blazno resno o seksu* (1993), *Blazno resno popolni* (1995), *Blazno resno zadeti* (1996), *Blazno resno slavni* (1998), *Blazno resno o šoli* (2000)

³⁶ *Matic je kaznovan* (2003), *Matic v bolnišnici* (2004), *Matic prespi pri prijatelju* (2005), *Matic je zaljubljen* (2006), *Matica je strah* (2007), *Matic in Blažka* (2009)

³⁷ *Kako sta Bibi in Gusti preganjala žalost* (2004), *Kako sta Bibi in Gusti porahljala prepir* (2006), *Kako sta Bibi in Gusti udomačila kolo* (2007)

³⁸ *Beli mušketir* (1995), *Netopir brez kril* (1995), *Formula smrti* (1997), *Zelena kri* (1998), *Enajsta ovira* (1999)

tujih avtorjev. Podobno velja npr. tudi za zgodbe o prijateljih Drekcu Pekcu in Pukcu Smukcu³⁹ avtorja Dima Zupana (*1946), ki so izšle v zbirki *Pisanice* prav tako pri založbi *Mladinska knjiga*. Pri založbi *Karantanija* pa so npr. izšle v zbirki *Najhit* detektivske zgodbe o najstniku Andražu, ki se prelevi v tajnega agenta *Žardno*⁴⁰, avtorja Vitana Mala (*1946), v zbirki *Krtek* pa zgodbe o detektivih iz agencije *Brez panike*⁴¹ avtorice Petre Likar.

V zadnjih letih pa je tudi v Sloveniji vedno močnejše zaznati trend izdajanja samostojnih knjižnih 'zbirk', ki odgovarjajo naši definiciji knjižne serije. Vse pogosteje se take knjige javnosti predstavljajo tudi z oznako 'serija', kakor pravi Andrej Ilc:

»Včasih je pri nas itak veljalo, da mora biti vse v zbirkah, ker se na ta način knjigarnarji lažje znajdejo, saj že vnaprej vedo, kaj lahko v določeni zbirki pričakujejo. Zdi se mi, da je danes že precej drugače in so serije, sage in podobno že nekaj čisto vsakdanjega.« (Schellander 2010a: 145)

Slovenskim mladim bralcem so se v zadnjem desetletju kot samostojne knjižne 'zbirke' v branje ponudile npr. knjižne serije *Mulci na kvadrat*⁴² in *13 dni*⁴³ avtorice Tatjane Kokalj (*1956), *Anica*⁴⁴ Dese Muck, *Srečna družina*⁴⁵ Ivana Sivca in *Lumpi lumpasti*⁴⁶ Toma Kočarja (*1968).

Izvirne slovenske knjižne serije so kljub veliki priljubljenosti pri maldih bralcih v primerjavi s prevedenimi še vedno razmeroma maloštevilne. Darja Lavrenčič Vrabec s *CMKBD* vidi možen vzrok v tem, da je avtorjem »težje napisati nekaj takih nanizank, kot na primer deset različnih slikanic« (Schellander 2010b: 147). Ravno to pa naj bi bil po njenem mnenju

³⁹ *Trije dnevi Drekca Pekca in Pukca Smukca* (1991), *Tri noči Drekca Pekca in Pukca Smukca* (1993), *Tri skrivnosti Drekca Pekca in Pukca Smukca* (1994), *Tri zvezdice Drekca Pekca in Pukca Smukca* (1995), *Tri spoznanja Drekca Pekca in Pukca Smukca* (1998)

⁴⁰ *Dvojni agent »Žardna«* (1999), *Žardna in hiša duhov* (2003), *Žardna in ukradeni angel* (2005), *Žardna in Četrtek* (2006), *Žardna na taborjenju* (2007)

⁴¹ *Agencija brez panike: Po sledih rdečega dežnika* (2004), *Agencija brez panike: Pozejdonov povratek* (2004), *Agencija brez panike: Mojstri na delu* (2006), *Agencija brez panike: Zaljubljeni detektiv* (2006)

⁴² *Krastača v nabiralniku* (2001), *Vražja avtocesta* (2002), *Zmaj na klavirju* (2003), *Počitnice z brisačo čez glavo* (2006)

⁴³ *Kamen v žepu* (2005), *Senca na balkonu* (2007), *Ukradena ređovalnica* (2007), *Črepinje v garaži* (2009)

⁴⁴ *Anica in materinski dan* (2001), *Anica in grozovitež* (2001), *Anica in zajček* (2001), *Anica in športni dan* (2002), *Anica in Jakob* (2002), *Anica in velike skrbi* (2003), *Anica in počitnice* (2004), *Anica in velika skrivnost* (2004), *Anica in prva ljubezen* (2005), *Anica in skrivnostna maska* (2007)

⁴⁵ *Božični studenec* (2004), *Hišica v cvetju* (2004), *Vlomilci delajo poleti* (2004), *Ljubezen za eno poletje: romantična zgodba* (2005), *Bližnje srečanje z medvedko Pepco: živalska zgodba* (2006), *Cela Idrija nori: tihotapska ekološka zgodba* (2007), *Bomba na šoli: resnično kriminalna zgodba* (2008), *Zakleta bajta: idilična planinska srhljivka* (2009), *Potopljeni vlak ali Usodni bohinjski trikotnik: detektivska taborniška zgodba* (2010)

⁴⁶ *Lumpi iz 3. a* (2006), *Spet lumpi iz 3. a* (2008), *Lumpi iz 3. a in lumpi iz 3. b* (2009), *Lumpi iz 3. a so romantični* (2009), *Lumpi iz 3. a se ne dajo* (2010)

dodaten izziv slovenskim avtorjem in založnikom (prim. Schellander 2010b: 147). Andrej Ilc, urednik pri založbi *Mladinska knjiga*, ki je izdajala npr. zelo uspešni izvorni slovenski knjižni seriji *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka in *Anica* Dese Muck, pravi, da ga »dosti bolj veseli izdajati slovenske avtorje kakor tuje, [ker se mu zdi,] da domači avtorji čisto na drugačen način komunicirajo z bralci« (Schellander 2010a: 143). Z avtorico Deso Muck se zaradi tega že dalj časa pogovarja o izdaji nove knjižne serije, ki naj bi sicer bila namenjena isti starostni skupini kot *Anica*, vendar vsebinsko čisto drugačna. (Prim. Schellander 2010a: 143 / Švabič 2008, www.tvslo.si)

Zakaj se slovenski mladinski pisatelji niso tako močno oprijeli pisanja knjižnih serij, si lahko razlagamo tudi s tem, da večina knjižnih serij nastaja po naročilu založb. Medtem ko je pisanje po naročilu drugod po Evropi in svetu predvsem za knjižne serije že skoraj bolj pravilo kot izjema, se »pri nas [v Sloveniji, opomba N. Sch.] to, da je nekaj nastalo ‚po naročilu‘ še sliši zmeraj grozno, tako rekoč kot kakšna Disneyjeva tovarna« (Schellander 2010a: 140), iz prakse poroča urednik Andrej Ilc. Tudi avtorici Desi Muck se zdi, da se »pisateljski poklic pri nas [v Sloveniji, opomba N. Sch.] zelo mistificira« (Ivančič 2008, www.dobrojutro.net). V zavesti ljudi je, tako zglada, še vedno močno prisotna nekakšna romantična predstava avtorja kot neke vrste genija, ki piše po navdihu in svoje pisateljevanje občuti kot poslanstvo in ne toliko kot poklic (prim. Ivančič 2008, www.dobrojutro.net). Kot nadaljnji vzrok je treba omeniti dejstvo, da so knjižne serije še vedno nekako na slabem glasu, ker se pogosto označujejo kot trivialne, kar pa na splošno velja kot »slabšalna opredelitev« (Schellander 2010b: 149). Vprašanju, v kolikšni meri je takšna ocena upravičena ali ne, je posvečeno naslednje poglavje.

4 Knjižne serije in vprašanje trivialnosti

Ko so na *CMKBD* leta 2002 »[o]b pregledovanju in analiziranju knjižne produkcije mladinskih knjig [...] zadnjih 10 let [opazili] izrazit založniški trend izdajanja trivialne mladinske literature« (Lavrenčič Vrabc 2002: 7), so hkrati tudi ugotovili, da na knjižni trg prihaja »predvsem v [obliki] knjižnih zbirk⁴⁷« (Lavrenčič Vrabc 2002: 7). Pri ukvarjanju s knjižnimi serijami se je torej treba spoprijeti tudi z vprašanjem trivialnosti, saj mnoge knjižne serije v strokovni literaturi štejejo med trivialno literaturo, ki jo mestoma imenujejo tudi zabavno ali popularno, kar zveni nekoliko manj slabšalno.

»Literarna veda [je] doma in tudi v tujini kar dolgo časa ‚ignorirala‘ trivialno književnost in vso svojo pozornost posvečala zlasti in predvsem visoki, umetniški literaturi in s tem tudi literarnim delom visoke umetniške vrednosti. S trivialno književnostjo pa se je dejansko začela ukvarjati šele v 20. stoletju. Še manj pozornosti je bilo posvečene trivialni mladinski književnosti, ki velja za njen podtip oz. podvrsto, saj je podobna ostali trivialni književnosti, hkrati pa zanjo veljajo tudi nekatere specifik« (Lavrenčič Vrabc 2002: 8)

V slovenskem prostoru se je s trivialno literaturo največ ukvarjal Miran Hladnik, ki je v publikaciji *Trivialna literatura*⁴⁸ razložil pomen in izvor izrazov, vezanih na trivialno literaturo, povzel dotedanja mednarodna spoznanja stroke ter predstavil zgodovino trivialne literature in njen pojav pri Slovencih. Za naše razpravljanje posebej zanimiva je njegova ugotovitev, da se »[o]bčasno [...] oglašajo sumi na račun vse mladinske književnosti; tako npr. pravi Aleksander Zorn (‚Naši razgledi‘ 1982, 391), da samo slaba literatura docela ustreza pojmu mladinska literatura« (Hladnik 1983: 76).

Med literarnimi teoretiki in praktiki se že dolgo vleče živahna razprava o tem, kaj trivialna literatura sploh je in v kolikšni meri je upravičeno otroško in mladinsko literaturo označevati kot trivialno. Sredi osemdesetih let je do vprašanja trivialnosti mladinske literature zavzela stališče tudi avstrijska mladinska pisateljica Christine Nöstlinger, ki se je od nekdaj v javnosti vedno spet oglašala tudi v zvezi z literarnoteoretičnimi vprašanji. Ob odprtju *Avstrijskega tedna knjige* leta 1985 je v svojem govoru z naslovom *Ist Kinderliteratur Literatur?* (Je otroška literatura literatura?) razložila svoje mnenje o tem vprašanju in odločno zavrnila oceno nemškega germanista, ki je otroško literaturo označil kot 'zielgruppenorientierte Trivialliteratur' (na ciljno skupino usmerjeno trivialno literaturo). Nöstlinger je prepričana, da

⁴⁷ Po terminologiji, ki jo uporabljam v diplomskem delu, gre pri tem za knjižne serije.

⁴⁸ Hladnik, Miran 1983: *Trivialna literatura*. Literarni Leksikon, 21. zv. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

delež trivialne literature med otroško literaturo gotovo ni večji kot delež trivialne literature med literaturo za odrasle⁴⁹. Razliko vidi le v tem, da imajo otroci »še premalo bralnih in življenjskih izkušenj, da bi takoj prepoznali klišeje, prazno govorjenje, banalnosti in trivialnosti [prevod N. Sch.]« (Nöstlinger 1986a: 3) in so zato za trivialno literaturo povsem dostopni. Pri izbiri čtiva namreč ne namenjajo nobene pozornosti temu, ali se to, kar berejo, uvršča v umetniško ali trivialno literaturo. Knjige ocenjujejo zgolj po njim znanih kriterijih in jih tako označujejo npr. kot zabavne, napete, zanimive ali pa tudi dolgočasne, ne glede na to, v katero zvrst literature jih prištevajo strokovnjaki. Kot paradoks je Nöstlinger v omenjenem govoru označila predvsem dejstvo, da se od otroške literature pričakuje, naj hkrati zadovoljuje potrebe vseh otrok, kar je v njenih očeh jasna zahteva po trivialni literaturi⁵⁰. Pravilo, ki ga mnogi postavljajo za otroško literaturo, češ da je 'dobro' lahko le to, kar množice rade berejo, pri literaturi za odrasle nima nikakršne veljave. Zato Nöstlinger tudi ne razume, zakaj naj bi se otroška literatura ocenjevala po takšnih merilih. (Prim. Nöstlinger 1986a: 1–4)

Igor Saksida (1994: 215) je v zvezi z razpravljanjem o trivialnosti otroške in mladinske literature sredi devetdesetih let opozoril

»na premike v razumevanju in vrednotenju trivialne književnosti, saj ta ni več opredeljena kot estetsko manjvredna, škodljiva in z vzvišeno umetnostjo neprimerljiva tvorba, ampak stopajo vse bolj v ospredje njene družbene, pa tudi literarne in poetološke lastnosti [...] Tudi za vrednotenje trivialne mladinske književnosti velja, da so sodbe o njej različne, tj. od izrazitega nasprotovanja do poskusa opredelitve vloge trivialne mladinske književnosti v razvoju mladega bralca.«

Pred težavo, kako ravnati s t. i. trivialno mladinsko književnostjo, so se v zadnjih desetletjih znašli tudi knjižničarji, zlasti ko so se odločali o nabavljanju knjig, ki se jim dodaja oznaka trivialnosti. Dolga leta so se knjižničarji namreč razumeli kot neke vrste varuhi knjižne kulture in vneto zagovarjali otroško in mladinsko literaturo, ki je veljala za pedagoško in literarno dragoceno. (Prim. Heidtmann 1997a: 2) V zvezi s tem so zanimivi izsledki raziskave iz leta 1996, ki jo je Horst Heidtmann opravil v petdesetih nemških javnih knjižnicah, ko je

⁴⁹ »Was auf dem Kinderbuchmarkt gehandelt wird, ist wahrscheinlich zum gleichen Prozentsatz Trivilliteratur wie der Anteil der Trivilliteratur an dem, was Erwachsene lesen. Daß es unter Kindern sehr viele gibt, die sich gern füttern lassen, die sich gern die Arbeit beim Lesen abnehmen lassen wollen, die sich nicht zum Denken verführen lassen wollen, die ihre Hoffnungen tief gehängt haben und ihre Sehnsüchte nicht zu begreifen wagen, die beim Lesen nicht ‚mehr an Welt‘ haben, sondern aus dieser Welt flüchten wollen, ist gewiß und nicht so schnell abzuschaffen« (Nöstlinger 1986a: 4)

⁵⁰ »Der Kinderbuchautor aber soll – und das ist eine Forderung nach Trivilliteratur – auf einen Schlag die Lesebedürfnisse aller Kinder befriedigen: die der Landkinder und der Stadtkinder, die der intellektuellen Knirpse und der denkfaulen Trägen, die der Schonkostsüchtigen und der tiefen Denker, die der verkitschten Gemütszwerge und der poesieliebenden Gern-Kicherer. Kinder sind doch noch so offen und spontan erreichbar! Das muß doch zu machen sein!« (Nöstlinger 1986a: 3)

preverjal izposojenost uspešnih trivialnih mladinskih knjižnih serij. Skladno s pričakovanji so izpraševalci pri zbiranju podatkov v vseh anketiranih knjižnicah naleteli na veliko izbiro zabavnih knjižnih serij za otroke, med katerimi sta bila najbolj pogosto zastopana žanra dekliške zgodbe in kriminalke. Polovica anketiranih knjižničarjev je izjavila, da se pri nabavljanju novih knjig ravna predvsem po željah mladih bralcev in zaradi tega tudi ne postavljajo nobenih 'spodnjih meja' trivialnosti. Prav tako velik delež knjižničarjev pa je izrazil svoj odklonilni odnos do nabave določenih knjižnih serij, ker so se jim zdele preveč trivialne. (Prim. Heidtmann 1996: 21–22) Knjižničarji se po mnenju Heidtmanna (1996: 22) pogosto znajdejo v težkem položaju, da morajo po eni strani upoštevati želje mladih bralcev, saj s tem zagotavljajo visoke številke izposoje, po drugi strani pa se še vedno zavedajo svojega pedagoškega poslanstva, da bi morali mlade bralce obvarovati pred preveč banalno literaturo.

»Die KinderbibliothekarInnen brauchen einerseits Unterhaltungsserien im Buchbestand, weil sie dadurch nach außen [...] Benutzerzahlen und Ausleihfrequenzen nachweisen können, andererseits neigen sie in ihrer Mehrheit – direkt oder indirekt – noch zu einem bewahrpädagogischen Vorgehen, in dem sie Teile der populären Kinderunterhaltung als zu banal und damit bibliotheksungeeignet außen vor lassen.« (Heidtmann 1996: 22)

Ocena Horsta Heidtmanna iz leta 1996 se zdi na prvi pogled mogoče že nekoliko zastarela, saj je od raziskave minilo že skoraj petnajst let, odlomek iz članka slovenske bibliotekarke Petre Jager iz leta 2008 pa jo sveže potrjuje in ponovno priča o aktualnosti vprašanja ustreznega odnosa do trivialne literature:

»Knjižnica danes ne more več vztrajati v elitističnem odnosu do *lahke* literature, saj se uveljavljanju cenenega populizma na področju knjige ni mogoče izogniti, vendar pa knjižnica ne bi smela popustiti v svojem temeljnem poslanstvu. Zato je eden izmed velikih izzivov, ki naslavlja prihodnost splošnih knjižnic, ne preprosto, kako zadovoljiti svoje uporabnike, temveč kako uravnati njihove potrebe s kulturnim poslanstvom knjižnice in ‚unovčiti‘ kvalitativni potencial knjižnične zbirke« (Jager 2008: 183–184)

V tem smislu lahko razumemo tudi *Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig*, ki ga letno izdaja CMKBD. Priročniki sicer prinašajo seznam celotne letne produkcije mladinskih knjig in s tem zadoščajo potrebi po celovitem informiranju in popolni avtonomnosti izbire, hkrati pa z vrednotenjem, to je anotiranjem najkvalitetnejših knjig in označitvijo najboljših med najboljšimi z 'zlato hruško', opozarjajo na posebno kakovostno branje, kar lahko razumemo kot prispevek k nacionalni strategiji razvijanja bralne kulture. (Prim. Priročnik, www.mklj.si)

Podobno kot Christine Nöstlinger v prej citiranem govoru *Ist Kinderliteratur Literatur?* so tudi Jamnik/Mlakar/Zdravec (1999: 123) ugotovili, »da se med najbolj priljubljene knjige pri otrocih uvrščajo tiste, v katerih lahko vzpostavijo dialog z literarnimi junaki in se z njimi identificirajo, nikakor pa ni v prvi vrsti odločilna kakovost besedila«. Branje knjig ali knjižnih serij, ki se na splošno označujejo kot 'trivialne', je mladim bralcem očitno v veliko veselje. O tem pričajo predvsem visoke številke prodaje oz. izposoje v knjižnicah, ne nazadnje tudi razne lestvice najbolj priljubljenih knjig, kot to npr. najdemo pri priznanju *Moja najljubša knjiga*.

Z ozirom na bralno motivacijo je vsekakor treba priznati pozitiven vpliv (trivialnih) knjižnih serij, ki – vsaj tako kaže – v veliki meri uspevajo navdušiti mlade bralce, da z veseljem segajo po knjigah. Kakor je nemška mladinska pisateljica Kirsten Boie⁵¹ prepričana, da ni vzroka za zaskrbljenost, če otroci v določenem trenutku z navdušenjem segajo po trivialni literaturi (prim. Schwan 1994: 20), tako se strinja tudi Andrej Ilc, da »od komercialnih serij [...] ni kakšne posebne koristi, kakšne posebne škode pa verjetno tudi ne« (Schellander 2010a: 144).

Vsekakor se velja izogniti prenaklemljenemu posploševanju, češ da so vse knjižne serije hkrati tudi trivialne, kakor svari Ida Mlakar:

»Nekatere take zbirke [po naše knjižne serije, opomba N. Sch.] so boljše, druge slabše, ne bi jih kar vse označila kot trivialne. [...] Znotraj serij so zelo velike razlike, kakovost je različna. Kot je neka posamezna knjiga literarno boljša ali slabša, so tudi serije različne. Nekatere trivialne, druge so pa kar solidne knjige.« (Schellander 2010b: 149)

Podobnega mnenja je tudi Andrej Ilc, ki pa hkrati opozarja na nekoliko vprašljiv pojav na današnjem literarnem trgu, ki cilja zgolj na dobičkonosnost in množičnost in ne posveča velike pozornosti kvaliteti pisanja (prim. Schellander 2010a: 143):

»Kar tako generalno je nemogoče reči, da so vse serije trivialne. Res pa je, kot sem že rekel, da večina založnikov izdaja serije iz komercialnih razlogov. Tiste, ki so načrtno producirane za množični trg, z brezštevilnimi nadaljevanji, so verjetno res bolj trivialne, a serija je lahko tudi izrazito avtorska, [...] brez diktata založbe ali prej omenjenega ‚content providerja‘.⁵²« (Schellander 2010a: 144)

⁵¹ Nemška pisateljica Kirsten Boie (*1950) je študirala nemščino, angleščino in literarne vede in je dolga leta delala kot učiteljica na gimnaziji in celodnevni srednji šoli. Od izida prve knjige leta 1985 je napisala nad šestdeset otroških in mladinskih knjig, ki so bile prevedene v številne jezike. Avtorica, ki je za svoje knjige prejela že vrsto nagrad, se ukvarja tudi z različnimi vidiki otroške in mladinske literature, posebno z vprašanjem, kako otroke spodbuditi k branju. (Prim. Kirsten Boie, www.kirsten-boie.de)

⁵² Tako imenovani 'content providerji' so po razlagi Andreja Ilca podjetja, ki na podlagi temeljite analize bralstva razvijajo knjižne serije za množični trg in jih potem prodajajo založbam. (Prim. Schellander 2010a: 143)

4.1 Značilnosti mladinske trivialne literature

Pri razvrščanju knjižnih serij glede na to, ali sodijo med trivialno literaturo ali ne, si lahko pomagamo z različnimi kriteriji, ki nam jih strokovnjaki ponujajo za prepoznavanje trivialne literature. Pri tem je treba vedeti, da je trivialna mladinska književnost sicer podobna ostali trivialni literaturi, da pa ima »tudi nekaj značilnosti, ki veljajo le zanjo, in so tako razločevalne, npr. otrok kot nosilec dogajanja, odsotnost nekaterih žanrov (erotični roman), posebnosti recepcije (otrokova identifikacija z odraslim in odraščanje)« (Saksida 1994: 212).

Zanimivo je, da o samem obstoju mladinske trivialne literature, ki jo Igor Saksida (1994: 213) označuje kot »posebn[o] podvrst[o] trivialne književnosti«, med strokovnjaki, literarnimi teoretiki, praktiki in kritiki ni opaziti nobenega dvoma. Različna mnenja pa lahko zasledimo tako glede vrednotenja trivialne literature kot tudi pri ocenjevanju določenih knjig kot trivialnih ali ne. Previdnost je prisotna tudi v formulacijah strokovnjakov, tako npr. pri Igorju Saksidi (2001: 454), ko piše, da »[k]adar gre pri besedilnem vzorcu za kliše, prevladovanje dogodkov oz. dogodivščin, superjunake in nenavadne preobrate, je verjetno [podčrtala N. Sch.], da pripoved sodi med trivialna besedila«. Tudi Darja Lavrenčič Vrabc (Schellander 2010b: 150) opozarja, da »[l]iterarna teorija pusti tukaj čisto odprte prostore interpretacij«. Vsekakor pa obstajajo določene značilnosti, ki kažejo na elemente trivialnosti v posameznih knjigah ali knjižnih serijah.

V nadaljevanju predstavljene značilnosti trivialnosti, ki se v strokovni literaturi pogosto omenjajo, nam služijo tudi kot osnova, na kateri temelji prepoznavanje trivialnih elementov pri analizi knjižnih serij *Anica* in *Mini*.

Po mnenju Malteja Dahrendorfa (1975: 95–96) lahko trivialno literaturo razumemo in opišemo le v zvezi z njenimi funkcijami za bralce in proizvajalce, ki hkrati predstavljajo tudi nekatere značilnosti trivialne literature. Stanka Kure (2008: 11–12) v svojem diplomskem delu temeljno funkcijo trivialne literature opisuje kot »zadovoljevanje človekove potrebe po zabavi in s tem vzpostavljanje napetosti, tešenje radovednosti in vzbujanje ljubezenske razneženosti pri bralcu«. Poleg glavne funkcije zabavanja bralca naj bi po Günterju Langeju (1994: 724) trivialna literatura služila tudi njegovi razbremenitvi, sprostitvi in razvedritvi ter mu omogočala začasen beg iz stvarnosti v harmoničen fantazijski svet, v katerem dogajanje poteka po povsem napovedljivih vzorcih. Tudi Ida Mlakar poudarja, da je za trivialno literaturo značilno predvsem »lahkotnejše, zabavnejše, netežko, nezahtevno, neproblemsko

branje« (Schellander 2010b: 149), ki naj bi pri bralcu vzpostavilo občutek ugodja. Da zabavnost besedila še ne pomeni avtomatično tudi trivialnosti, nas opozarja avtorica Christine Nöstlinger:

»Das kommt davon, daß der Begriff ‚Unterhaltung‘ so in Verruf geraten ist – so, als ob das etwas Negatives sei. ‚Unterhalten‘ kann ‚klüger machen‘ bedeuten, Dinge und Zusammenhänge begreifbar machen. Es kann Einsichten vermitteln, wie Menschen gestrickt sind.« (Fritsch 1996: 35)

Kot eno najbistvenejših lastnosti trivialne književnosti šteje Saksida (1994: 218) njeno shematičnost, ki naj bi bila posebno opazna v zgradbi fabule in slikanju literarnih likov. Vsebine se bralcu, tako Günter Lange (1994: 722), podajajo po povsem šablonskem in predvidljivem vzorcu. Podobno ugotavlja tudi Darja Lavrenčič Vrabc, ki pravi, da je »značilnost trivialnosti [...] gotovo nek značilen vzorec, predvidljivost, tako da izkušen bralec že takoj na začetku začne sumiti, kako bo avtor zgodbo zapletel in razpletel. Neka predvidljivost torej, nek klišejski junak« (Schellander 2010b: 150). Viktor Böhm (1993: 6–7) shematičnost povezuje še z drugo značilnostjo, ki jo navaja za trivialno literaturo, namreč z njeno žanrskostjo. Določen žanr po njegovem mnenju pogojuje določen vzorec, ki ga mora avtor na površini besedila le še zapolniti z vsebinami. Opozarja tudi, da vrednosti teh shem oz. vzorcev v produkciji besedil nikakor ne smemo podcenjevati. Z njihovo pomočjo pisanje knjig namreč postane neke vrste rutina, kar omogoča, da več avtorjev hkrati pod istim psevdonimom piše knjige ene serije, ali pa tudi, da posamezni avtor postane pisec množične serijske proizvodnje. Tako je danes povsem običajno, da knjige nastajajo anonimno po vnaprej pripravljenih vzorcih in strogih navodilih založb, kakor pravi Andrej Ilc, urednik pri *Mladinski knjigi*:

»V tujini obstajajo celo podjetja, tako imenovani ‚content providers‘, ki razvijajo serije za množični trg. Mavrične vile, Zaliv dinozavrov in Lov na pošasti je na primer zasnovala ista skupina ljudi, potem pa so jih prodale založbam, a to so vse serije, ki ciljajo na množični trg in kvaliteta pisanja niti ni preveč pomembna.« (Schellander 2010a: 143)

Zanimiv primer iz literarne prakse opisujeta tudi Bischof/Heidtmann (1999: 4), ki opozarjata na pojav nadaljevanja uspešnih serij dolgo po smrti avtorja. Kot dokaz navajata 'ponarejanje'

besedil angleške pisateljice Enid Blyton⁵³, ki jih po njihovi oceni tudi pri še tako pazljivem branju ni mogoče razlikovati od avtentičnih besedil avtorice same. Bischof/Heidtmann možnost neprepoznavnega ponarejanja z nadaljevanji razlagata z dejstvom, da gre pri knjigah Enid Blyton za standardizirano zabavno literaturo, torej neko shematičnost, ki temelji na nizki literarni kompleksnosti besedila in značilnostih serijskega pripovedovanja. Da je v ospredju takega početa lahko le izrazita želja založbe po razmeroma poceni proizvodnji in velikem dobičku, najbrž ni treba posebej dokazovati.

Podobni očitki pogosto letijo tudi na avstrijskega mladinskega pisatelja in priljubljenega televizijskega voditelja otroških oddaj Thomasa Brezina, saj literarni kritiki njegove knjige pretežno označujejo kot izredno trivialne. Glede na to, da je prvo knjigo izdal leta 1990 in doslej objavil okoli 480 knjig⁵⁴, kar pomeni povprečno 24 knjig na leto, ne čudi, da ga imajo mnogi za avtorja množične in s tem trivialne literature⁵⁵. Poleg tega večina njegovih knjig izhaja v obliki knjižnih serij, od katerih je najbolj znana *Die Knickerbockerbande* (slov. *Novohlačniki*), ki obsega že skoraj 70 posameznih zgodb v knjižni obliki. Silke Rabus (1995: 33) mu očita, da se zavestno in zelo spretno poigrava z elementi, ki omogočajo množično proizvodnjo t. i. lahke literature. Avtor Thomas Brezina takšne očitke odločno zavrača in zanika vsakršno shematičnost svojih knjig:

»Ich wehre mich sehr dagegen, daß gewisse Leute behaupten, daß irgendwelche Standardkonstruktionen hinter meinen Büchern stehen müssen. Das ist eine Unterstellung, die ich in dieser Form nicht akzeptiere.« (Rabus 1995: 33)

Prav tako ne priznava označbe svoje literature kot trivialne in poudarja bralčevo pravico svobodne izbire:

»Ich habe eine sehr große Anzahl an Lesern. Die müssen sich das also gefallen lassen, daß man sie als trivial einstuft? Literatur sehe ich als Torte, auf der es verschiedene Stücke gibt. Und diese Stücke sind vielleicht das, was manche als Lesefutter bezeichnen, sind vielleicht das, was andere als hochwertvolle, hochpädagogische

⁵³ »Da kein Kinderserien-Autor hierzulande [v Nemčiji, opomba N. Sch.] ähnlich umfassende und anhaltende Verkaufserfolge vorweisen kann, versuchen Verlage, boomende Serien selbst fortzusetzen. Das Programm des Münchener Schneider Verlags zeigt bereits Ergebnisse einer biblisch-wundersam anmutenden Buchvermehrung: Vom Dauerseller ‚Hanni und Nanni‘ erschienen (als englische Serie ‚St Clare’s‘) zu Lebzeiten der Autorin sechs Bände. Seinem Werbemotto für die beliebten Schulgeschichten folgend (‚Ein Spaß kommt selten allein‘) hat der Verlag die Zahl der Fortsetzungsbände auf 19 erweitert. Von der zweiten Internatsserie, ‚Dolly‘, erschienen im englischen Original (‚Malory Towers‘) ebenfalls sechs Bände, in München sind es jetzt 18.« (Bischof/Heidtmann 1999: 4)

⁵⁴ Podatek je s spletne strani pisatelja, URL: <http://www.thomasbrezina.com> (uporabljeno 2010-09-13)

⁵⁵ »[D]er Erfolgsautor [verfasst] immerhin zwei Bücher im Monat – ein Herstellingsrythmus, der entweder an eine Art Wunder oder aber an eine bis ins Detail durchprogrammierte Fließbandproduktion glauben läßt.« (Rabus 1995: 32)

Bücher bezeichnen. Welche Stücke ein Leser dann tatsächlich nimmt, das muß man ihm überlassen.« (Rabus 1995: 33)

Rabus (1995: 33) argumentacijo Thomasa Brezine ocenjuje kot povsem enostransko, saj število in navdušenost bralcev še ne povesta ničesar o kakovosti literature, temveč kvečjemu o okusu bralnega občinstva. Izjava avtorja samega, da naj bi njegove knjige predvsem zabavale in prinesle bralni užitek, po mnenju Böhma (1993: 11) potrjuje domnevo, da s svojimi knjigami zavestno skuša ugoditi pričakovanjem in željam mladih bralcev. Tako postopanje pa dovoljuje označevati njegove knjige kot konformno literaturo, za katero je značilno, da so besedila prilagojena in podrejena potrebam bralcev.

Že omenjeno žanrskost⁵⁶, ki jo ima za značilnost trivialnega Böhm (1993: 6), navaja tudi Darja Lavrenčič Vrabec, vendar hkrati opozarja, da »[n]e moremo reči, da žanr a priori pomeni tudi trivialno« (Schellander 2010b: 149). Da je določen žanr lahko značilnost trivialne literature ugotavlja Ida Mlakar (Schellander 2010b: 149), ki opozarja, da so zastopani »žanri, od grozljivk ali detektivk do kriminalk ali pustolovščin [...] prilagojeni starosti skupini« mlajših bralcev in se tudi po tem nekoliko razlikujejo od posameznih žanrov, kot jih poznamo iz literature za odrasle. Posebna značilnost sodobne mladinske literature pa je prepletanje različnih žanrov in poigravanje z njimi. Kot primer za ta pojav se v strokovni literaturi pogosto omenja Thomas Brezina. Predvsem knjige serije *Die Knickerbockerbande* (slov. *Novohlačniki*) naj bi predstavljale spretno mešanico elementov različnih za trivialno literaturo značilnih žanrov: pustolovskega romana, kriminalke, detektivke, skrivnostne zgodbe ter grozljivke in srhljivke. (Prim. Böhm 1993: 10 / Rabus 1995: 32)

Urednik Andrej Ilc pravi, da je »znak [trivialnosti] dostikrat že anonimen avtor, s katerim založnik v bistvu sporoča, da je on glavni, da ‚forsira‘ nekega junaka, ki ga pisec razvija v skladu s strogimi vsebinskimi in formalnimi smernicami in omejitvami« (Schellander 2010a: 144). Anonimni avtorji ali še pogosteje anonimni avtorski kolektivi, ki se skrivajo za nekim psevdonimom, so med sodobnimi (trivialnimi) knjižnimi serijami vedno bolj pogosti. Po navadi je tudi avtorski psevdonim prilagojen seriji, tako da še dopolnjuje sliko o povsem premišljenem konstrukt. O tem npr. pričajo gotovo nenaključni psevdonimi kot Daisy Meadows pri knjižni seriji *Mavrične vile* ali Rex Stone pri seriji *Zaliv Dinosaurov*. Knjige iz knjižnih serij, ki veljajo za trivialne, pa so po drugi strani pogosto močno vezane na ime

⁵⁶ Z vprašanjem žanrske situacije na področju slovenske mladinske književnosti v primerjavi s situacijo slovenske žanrske literature za odrasle bralce se ukvaja Darja Lavrenčič Vrabec v članku *Žanrskost mladinske literature*, ki je izšel v reviji *Otrok in knjiga* leta 1999, na straneh 32–40 (št. 47).

resničnega avtorja, kot so npr. Enid Blyton, Thomas Brezina ali R. L. Stine. Z imenom avtorja bralec namreč takoj asociira, kakšne vrste literatura ga čaka, in je zanj zelo neverjetno, da se njegova pričakovanja ne bi izpolnila.

Za literarne osebe v trivialnih besedilih splošno velja, da niso individualizirane, temveč imajo povsem tipiziran značaj (prim. Lange 1994: 722), posebna značilnost mladinskih trivialnih besedil pa je še ta, da je glavni nosilec dejanja po navadi otrok (prim. Saksida 1994: 212). Pogosto, tako Darja Lavrenčič Vrabec, gre za »super-junak[e, ki] se znajdejo v situacijah, ki niso ravno običajne, in zmorejo rešiti vse probleme, kar ne odgovarja ravno realnosti« (Schellander 2010a: 149). Take vrste junakov najdemo po mnenju Heidi Lexe (1997: 23) tudi v *Novohlačnikih* Thomasa Brezine. Za njih je poleg tega značilno, da so povsem zamenljivi literarni liki, pri katerih skozi zgodbe ni mogoče zaslediti nobenega osebnega razvoja:

»Dominik, Axel, Lilo und Poppi – von denen zumeist entpersonifiziert als ‚die Bande‘ gesprochen wird – [...] bleiben austauschbare, und daher Geschichte für Geschichte rasch aufrufbare Figuren. [...] Nichts von dem, was Dominik, Axel, Lilo und Poppi passiert, ist nach dem Ende des Bandes noch wichtig, beeinflusst ihr Verhalten oder ihren Charakter.« (Lexe 1997: 23)

Pomemben element v zvezi z literarnimi liki je v trivialnih mladinskih besedilih tudi možnost, da se bralec s katerim od njih lahko identificira, saj to dokazljivo vpliva na njegovo odločitev, da prebere še kakšno zgodbo svojega literarnega junaka. Prav to je verjetno vzrok, da so v trivialnih mladinskih besedilih poleg izrazito enojunaških zgodb zelo pogoste tudi zgodbe, v katerih nastopa skupina junakov⁵⁷, saj se z večjim številom likov junaškega kolektiva bralcu ponuja tudi več možnosti identifikacije po njegovem osebnem okusu. Ta element vidi Rabus (1995: 21) posebno spretno in dosledno izpeljan v *Novohlačnikih* Thomasa Brezine, kjer po njenem mnenju štirje otroci protagonisti tako po spolu in starosti kot tudi po svojih nadarjenostih in konjičkih nudijo široko paleto možnih identifikacijskih momentov⁵⁸.

Kot kriterij trivialnosti se pogosto navajajo tudi formalne značilnosti knjig: platnice z ilustracijo, ki je povezana s pomembnim dogodkom v besedilu, isti tip črk

⁵⁷ Npr. *Pet prijateljev* Enid Blyton, *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka, *4 ½ prijatelji* Joachima Friedricha, *Kafe klub* Ann Bryant, *Čarobna hiša na drevesu* Mary Pope Osborne, *Konjušnica Hollywell* Samantha Alexander, *Samovarci* Marie Bertherat, *Super pomočniki* Dana Danka in Toma Masona, *Mali detektivi* Gerit Kopietz in Jörga Sommerja, *Mulci na kvadrat* Tatjane Kokalj.

⁵⁸ »Die vier Bandenmitglieder entsprechen beispielsweise einem mehrfachen Identifikationsmuster. Lilo und Poppi repräsentieren die weiblichen Leserinnen, wohingegen die Buben sich in den Jungdetektiven Axel und Dominik wiederfinden können. Auch altersmäßig ist (zwischen der 9-jährigen ängstlichen Poppi den jeweils 13-jährigen Jugendlichen Axel und Lilo) für jeden etwas dabei. Und selbst die Talente und Hobbys der vier Bandenmitglieder sind so breit gestreut, daß sich nahezu jeder Leser mit einem der Protagonisten identifizieren kann.« (Rabus 1995: 32)

(avtor/naslov/serija), bogata oprema, pozornost vzbujajoče barve ali napoved naslednje knjige na zadnji oz. hrbni strani pri knjižnih serijah. (Prim. Lavrenčič Vrabc 2002: 7 / Saksida 1994: 223) Za knjižne serije pa so tipične še dodatne formalne značilnosti kot jasno prepoznavna celotna oblikovanost platnic (barva, pisava, format, prepoznavni znak), ki omogoča hitro identifikacijo posamezne knjige kot del neke serije, čemur prispeva tudi izstopajoč povezovalni naslov in včasih še oznaka knjig s tekočo številko.

Kot značilnosti trivialnega Dahrendorf (1975: 102, 118–119) omenja med drugim še serijsko produkcijo⁵⁹, množično razširjenost in blagovni značaj. V strokovni literaturi je mogoče najti še več pokazateljev trivialnih besedil, ki pa za naše nadaljnje razpravljanje v zastavljenem okviru niso bistvenega pomena.

Kljub navedenim, na prvi pogled bolj ali manj jasnim in opredeljivim kriterijem, je uvrščanje besedil med trivialno literaturo pogosto problematično, ker le redko nastopajo vse omenjene značilnosti hkrati. Poleg tega je treba tudi upoštevati, da našete značilnosti ne veljajo samo za trivialno literaturo in se lahko pojavljajo tudi v netrivialni literaturi. Urednik Andrej Ilc zato omenja še dodatni kriterij, ki mu je pri tem v pomoč, namreč subjektivni občutek:

»Osebno moram priznati, da se bolj kot po nekih jasnih kriterijih ravnam po občutku. Zdi se mi, da dobro serijo enostavno začutiš. Medtem ko gre trivialna bolj mimo.« (Schellander 2010a: 144)

⁵⁹ »alles Triviale tendiert zum Seriellen« (Dahrendorf 1975: 102)

5 Knjižne zbirke in serije za začetno samostojno branje

Upadanje bralnih sposobnosti otrok v zadnjih dveh do treh desetletjih je privedlo do povečanega povpraševanja staršev po vsebinsko in bralno pedagoško primernih knjigah, ki bi v začetni fazi samostojnega branja čim boljše podpirale bralni razvoj njihovih otrok. Nemški literarni in knjižni trg se je na to novo potrebo odzval s pravim plazom knjig za začetniške bralce. Založbe te knjige večinoma izdajajo v zbirkah, ki jim omogočajo drugačno marketinško strategijo z višjimi številkami pri prodaji in trajnejše navezovanje mladih bralcev. (Prim. Hahnemann 2000: 30).

Ekonomski uspeh založb z izdajanjem knjižnih zbirk za začetniške bralce ugotavlja tudi Ulrich Störiko-Blume (1999: 36), ki opozarja predvsem na stroga formalna pravila za takšne knjige, katerih po njegovem mnenju ni mogoče upoštevati pri otroških knjigah z literarno ambicijo. Formalne zahteve in dejstvo, da so te knjige pogosto pisane po naročilu, vidi kot vzrok temu, da marsikateri avtor in kritik z zaničevanjem gleda na namembnostno literaturo.

»Am Boom der Erstleserreihen lässt sich festmachen, wie ökonomisch erfolgreich die Verbindung von pädagogischem Zweck und Kinderbuch sein kann. Von Lehrern gelobt, von Eltern gekauft, von Kindern als erste Schritte im Lesefortschritt geliebt – und zugleich von vielen Autoren gemieden, von Kritikern ver- oder missachtet.« (Störiko-Blume 1999: 36)

Literatura za začetno samostojno branje naj bi po besedah Katrin Hahnemann (2000: 30) otroke podpirala v fazi, ko se učijo branja in doseгла, da branje zanje postane privlačno. Literarna kakovost besedila se ji pri tem zdi za bralno motivacijo manj pomembna.

Podobno razmišlja tudi Ida Mlakar s *CMKBD*, ko pravi,

»da je tukaj [pri knjigah za začetno samostojno branje, opomba N. Sch.] literatura malo v ozadju, ker je namembnost tako v prvem planu. [...] So povečini zabavne in napete, da ne bi odvrnile začetnih bralcev od branja. Povečini ne prinašajo zahtevnejšega branja. Mislim, da je v teh zbirkah založništvo odkrilo novo tržno priložnost in zagrabilo z vsemi štirimi, ker ve, da se bo bolje prodajalo, če razdeliš dela po starostnih stopnjah.« (Schellander 2010b: 147–148)

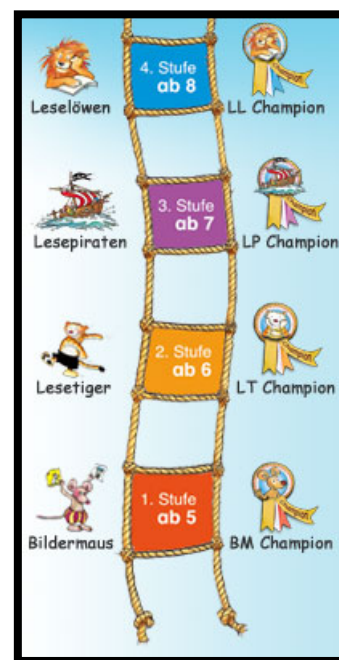
V zadnjih desetletjih so številne založbe izdelale različne koncepte za začetniške bralce. Večina založb se je odločila za izdajanje začetniških zbirk (nem. Erstlesereihen). Med njimi je opaziti večje ali manjše razlike v izdiferenciranosti glede na posamezne stopnje bralnega razvoja, vsem pa je skupno, da se od stopnje do stopnje večja dolžina besedila in zapletenost zgodbe, da polagoma narašča število črk in besed na vrstico, medtem ko se število ilustracij zmanjšuje. (Prim. Hahnemann 2000: 30) Dodaten razlog, da zgodbe za začetniške bralce

izhajajo v zbirkah, vidi Heidi Lexe (1999: 70) v tem, da založbam na ta način bolj uspeva zbuhati pozornost za to specifično besedilno obliko. Znotraj formalnih okvirov takih namembnostnih zbirk pa pogosto izhajajo še knjižne serije, ki prinašajo dodatno enotnost na vsebinski oz. pripovedni ravni. (Prim. Lexe 1999: 70)

Medtem ko so namembnostne literarne zbirke za začetniške bralce na slovenskem knjižnem trgu še dokaj redek pojav, imajo v nemškem prostoru že dolgoletno tradicijo. Najstarejša zbirka za bralce začetnike, ki je po podatkih Heike Byn (2008:

6) začela izhajati leta 1975, je zbirka *Leselöwen* (bralni levi) nemške založbe *Loewe Verlag*. Iz zbirke *Leselöwen* je založba postopoma razvila sistem *Loewe Leseleiter*⁶⁰ (bralna lestvica Loewe) s štirimi bralnimi stopnjami za otroke od 5 do 8 let. Na vsaki bralni stopnji sta otrokom na voljo dve zbirki. Eno sestavljajo knjige, ki vsebujejo več krajših zgodb na določeno temo, drugo pa knjige z daljšo zgodbo enega glavnega literarnega lika. (Prim. Loewe Leseleiter, www.leseleiter.de) Na posebni spletni strani založbe⁶¹ so za starše in učitelje na voljo dodatne informacije o bralnih stopnjah in raznih dodatkih kot igrice ali navodilih za različne oblike kreativnega dela v zvezi z *Loewe Leseleiter*. Tudi renomirana založba *Verlag Friedrich Oetinger* že več desetletij izdaja zbirko *Sonne, Mond und Sterne*

(sonce, luna in zvezde), v kateri so knjige razdeljene po vsebinskih in formalnih značilnostih na tri bralne stopnje (1. razred, 1./2. razred, 2./3. razred). Mladim bralcem, njihovim staršem in učiteljem pa je tudi pri tej založbi na voljo še dodatno spletno gradivo⁶². (Prim. Sonne,

Slika 1: Loewe Leseleiter

⁶⁰ »Die Loewe Leseleiter besteht aus insgesamt vier Stufen, die auf die Lesefähigkeit von Kindern zwischen 5 und 8 Jahren abgestimmt sind. Die erste Stufe beginnt mit Vignettentexten für das allererste Mit- und Selbstlesen, führt dann auf der zweiten Stufe weiter mit sehr kurzen, in Sinnzeilen aufgeteilten Geschichten mit hohem Bildanteil. Ab der dritten Stufe reduziert sich der Bildanteil zugunsten etwas längerer Texte, bis es auf der vierten Stufe längere Geschichten sowie einen kleinen Kinderroman zu lesen gibt. Auch hier sind die Texte sehr lesefreundlich gestaltet und durch kleinere Illustrationen aufgelockert.

Die Unterteilung der vier Stufen in jeweils zwei Reihen bietet nochmals die Möglichkeit, für die individuellen Vorlieben und Lesefähigkeiten der Kinder das richtige Erstlesebuch auszuwählen. Für Kinder, die sich noch nicht sehr lange auf einen Text konzentrieren können und mehr Abwechslung brauchen, gibt es altersgerechte Reihen mit mehreren abgeschlossenen Geschichten zu einem spannenden Thema (Bildermaus, Lesetiger, Lesepiraten und Leselöwen). Liest das Kind dagegen lieber eine durchgängige Geschichte mit nur einer Hauptfigur, wird auch dieser Vorliebe durch bestimmte Reihen entsprochen (Bildermaus-, Lesetiger-, Lesepiraten- und Leselöwen-Champion).« (Loewe Leseleiter, www.leseleiter.de)

⁶¹ Prim. URL: <http://www.leseleiter.de/> (uporabljeno 2010-08-09)

⁶² Prim. URL: <http://www.lunaleseprofi.de/> (uporabljeno 2010-08-09)

Mond und Sterne, www.lunaleseprofi.de) Podobne programe za začetniške bralce imajo tudi druge nemške založbe, kot založba *Duden Verlag* z zbirko *Lesedetektive*⁶³ (bralni detektivi) s štirimi bralnimi stopnjami, založba *Ravensburger* tristopenjski model *Leserabe*⁶⁴ (bralni vran), založba *Verlag Carl Ueberreuter* štiristopenjsko zbirko *Lesebiene*⁶⁵ (bralna čebela), založba *Arena Verlag* zbirko *Der Bücherbär*⁶⁶ (knjižni medved) ali založba *Sauerländer Verlag* zbirko *Frechdachs*⁶⁷ (predrznjež), v kateri izhajajo tudi knjige serije *Mini* avtorice Christine Nöstlinger.

Kot najnovejši trend na nemškem knjižnem trgu je Katrin Hahnemann pri knjigah, namenjenih začetniškim bralcem, opazila leta 2009 pojav, s katerim založbe na vse načine skušajo zase pridobiti mlade bralce. Zapeljujejo jih z različnimi dodatki: z bralnimi trakci, z majhnimi gumijastimi obeski, s pisanimi bralnimi znaki, spreminajočimi se sličicami na platnicah ali z nalepkami. Popolnoma drugačno pot so ubrale nekatere druge založbe, ki hočejo izstopati s posebno kvaliteto knjig. Mlade bralce in vse, ki jim knjige kupujejo, želijo prepričati z dobro pisanimi zgodbami, zahtevnimi ilustracijami in kakovostnim papirjem. Literature za začetniške bralce po mnenju Hahnemann ne želijo več prodajati pod geslom uporabnosti, temveč jim jo skušajo približati kot kakovostno literaturo, namenjeno omikanemu meščanskemu občinstvu. (Prim. Hahnemann, www.bjlonline.de)

5.1 Značilnosti besedil za začetniške bralce

Pri besedilih za začetniške bralce veljajo precej stroga pravila, ki se ravnajo po spoznanjih stroke in mladim bralcem olajšujejo prve samostojne korake v svetu branja. Knjige za bralce začetnike morajo po mnenju Iris Fürst, Elke Helbig in Vere Schmitt (2000: 103–107) ustrezati določenim zahtevam glede na zunanjo in notranjo obliko, kakovost besedila in vsebino. Medtem ko so za upoštevanje zahtev glede ustrezne zunanje in notranje oblikovanosti knjige zadolženi založniški oblikovalci, odgovarjajo za kakovostno in vsebinsko ustreznost v prvi vrsti avtorji sami. O tem, da upoštevanje teh zahtevnih kriterijev ni lahka naloga, priča naslednja izjava avstrijske avtorice Christine Nöstlinger:

⁶³ Prim. URL: <http://www.duden.de/kinderbuecher/index.php?nid=86> (uporabljeno 2010-08-09)

⁶⁴ Prim. URL: <http://www.ravensburger.de/leser/leserabe/index.html> (uporabljeno 2010-08-09)

⁶⁵ Prim. URL: <http://www.ueberreuter.at/index.php?usr=&phd=2&content=2&value=Erstleserreihe> (uporabljeno 2010-08-09)

⁶⁶ Prim. URL: <http://www.arena-verlag.de/> (uporabljeno 2010-08-09)

⁶⁷ Prim. URL: <http://www.patmos.de/reihen-0-0/frechdachs-25/> (uporabljeno 2010-08-09)

»Ein Buch für Kinder zu schreiben, die das Lesen gerade erst erlernen und dabei nicht frustriert werden sollen, ist so einfach nicht. Das ist eine Gratwanderung [sic] für den Autor. Sprachlich darf er den Leser nicht überfordern, inhaltlich nicht unterfordern. Kinder in dem Alter wissen ja bereits viel vom Leben, haben damit ihre guten wie schlimmen Erfahrungen gemacht, die sie im Text wiederfinden wollen. Und sie können sprachlich anspruchsvolle Geschichten ... so man sie ihnen vorliest – sehr wohl genießen. Auf diesen Genuß wollen sie natürlich beim ‚Selberlesen‘ nicht verzichten. So muß sich der Autor eben abrackern, in ‚einfachen‘ Sätzen ihrem Qualitätsanspruch zu genügen und Spannung, Sprachwitz und Nähe zur Wirklichkeit [sic] liefern. Selbstsicher zu sagen, daß man das stets schaffe, wäre übertrieben.« (Nöstlinger 1995b: 142)

Največji izziv vidi Christine Nöstlinger v tem, da avtor tako vsebinsko kot jezikovno odbralca ne sme zahtevati ne preveč ne premalo. Jezikovno se mora gibati na čisto določenem nivoju (prim. Schmitt 1983: 21), poleg tega pa mora zadovoljiti tudi bralčevo željo po napetosti, jezikovni iznajdljivosti in bližini do resničnega življenja. Vse to pa po besedah Christine Nöstlinger za avtorja pomeni 'tvegano hojo po grebenu', ki ni enostavna. (Prim. Nöstlinger 1995b: 142) Tudi urednik Andrej Ilc, ki je s serijo *Anica* avtorice Dese Muck založil knjižno serijo za začetniške bralce, se dobro zaveda izredne zahtevnosti pisanja te literature, saj pravi, da se mu zdi »[z]notraj teh omejitev [...] posebna umetnost, da uspeš narediti presežek« (Schellander 2010a: 141).

Kot najpomembnejše kriterije za uspešno knjigo, namenjeno začetniškim bralcem, strokovna literatura navaja vsebino, dogajanje in obravnavane teme. Ti dejavniki namreč v največji meri odločajo o bralčevi motivaciji, ki ga priganja k temu, da nadaljuje z branjem knjige in vzame v roke še katero drugo. Če ga branje dolgočasi ali je nad zgodbo razočaran, je zelo verjetno, da bo branje povezal z negativnimi občutki. Cilj knjig za začetniške bralce pa je ravno nasproten, otrok naj namreč ob branju začuti ugodje in veselje in si zaželi te prijetne občutke vedno spet vzpostavljati ob novih knjigah. Teme v knjigah naj bi zato nujno odgovarjale razvojni stopnji otroka, upoštevani naj bi bili njegovi interesi in izkušnje. Vsebine naj bi bile otroku čim bolj znane in domače, tako da bi v zgodbah lahko podoživljal lastne izkušnje ali se spoprijemal z raznimi težavami, ki ga mogoče še čakajo. Pri tem je treba ponovno poudariti poseben pomen možnosti identifikacije z literarnim likom oz. literarnimi liki, ki so primerni starosti mladega bralca in se gibljejo v svetu, dostopnem otrokovemu doživljanju in podoživljanju. (Prim. Fürst/Herbig/Schmitt 2000: 107 / Hahnemann 2000: 30)

Za kakovost besedila je najvažnejšega pomena razumljivost, ki se dosega predvsem z uporabo enostavne sintakse in semantike. Stavki morajo biti kratki, brez zapletene zgradbe. Podobno velja tudi za besede, ki naj bi bile enopomenske, bralcu znane in vzete iz konkretnega sveta.

Izogibati se torej velja metaforam, tujkam in abstraktnim besedam. Ker bi po nepotrebnem otežili branje, naj se v knjigah za začetniške bralce ne uporabljajo časovni skoki, menjave perspektive in druga podobna stilna sredstva. (Prim. Fürst/Herbig/Schmitt 2000: 106)

H kriterijem notranje oblike knjig za začetno samostojno branje Fürst/Herbig/Schmitt (2000: 104–106) prištevajo členitev besedila, ilustracije, postavitve strani in pisavo. Po njihovem mnenju je branje in razumevanje zgodbe lažje, če gre za vsebinsko povezano dogajanje, ki je razčlenjeno na posamezna poglavja. Členitev celotnega besedila na posamezna poglavja otrokom daje možnost, da branje v pravem trenutku prekinejo in pozneje brez težav nadaljujejo. Poleg tega je za otroke dodatna motivacija, če lahko ponosno razglasijo, koliko poglavij so že prebrali. Pomemben kriterij so tudi ilustracije, ki naj bi smiselno spremljale, rahljale in dopolnjevale besedilo, občasno pa otroke tudi spodbujale k premišljevanju in nadaljnjemu branju. Postavitve strani mora biti pregledna, razmerje med besedilom in ilustracijami pa uravnovešeno. V pomoč so bralcu tudi odstavki, ki besedilo členijo na smiselne enote. Da bi neizkušen bralec lahko lažje sledil vrsticam, so med njimi potrebni enako odmerjeni večji razmiki. Podobno velja tudi za presledke med besedami in razmaknjenost črk v besedah, uporabo velikih in malih tiskanih črk ter omejeno število znakov na vrstico. Paziti velja tudi na to, da je pisava vedno lahko berljiva, tudi kadar je tiskana na barvastem ozadju. Besedilo naj ne bi bilo postavljeno v običajnem polnem formatu (nem. Blocksatz), pri katerem so vrstice poravnane na levem in desnem robu, temveč v formatu z neporavnanimi vrsticami na desnem robu (nem. 'Flattersatz'), pri katerem ostaja razmaknjenost med črkami v besedi enaka, enaki pa so tudi presledki med besedami, kar po mnenju strokovnjakov začetniškemu bralcem omogoča hitrejše kombiniranje črk ter prepoznavanje besed in dojetje njihovega pomena⁶⁸. Strokovnjaki odsvetujejo tudi deljenje besed, ki otrokom pri branju dodatno otežuje celovito prepoznavanje in razumevanje besed. (Prim. Fürst/Herbig/Schmitt 2000: 104–106 / Hahnemann 2000: 30 / Lexe 1999: 68–70)

Tudi glede zunanje oblike knjig so se ustalila določena pravila, ki jih lahko zasledimo pri skoraj vseh zbirkah, namenjenih začetniškemu bralcem. Posebno pozornost posvečajo založbe

⁶⁸ »For the child at the point of learning to read, the word is an arrangement of single characters, like the carriages of a toy train, to be put in the right order by trial and error; to get the sum of the letters right and only later to deduce the more familiar words from their massed effect. For this reason the space between letters should be uniform, that is to say rarely increased or reduced from that set as standard by the typeface manufacturer [...], and word spacing should be particularly even and only lightly more generous than for adult use.« (Martin 1998: 464)

sprednji strani platnic⁶⁹, saj prav ta po navadi predstavlja prvi stik potrošnika s knjigo. Naslov naj bi bil za mlade bralce privlačen, v njih naj bi vzbudil radovednost in jim tudi dal namig na vsebino knjige, tako da si lahko v mislih predstavljajo, kakšna bi utegnila biti zgodba. Podobno vlogo kot naslov ima tudi naslovna ilustracija, ki je po navadi barvna in predstavlja značilen prizor iz zgodbe. Naslov in naslovna ilustracija naj bi torej bralca spodbudila za nakup in branje knjige. Nekoliko natančnejši informaciji o vsebini knjige služi kratko besedilo na zadnji strani platnic⁷⁰, ki pa seveda nikoli ne izdaja, kako se bo zgodba končala. Na sprednji ali zadnji strani platnic je po navadi tudi upodobljen poseben simbol ali napis kot razpoznavni znak določene zbirke za začetno branje, ki daje tudi informacijo o starostni skupini oz. bralni stopnji, kateri je knjiga namenjena. Takšna oznaka knjig je mišljena predvsem kot pomoč kupcem, da se lažje orientirajo ter hitro in zanesljivo najdejo knjige iz zbirke, ki so jo otroci mogoče že vzljubili. Za motivacijo začetniških bralcev je velikega pomena tudi obseg knjige, ki naj ne bi presegal 60 strani. (Prim. Fürst/Herbig/Schmitt 2000: 103–104)

5.2 Slovenske knjižne zbirke in serije za začetno samostojno branje

Pregled nad knjižno produkcijo zbirk in serij za začetno samostojno branje v slovenskem jeziku najlažje dobimo s pomočjo že omenjenih *Priročnikov za branje kakovostnih mladinskih knjig*⁷¹, ki ga letno izdaja *Center za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti* ali z uporabo knjižničarske internetne strani *Mala knjižnica*⁷², ki jo upravlja *Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo Mestne knjižnice Ljubljana*.

Priročniki za branje kakovostnih mladinskih knjig od leta 2002⁷³ posebej označujejo knjige, namenjene začetniškim bralcem, saj so pri *CMKBD* opazili »pojav, ki se je zagotovo uspešno ‚prijel‘ med mlajšimi bralci[, namreč] številne pedagoško-založniške motivacije za začetno branje« (Mlakar 2002: 5). Zaradi njihove posebne vloge so se odločili, da jih v priročniku

⁶⁹ Mišljena je stran platnic, ki jo vidimo, ko zaprto knjigo pogledamo od spredaj.

⁷⁰ Mišljena je stran platnic, ki jo vidimo, ko zaprto knjigo pogledamo od zadaj.

⁷¹ Prim. *Priročnike za branje kakovostnih mladinskih knjig Centra za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica* na spletni strani *Mestne knjižnice Ljubljana*, URL: <http://www.mklj.si/index.php/posebne-dejavnosti/dejavnosti-za-otroke/pionirska-center-za-mladinsko-knjizevnost-in-knjiznicarstvo> (uporabljeno 2010-08-12)

⁷² URL: <http://www.moja-knjiga.si/KnjigaStart.aspx> (uporabljeno 2010-08-10)

⁷³ Lov na klovne in superjunake: na sledi popularnim knjižnim zbirkam za mladino: izbor mladinskih knjig iz leta 2001 po temah, zvrsteh in žanrih. Ljubljana: Knjižnica Otona Župančiča, enota Pionirska knjižnica, 2002.

predstavijo v samostojni kategoriji knjig za 'Začetno branje'. (Prim. Mlakar 2002: 5) Leta 2005 so kategorijo preimenovali v 'Za začetno samostojno branje', od leta 2007 pa se oznaka pojavlja zgolj kot opomba ob predstavljenih knjigah oz. kot geslo v predmetnem kazalu, knjige pa so razvrščene po drugih kriterijih.

Spletna stran *Mala knjižnica*⁷⁴ omogoča hitro in učinkovito pridobivanje informacij, saj dovoljuje usmerjeno iskanje knjig po različnih kriterijih. Z ustreznimi nastavitvami v iskalni maski sem tako izbrskala nekaj relevantnih informacij⁷⁵, ki jih tukaj kratko povzemam:

Slika 2: Iskalna maska na spletni strani Male knjižnice

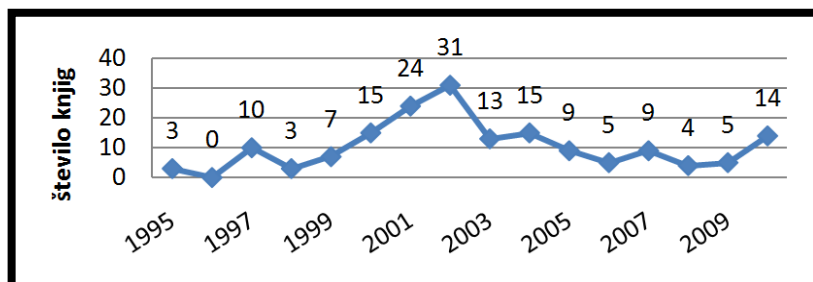
V prvem koraku sem s pomočjo iskalne maske izpis omejila na knjige, za katere veljajo naslednji kriteriji: leposlovje do 9. leta; primerno za 1., 2. in 3. razred osnovne šole; za začetno samostojno branje. Na izpisanem seznamu iskalnih zadetkov se je pojavilo 167 naslovov, med katerimi pa so bile tudi ponovne izdaje oz. ponatisi knjig.

⁷⁴ »Mala knjižnica je po zasnovi [...] profesionalno orodje za vse, ki se ukvarjajo s knjigo namenjeno otrokom in mladini, z njo dobivajo nekdanji interni katalogi in informacijske zbirke Pionirske – centra za mladinsko književnost in knjižničarstvo virtualno obliko in razsežnost. Mala knjižnica omogoča obiskovalcu interneta, da si pregledni in priporočilni seznam, doslej poznan v tiskani obliki, v celoti ali po svoji poklicni potrebi ali osebni meri izbere in stiska v obliki, ki jo je navajen ter s kazali po lastni izbiri.« (Jamnik/Zdravec 2007: 377)

⁷⁵ Poizvedovanje je bilo opravljeno 10. avgusta 2010.

V naslednjem koraku me je zanimalo, kdaj so knjige izšle. S pomočjo dodatnega kriterija 'leto izida' sem lahko ugotovila, da so knjige, ki ustrezajo zgoraj navedenim iskalnim pogojem, izšle med letoma 1995 in 2010⁷⁶. Višek knjižne produkcije, namenjene izrecno začetniškim

bralcem, je bil po podatkih *Male knjižnice* v letih 2000 do 2004. Največ knjig, primernih za začetno samostojno branje, pa je izšlo v letu 2002, namreč 31 naslovov. V tem letu so

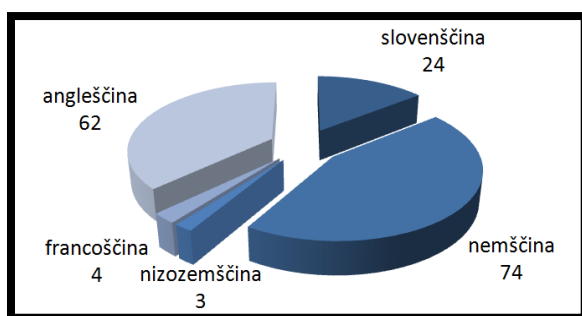
Slika 3: Število knjig za samostojno začetno branje razvrščenih po letu izida

tudi na *CMKBD* v zvezi z izdelovanjem vsakoletnega seznama knjižne produkcije otroške in mladinske literature postali pozorni na izstopajoč pojav knjižnih zbirk za začetno branje in zanje uvedli posebno kategorijo (prim. Mlakar 2002: 5).

Zanimal me je tudi podatek, koliko je med knjigami izvorno slovenskih in koliko prevedenih. S pomočjo dodatnega kriterija 'jezik izvirnika' sem dobila odgovor, da je od 167 naslovov 24 izvorno slovenskih, kar pomeni, da predstavlja delež domačega ustvarjanja na tem literarnem področju le 14,4%. Tega se zaveda tudi Darja Lavrenčič Vrabc s *CMKBD*, ki pravi,

»da smo tukaj [pri knjigah za začetniške bralce, opomba N. Sch.] bolj bosni in bo treba to praznino še zapolniti. Nimamo ravno nekega hudega korpusa avtorjev za to področje. Imamo recimo slikaniške avtorje in avtorje mladostniških romanov, ravno tole je pa malo bela lisa.« (Schellander 2010b: 147)

Prevodi v celoti zavzemajo 85,6% in prihajajo iz nemščine (74 naslovov, 44,3%), angleščine

Slika 4: Število knjig za samostojno začetno branje razvrščenih po jeziku izvirnika

(62 naslovov, 37,1%), francoščine (4 naslovi, 2,4%) in nizozemščine (3 naslovi, 1,8%).

Med prevedenimi avtorji po številu izdanih knjig izstopajo angleška pisateljica Mary Pope Osborne s knjižno serijo *Čarobna hišica na drevesu*, nemška avtorja Wolfram Hänel z različnimi naslovi in Ludgar

⁷⁶ Pri tem je treba upoštevati, da je podatke *Male knjižnice*, projekta, ki je začel delovati leta 2005 in še ni zaključen, treba jemati z določenim pridržkom. Po informacijah Vojka Zdravca, sodelavca na *Centru za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana*, so podatki, ki jih najdemo v *Mali knjižnici*, sorazmerno ažurni – upoštevajoč seveda razvoj prakse in možne lapsuse – za izdaje od leta 2004 naprej. Knjige, ki so izšle pred letom 2004, so v *Malo knjižnico* bile vnesene naključno oz. predstavljajo manjši izbor za posebne prilike.

Jochmann (pseudonim KNISTER) s serijo *Mala čarovnica Lili* ter avstrijska pisateljica Christine Nöstlinger s knjižnima serijama *Zgodbe o Francu* in *Mini*.

Vseh 24 izvirnih slovenskih naslovov so napisale samo tri avtorice, in sicer Tatjana Kokalj, ki je znana predvsem kot avtorica slikaniških knjig, ter Desa Muck in Janja Vidmar, ki ju poznamo kot avtorici mladinske realistične proze. Kakor je pri knjigah, namenjenih začetniškim bralcem na splošno precej pogost pojav, se med naslovi najdeta tudi dve knjižni seriji: *Zbirka Navihanček* (2003–) Janje Vidmar, ki izhaja pri založbi *Karantanija*, in *Zbirka Anica* (2001–2007) Dese Muck, ki jo je izdala in založila *Mladinska knjiga*. Gre za seriji, pri katerih je v ospredju identifikacijski lik v starosti mladih bralcev – navihani deček Matic pri Janji Vidmar oz. deklica Anica pri Desi Muck. Okoli teh glavnih likov in njihovih družin ter prijateljev avtorici spletata zgodbe, v katerih se literarna junaka srečujeta s težavami in doživljata dogodivščine, ki so značilne za otroke njihove starosti. V knjigah obeh serij so poleg vsebinskih značilnosti v glavnem upoštevani tudi formalni kriteriji notranje in zunanje oblikovanosti, ki so značilni za knjige, namenjene začetniškim bralcem. V zvezi s tem je Andrej Ilc, urednik pri *Mladinski knjigi*, izjavil, da so bili pri oblikovanju knjig serije *Anica* »zelo pozorni na razmerje med besedilom in slikami, velikost črk, število znakov v posamezni vrstici ter razmike med vrsticami, kar je za berljivost skoraj še bolj pomembno kot velikost črk.« (Schellander 2010a: 141) Mlado občinstvo je serijo *Anica* avtorice Dese Muck sprejelo z velikim navdušenjem in jo med letoma 2003 in 2007 pri priznanju *Moja najljubša knjiga* petkrat zapovrstjo izbralo za zmagovalno izvirno slovensko mladinsko knjigo. Tudi knjige o Maticu so se v zadnjih letih uspele uvrstiti v seznam sto najbolj priljubljenih mladinskih knjig, ki ga objavljajo v povezavi s priznanjem *Moja najljubša knjiga*. Leta 2010 so zavzele 46. mesto lestvice.

Največ knjig, ki so v podatkovni bazi *Male knjižnice* označene kot primerne 'za začetno samostojno branje'⁷⁷, so izdale založbe *Grlica* (29 naslovov), *Kres* (28 naslovov), *Educy* (28 naslovov), *Mladinska knjiga* (25 naslovov) in *Mohorjeva založba* (14 naslovov). Podobno kot na nemškem literarnem trgu so tudi nekatere slovenske založbe razvile knjižne programe z zbirkami za začetniške bralce. Ljubljanska založba *Grlica*⁷⁸ npr. izdaja pod geslom 'Berem

⁷⁷ Po informacijah Vojka Zdravca, sodelavca na *Centru za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana*, oznake oz. gesla za posamezne knjižne izdaje določa uredniški odbor *CMKBD* vsako leto ob priliki priprave *Priročnika za branje kakovostnih mladinskih knjig*.

⁷⁸ Prim. URL: <http://www.zalozba-grlica.si/> (uporabljeno 2010-08-09)

sam' zbirke knjig za pet različnih bralnih stopenj: *Regice, Levčki, Pirati, Zgodbe za osem let in več* ter *Zgodbe za deset let in več*.

Pričakovati je, da se bo ta trend, ki je na nemškem literarnem trgu prisoten že dolga leta, nadaljeval in razmahnil tudi v slovenskem prostoru. V to smer kaže že omenjeno naraščanje števila knjig z oznako 'za začetno samostojno branje' v podatkovni bazi *Male knjižnice* v prvi polovici leta 2010. Upati je, da se bo povečal tudi delež izvirnih slovenskih naslovov.

6 Primerjalna analiza knjižnih serij *Anica* Deso Muck in *Mini* Christine Nöstlinger

Knjižni seriji *Anica* in *Mini* sta si v marsičem zelo podobni. Kot že omenjeno, jima skupno ni le to, da gre za knjižni seriji, namenjeni začetniškim bralcem, podobnosti so opazne tudi na oblikovni ravni, pri vsebinah, temah in literarnih likih, kar je natančneje razvidno iz primerjalne analize z upoštevanjem vseh šestindvajsetih knjig iz obeh serij (v seriji *Anica* jih je deset, v seriji *Mini* šestnajst), ki jo podajam v naslednjih poglavjih. Največ pozornosti sem namenila izbiri in literarni obdelavi posameznih tem pri obeh avtoricah, pri tem pa sem se dotaknila tudi vprašanja, v kolikšni meri so le-te izbrane v skladu s temami, ki jih strokovnjaki priporočajo za starostno skupino začetniških bralcev. Tudi pri analizi oblikovnih značilnosti in literarnih likov se naslanjam na teorijo o knjigah za začetno samostojno branje, o kateri je bil govor v petem poglavju. Na začetku tega poglavja pa predstavljam avtorici Deso Muck in Christine Nöstlinger, njuno literarno ustvarjanje na področju otroške in mladinske literature ter njuni knjižni seriji *Anica* in *Mini*.

6.1 Predstavitev avtoric in njunega literarnega ustvarjanja

Desa Muck in Christine Nöstlinger sta znani predvsem kot uspešni in priljubljeni pisateljici otroške in mladinske literature, kar pa ne pomeni, da sta dejavni izključno na tem področju. Za obe avtorici je namreč značilna izredna produktivnost in raznolikost ustvarjalnega dela, kar je po mnenju Sabine Fuchs (2001: 25) pri sodobnih avtorjih, ki se želijo preživljati kot poklicni pisatelji, eksistenčno pogojeno:

»Abhängig von Verlegern und Verkaufszahlen, Angeboten von Fernsehstationen und Zeitungen werden sie zu Arbeitern einer Industrie, die sich der Unterhaltung verschrieben hat.« (Fuchs 2001: 25)

Nadaljna vzporednost med avtoricama je njun odnos do pisateljskega poklica, ki ga zaradi specifične današnjega časa obe doživljata kot neke vrste obrtniško delo. Ewers (2003: 13) v zvezi s tem govori o prenehanju meščansko-idealističnega razumevanja pisatelja kot genija oz. umetnika⁷⁹, ki ga je zamenjalo realnosti bolj odgovarjajoče pojmovanje in doživljanje avtorskega poklica kot sodobne oblike zaposlitve.

⁷⁹ »Umstülpung des bürgerlich-idealistischen Genie- bzw. Künstlerbegriffs« (Ewers 2003: 13)

S tem se popolnoma ujemajo izjave Dese Muck, ki je vedno poudarjala, da ne čuti nobene »notranje potrebe po pisanju, kot jo baje imajo pisatelji« (Golob 2007, www.playboy.si) in je tudi ne žene »želja po izpovedovanju« (Golob 2007, www.playboy.si). Po lastnih izjavah piše zato, »da bi [jo] bralo in razumelo čimveč ljudi, ne samo nekaj prijateljev in literarnih kritikov. Ne nazadnje pa piše[] tudi zato, ker živi[] od tega« (Jaklič 2004: 9). O samem postopku pisanja, pa je v nekem pogovoru navrgla, »da ni nič kaj romantično početje, ampak da je bolj podobno resnemu obrtniškem delu ali tečnemu knjigovodstvu, češ da zahteva veliko potrpljenja, natančnosti in pozornosti« (Bratož 1998: 17).

Podobne izjave najdemo tudi pri avtorici Christine Nöstlinger, ki si je nekoč z določeno mero samoironije podelila vzdevek 'črkovne tovarne'⁸⁰. S tem je pisanje označila kot neke vrste delo na tekočem traku, kar mogoče lahko sprejmemo glede na avtoričino literarno produktivnost, nikakor pa ne glede na literarno vrednost njenih knjig⁸¹. Za Christine Nöstlinger pisanje v prvi vrsti pomeni pripovedovanje zgodb, k čemur pa je po lastnih izjavah ne silijo notranje potrebe temveč zunanji življenjski vplivi kot npr. oddajni roki, davčne obveznosti, prijazni lektorji in ne nazadnje uspeh pri bralcih⁸². Avtorica tudi ne zanika, da je zanjo odločilen tudi finančni uspeh, saj številke prodaje in naklade hkrati jemlje kot kazalec priljubljenosti svojih knjig. (Prim. Fuchs 2001: 24–25)

6.1.1 Desa Muck

Po besedah Marjana Dovića (2007: 245) je pisateljica Desa Muck »tipičen primer tržno uspešne avtorice, pisateljice uspešnic tako v svetu otroških in mladinskih del [kot] tudi v literaturi za odrasle«. V intervjujih Desa Muck vedno poudarja, da je pisanje njen poklic, s katerim se preživlja in ki ga občuti kot težkega in zahtevnega, ne pa kot neko mistificirano poslanstvo (prim. Ivančič 2008, www.dobrojutro.net). Kljub taki naravnosti in dejstvu, da vsa njena literarna dela nastajajo po naročilu in ne iz neke notranje potrebe oz. navdiha (prim. Golob 2007, www.playboy.si), je Desa Muck s svojimi knjigami na slovenskem literarnem

⁸⁰ »Buchstabenfabrik« (Nöstlinger 1986b: 37)

⁸¹ »[S]elbst ihre weniger gelungenen Texte sind immer noch gut und stechen das meiste, was es sonst noch gibt, mühelos aus.« (Dahrendorf 1995: 11)

⁸² »Schreiben bedeutet für Christine Nöstlinger [...] nicht Selbstdarstellung, nicht Mitteilung über eigene Gefühlsempfindungen, sondern das Erzählen von Geschichten. Jeder innere Zwang zur Schreibearbeit gehe ihr ab. Das Schreiben sei für sie Handwerk, dem sie gerne nachgehe, und ihr Anspruch sei es, möglichst gute Qualität zu liefern. [...] [N]ach ihren Angaben treiben sie äußere Zwänge zur Schreibearbeit, so z.B. Abgabetermine, Steuervorschreibungen, Anfragen von freundlichen Lektoren und nicht zuletzt der Erfolg bei Leserinnen und Lesern.« (Fuchs 2001: 24)

trgu izredno uspešna. O tem pričajo visoke številke prodanih knjig, številni ponatisi in žepne izdaje, prevodi v tuje jezike, prejete literarne nagrade in dejstvo, da šteje med maloštevilne slovenske avtorje, ki so se v preteklih letih po podatkih informacijskega sistema *COBISS* o izposoji v splošnih knjižnicah po Sloveniji uspeli uvrstiti med sto najbolj izposojane knjige in to včasih celo z več knjigami hkrati. (Prim. Dovič 2007: 241–245 / Jager 2008: 178)

Desa Muck se je rodila leta 1955 v Ljubljani. Kot pubertetnica je bila – po lastnih izjavah – vsesplošna umetnica, igralka, pisateljica in slikarka (prim. Malečkar 1996: 6):

»Veliko sem pisala, risala in obiskovala dramske krožke, zelo sem si želela na igralsko akademijo, o tem sem veliko sanjara, vendar se nisem upala, ker bi morala delati diferencialne izpite. [...] Zelo veliko sem brala, ampak samo tisto, kar me je zanimalo in kar sem rabila.« (Malečkar 1996: 6)

Slika 5: Desa Muck

Po nedokončani srednji šoli⁸³ je bila zaposlena kot varuška v otroškem vrtcu, nato kot tehnična risarka v gradbenem podjetju, nazadnje pa kot negovalka otrok z motnjami v razvoju. (Prim. Desa Muck, www.sigledal.org) Po letu 1982 je začela nastopati v reklamah, »ki so ji prinesl[e] ne ravno zmeraj zaželeno slavo« (Bartož 1998: 17), odigrala vrsto epizodnih vlog v raznih slovenskih filmih in televizijskih nadaljevankah, bila z Mariem Galuničem sovoditeljica v priljubljeni televizijski oddaji *Zoom* (RTV Slovenija) in voditeljica nekoč zelo priljubljene oddaje *Videogodba*. (Prim. Rejc 2003: 26) »Potem pa je bila prisiljena začeti pisati. Za preživetje.« (Bartož 1998: 17) Napisala je okrog sto ljubezenskih zgodb za revijo *Antena* in sodelovala pri otroški reviji *PIL* (*Pisani list*, tedaj *Pionirski list*), kjer je v nadaljevanjih tudi izhajal njen prvi roman *Pod milim nebom* (1993). (Prim. Bartož 1998: 17) Njen opus dosedanjega ustvarjalnega dela je vsestranski – obsega prozo, dramatiko, filmske scenarije ter radijske igre za otroke, najstnike in odrasle. Kot soavtorica je sodelovala pri izdaji šolskega učbenika *Prvi koraki v ekologijo*, pisala pa je tudi besedila za popevke. (Prim. Haramija 2009: 96–97) Poleg tega je napisala ogromno število kolumn predvsem za reviji *Ona* in *Jana* in velja za eno najbolj branih kolumnistk Slovenije, v zadnjih letih pa publiko navdušuje tudi kot igralka na raznih gledaliških odrih. (Prim. Desa Muck, www.sigledal.org)

⁸³ »Šola me je zelo slabo prenašala, zato sem se ji vljudno izmikala, kadar se je le dalo. Ko mi po zakonskih določilih ni bilo treba več hoditi vanjo, sem iz usmiljenja do učiteljev tudi prenehala in se zaposlila.« (Desa Muck, www.sigledal.org)

Od leta 2003 živi Desa Muck s svojimi tremi hčerkami v Mokronogu na Dolenjskem, s čimer si je – po lastnih izjavah – izpolnila življenjske sanje: »Hiš'ca na deželi in ful otrok« (Golob 2007, www.playboj.si).

6.1.1.1 Otroška in mladinska literatura Dese Muck

Pisateljska kariera Dese Muck se je začela leta 1993 s knjižno izdajo prvenca *Pod milim nebom*, najstniškim romanom, ki pripoveduje zgodbo šestošolk Vlaste in Taje, ki pobegneta od doma z namenom, da bi v Ameriki začeli novo življenje.

Med letoma 1994 in 2000 je sledila serija knjig *Blazno resno*, »v katerih Desa Muck na zelo inovativen način s prepletanjem informativnega in umetnostnega besedila mladostnikom podaja nevsiljive rešitve ali vsaj odgovore na pomembna vprašanja v obdobju odraščanja« (Haramija 2009: 113). Teme cikla so mdr. spolnost, puberteta, ljubezen, zasvojenost z mamili, različne odvisnosti, šola in filmski svet, namen serije pa je bil po besedah Dese Muck »na sproščen in odkrit način pisati o problemih, ki pestijo in zanimajo najstnike, da bi jih s tem obvarovala pred strahom ali odporom do stvari, ki jih obravnava[]« (Čater 1998: 48).

Poleg 'blaznoresnih' knjig je v teh letih napisala še romantično grozljivko *Kremplin* (1996) ter dekliška romana *Hči lune* (1995) in *Lažniva Suzi* (1997). V obeh romanah je glavni lik najstnica, ki v občutljivem obdobju odraščanja išče pot v odraslost, a se pri tem izgubi na stranpoteh romantiziranja zaljubljenosti oz. lažnivosti. (Prim. Haramija 2009: 113) Za mladinski roman *Lažniva Suzi* je Desa Muck prejela *Večernico*, nagrado za najboljšo izvirno leposlovno mladinsko delo leta, ki jo podeljuje časopisno-založniško podjetje *Večer*. V utemeljitvi žirije je zapisano, da je v romanu *Lažniva Suzi*

»novost [...] glede na mladinsko literaturo v celoti ta, da prikaže tudi temnejše, resne plati odraščanja. Nekateri motivi sodijo skorajda med 'tabuje' v mladinski književnosti: alkoholizem v družini, socialna beda, izguba nedolžnosti. Kljub tem sporočilnim plastem pisateljica ne posega po tragičnih, razčustvovanih oziroma pridigarskih tonih [, temveč pripoveduje na svoj] značilno humoren [...] način.« (N. N. 1998: 94)

Leta 2001 je izšla še mladinska kriminalka *Sama doma*, ki naj bi po besedah Dese Muck ostala tudi njena zadnja knjiga, namenjena najstnikom:

»Zanje [najstnike, opomba N. Sch.] sem nehala pisati že pred kakimi desetimi leti. Takrat sem izpraznila svojo najstniško literarno zalogo. Potem nisem več našla teme, ki bi bila zanimiva za najstnike in hkrati tudi zame. Povrhu tega mi je začel presedati tudi jezik, ki sem ga uporabljala pri najstniški literaturi. Na začetku sem ga uporabljala

precej spontano, ko sem se pa že nažrla tovrstnega pisanja, sem ga pa vedno bolj občutila kot pozo. Zato sem tudi nehala pisati za najstnike.« (Golob 2007, www.playboj.si)

Leta 2010 je Desa Muck po dolgem času vendar spet izdala mladinski roman, ki prinaša preplet zgodb treh najstnikov, katerih poti se srečajo v Lipici. Knjiga z naslovom *Nebo v očesu lipicanca* je nastala po naročilu ob 430. obletnici kobilarne v Lipici in jo zato tudi dopolnjujejo fotografije lipicancev. Roman je namenila starostni skupini najstnikov iz prepričanja, da so med vsemi najbolj dovzetni za živali, posebej za konje. (Prim. Knez 2010, www.slomedia.it)

Sicer pa se je avtorica v zadnjih letih posvetila predvsem literaturi za otroke. Za najmlajše so izšle slikanice *Čudež v operi* (2001), v kateri otrokom skozi pravljico približuje svet opere, *Kakšne barve je svet* (2002), v kateri dva krta odkrivata svetlo stran zemlje, *Kokoš velikanka/The giant hen* (2007), zgodba o velikanski kokoši, ki je nekoč živela v Sloveniji, in nazadnje še *Ko se želva izgubi...* (2009), pripoved o dečku Mavriciju in njegovi domači živali, želvi Cvetki. Največ pozornosti pa je nedvomno vzbudila njena nadvse uspešna desetdelna knjižna serija *Anica* (2001–2007), saj so jo mladi bralci kar petkrat zapovrstjo izbrali za *Mojo najljubšo knjigo* in je bila deležna tudi pohvale s strani literarne kritike. Zgodbe o mali deklici Anici Pivnik, ki so namenjene predvsem začetniškim bralcem, so doživele tudi že televizijsko uprizoritev v istoimenski desetdelni nanizanki.

Razlogov velike priljubljenosti knjig Dese Muck pri mladih bralcih je gotovo več, mnogi jo pripisujejo predvsem uporabi živega otroškega oz. najstniškega jezika oz. slenga, ki je bil pisateljici že »od nekdaj zelo blizu« (Brejc 2004: 12). Pomemben dejavnik je verjetno tudi dejstvo, da so zgodbe avtorice Dese Muck, če izvzamemo tiste s pravljimi elementi, zavestno pisane tako, da bi se lahko dogajale tudi v realnem svetu: »Vedno sem pazila na to, da so bile moje zgodbe verjetne. Tega se držim še vedno. Lahko napišem še tako veliko neumnost, toda vedno pazim, da bo verjetna, glavni junaki pa sleherniki, ki imajo za svoja početja argumente.« (Malečkar 1996: 2) Bralcem je gotovo tudi všeč, da v knjigah Dese Muck, kot zatrjuje tudi Nela Malečkar (1996: 4), ni zaslediti nobenega posploševanja ali moraliziranja in da je svet prikazan vedno takšen, kakršen je, in ne, kot je to v otroški in mladinski literaturi precej pogosto, v bolj ali manj idealizirani podobi. Desa Muck v svoji literaturi tudi ne poskuša gledati na svet z otroškimi očmi, ampak ostaja zvesta svojemu dožemanju: »Če pišem o svetu, pišem o njem tako, kakor ga vidim, in ne tako, kot si domišljam, da ga vidijo otroci.« (Malečkar 1996: 4)

6.1.2 Christine Nöstlinger

Avstrijska pisateljica Christine Nöstlinger že desetletja šteje med najbolj priljubljene in priznane avtorje sodobne nemške otroške in mladinske literature. Sama se je nekoč označila kot 'črkovna tovarna z enim samim človekom' »Ein-Mann-Buchstabenfabrik« (Nöstlinger 1986b: 37), s čimer je ironično namignila na svojo visoko produktivnost. Od začetka sedemdesetih let, ko se je odločila za pisateljski poklic, je vsako leto izdala najmanj eno knjigo, včasih jih je bilo celo pet. Njen dosednji opus obsega nad sto petdeset knjig, med katerimi se najdejo slikanice, realistične in fantastične pripovedi za otroke, najstniški romani, narečne pesemske zbirke za odrasle, kuharske knjige in poljudni priročniki. Pisala pa je tudi kolumne za časopise in revije, literarne kritike, radijske in gledališke igre, scenarije za filme, otroške in družinske nanizanke ter dokumentacije. Za posamezne knjige oz. svoje dosežke na področju otroške in mladinske književnosti je Christine Nöstlinger prejela nešteta nacionalna in mednarodna priznanja⁸⁴. Leta 1984 ji je bila podeljena Andersenova nagrada *Hans Christian Andersen Award*, ki velja za najvišje mednarodno odlikovanje na področju otroške in mladinske literature, od leta 2003 pa je tudi prva nositeljica visoko dotirane spominske nagrade Astrid Lindgren *Astrid Lindgren Memorial Prize*⁸⁵, ki jo po priporočilu mednarodne žirije podeljuje švedska vlada za posebne zasluge na področju otroške in mladinske književnosti. (Prim. Fuchs 2003: 319–321)

Christine Nöstlinger se je rodila leta 1936 na Dunaju, kjer je doraščala v predmestni delavski četrti. Po končani gimnaziji se je odločila za študij uporabne grafike na dunajski *Akademiji za uporabno umetnost*, ki ga ni končala⁸⁶. Je mati dveh otrok in v drugem zakonu poročena z novinarjem Ernstom Nöstlingerjem. (Prim. Fuchs 2003: 319) Ker pa je po lastnih izjavah vloga matere in gospodinje ni izpolnjevala, se je začela ukvarjati s pisanjem.

Slika 6: Christine Nöstlinger

⁸⁴ Mdr. *Friedrich-Bödecker-Preis, Deutscher Jugendliteraturpreis, Österreichischer Kinder- und Jugendliteraturpreis, Kinder- und Jugendbuchpreis der Stadt Wien, Johann-Nestroy-Ring der Stadt Wien, Friedenspreis des österreichischen Buchhandels* (Prim. Fuchs 2003: 322)

⁸⁵ Iz utemeljitve žirije: »Christine Nöstlinger ist eine wahre Nichterzieherin vom Kaliber Astrid Lindgrens. Ihre vielseitige und äußerst engagierte Tätigkeit als Schriftstellerin ist geprägt von respektlosem Humor, scharfsinnigem Ernst und stiller Wärme, und sie steht vorbehaltlos auf der Seite der Kinder und Außenseiter.« (Baier 2003: 31)

⁸⁶ »Später wollte ich Malerin werden. Doch als ich dann auf die Akademie ging, um das Malen richtig zu erlernen, habe ich gemerkt, daß nie eine richtige große Malerin aus mir werden wird, weil mein Talent nur mittelmäßig war. Da habe ich einen großen Schreck bekommen und geheiratet und zwei Kinder bekommen.« (Nöstlinger 1984/85: 5)

Leta 1970 je izšla njena prva otroška knjiga *Die feuerrote Friderike*, ki je bila takoj velika uspešnica.

»Auf die Idee, Kinderbücher zu schreiben, bin ich überhaupt nie gekommen. Ich wollte, weil mir zu Hause so langweilig war, ein Kinderbuch malen. Dazu habe ich aber eine Geschichte gebraucht. Die habe ich mir erfunden und aufgeschrieben. Und wie dann das Kinderbuch fertig war, hat den Leuten meine Geschichte besser gefallen als meine Bilder. Da habe ich mir gedacht: Na schön! Dann male ich halt nicht! Dann schreibe ich eben! Und das tue ich nun seit vielen Jahren schon.« (Nöstlinger 1984/85: 5–6)

S svojimi knjigami, ki so na začetku bile vsebinsko pod močnim vplivom antiavtoritarnega gibanja po letu 1968, je v nemško otroško in mladinsko književnost vnesla številne novosti. Brez zadrege je v njih spregovorila o tabu temah, prekršila pa je tudi do tedaj veljavne jezikovne tabuje. Do danes je za njene knjige značilen jezik, ki se močno naslanja na jezik ciljnih bralcev, vsebuje pa tudi izraze dunajskega pogovornega jezika. V besedilih se vedno spet pojavlja upor proti avtoritetam, spolnost in še druge nekdanje tabuirane teme. Njen socialni angažma, ki ga je pokazala tudi kot predsednica in častna članica avstrijske organizacije za človekove pravice *SOS Mitmensch*, je prisoten tudi v njenih otroških in mladinskih knjigah in ji je prinesel vzdevek 'literarne odvetnice otrok'⁸⁷. (Prim. Schinnerl ur., www.austria-lexikon.at)

6.1.2.1 Otroška in mladinska literatura Christine Nöstlinger

Christine Nöstlinger pojasnjuje, da so njena dela, ki jih piše za otroke, mešanica štirih sestavin. Nastajajo namreč na osnovi njene domneve o tem, kaj otroci želijo brati, in o tem, kaj naj bi brali, nadalje na osnovi njene potrebe, da si olajša dušo in srce, ter njenega prepričanja, da se otroci pri branju radi smejiijo:

»Ich habe gewisse Vermutungen darüber, was Kinder lesen wollen, und gewisse Vermutungen, was Kinder lesen sollten. Und dann habe ich noch das dringende Bedürfnis, mir gewisse Dinge von der Seele zu schreiben. Und die feste Überzeugung, dass Kinder beim Lesen gern lachen, die habe ich auch. Aus diesen vier Komponenten mische ich üblicherweise meine Bücher zusammen« (Nöstlinger cit. po: Kriegl, www.rossipotti.de)

Če se ozremo na celotno produkcijo otroške in mladinske literature Christine Nöstlinger, se nam po Günterju Langeju (1996: 3) pokaže izredna raznolikost literarnih zvrsti in širok

⁸⁷ »literarische Anwältin der Kinder« (Schinnerl ur., www.austria-lexikon.at)

starostni razpon bralcev, katerim pisateljica namenja knjige. Med njenimi deli se namreč najdejo slikanice za predšolske otroke, pesmi, zgodbe in stripom podobne knjige za nekoliko starejše otroke kakor tudi številne pripovedi in romani za najstnike. Po vsebinskem vidiku Lange (1996: 5–12) razvršča njena dela na fantastične in realistične otroške knjige, mladinske knjige na temo odraščanja in take z avtobiografsko ali zgodovinsko tematiko. Poleg teh štirih kategorij omenja še slikanice in slikaniške zgodbe, od katerih je pri literarni kritiki bila deležna največ pozornosti knjiga *Der neue Pinocchio* (1988), posodobljena in pedagoško prirejena obdelava klasičnega dela otroške literature *Pinocchio* avtorja Carla Collodija iz leta 1883.

Med fantastične otroške knjige, ki so izšle pretežno v zgodnji fazi njenega pisateljskega ustvarjanja, štejejo npr. prvenec *Die feuerrote Friederike* (1970), *Die Kinder aus dem Kinderkeller* (1971), *Mr. Bats Meisterstück oder die total verjüngte Oma* (1971), *Wir pfeifen auf den Gurkenkönig* (1972)⁸⁸, *Konrad oder Das Kind aus der Konservenbüchse* (1975), *Rosa Riedl Schutzgespenst* (1979)⁸⁹, *Der Hund kommt* (1987)⁹⁰ ali *Der Zwerg im Kopf* (1989). Fantastični element v zgodbah so lahko 'navadni' otroci, ki si s pomočjo čarobnih moči pomagajo v realnosti ali iz nje zbežijo, fantastična bitja, ki se pojavijo v realnem svetu in pomagajo literarnim likom iz njihove stiske ali fantastični otroški liki, ki s svojo posebnostjo predstavljajo protipol realnemu svetu odraslih. Poleg zabavnega branja, ki ga Christine Nöstlinger dosega s številnimi zanjo značilnimi komičnimi vsebinskimi in jezikovnimi prvinami, je literarna vrednost fantastičnih zgodb predvsem v kritičnem slikanju sodobne družbe, s katerim avtorica bralcem razgrinja družbene probleme in nepravilnosti ter jih opozarja na razvojne tendence, ki po njenem mnenju gredo v napačno smer. Mlade bralce želi opogumljati, jim pripomoči do večje samostojnosti in samozavesti in jih prepričati, da konec koncev le solidarnost, človečnost in tolerantnost lahko privedejo do pozitivnih sprememb v družbi. (Lange 1996: 4–7) Inge Cvela (1999: 32) nas opozarja, da fantastičnih elementov, ki jih v svojih knjigah uporablja Christine Nöstlinger, nikakor ne smemo razumeti kot beg iz realnosti, temveč kot sredstvo za še bolj natančno ponazarjanje realnosti:

»[Sie verwendet] die phantastischen Erzählelemente niemals zur Verschleierung oder als Fluchtmittel, sondern im Gegenteil zur Verdeutlichung und Klarlegung der Wirklichkeit; oder um ihren ProtagonistInnen geeignete Mittel für ihre alltäglichen Konfrontationen mit der Realität mitzugeben.« (Cvela 1999: 32)

⁸⁸ V slovenskem prevodu: *Požvižgamo se na kumaričnega kralja* (Mladinska knjiga: Ljubljana, 1994)

⁸⁹ V slovenskem prevodu: *Rozi Rigler, dobri duh* (Družba Piano: Ljubljana, 2009)

⁹⁰ V slovenskem prevodu: *Pes gre v širni svet* (Mladinska knjiga: Ljubljana, 1995)

K realističnim zgodbam za otroke Lange (1996: 7–8) prišteva npr. *Ein Mann für Mama* (1972), *Das Austauschkind* (1982)⁹¹, *Liebe Susi! Lieber Paul!* (1984), *Wie ein Ei dem anderen* (1991), *Einen Vater hab ich auch* (1994) in knjižni seriji za začetniške bralce *Franz-Geschichten* (1984–)⁹² in *Mini-Geschichten* (1992–)⁹³. V skladu s svojim prepričanjem, da imajo otroci pravico do povsem realistične slike dejanskega sveta tudi v literaturi, avtorica vsakdanjik in vsakdanje težave otrok prikazuje brez olepšavanja. Pri tem imajo v knjigah posebno vlogo glavni liki, ki nudijo mladim bralcem možnost identifikacije in podoživljanja ter priložnost pridobivanja izkušenj za reševanje težav v raznih življenjskih situacijah. (Prim. Lange 1996: 7–8)

V mladinskih romanih na temo odraščanja, kot so to npr. *Ilse Janda, 14 oder Die Ilse ist weg* (1974), *Stundenplan* (1975), *Luki-Live* (1978), *Pfui Spinne!* (1980), trilogija *Gretchen Sackmeier* (1981, 1983, 1988), *Olfi Obermeier und der Ödipus* (1984), *Am Montag ist alles ganz anders* (1984), *Man nennt mich Ameisenbär...* (1986), *Wetti und Babs* (1987) ali *Bonsai* (1997), se glavni liki ubadajo z vsemi mogočimi težavami najstniškega obdobja, pri tem pa so prikazani povsem realistično, ne glede na to, ali gre za spore med člani družine, ločitev staršev, negotovost glede vloge v družbi, iskanje samega sebe, težave v šoli, prijateljstvo, prvo ljubezen ipd. (Lange 1996: 8–10)

Posebno mesto v pisateljskem opusu Christine Nöstlinger zavzemata močno avtobiografsko zaznamovani knjigi *Maikäfer flieg!* (1973) in *Zwei Wochen im Mai* (1981), v katerih pripoveduje z vidika osem- oz. dvanajstletne deklice o času druge svetovne vojne in povojnem času. K izstopajočim knjigam o težavah sodobne družbe pa šteje npr. mladinski roman *Nagle einen Pudding an die Wand!* (1991), v katerem tematizira ekološke probleme in varstvo narave. (Lange 1996: 11–12)

Ko je Christine Nöstlinger na začetku sedemdesetih let 20. stoletja ubirala pot otroške in mladinske pisateljice, je bila v duhu študentskega gibanja 1968, splošnega antiavtoritarnega vala in revolucionarnega odpiranja literature za tabu teme še prepričana, da bo s svojimi knjigami lahko prispevala k spreminjanju družbe⁹⁴. Že kmalu pa je morala spoznati, da otrokom lahko kvečjemu poskuša razložiti določene družbene procese in medčloveške odnose

⁹¹ V slovenskem prevodu: *Fant za zamenjavo* (Mladinska knjiga: Ljubljana, 1984, 1995)

⁹² V slovenskem prevodu: *Zgodbe o Francu* (Mohorjeva založba: Celovec / Dunaj / Ljubljana, 1992–)

⁹³ V slovenskem prevodu: *Mini* (Slovenska knjiga: Ljubljana, 1997–1998; Družba Piano: Ljubljana, 2006–)

⁹⁴ »Im Jahr 1968 glaubte ich noch, daß Kinder ein anderes, besseres, gerechteres Leben haben werden als wir Erwachsene. Und ich glaubte, ich könne ihnen deshalb viel mehr zumuten nämlich: nicht konfliktscheu zu sein, sich zu wehren, aufzutumpfen – mit dem Ziel, daß es sich für die Zukunft lohnt.« (Fritsch 1996: 35)

(prim. Schmitt 1983: 22), jih z zgodbami zabava in tolaži ter jim tako pomaga, da se bolje znajdejo v družbenih razmerah (prim. Nöstlinger 1985: 44), ki jih literatura lahko le opisuje in komentira, ne more pa neposredno in odločilno nanje vplivati. V zadnjih letih so njena pričakovanja glede družbene učinkovitosti lastnega literarnega ustvarjanja postala še bolj skromna. Ob podelitvi spominske nagrade Astrid Lindgren leta 2003 je izjavila, da ji danes že zadostuje, če o svojem delu lahko pove, da ji je uspelo 'v jezik pretvoriti kos sveta':

»Ein Stück Welt in Sprache umsetzen«, reicht mir heute als Beschreibung dessen, was ich bei meiner Arbeit zu leisten habe. [...] [Ich habe kapiert,] dass es gar nicht so sehr die Story ist, wegen der sich die Kinder beim Lesen geborgen und getröstet fühlen. Es ist die Sprache! Sprache kann zum Lachen und zum Weinen bringen, Sprache kann trösten, kann streicheln, kann das Gefühl von Geborgenheit geben, kann bewirken, dass man sich luftballonfrei fühlt.« (Nöstlinger 2006b: 40)

Hubert Hladej, ki je bil dolgo časa njen urednik pri založbi *Jugend & Volk* oz. kasneje pri založbi *Dachs-Verlag*, je učinkovitost njenih besedil označil takole:

»Ihre Texte erzeugen bei ihren Lesern – ob groß, ob klein – eine Betroffenheit. Aber eine, die nicht wehtut, die nachdenklich macht, zum Lachen bringt, bestärkt. Es gibt nie hundertprozentig gute oder böse Figuren in ihren Büchern, weil es eben solche Menschen nicht gibt.« (Hladej 1989: 6)

6.2 Predstavitev serij *Anica* in *Mini*

Anica in *Mini* sta zelo uspešni, pri literarni kritiki priznani in pri mladih bralcih priljubljeni knjižni seriji, namenjeni začetnemu samostojnemu branju. Glede na literarno zvrst seriji lahko uvrstimo v realistično mladinsko prozo, za katero je značilno, da

»se tekstualna resničnost načeloma giblje v okvirih izkustveno preverljivega sveta. Pojem ‚realizem‘ gre potemtakem razumeti kot ustvarjalno hotenje piscev, da bi se pri izboru snovi oziroma tem in v načinu upovedovanja le-te(h) čim tesneje naslonili na tako imenovano socialno resničnost in čim bolj avtentično uprizarjali vsakdanjo problematiko otrok in mladine v njihovem realnem okolju« (Kobe 1987: 165).

Take vrste »ustvarjalno hotenje piscev«, kot ga za realistična besedila opisuje Kobe (1987: 165), lahko zasledimo tako pri Christine Nöstlinger, ki pravi, da lahko piše le o stvareh, ki jih sama pozna⁹⁵ (prim. Keiner/Wintersteiner 1990: 84) kot tudi pri Desi Muck, ki po lastni izjavi piše o svetu tako, kakor ga sama vidi (prim. Malečkar 1996: 3), in pri tem vedno pazi, »da bo [zgodba] verjetna, glavni junaki pa sleherniki, ki imajo za svoja početja argumente« (Malečkar 1996: 2).

Kobe (1987: 165–179) v sodobni slovenski mladinski književnosti razločuje tri različne modele realistične proze, ki jih v prvi vrsti določa glede na starost bralcev, katerim so zgodbe namenjene. V prvi model, h kateremu bi po mojem lahko prištevali tudi seriji *Anica* in *Mini*, uvršča besedila »v kater[ih] je glavni literarni lik otrok v razvojnem razponu od najzgodnejšega otroštva do nekako 8., 9. leta starosti« (Kobe 1987: 165). Značilnosti, ki jih pripisuje besedilom tega modela, da je »osrednji literarni lik *sodoben mestni otrok*« (Kobe 1987: 166), da »pripoved praviloma poteka kronološko linearno« (Kobe 1987: 167), »prizorišče dogajanja [pa je] uokvirjeno v ožji in širši *družinski krog* [, ki se pa] postopoma razpira v *širše družbeno okolje*« (Kobe 1987: 166), najdemo tudi pri besedilih serij *Anica* in *Mini*. Prav tako velja za seriji tudi ugotovitev, da besedila »tematizirajo [...] vsakršne preproste otrokove pozitivne in negativne življenjske izkušnje, povezane z uspehi in drobnimi razočaranji, s stiskami in težavami v stikih s svetom odraslih, z vrstniki in mlajšimi otroki, predvsem z mlajšim bratcem ali sestrico« (Kobe 1987: 167). Edinole zadnjo od naštetih značilnosti je pri obravnavanih serijah treba nekoliko 'prilagoditi', saj glavni junakinji *Anica* in *Mini* sami predstavljata lik mlajše sestre. »[N]astop mlajšega bratca ali sestrice [...] in s tem dogodkom povezan spremenjeni status prvorojenca« (Kobe 1987: 167) torej v serijah ni predstavljen iz vidika glavnega literarnega lika, kot v svojem opisu modela navaja Kobe

⁹⁵ »Ich kann nur über Sachen schreiben, die ich kenne.« (Keiner/Wintersteiner 1990: 84)

(1987: 167), temveč z vidika stranskih literarnih likov starejšega brata oz. sestre. Kobe tudi pravi, da v obravnavanem modelu realistične proze zelo pogosto nastopajo »*zbirke kratkih kronološko nizajočih se zgodb*, ki so vsaka zase zaključena (bralna) enota, v celoto pa jih povezuje isti glavni otroški literarni lik, ki se pogosto pojavi že v naslovu knjige« (Kobe 1987: 167). S tem se zdi uvrstitev knjižnih serij *Anica* in *Mini* v omenjeni model realističnih besedil, kot ga najdemo pri Marjani Kobe (1987: 165–170), dokončno potrjen, posebno če upoštevamo, da kot dodatno specifiko navaja dostopnost tovrstnih besedil otroškim bralcem začetnikom, ki naj bi jih preproste zgodbe te kategorije še posebej nagovarjale (prim. Kobe 1987: 168). Da sta bili seriji *Anica* in *Mini* zavestno koncipirani posebej za začetniške bralce in s tem izpolnjujeta še to uvrstitveno zahtevo, kažejo tako oblikovne značilnosti knjig kot tudi izbira literarnih likov in obravnavanih tem, o čemer bo več govora še v poglavjih, ki sledijo kratki predstavitvi obeh serij.

6.2.1 Serija Anica

Serija *Anica* je nastala po naročilu Andreja Ilca⁹⁶, zdajšnjega vodja uredništva leposlovja pri založbi *Mladinska knjiga*, ki je bil tedaj pri tej založbi urednik za otroško in mladinsko književnost.

»Ideja je v bistvu prišla od naših prodajnih zastopnikov, ki so opazili na trgu serijo Christine Nöstlinger *Mini*, ki je koncipirana na podoben način: ne preveč besedila, veliko barvnih ilustracij, v obliki ‚prave‘ knjige. Ni slikanica, čeprav ima komaj kaj več besedila kot slikanica. To so knjige za tako imenovane začetniške bralce. Takih knjig tedaj na našem trgu skoraj ni bilo. [...] Tako sem začel razmišljati, da bi mogoče naredili svojo, domačo serijo, namesto da bi jo poiskali v tujini in jo kupili, ker to je sicer lažje, a se mi zdi, da na ta način težko izstopaš.« (Schellander 2010a: 139)

Povprašal je več slovenskih avtorjev, ali bi bili pripravljeni napisati serijo otroških knjig. Desa Muck se je kot edina odzvala njegovemu povabilu. V nalogi je po lastnih izjavah videla nov pisateljski izziv in želela je preizkusiti, ali je zmožna napisati tako serijo. (Prim. Švabić 2008, www.tvslo.si) Osnovne smernice za knjige je določilo uredništvo⁹⁷, Desa Muck pa je v pripravah na serijo proučevala knjižni trg na področju take vrste literature in razmišljala o tem, katere teme bi utegnile zanimati otroke, v kakšnih situacijah se znajdejo in kakšne

⁹⁶ Desa Muck o Andreju Ilcu: »Andrej Ilc je izjemno dober urednik, ti pa so pri nas redki. Pri nas se namreč večinoma dogaja, da o založniški politiki odločajo ljudje, ki o tem nimajo pojma. Ilc je bil eden najpomembnejših ljudi v moji karieri.« (Jaklič 2004: 9)

⁹⁷ »za koliko stare, kako dolgo besedilo, kakšna tematika (sodobna), kakšen način pripovedovanja, in seveda z željo, da bi bila to serija« (Schellander 2010a: 139)

strahove imajo. (Prim. Jaklič 2004: 9) Omenjena pripravljalna faza je trajala razmeroma dolgo, saj je po podatkih urednika Andreja Ilca »od zamisli do realizacije [minilo] kakšno leto in pol« (Schellander 2010a: 139). Desa Muck pri *Anici* zavestno ni sledila tedanjemu trendu fantazijskih zgodb, temveč je želela napisati zgodbe za otroke, ki so pripete na realna tla. Ob pisanju je po lastnih izjavah imela v mislih predvsem zgodbe slovenske mladinske pisateljice Ele Peroci, ki jih je poznala še iz svojega otroštva in v katerih je prikazan varen, vsakdanji svet otroka, v katerem se pravzaprav nikoli ne zgodi nič posebno presenetljivega. To je bilo njeno vodilo tudi za serijo knjig *Anica*. (Prim. Švabić 2008, www.rtv slo.si)

»[Poskusila sem zadovoljiti] otrokovo potrebo po realnosti. Pravljičnih in fantazijskih knjig, kjer ti pomagajo reševati probleme razne nadnaravne moči ali nadnaravni prijatelji, je čisto zadosti. Pomembno se mi je zdelo, da otroci spoznajo, da se dajo problemi, na katere naletijo med odraščanjem, reševati tudi z realnimi sredstvi.« (Vidali 2005: 41)

Ko je pisala posamezne zgodbe o osemletni deklici Anici, jih je spletla okoli glavnega sporočila, ki mu je zavestno dodala tudi vzgojno noto. (Prim. Jaklič 2004: 9) Teme, s katerimi se mladi bralci srečujejo v zgodbah, so vzete iz vsakdanjega življenja otrok, predvsem iz družinskega in šolskega okolja, ki sta otroku te starosti najbolj blizu, opaziti pa je, da se v knjigah »izmenjujejo problemi in lažje teme« (Schellander 2010a: 140), tako da so nekatere zgodbe po vsebini bolj resne, nekatere pa manj.

Posamezne knjige serije *Anica* so, kakor je Desa Muck nekoč povedala v intervjuju, nastajale v zelo kratkem času: »[Za eno *Anico* sem potrebovala] le dva dni. No, eno sem napisala celo v osmih urah. Toda v mislih je seveda vsaka zgodba nastajala mnogo dalj. In včasih jih tudi pilim dolgo.« (Jaklič 2004: 9)

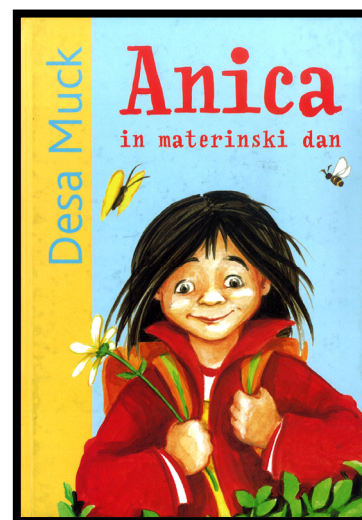
Leta 2004 je Desa Muck v nekem intervjuju dejala, da je serija zaključena, češ da je »pred kratkim [...] oddala zadnja dva naslova, [v] eni knjigi gre deklica na počitnice, v drugem [sic] je govor o Božičku« (Jaklič 2004: 9). Kljub temu sta v letih 2005 in 2007 izšla še dva naslova, ki pa sta zares zadnja iz serije, kakor je potrdil tudi urednik Andrej Ilc:

»Že od začetka smo načrtovali deset naslovov. Na koncu sem se sicer moral malo bolj potruditi, da sem dobil še zadnja dva. Lahko bi jo konec koncev tudi še nadaljevali, ampak po deseti knjigi bi šlo to težje, kar bi se morda poznalo tudi knjigam, ki morda ne bi bile več tako dobre. Mislim, da smo zaključili ravno v pravem trenutku.« (Schellander 2010a: 141)

Serijska *Anica* torej obsega deset knjig, ki so izhajale pri založbi *Mladinska knjiga* v Ljubljani med letoma 2001 in 2007. V prvem letu (2001) so izšle tri zgodbe o Anici, v letih 2002 in 2004 po dve, v letih 2003, 2005 in 2007 pa po ena.

- 2001: *Anica in materinski dan*, *Anica in grozovitež*,
Anica in zajček
2002: *Anica in športni dan*, *Anica in Jakob*
2003: *Anica in velike skrbi*
2004: *Anica in počitnice*, *Anica in velika skrivnost*
2005: *Anica in prva ljubezen*
2007: *Anica in skrivnostna maska*

Nekaj knjig serije *Anica* je bilo prevedenih v hrvaščino⁹⁸, izšli so pa tudi srbski in romunski prevodi. Založba si je prizadevala tudi za izdajo v angleščini, kar se pa zaradi nezadovoljivih prevodov oz. domnevno slabega sprejetja knjižnih ilustracij pri angleških bralcih zaenkrat še ni dalo uresničiti. (Prim. Schellander 2010a: 143)

Slika 7: *Anica in materinski dan*

V Sloveniji je knjižna serija *Anica* že dokazala svojo uspešnost pri bralcih in tudi pri literarnih žirijah. »[S]icer [je] tako kot pri večini serij tudi pri Anici malo trajalo, da se je ‚prijela‘« (Schellander 2010a: 142), potem pa je bila pisateljica Desa Muck s knjigami serije *Anica* deležna številnih priznanj tako po izboru mladih bralcev kot tudi strokovnih literarnih žirij. Čeprav se avtorici sami zgodbe o mali deklici na začetku niso zdele nič posebnega (prim. Marinovič 2004: 86), se je kar hitro izkazalo, da je mlada publika knjige o Anici sprejela z velikim navdušenjem, saj so *Anice* v knjižnicah kmalu šteje med najbolj izposojane knjige⁹⁹. Leta 2009 je bila Desa Muck na seznamu sto najbolj branih knjig¹⁰⁰, ki ga izdelujejo na osnovi podatkov o izposoji v vseh slovenskih knjižnicah, vključenih v sistem *COBISS*, zastopana kar s štirimi *Anicami*¹⁰¹ hkrati. Prav tako so bile vse knjige serije *Anica* posebno priporočene v *Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig*¹⁰², ki jih letno pripravlja in

⁹⁸ *Anica i sportski dan* (slov. *Anica in športni dan*) je na Hrvaškem bila uvrščena v domače branje, tako da je bila tudi večkrat ponatisnjena. (Prim. Schellander 2010a: 143)

⁹⁹ Prim. COBISS.SI – Najbolj brane knjige. URL: http://home.izum.si/cobiss/top_gradivo/ (uporabljeno 2010-03-27)

¹⁰⁰ Prim. COBISS.SI – Najbolj brane knjige 2009. URL: http://home.izum.si/cobiss/top_gradivo/default.asp?l=2009&m=%25&tipg=m%25&Submit=IZDELAJ+SEZNA M (uporabljeno 2010-03-27)

¹⁰¹ *Anica in grozovitež*, *Anica in počitnice*, *Anica in prva ljubezen*, *Anica in Jakob*

izdaja *Center za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana* v sklopu natečaja *Bralna značka*.

Trikrat¹⁰³ je bila *Desa Muck* s knjigami serije *Anica* uvrščena med zadnjih pet finalistov za renomirano slovensko literarno nagrado *Večernica*, ki se podeljuje za najboljše izvorno leposlovno mladinsko delo leta. Knjiga *Anica in velike skrbi* je bila leta 2006 sprejeta tudi na častni seznam IBBY¹⁰⁴, ki ga *Mednarodna zveza za mladinsko književnost* sestavi vsaki dve leti in na njem zbere najbolj izjemne publikacije otroške in mladinske literature z vsega sveta. (Prim. IBBY Honour List, www.ibby.org)

Leta 2005 je *Desa Muck* za celotno serijo *Anica* prejela *Levstikovo nagrado*, ki jo založba *Mladinska knjiga* podeljuje svojim avtorjem za dosežke na področju otroške in mladinske književnosti (prim. *Levstikova nagrada*, www.mklj.si). Žirija ji je nagrado priznala z utemeljitvijo, da je »serija domišljena, značaji književnih likov so natančno izrisani, jezikovni spekter pa je prilagojen potencialnim bralcem in poslušalcem« (*Levstikova nagrada*, www.mb.sik.si).

Petkrat zapovrstjo (2003–2007) je bila serija knjig *Anica* v akciji *Moja najljubša knjiga*, ki jo od leta 1998 koordinira *Pionirska knjižnica*¹⁰⁵ v Ljubljani, izbrana za najljubšo slovensko knjigo domačega avtorja. Priznanje se podeljuje po izboru mladih bralcev, ki lahko preko spletne strani – leta 2007 se je udeležilo 26.561¹⁰⁶ otrok – glasujejo za svojo 'naj-knjigo'. *Moja najljubša knjiga* je v Sloveniji edina literarna nagrada, ki jo neposredno podeljujejo bralci in ima zato za nagrajence prav poseben pomen. Ker je serija *Anica* leta 2007 petič zapovrstjo prejela največ glasov, so ji podelili zlato priznanje in jo po pravilniku za naslednja leta izločili iz glasovanja. (Prim. *Moja najljubša knjiga*, www.naj-knjiga.si / *Moja najljubša knjiga*, www.mklj.si)

¹⁰² Prim. *Mestna knjižnica Ljubljana – Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig*. URL: <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/priporocilni-seznami/120-pregledni-in-priporocilni-seznami-za-mlade> (uporabljeno 2010-03-14)

¹⁰³ *Anica in zajček* (2001), *Anica in velike skrbi* (2003), *Anica in velika skrivnost* (2004)

¹⁰⁴ International Board on Books for Young People

¹⁰⁵ »Pionirska - center za mladinsko književnost in knjižničarstvo [...] je skupaj z mladinskim oddelkom danes del Mestne knjižnice Ljubljana. Svoj izvor ima v Pionirski knjižnici, ki je kmalu po ustanovitvi leta 1948 postala vodilna strokovna ustanova na področju mladinskega knjižničarstva in estetske vzgoje mladih v Sloveniji. [...] Organizacijsko postane leta 1982 enota Knjižnice Otona Župančiča, z združitvijo vseh ljubljanskih knjižnic, leta 2008, pa del Mestne knjižnice Ljubljana.«, URL: <http://www.mklj.si/index.php/posebne-dejavnosti/dejavnosti-za-otroke/pionirska-center-za-mladinsko-knjizevnost-in-knjiznicarstvo> (uporabljeno 2010-10-20)

¹⁰⁶ Podatek iz *Priročnika za branje kakovostnih mladinskih knjig 2007*, str.12. URL: http://www.mklj.si/images/stories/documents/digitalna_knjiznica/priporocilni_seznam_za_mlade/SEZNAM_2007.pdf (uporabljeno 2010-03-17)

Da so bile knjige serije *Anica* med mladimi bralci in strokovnjaki s področja otroške in mladinske književnosti sprejete s takšnim navdušenjem, je avtorico po lastnih izjavah precej presenetilo, saj si »čisto nikoli, niti v sanjah, [ni] predstavljala, da bi bila lahko Anica tako uspešna, kot je« (Švabić 2008, www.tvslo.si). Ob nepričakovanem odzivu mladih bralcev se je Desa Muck zavedala tudi svoje velike odgovornosti:

»Anice so naporno pisanje, ki zahteva veliko discipline. Še nikoli prej nisem pisala za tako majhne otroke, a zmeraj rada poskusim kaj novega. Ko sta izšli prvi dve, se mi nista zdeli nič posebnega. Potem pa sem na šolah videla odziv, videla sem male, ki jo imajo res radi, ki ji pišejo, ki ji preko mene pošiljajo pozdrave, ker mislijo, da je živa. Učiteljice in knjižničarke so mi govorile, kako otroci komaj čakajo, da bo izšla nova. No, potem je pisanje postalo velika, velika odgovornost.« (Marinovič 2004: 86)

O podobnih situacijah poroča tudi Darja Lavrenčič Vrabec, ki dela na *CMKBD*. Otroci so jo v knjižnici tako kot njena sedemletna hčerka namreč spraševali »kje Anica živi, v katerem kraju, ulici [in] na katero šolo hodi« (Schellander 2010b: 150). Iz tega sklepa, da je »pisateljici resnično uspelo ustvariti knjižno junakinjo, ki je kot resnična deklica, njihova vrstnica, katero bi radi obiskali, z njo poklepetali« (Schellander 2010b: 150).

Izjemni dosežek avtorice vidi Ida Mlakar s *CMKBD* tudi v povsem realistično zaznamovanem, hkrati pa zelo duhovitem slikanju družinskega življenja z vsemi vsakdanjimi in manj vsakdanjimi težavmi, s čimer je dosegla vse generacije:

»Zanimivo je to, da je priljubljena tudi pri starejših bralkah, na primer tistih, ki so že v višjih razredih. Zbirka prinaša družinske zgodbe in popiše probleme mlajših otrok ter najstnikov, ne nazadnje tudi probleme odraslih in družbe nasploh. V njih se zlahka lahko prepoznajo različne generacije otrok in odraslih.« (Schellander 2010b: 150)

Zaradi velike priljubljenosti knjig serije *Anica* je bila po njihovi predlogi v okviru *Otroškega mladinskega programa Radiotelevizije Slovenija* leta 2007 posneta desetdelna nanizanka, ki filmsko upodablja deset zgodb knjižne serije. Posamezne dele otroške družinske nanizanke *Anica* so od 24. oktobra 2008 dalje oddajali vsak petek ob 19.55 na prvem programu *Radiotelevizije Slovenija*. (Prim. Anica, www.napovednik.com) Medtem ko Darja Lavrenčič Vrabec nanizanko označuje kot »odličen prenos na filmski trak« (Schellander 2010b: 150), urednik Andrej Ilc nastanek nanizanke celo obžaluje, ker se mu zdi »televizijsko dokaj dolgočasna, tipično slovenska« (Schellander 2010a: 144). Za njega »[p]renos v filmski medij žal ni uspel. Osebnost pa bi Anico [...] raje videl v animirani različici« (Schellander 2010a: 144). Ne glede na različna mnenja o kakovosti televizijske realizacije tako Lavrenčič Vrabec kot tudi Ilc poudarjata, da je bila nanizanka pri otrocih zelo priljubljena.

Ob uspešnosti serije *Anica*, o čemer ne nazadnje priča tudi njena televizijska priredba, je povsem upravičeno vprašanje, zakaj se je serija že po desetih naslovih končala. Sodobna praksa proizvodnje knjižnih serij namreč zaradi že omenjenih prednosti – razmeroma nizki proizvodni, reklamni in prodajni stroški (prim. Heidtmann 1997a: 2) – praviloma teži k izdajanju neskončnega števila naslovov, dokler priljubljenost serije ne popusti sama od sebe. Založba *Mladinska knjiga* z urednikom Andrejem Ilcem pa se je že od vsega začetka zavestno odločila za konec serije po desetih delih tudi z namenom, da bi ohranila visoko literarno kakovost knjig, saj si je *Anica* po mnenju založbe prav s tem zagotovila posebno mesto med knjižnimi serijami:

»Seveda je kaj takega vedno v interesu založbe in če bi jih Desa napisala še pet, bi jih tudi izdali. Ampak očitno je serija prišla do nekega naravnega konca, ko jo je bilo najbolje končati. Ima pa to seveda tudi dobre plati. Če bi imela serija dvajset ali trideset naslovov, bi jo verjetno težko obdržali na približno istem kakovostnem nivoju. V tem *Anica* mogoče odstopa od podobnih serij, v tem, da v njej ni izšla nobena knjiga, ki bi bila bistveno slabša od najboljših.« (Schellander 2010a: 142)

Knjižna serija *Anica* je, kakor ugotavlja tudi Dragica Haramija (2009: 114), v slovenskem literarnem prostoru ena redkih domačih knjižnih serij, ki je namenjena otrokom med šestim in devetim letom starosti. Knjige, ki imajo manjši priročni format, odlikuje tudi premišljena oblikovna prilagojenost ciljni skupini, torej bralcem v začetnem bralnem obdobju. Pisava je velika in razločna, na posamezni strani ni nikoli več kot sedemnajst vrstic besedila, poleg tega knjige vsebujejo tudi veliko barvnih ilustracij, s katerimi je ilustratoriki Ani Košir uspelo ustvariti prepoznavno podobo knjižnih likov. (Prim. Haramija 2009: 99)

6.2.2 Serija Mini

Serija *Mini* je po podatkih Sabine Fuchs (2001: 132) nastala na pobudo Huberta Hladeja, dolgoletnega glavnega urednika avstrijske založbe *Dachs-Verlag* (1984–2006), pri kateri je Christine Nöstlinger izdala celo vrsto svojih knjig. Od njenega siceršnjega pisateljskega ustvarjanja za otroke in najstnike se zgodbe serije *Mini* po lastnih besedah avtorice razlikujejo predvsem v tem, da se mora pri pisanju držati natančnih vnaprej določenih smernic. Zaradi teh ima že ob začetku pisanja v glavi celotno zgodbo, medtem ko si pri drugih knjigah lahko dovoli, da zgodba nastaja šele med pisanjem, ko se ji pokaže, kakšno pot bi ubrali njeni literarni liki. (Prim. Pirker 2007: 59–60)

»[W]enn man Bücher für sehr kleine Kinder schreibt, so wie den Franz oder die Mini, und der Charakter ist schon festgelegt, da hat man dann natürlich schon die ganze Geschichte im Kopf.« (Nöstlinger cit. po: Pirker 2007: 60)

Maria Bonifer (1992: 11) se je ob izidu serije spraševala v reviji *Eselsohr*, ali je Christine Nöstlinger s knjižno junakijo Mini želela ustvariti neke vrste ženski pandan k Franzu¹⁰⁷, da bi tudi začetniškimi bralkam ponudila ustrezen identifikacijski lik, ali pa so bili v ozadju vendarle pretežno založniški interesi. Fuchs (2001: 132) založniške interese postavlja celo v ospredje, saj založniki predvsem zaradi možnosti lukrativnih prevodov v druge jezike koprnijo po književnih likih, katerih dogodivščine se načeloma lahko neskončno nadaljujejo v vedno novih knjižnih delih. Čeprav je serija *Mini*, kakor domnevata Bonifer in Fuchs, nastala predvsem iz založniških razmislekov, je avtorici Christine Nöstlinger nedvomno uspelo ustvariti izredno kvalitetno knjižno serijo, namenjeno začetnemu samostojnemu branju, ki je deležna izredne priljubljenosti pri mladih bralcih kot tudi velikega priznanja pri literarnih kritikih in strokovnjakih.

Pri nemškem inštitutu za uporabne raziskave otroških medijev *Institut für angewandte Kindermedienforschung*, kjer se ukvarjajo s knjigami in elektronskimi mediji, ki so namenjeni otrokom in najstnikom¹⁰⁸, so ocenili, da so zgodbe serije *Mini* za otroke zelo dragocene, saj jim pomagajo pri reševanju vsakdanjih problemov in jim s podoživljanjem omogočajo nabiranje izkušenj:

»Nöstlingers Mini-Geschichten helfen Kindern im Vorschul- und Grundschulalter bei der Erfahrung und Bewältigung ihres Alltags. Sie geben Beispiele für Zivilcourage, machen Mut. Die Autorin fühlt sich liebevoll in ihre alltäglichen Figuren ein. Kinder finden sich und ihre eigene Alltagserfahrung in den mit Schwächen, Ängsten und Widersprüchen einfühlsam beschriebenen Figuren wieder.« (IfaK, www.hdm-stuttgart.de)

Horst Heidtmann (1997b: 25) v svoji kritiki opozarja na izredno posrečeno prikazovanje otroškega vsakdana in ustreznih izkušenj, natančno izrisane literarne like ter veder, včasih tudi nekoliko ironično distancirani pripovedni ton. Maria Bonifer (1992: 11) pa ugotavlja, da je serija *Mini* uspela predvsem kot knjižna serija za začetniške bralce:

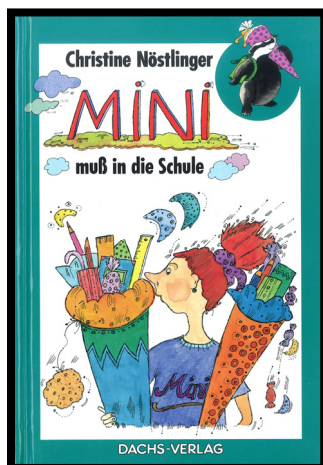
»Vor allem gelungen ist auch die Korrespondenz zwischen Inhalt und Form der Mini-Geschichten. An die Lektüre der Geschichten werden die ErstleserInnen nicht mit

¹⁰⁷ Knjižna serija *Geschichten vom Franz* (slov. *Zgodbe o Francu*) izhaja od leta 1984 v zbirki *Sonne, Mond und Sterne* pri nemški založbi *Friedrich Oetinger Verlag*.

¹⁰⁸ Prim. *Institut für angewandte Kindermedienforschung*, URL: <http://www.hdm-stuttgart.de/ifak/startseite/> (uporabljeno 2010-04-01)

Hilfe von oberkorrekten Satzkonstruktionen herangeführt, sie sind im Gegenteil in einem liebenswert schnoddrigen, umgangssprachlichen Ton verfaßt. Das Lesen wird vereinfacht durch den inzwischen in verschiedenen Erstlesereichen bewährten Flattersatz, der ein sinneinheitliches Lesen gewährleistet und viele lästige Worttrennungen den LeserInnen erspart. Auch die zahlreichen witzigen Illustrationen von Christine Nöstlinger jun. tragen dazu bei, daß die Mini-Reihe als Vor- und Erstlesereihe überzeugen kann.« (Bonifer 1992: 11)

Priljubljenost zgodb serije *Mini* pri mladih bralcih od vsega začetka izpričujejo tudi podatki o izposoji v knjižnicah (prim. Pirker 2007: 158), potrjujejo jo pa tudi številni ponatisi v nemškem jeziku¹⁰⁹. Doslej je v seriji izšlo šestnajst zgodb, ki so prvo izdajo doživele med letoma 1992 in 2007. Najprej so izhajale pri dunajski založbi *Dachs-Verlag*, od leta 2007 pa je bil celoten knjižni program založbe in s tem tudi serija *Mini* vključena v program švicarske založbe *Sauerländer Verlag*, ki je del nemške založniške skupine *Patmos Verlagsgruppe* (prim. Verlagsgeschichte, www.patmos-verlagsgruppe.de). Število novih knjig v seriji je po prvem letu, v katerem je v kratkem času izšlo kar pet zgodb, neprestano upadalo. V letih 1993 in 1994 sta izšli še po dve knjigi, potem povprečno le še ena na vsaki dve leti, doslej zadnja pa leta 2007. Ilustracije k zgodbam je prispevala avtoričina mlajša hčerka, Christiane Nöstlinger (*1961). Z novo založbo, pri kateri *Mini* izhaja v mladim bralcem od 7. do 8. leta namenjeni zbirki *Frechdachs*¹¹⁰, se je v ponatisih spremenila tudi zunanja podoba knjig, vključno s pisavo in ilustracijami.

Slika 9: Mini muß in die Schule

- 1992: *Mini muss in die Schule, Mini und Mauz, Mini fährt ans Meer, Mini trifft den Weihnachtsmann, Mini wird zum Meier*
 1993: *Mini ist die Größte, Mini als Hausfrau*
 1994: *Mini muss Ski fahren, Mini bekommt einen Opa*
 1996: *Mini erlebt einen Krimi*
 1997: *Mini ist kein Angsthase*
 1999: *Mini ist verliebt*
 2002: *Mini feiert Geburtstag*
 2004: *Mini greift ein*
 2005: *Mini muss ins Krankenhaus*
 2007: *Mini unter Verdacht*

Slika 8: Mini unter Verdacht

¹⁰⁹ Podatek je iz spletnega kataloga avstrijskega knjižničnega združenja *Gesamtkatalog des Österreichischen Bibliothekenverbundes*, URL: <http://www.obvsg.at/kataloge/verbundkataloge/> (uporabljeno 2010-04-01)

¹¹⁰ Prim. *Patmos Verlagsgruppe*. Reihe: *Frechdachs*. URL: <http://www.patmos.de/reihen-57-57/frechdachs-25/> (uporabljeno 2010-04-01)

Zgodbe o rdečelasi deklici Mini štejejo s prevodi v portugalsščino, španščino, francoščino, italijanščino, nizozemščino, danščino, švedščino, finščino, litovščino, slovenščino¹¹¹, grščino, turščino, korejščino, kitajščino in japonščino med najbolj prevajane knjige avtorice Christine Nöstlinger. (Prim. Fuchs 2001: 209–217) Zgodbe serije *Mini* so pri nemški založbi *Jumbo Neue Medien & Verlag GmbH*¹¹² izšle tudi v obliki zvočnih posnetkov.

Gerti Wagerer (1995: 15), ki v članku iz leta 1995¹¹³ popisuje avstrijsko otroško literaturo od leta 1970, označuje zgodbe serije *Mini* kot tipične realistične sodobne zgodbe, po nemško t. i. »Mitwelt-Geschichten« (Wagerer 1995: 15) (zgodbe iz sosvetá), ki prikazujejo posamezne prizore iz otroškega življenjskega vsakdana. Značilna za tovrstne zgodbe¹¹⁴ naj bi bila tudi določen humor in 'lahkotnost' v upodobitvi sveta, ki sta v knjigah serije *Mini* prav tako prisotna.

¹¹¹ Prvi prevodi v slovenščino so izšli v letih 1997–1998 pri založbi *Slovenska knjiga*, od leta 2006 pa izhajajo pri založbi *Družba Piano*. Doslej so izšli naslednji naslovi: *Mini gre v šolo*, *Mini in muca Maca*, *Mini sreča Božička*, *Mini mora na smučanje*, *Mini razreši kriminalni primer*, *Mini ni strahopetka*, *Mini gre na morje*, *Mini se zaljubi*, *Mini in tatvina*, *Mini ima talent*.

¹¹² Prim. Seznam publikacij Christine Nöstlinger pri založbi *Jumbo Neue Medien & Verlag GmbH*, URL: <http://www.jumboverlag.de/personendetail.php?mainmenuid=personen&typ=alle&personenkey=67> (uporabljeno 2010-04-01)

¹¹³ Wagerer, Gerti 1995: Spurensicherung oder ‚Das Zweitschönste auf der Welt‘. Die österreichische Kinderliteratur von 1970 bis 1990. V: *Bulletin Jugend & Literatur*, 8/1995. Str. 11-15.

¹¹⁴ Wagerer (1995: 15) k njim prišteva npr. še *Geschichten vom Franz* avtorice Christine Nöstlinger in *Geschichten vom Mut-Haben und Mut-Brauchen* ali *Geschichten vom Liebhaben* avtorice Evelyne Stein-Fischer.

6.3 Oblikovne značilnosti knjig serij *Anica* in *Mini*

V tem poglavju preverjam skladnost knjig serij *Anica* in *Mini* z oblikovnimi pravili, ki so se na splošno uveljavila za knjige, namenjene začetniškim bralcem in otrokom v starosti od sedmega do desetega leta. Gre torej za vprašanje, na kakšen način in v kolikšni meri so knjige serij *Anica* in *Mini*¹¹⁵ prilagojene posebnim potrebam ciljne skupine, ki jih založbe ter strokovnjaki izrecno priporočajo in sem jih že predstavila v 5. poglavju.

Že na prvi pogled je opaziti, da sta si seriji po velikosti knjig zelo podobni. Pri obeh gre za priročni format velikosti DIN A5¹¹⁶, debelina pa znaša približno en centimeter. Tudi število strani je v knjigah obeh serij popolnoma enako. Vzrok za število 64 je pri straneh treba iskati v tehniki knjižne produkcije, saj je s 64 stranmi najboljše izrabljeno število mogočih strani štirih tiskovnih pol (1 tiskovna pola = 16 strani, 4 tiskovne pole = 64 strani) brez dodatnega stroška 'odpadkov' pri tisku.

V knjigah serije *Anica* se zgodba začne šele na peti strani. Poprej so na prvi strani naslov serije (*Anica*), na drugi strani podatki o knjigi (kolofon, CIP), na tretji je naslovnica z imenom avtorice, naslovom zgodbe in manjšo ilustracijo, imenom ilustratorke in nazivom založbe, četrta stran pa je povsem prazna. Zgodba se konča na triinšestdeseti strani, na štiriinšestdeseti strani pa so predstavljene še druge knjige serije *Anica*. Zgodba sama se torej pripoveduje na devetinpetdesetih straneh.

V knjigah serije *Mini*, ki so izšle še pri založbi *Dachs-Verlag*, se zgodba začne že na tretji strani. Na prvi strani je naslovnica, ki je popolnoma enaka sprednji strani platnic, na drugi strani pa so podatki o knjigi (kolofon). Zgodba se konča na triinšestdeseti ali štiriinšestdeseti strani, zato je štiriinšestdeseta stran včasih prazna. Število strani, na katerih se pripoveduje zgodba, je v primerjavi s serijo *Anica* torej nekoliko večje. Naštevanja drugih naslovov serije *Mini* v teh knjigah ni. Nekoliko drugače je pri knjigah, ki so izšle pri založbi *Sauerländer Verlag*, čeprav ostaja razporeditev strani enaka. Drugačna je naslovnica na prvi strani knjige, ki ni več enaka sprednji strani platnic, temveč podobno kot pri *Anici* vsebuje ime avtorice, naslov zgodbe, manjšo ilustracijo, ime ilustratorke in naziv založbe. Če se zgodba konča že na triinšestdeseti strani, so na štiriinšestdeseti predstavljene še druge knjige iz zbirke

¹¹⁵ Upoštevane so prve izdaje knjig v trdi vezavi.

¹¹⁶ Od formata DIN A5, ki meri 14,8 x 21 cm le malenkostno odstopajo: *Anica* je v formatu: 14,6 x 20,7 cm, *Mini* v izdaji založbe *Dachs-Verlag*: 15,1 x 21,7 cm, v izdaji založbe *Sauerländer Verlag* pa: 15,7 x 21 cm.

Frechdachs, če pa se zgodba konča šele na štiriinšestdeseti strani, so te predstavljene že na drugi strani knjige nad podatki o knjigi.

6.3.1 Sprednja stran platnic – naslov in naslovna ilustracija

Pri *Anici* in izdajah *Mini* v založbi *Dachs-Verlag* je v naslovu knjige na sprednji strani platnic¹¹⁷ optično posebno poudarjeno ime glavne junakinje, kar je hkrati razpoznavno znamenje, ki kaže, da gre za serijo knjig o dogodivščinah vedno iste deklice. Pri *Anici* ime glavne junakinje izstopa z večjimi črkami, pri *Mini* pa odstopa od preostalega naslova v pisavi (ne gre za tiskane, temveč risane črke), barvi in velikosti črk. V izdajah *Mini* v založbi *Sauerländer Verlag* ta oblikovni element ni več prisoten in je celoten naslov podan v enaki pisavi. Za vse knjige obeh serij pa je značilno, da je ime glavne junakinje stalni sestavni del naslova, v katerem bralci najdejo jasen namig na vsebino knjige (*Anica in materinski dan*, ... *in grozovitež*, ... *in zajček* itd. oz. *Mini muss in die Schule*, ... *und Mauz*, ... *fährt ans Meer* itd.).

Podobno nalogo opravlja pri obeh serijah tudi naslovna ilustracija, ki zajema več kot dve tretjini celotne sprednje strani platnic. Na ilustraciji je vsakič upodobljena glavna junakinja Anica oz. Mini v značilnem prizoru ali z določenimi predmeti, ki kažejo na vsebino zgodbe. Ilustracija torej omogoča mlademu bralcu, da že s samim pogledom na knjigo, ne da bi prebral naslov, zasluti, kaj ga v knjigi čaka. Tako je npr. Anica pri knjigi *Anica in zajček* upodobljena z zajčkom v naročju, na knjigi *Anica in športni dan* se z brisačo okoli vratu vozi na kolesu, Mini se npr. na sprednji strani platnic *Mini ist verliebt* (slov. *Mini se zaljubi*) objema s fantom, okoli njiju pa frčijo srčki, na knjigi *Mini muss Schi fahren* (slov. *Mini mora na smučanje*) pa je Mini upodobljena v smučarski obleki, poleg nje pa so smuči in smučarski čevlji. Na podoben način se z vsebino knjige ujemajo skoraj vsi naslovi in naslovne ilustracije, samo pri nekaj knjigah iz naslova in/ali naslovne ilustracije vsebina knjige ni takoj jasno razvidna. Tako je npr. pri knjigi *Anica in velike skrbi*, kjer Anica na naslovni ilustraciji objema psa ali pri *Mini ist kein Angsthase* (slov. *Mini ni strahopetka*), kjer je Mini s košaro v roki upodobljena v ospredju, v ozadju pa sta njen brat in mama. Nikoli pa naslovi in naslovne ilustracije ne izdajajo zgodbe bolj natančno, temveč le v manjši ali večji meri namigujejo na vsebino, temo, dogajalne prostore, nastopajoče literarne like idr.

¹¹⁷ Mišljena je stran platnic, ki jo vidimo, ko zaprto knjigo pogledamo od spredaj.

6.3.2 Kratko besedilo na zadnji strani platnic

Na zadnji strani platnic¹¹⁸ najdemo kratko besedilo, ki z nekaj vrsticami podaja nekoliko natančnejšo informacijo o vsebini knjige, nikakor pa seveda ne izdaja, kako se bo zgodba končala. Zadnji stavek v tem besedilu je po navadi formuliran tako, da pri mladih bralcih vzbuja čim večjo radovednost in jih spodbuja k branju oz. nakupu knjig¹¹⁹.

6.3.3 Informacija o namembnosti knjig za začetno samostojno branje

Na platnicah obeh serij je tudi opozorilo, da so knjige namenjene začetniškim bralcem. Pri knjigah serije *Mini*, ki so izšle v založbi *Dachs-Verlag*, je ta element precej neopazen. Nahaja se pod kratkim besedilom na zadnji strani platnic in opozarja, da so knjige namenjene otrokom, starejšim od sedem let in za prebiranje mlajšim otrokom (nem. ab 7 und zum Vorlesen). Pri založbi *Sauerländer Verlag* so knjige serije *Mini* vključene v zbirko *Frechdachs*, ki je v celoti programsko namenjena začetnemu samostojnemu branju. Oznaka 'FRECHDACHS' na sprednji strani platnic torej obveščeni bralcem oz. kupcem takoj dá vedeti, da gre za knjigo, namenjeno začetniškim bralcem. Na zadnji strani platnic so podane značilnosti zbirke *Frechdachs*: »für angehende Leseprofis«, »frech und spannend«, »von erfolgreichen Autoren«, »leicht zu lesen in Fibelschrift«, »farbig illustriert«¹²⁰. Podobno informacijo dobimo tudi na zadnji strani platnic pri knjigah serije *Anica*, kjer piše: »imenitne zgodbe za začetniške bralce«, »velike, lahko berljive črke«, »barvne ilustracije«. Pri obeh serijah je torej namembnost knjig jasno izkazana in so našteje posebnosti, ki odlikujejo knjige kot posebno primerne za začetno samostojno branje.

6.3.4 Postavitev strani

Postavitev strani je v knjigah obeh serij zelo pregledna, besedilo in ilustracije so jasno ločene in se medseboj ne prekrivajo. V knjigah obeh serij so na večini straneh ilustracije, ki včasih zavzemajo tudi celo stran, bolj pogosto pa le manjši del strani, večji del pa je zapolnjen z

¹¹⁸ Mišljena je stran platnic, ki jo vidimo, ko zaprto knjigo pogledamo od zadaj.

¹¹⁹ Npr. »namesto tega pa doživi neprijetno presenečenje.« (Muck 2003), »A tam nanju prežijo številne nevarnosti« (Muck 2002a), »ki pa se seveda ne izteče tako, kot si je zamislila.« (Muck 2001a), »Aber dann kommt alles anders ...« (Nöstlinger 1992a), »und da dreht die Mama den Spieß um!« (Nöstlinger 2002), »und ausgerechnet ihr Bruder Moritz, das alte Ekel, hat eine tolle Idee ...« (Nöstlinger 2007a)

¹²⁰ »za bodoče strokovnjake v branju«, »drzno in napeto«, »od uspešnih avtorjev« »lahko berljiva pisava začetnice«, »barvne ilustracije« [prevod N. Sch.]

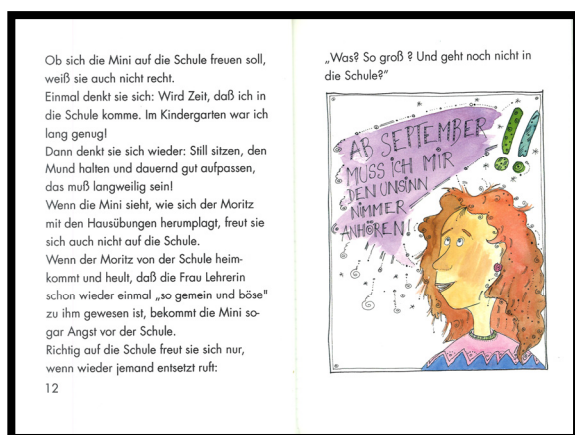
besedilom. Le približno tretjina vseh strani je popolnoma brez ilustracij. Na takih straneh je največ sedemnajst (serija *Anica*) oz. osemnajst (serija *Mini*) vrstic besedila. Strani so v knjigah obeh serij oštevilčene v zunanjem spodnjem kotu, kjer pa je na tem mestu ilustracija, številka strani ponekod manjka.

Besedilo v nobeni od serij ni razčlenjeno na poglavja, bralcu pa so v knjigah obeh serij v pomoč večji razmiki pri odstavkih, s katerimi je besedilo členjeno na smiselne enote tedaj, ko

tega ne opravi ilustracija ali nadaljevanje besedila na novi strani. Vrstice so poravnane samo

Slika 10: Postavitev strani pri seriji Anica

Slika 11: Postavitev strani pri seriji Mini (Dachs)

na levem robu strani (nem. linksbündiger Flattersatz), tako da so presledki med besedami in razmaknjenost med posameznimi črkami povsem enakomerni. Razmiki med posameznimi vrsticami pa so nekoliko večji, tako da jim mladi bralci lažje sledijo.

6.3.5 Pisava

Pisava v knjigah serij *Anica* in *Mini* ustreza zahtevam, ki jih strokovnjaki postavljajo za dobro berljivost. Kot že omenjeno, so razmiki med vrsticami, presledki med besedami in razmaknjenost črk nespremenljivi in nekoliko povečani. Navpični razpon črk od spodnjega do zgornjega roba, kot npr. pri kombinaciji 'dp', znaša v knjigah *Anica* 0,55 cm, v knjigah *Mini* pa 0,65 cm (založba *Dachs-Verlag*) oz. 0,5 cm (založba *Sauerländer Verlag*). Poleg posebne

Slika 12: Postavitev strani pri seriji Mini (Sauerländer)

velikosti in krepkosti¹²¹ črk, pa so pisave zanimive tudi po svojem tipu. V knjigah serije *Anica* je uporabljena pisava, ki jo je ilustratorica Ana Košir nabavila posebej za *Anico* (prim. Schellander 2010a: 141), v knjigah serije *Mini*, ki so izšle pri založbi *Dachs-Verlag*, pa je uporabljena pisava tipa *Futura Book*.

6.3.6 Ilustracije

V obeh serijah se ilustracije pojavljajo na približno dveh tretjinah vseh strani in so različnih velikosti, od majhnih do celostranskih. Njihova vloga je v spremljanju vsebine, ki jo slikovno ponazarjajo in pojasnjujejo, včasih pa tudi dopolnjujejo. Kadar ilustracija vsebuje besedilo – po navadi je to govor kakega literarnega lika v oblaku – te besede dopolnjujejo oz. nadaljujejo natisnjeno besedilo v vrsticah¹²².

V obeh serijah gre sicer za pisane barvne ilustracije, vendar se po stilu močno razlikujejo. Ilustracije v knjigah serije *Anica* so izredno realistične, za kar so se pri založbi odločili zavestno, »ker so tudi zgodbe realistične« (Schellander 2010a: 139). Naravna pravilna razmerja podrobno izrisanih oseb in predmetov učinkujejo zelo resnično in dajejo precej verodostojno podobo stvarnosti. Ilustracije v knjigah serije *Mini* so popolnoma drugačne in spominjajo nekoliko na risbe oz. slike v karikaturah in stripih. Naslikani prizori so pogosto uokvirjeni, kar vzbuja vtis, da gre za neke vrste fotografije.¹²³ Če primerjamo ilustracije vseh šestnajstih knjig serije *Mini*, opazimo, da so se ilustracije Christiane Nöstlinger sčasoma nekoliko spreminjale, spreminjala pa se je tudi zunanja podoba literarnih likov. Odkar knjige izhajajo pri založbi *Sauerländer Verlag*, se Christiane Nöstlinger poslužuje tudi nekoliko drugačnega stila in tehnike ilustriranja.

Obema ilustratoricama, Ani Košir in Christiane Nöstlinger, ki včasih nastopa tudi kot Christine Nöstlinger mlajša, pa je zagotovo uspelo ustvariti prepoznavne slikovne podobe glavnih junakinj *Anice* in *Mini* ter drugih pomembnejših likov v zgodbah.

¹²¹ Pisava v knjigah *Mini*, ki so izšle v založbi *Dachs-Verlag* je opazno debelejša oz. krepkejša od pisav, ki so uporabljene v knjigah serije *Anica* oz. v knjigah serije *Mini*, ki so izšle v založbi *Sauerländer Verlag*.

¹²² Besedilo, ki je v knjigah podano v oblaku, tukaj navajam v oglatih oklepajih:
»Previdno je začela: [Očka, bliža se materinski dan ...] ‚Ja, pa res,‘ je zamomljajal očka.« (Muck 2001a: 20)
»Und die Oma schlägt immer die Hände über dem Kopf zusammen und jammert: [WO WÄCHST DENN DAS MÄDEL NOCH HIN?] Sie hat schon den Arzt gefragt, ob es keine Pille gegen das Wachsen gibt.« (Nöstlinger 1992a: 7)

¹²³ »Christine Nöstlinger jun., auch manchmal unter Christiane, entwickelte mit ihren comicähnlichen karikaturistischen Zeichnungen mit Sprechblasen und Schmuckleisten einen eigenen Stil, der kindliches Zeichnen imitiert« (Fuchs 2001: 150)

6.4 Literarni liki v serijah *Anica* in *Mini*

Literarni liki so v otroški in mladinski književnosti za zgodbo izrednega pomena. Klaus Doderer (1992: 83)¹²⁴ pravi, da literarni liki v knjigah opravljajo vlogo nosilca dogajanja in poosebljajo različna vedenja in miselne procese. To bralcu omogoča emocionalno in kognitivno identifikacijo z literarnimi liki, kar velja za eno od glavnih zahtev do literature za začetniške bralce oz. mlade bralce nasploh.

Različnih identifikacijskih likov je v knjižnih serijah *Anica* in *Mini* kar nekaj, tako da se v njih »zlahka lahko prepoznajo različne generacije otrok in odraslih« (Schellander 2010b: 150). V prvi vrsti gre seveda za možnost identifikacije mladih začetniških bralcev z naslovnima likoma Anico oz. Mini, ki sta v njihovi starosti. Kakor pravi Christine Nöstlinger (1990: 87) imajo otroci nepremagljivo željo po tem, da se istovetijo z naslovnim likom zgodbe. Zato je naloga avtorja, da opremi glavni literarni lik s številnimi lastnostmi, ki vzbujajo pri mladih bralcih občudovanje in jim tako omogoči identifikacijo z njim.

»[Der Kinderbuchheld] ist *die* Figur im Kinderbuch, mit der sich die Leser identifizieren können, deren Taten sie mit Spannung verfolgen, mit denen sie mitfühlen, wenn ihnen Ungemach oder Böses droht.

Kinder haben den dringenden Wunsch, sich mit der Hauptfigur eines Buches identifizieren zu können, und um dies zuzulassen, muß die Figur allerhand Bewunderungswürdiges an sich haben.« (Nöstlinger 1990: 87)

Zanimivo je, da se v serijah *Anica* in *Mini* založbi oz. pisateljici pri družinah naslovnih likov nista odločili za eno od t. i. 'sodobnih' družinskih oblik¹²⁵, ki so značilne za otroško in mladinsko literaturo od devetdesetih let 20. stoletja naprej (prim. Daubert 2000: 688–689), temveč za prikaz povsem »konvencionaln[e] družine« (Schellander 2010a: 140), »povprečne družine srednjega sloja [prevod N. Sch.]«¹²⁶ (Heidtmann 1997b: 25) oz. »tradicionalne ‚popolne‘ male družine [prevod N. Sch.]«¹²⁷ (Daubert 2000: 689). Ker je poleg številnih drugih možnih oblik družinskega sožitja v današnji družbi tudi 'tradicionalna' družina še precej razširjena, je taka upodobitev povsem upravičena in realistična. Pri seriji *Anica* pa je z družino Aničinega najboljšega prijatelja Jakoba, ki mu je umrla mama in zato živi z očetom in

¹²⁴ »Die agierenden Gestalten der Kinder- und Jugendliteratur haben zwei elementare Funktionen. Erstens tragen sie die Handlung, und zweitens veranschaulichen sie Verhaltensweisen und Denkprozesse. Durch beide Faktoren wird eine emotionale und ebenso eine kognitive Identifikation des Lesers mit der Figur ermöglicht« (Doderer 1992: 83)

¹²⁵ Enostarševske družine, restrukturirane družine, družine z otroki iz različnih zakonov, istospolne družine itd.

¹²⁶ »Druchschnitts(Mittelstands-)familie« (Heidtmann 1997b: 25)

¹²⁷ »traditionelle[, vollständige] ‚Kleinfamilie« (Daubert 2000: 689)

babico, zavestno prikazan in v zgodbo vpleten tudi vzorec t. i. enostarševske družine (prim. Schellander 2010a: 140).

Poleg naslovnih likov Anice in Mini med glavne literarne like v serijah lahko prištevamo še vse člane njunih ožjih družin (oče, mama, brat/sestra, babica) ter najboljšega prijatelja (Jakob

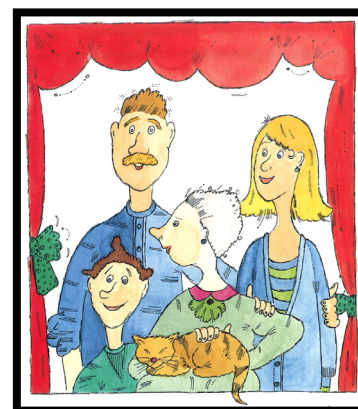

Slika 14: Aničina družina

v seriji *Anica*) oz. najboljšo prijateljico (Maxi v seriji *Mini*). V seriji *Anica* bi med glavne like lahko šteli tudi ožjo družino Aničinega najboljšega prijatelja Jakoba (oče, babica), saj sta v zvezi z Jakobom omenjena v skoraj vseh zgodbah, čeprav aktivno nastopa le v približno eni tretjini zgodb. Število glavnih literarnih likov, ki redno nastopajo v skoraj vseh zgodbah, je torej pri obeh serijah omejeno na šest oseb (ožja družina z

babico in najboljši prijatelj oz. najboljša prijateljica), če pa pri seriji *Anica* upoštevamo še člane Jakobove družine, se število razširi na osem oseb.

Medtem ko so glavni književni liki značajsko precej natančno izrisani, značaju stranskih likov, ki nastopajo le v eni ali drugi zgodbi in za serijo v celoti nimajo večjega pomena, ni posvečeno več pozornosti. Najbolj skrbno sta se avtorici v obeh serijah posvetili opisu in karakterizaciji glavne junakinje Anice oz. Mini. Bralec oz. poslušalec z vsako prebrano zgodbo bolje in natančneje spoznava značaj deklic, njune dobre in tudi slabe lastnosti, tako da se v njegovi predstavi o njiju

Slika 13: Minijina družina

postopoma vzpostavlja in dopolnjuje vse bolj realistična slika. In kot je za realistične otroške zgodbe značilno, nobena od glavnih protagonistk ne predstavlja »super junakinj[e] z nadnaravnimi močmi, ki lahko dvigne konja, ampak [...] čisto navadn[o] punčk[o], ki se ji dogajajo stvari, kakršne se pač dogajajo njenim vrstnikom« (Schellander 2010a: 140). Sploh je za upodobitev vseh nastopajočih otroških in tudi odraslih likov značilno, da niso prikazani v nekakšni nerealistični popolnosti, temveč stopajo na dan tudi njihove značajske šibkosti oz. odkrito izražajo tudi negativne občutke kot sovraštvo, jezo, nevoščljivost itd. (prim. Dahrendorf 1991: 104–105).

Med stalne literarne like v seriji *Anica* sodijo Anica, njena sestra Mojca, mama Milena, oče Tine in babica ter Aničin najboljši prijatelj Jakob s svojim očetom Zvonkom in babico Mileno. Poleg tega se Aničini družini od četrte zgodbe¹²⁸ naprej pridruži še pes Srečko. Epizodno seveda nastopajo še drugi liki kot npr. sošolci, učitelji, sorodniki, sosedje, policisti, zdravnik, veterinar, prodajalka in še drugi. Epizodna lika, ki nastopata v več kot eni zgodbi, sta le Aničini sošolki Helenca in Metka.

V seriji *Mini* so stalni liki Mini, njen brat Moritz, mama Lisa, oče Peter in babica Cilli¹²⁹ ter Minijina najboljša prijateljica Maxi. Od druge zgodbe¹³⁰ naprej se redno pojavlja tudi Minijina mačka Mauz. Kot epizodni liki nastopajo sošolci, Minijina učiteljica Bibi Huber, ravnateljica, Maxijini družinski člani, zdravniki, bolniške sestre, prodajalci, babičin sosed gospod Zwickel, mamina prijateljica Berta idr. Za razliko od serije *Anica* se številni epizodni liki pri seriji *Mini* pojavljajo tudi v dveh ali več zgodbah¹³¹. Sploh je število uporabljenih literarnih oseb v seriji *Mini* dosti večje, nekoliko podrobnejša pa je tudi njihova karakterizacija, vsaj pri tistih epizodnih likih, ki so za posamezno zgodbo večjega pomena.

Če primerjamo glavne literarne like obeh serij, lahko hitro ugotovimo, da v ožjo družino poleg očeta, mame in sestre oz. brata sodi tudi babica¹³², ki v obeh serijah stanuje v neposredni bližini in pogosto prihaja na obisk. Ob primerjavi serij je tudi zanimivo, da je glede brata in sestre oz. najboljšega prijatelja in prijateljice pri Anici in Mini vse ravno obrnjeno. Medtem ko ima Anica starjšo sestro in najboljšega prijatelja, ima Mini starejšega brata in najboljšo prijateljico. Zamenjava spolov vpliva seveda tudi na vsebino zgodb, saj imata Anica in Mojca tipične pogovore in težave, kot jih srečujemo med sestrama, Mini in Moritz pa takšne, kot nastopajo med sestro in bratom. Številni problemi pa so tudi enaki, saj predstavljajo obče težave, ki se lahko pojavljajo med sorojenci ne glede na njihov spol. Podobno velja tudi za prijateljske odnose med Anico in Jakobom oz. Mini in Maxi, ki so v obeh serijah izredno iskreni in trdni. Prijateljstvo med otrokoma Anico in Jakobom v zgodbe

¹²⁸ *Anica in športni dan*

¹²⁹ Podatek o babičinem imenu je iz knjige *Mini ist die Größte* (prim. Nöstlinger 1993: 4). V knjigi *Mini greift ein* ji je ime Theresa (prim. Nöstlinger 2004: 4).

¹³⁰ *Mini und Mauz*

¹³¹ Npr. učiteljica Bibi Huber, Maxijina mama, Maxijina sestra, gospod Zwickel, sošolka Cornelia, sošolec Alexander idr.

¹³² V obeh serijah je od začetka odsoten lik dedka, saj je tudi Jakobova babica ostala brez partnerja. V seriji *Mini* se potem v osmi zgodbi (*Mini bekommt einen Opa*) Minijina babica poroči s svojim sosedom Zwicklom, tako da Mini in Moritz dobita novega dedka. Sicer pa se ta v kasnejših zgodbah, razen v knjigi *Mini muss ins Krankenhaus*, kjer ga babica pokliče po telefonu in ga vpraša za nasvet, ne pojavlja več, tako da ga ne moremo šteti med stalne like.

vnaša še dodatno tematiko, saj si ni težko predstavljati, da bi bilo med njima lahko tudi več kot le prijateljstvo. Avtorica se v to sicer ne spušča in tega neposredno tudi ne obravnava, v zgodbah pa je le vedno spet mogoče najti kakšen namig na to tematiko, npr. ko se otroka v temi primeta za roke, kar se Anici zdi »čisto naravno« (Muck 2002a: 23), vendar se hkrati zaveda, da »[o]b belem dnevu kaj takega ne bi storila za noben denar« (Muck 2002a: 23), ali ko Anica razmišlja o njuni skupni bodočnosti: »Ko bosta odrasla, se bosta poročila. Konec koncev je bil Jakob njen najboljši prijatelj.« (Muck 2002a: 27)

V naslednjih poglavjih sledi kratka predstavitev in karakterizacija glavnih literarnih likov, vsakokrat v primerjavi ustrežajočih si likov v knjižnih serijah *Anica* in *Mini*. Največ pozornosti je namenjeno predstavitvi glavnih junakinj, Anice in Mini, sledijo opisi otroških likov Jakoba in Maxi ter Mojce in Moritza, nazadnje pa so predstavljeni še liki očetov, mam in babic.

6.4.1 Anica Pivnik in Hermine Zipfel

Naslovna lika serij sta osemletna Anica Pivnik, ki hodi v drugi razred osnovne šole, in Mini Zipfel, ki je v knjigah stara od šest do osem let in prav tako obiskuje osnovno šolo. Deklici živita v urejenih štiričlanskih družinah, ki jima dajeta varnost in oporo. Starši obeh deklic hodijo v službo, za otroke in gospodinjstvo pa skrbita predvsem mami. Zelo pomembna sta za deklici starejša sestra (za Anico sestra Mojca) oz. starejši brat (za Mini brat Moritz), s katero oz. katerim se sicer pogosto prepirata, v odločilnih trenutkih pa v njej oz. njem vedno najdeta zanesljivo zaveznico oz. zanesljivega zaveznika. Zunaj družine je najpomembnejša oseba v njunem življenju najboljši prijatelj (za Anico prijatelj Jakob) oz. najboljša prijateljica (za Mini prijateljica Maxi). Z njim oz. njo preživljata veliko časa, dogajajo se jima razne skupne dogodivščine, v svojem vrstniku oz. svoji vrstnici pa imata predvsem zvestega in zanesljivega prijatelja oz. prijateljico, ki ga oz. jo zelo cenita in pogosto prosita za kakšen nasvet.

Ime 'Anica' je avtorica Desa Muck menda izbrala zato, ker se je tako imenovala njena babica. Založbi se je ime na začetku zdelo preveč staromodno, zato so ji predlagali, da bi izbrala drugo ime, ki bi zvenelo nekoliko bolj moderno. Ker pa je pisateljica pri izbiri imena vztrajala, se je s tem moral sprizniti tudi urednik. (Prim. Švabić 2008: www.rtv slo.si/

Schellander 2010a: 141) Aničin priimek 'Pivnik'¹³³ je sodeč po *Telefonskem imeniku Slovenije* zelo redek, saj je s tem priimkom v njem mogoče najti samo eno osebo¹³⁴.

Polno ime naslovne junakinje iz druge serije je 'Hermine', vendar jo vsi kličejo 'Mini'¹³⁵. Skrajšano ime Mini je ravno v nasprotju z njeno postavo, kakor ugotovi Xandi, s katerim hodi v isti otroški vrtec: »TEBI NAJ NE BI BILO IME MINI, AMPAK MAXI.¹³⁶ Saj MINI pomeni majhno, MAXI pa veliko. [prevod N. Sch.]«¹³⁷ (Nöstlinger 1992a: 6) Izbira imena postane še toliko bolj smešna, ko Mini v prvi knjigi serije spozna svojo najboljšo prijateljico Maxi, pri kateri je sorazmerje med postavo in imenom tudi ravno obratno: »Mini je močno objela Maksi in rekla babici: ZATO PA SPADAVA SKUPAJ! KER SVA DVE LJUBKI DEKLICI!!! LJUBKA MALA MAKSI¹³⁸IN LJUBKA VELIKA MINI!«¹³⁹ (Nöstlinger 1997b: 63–64) Hkrati ljubkovalno in smešno zveneči Minijin priimek 'Zipfel', kar pomeni koničast, konec, konček, navadno pri krpi ali oblačilu, npr. pri namiznem prtju ali predpasniku, v zvezi kot 'ein Zipfel Wurst' pomeni 'košček klobase', pogovorno pa se uporablja tudi za poimenovanje moškega spolnega uda, se v avstrijskem elektronskem telefonskem imeniku *Herold* pojavlja prav tako razmeroma redko, namreč samo dvajsetkrat, in to večinoma na Dunaju¹⁴⁰, kjer živi avtorica Christine Nöstlinger.

Če sodimo po ilustracijah, si Anica in Mini po zunanosti sploh nista podobni. Anica je za svojo starost relativno majhna in nekoliko debelušna. Ima okrogel obraz, rdeča lica in zavihan nos, do ramen segajoče temnorjave lase pa ima po navadi spete v dva štrleča čopka. Sama pravi, da je »še najbolj podobna razburjeni gobi. Majhna, okrogla, z ravnimi rjavimi lasmi in

¹³³ »pívník [...] mehek papir, ki (močno) vpija tekočino« (SSKJ 2000: geslo 'pivnik')

¹³⁴ Podatek iz *Telefonskega imenika Slovenije*, URL: <http://www.itis.si/> (uporabljeno 2010-04-11)

¹³⁵ Skoraj vse literarne osebe v zgodbah Christine Nöstlinger nosijo vzdevke, ki so lahko ali variacije njihovega polnega imena, kot je to pri Mini, ali pa tudi namigujejo na kakšno njihovo lastnost ali značilnost. (Prim. Fuchs 2001: 114)

¹³⁶ Pri citatih se glede uporabe velikih črk dosledno držim zapisa v knjigah.

¹³⁷ »DU SOLLTEST NICHT MINI HEISSEN, SONDERN MAXI! Weil MINI ja klein bedeutet und MAXI groß.« (Nöstlinger 1992a: 6)

¹³⁸ Gede nemške in slovenske pisave imena Maxi oz. Maksi sem se v diplomskem delu odločila takole: Ko govorim o Maxi in se pri tem opiram na izvirne knjižne izdaja ali sekundarno literaturo v nemščini, jo dosledno pišem s črko 'x' in ohranjam izvorno pisavo tudi v svojih prevodih v slovenščino. Z dvočrkjem 'ks' zapisujem Maksi samo, ko citiram slovenske prevode ali obstoječo sekundarno literaturo v slovenščini, če je tam ime zapisano s črkama 'ks'.

¹³⁹ »Die Mini zog die Maxi fest an sich und sagte zur Oma: DARUM PASSEN WIR JA ZUSAMMEN! WEIL WIR ZWEI SÜSSE MÄDERLN SIND!!! EINE SÜSSE KLEINE MAXI... ..UND EINE SÜSSE GROSSE MINI!« (Nöstlinger 1992a: 63–64)

¹⁴⁰ Podatek iz avstrijskega na spletu dostopnega telefonskega imenika *Herold*, URL: <http://www.herold.at/> (uporabljeno 2010-04-11)

brez obraza. Vsaj takega, ki bi ga kdo opazil. Namesto njega bi lahko imela ponev« (Muck 2001b: 8–9).

Mini je po postavi pravo nasprotje Anice. Za svojo starost je zelo visoka

Slika 15: Mini

in vitka¹⁴¹. Zaradi tega je ne zafrkava le njen brat Moritz, ki jo nagajivo kliče 'dolga prekla'¹⁴² (prim. Nöstlinger 1997b: 9), temveč jo s svojimi opazkami žalijo tudi drugi ljudje, čeprav jim tega nikoli ne bi priznala (prim. Nöstlinger 1992a:

Slika 16: Anica

5–9). Včasih si želi, da bi bila drugačna, nekoliko manjša in debelejša, saj je drugi ljudje potem ne bi zafrkavali, in tudi nakupovanje oblek bi bilo enostavnejše:

»V resnici bi bila Mini raje manjša! Ali pa vsaj malo debelejša! Mini namreč ni prav nobena obleka, ki se jo kupi v trgovini. Če so ji oblačila prav po širini, je Mini takale: [ilustracija Mini, ki je oblečena v prekratko bluzo in hlače, opomba N. Sch.] Če pa so oblačila dovolj dolga, Mini na pogled tudi ni nič boljša! [ilustracija Mini, ki je oblečena v preširok pulover in hlače, opomba N. Sch.]«¹⁴³ (Nöstlinger 1997b: 9–11)

Ko pa Mini začne hoditi v šolo, se svoje velikosti ne sramuje več, saj odkrije, da je v njenem razredu kar nekaj tako velikih oz. celo še večjih otrok. (Prim. Nöstlinger 2007a: 5) Brat Moritz jo pa kljub temu še naprej draži z raznimi vzdevki, ki namigujejo na njeno velikost¹⁴⁴, poleg 'dolga prekla' jo kliče npr. še »fiziolovka« (Nöstlinger 1997b: 4), »žirafji mladič« (Nöstlinger 2007c: 5) ali »velikanski dojenček [prevod N. Sch.]«¹⁴⁵ (Nöstlinger 2007a: 4), na račun njenih rdečih las pa »rdeče omelo [prevod N. Sch.]«¹⁴⁶ (Nöstlinger 2007a: 4). Sončne

¹⁴¹ »Kar štiri kilograme premalo tehta. Pa čeprav rada je.« (Nöstlinger 2010: 4) / »Vier Kilo ‚Untergewicht‘ hat sie. Dabei ißt sie gern und viel!« (Nöstlinger 1993: 4)

¹⁴² »lange Latte« (Nöstlinger 1992a: 9)

¹⁴³ »In Wirklichkeit wäre die Mini gern kleiner! Oder wenigstens dicker! Der Mini passen nämlich keine Sachen zum Anziehen, die man fertig kaufen kann. Sind die Sachen richtig weit, schaut die Mini so aus: [ilustracija Mini, ki je oblečena v prekratko bluzo in hlače, opomba N. Sch.] Sind die Sachen richtig lang, schaut die Mini auch nicht besser aus! [ilustracija Mini, ki je oblečena v preširok pulover in hlače, opomba N. Sch.]« (Nöstlinger 1992a: 9–11)

¹⁴⁴ Fuchs (2001: 115) pravi, da se vrsta vzdevkov, ki si jih Christine Nöstlinger zamisli za svoje literarne like glede na kakšno od njihovih posebnih lastnosti ali zunanjih značilnosti, lahko poljubno nadaljuje. To v največji meri velja tudi za vzdevke, s katerimi Moritz kliče svojo sesto Mini na račun njene velikosti.

¹⁴⁵ »Bohnenstange« (Nöstlinger 1997a: 4), »Giraffen-Baby« (Nöstlinger 2008a: 5), »Riesenbaby« (Nöstlinger 2007a: 4)

¹⁴⁶ »Roter Staubwedel« (Nöstlinger 2007a: 4)

pege na nosu in rdeči kodrasti lasje, ki jih ima včasih s pisanim trakom spete v čop ali spletene v kito, sta nadaljnji izraziti značilnosti Minijinega zunanjenja videza. Rdeči lasje v otroški literaturi veljajo za prepoznavno zamenje t. i. 'močnih deklic', kot je npr. Pika Nogavička¹⁴⁷ pisateljice Astrid Lindgren (1907–2002) ali rdeča Zora¹⁴⁸ pisatelja Kurta Kläberja (1897–1959). (Prim. Jentgens 1999: 134) V to kategorijo pogumnih, močnih in navihanih deklic po mojem lahko uvrstimo tudi Mini. Razen tega ima Mini do drugih rdečelasih ljudi čisto poseben odnos: »Ker so ljudje s pravimi, živordečimi kodrastimi lasmi precej redki, se ji vedno zdi, kot da bi bila z njimi nekako v sorodu. [prevod N. Sch.]«¹⁴⁹ (Nöstlinger 2005: 34)

Lika glavnih junakinj ne spoznamo samo po zunanjem videzu, o njiju seveda zvemo še mnogo več. Anica je odlična plavalka (prim. *Anica in počitnice*) in dobra tekačica (prim. *Anica in športni dan*), »pri osmih letih [pa] še vedno ne zna pravilno razrezati svojega zrezka in tudi z vezalkami na čevljih še vedno bije dolgotrajne borbe« (Muck 2001b: 18). Rada je sladkarije, tudi če »ji je [mama] že vsaj stokrat povedala, da se pred kosilom« (Muck 2007: 34) to ne sme. Sicer pa Anica svojo mamo še kar uboga in se trudi, da spoštuje njena pravila. to npr. vidimo, ko zapusti maškarado, čeprav bi rada še ostala, samo ker ji je mama »rekla, da mora[] biti doma do teme« (Muck 2007: 48).

Mini je prav tako kot Anica odlična tekačica (prim. *Mini ist verliebt*) in »v šoli ima same lepe ocene«¹⁵⁰ (Nöstlinger 2008b: 4). Sploh je zelo priden otrok, tako da so starši in babica z njo zelo zadovoljni (prim. Nöstlinger 1993: 5). »[S]koraj nikoli [se] ne prepira z mamo in očetom«¹⁵¹ (Nöstlinger 2008b: 4) in vedno se trudi, da bi drugim pomagala¹⁵². »Mini tudi ni otrok, ki z lahkoto reče 'ne'. Sploh ne nekemu, [...] ki reče PROSIM, PROSIM. [prevod N. Sch.]«¹⁵³ (Nöstlinger 2007a) Glede priseg in obljub ravna zelo načelno¹⁵⁴, laganje pa ji

¹⁴⁷ Lindgren, Astrid: *Pippi Långstrump* (1945–1948, 3 deli)

¹⁴⁸ Kläber, Kurt (alias Held, Kurt): *Die rote Zora und ihre Bande* (1941)

¹⁴⁹ »Weil Menschen mit echten, knallroten Wuschelhaaren ziemlich selten sind, kommt es ihr immer so vor, als sei sie mit denen irgendwie ein bisschen verwandt.« (Nöstlinger 2005: 34)

¹⁵⁰ »die Mini [hat] in der Schule sehr gute Noten« (Nöstlinger 2007b: 4)

¹⁵¹ »sie [hat] mit der Mama und dem Papa fast nie Streit« (Nöstlinger 2007b: 4)

¹⁵² Prim. *Mini und Mauz, Mini als Hausfrau, Mini bekommt einen Opa, Mini löst einen Krimi, Mini greift ein, Mini unter Verdacht*

¹⁵³ »Die Mini ist eben kein Kind, das gut nein sagen kann. Schon gar nicht zu jemandem, der [...] BITTE BITTE sagt.« (Nöstlinger 2007a)

¹⁵⁴ »Toda prisegla je, da bo molčala. In prisege se ne sme prelomiti.« (Nöstlinger 1998a: 58) / »Aber sie hatte ja geschworen zu schweigen. Und einen Schwur darf man doch nicht brechen.« (Nöstlinger 1995a: 58) »Kdor pa ne plača stave, je slepar in baraba!« (Nöstlinger 2007c: 23) / »Wer eine Wette nicht hält, der ist schuftig und mies!« (Nöstlinger 2008a: 23)

sploh ne gre: »Mini si res ni znala izmišljovati. Vedno, kadar je poskusila, je mama takoj ugotovila.«¹⁵⁵ (Nöstlinger 1998b: 36) Če ne more zaspati ima zelo zanesljiv recept: »Mini se je [...] stisnila k svojemu zajčku crkljančku in štela ovčke, ki skačejo čez plot. [prevod N. Sch.]«¹⁵⁶ (Nöstlinger 2004: 23)

Zanimiva značilnost Anice in Mini, ki jo avtorici opisujeta na podoben način, je njun poseben izraz na obrazu v trenutku vznemirjenosti ali presenečenja:

»Kadar se Anica vznemiri, se ji ravni lasje na temenu naberejo v nekakšen petelinji greben. Okrogle rjave oči postanejo rumenkaste in majhen ploščat nos sredi okroglega obraza se ji pri vrhu naguba.« (Muck 2001a: 8)

»Mini je od samega presenečenja začela škiliti. To je njena posebnost. Če je izredno presenečena, zdrsne modrina v njenih očeh v zunanje koticke in ostane tam, dokler si Mini ne opomore od presenečenja.«¹⁵⁷ (Nöstlinger 1997b: 59)

Slika 17: Presenečena Mini

Avtorici serij si pri obeh dekliških glavnih likih zelo prizadevata za pristen življenjski prikaz njunih čustev in občutkov, kot so to npr. obup, bojazen, plahost, trma, jeza, razburjenost, veselje ali zaljubljenost. S tem mladim bralcem dajeta najboljšo možnost za identifikacijsko podoživljanje in pridobivanje dragocenih vzorcev na ravni duševnega dogajanja v medosebnih odnosih in ravnanja s samim seboj. Pogosto opise

Slika 18: Trmasta Anica

spremljajo tudi ilustracije, ki kažejo deklico v določeni čustveni situaciji. Ko se Anica npr. zave, da je rekla nekaj, česar pravzaprav ne bi smela, »zard[i] in se trmasto skremži[.]« (Muck 2002b: 27), ko se pa kdaj drugič boji, da se je njenemu prijatelju Jakobu kaj zgodilo, »prič[ne] tako šklepetati z zobmi, da n[e more] spregovoriti niti besede. Solze [pa] se ji uli[jejo] po licih« (Muck 2003: 53). Mini v trenutku, ko

zasumi, da bi njen brat Moritz res lahko bil vpleten v krajo denarnice »dobi[.] čisto mehka kolena. In srce ji [...] razbija[.]. In v ušesih ji [...] šum[i]«¹⁵⁸ (Nöstlinger 1998b: 53), v drugi

¹⁵⁵ »Dabei war sie im Flunkern wirklich eine komplette Niete. Jedesmal, wenn sie es versuchte, merkte es die Mama gleich.« (Nöstlinger 1996: 36)

¹⁵⁶ »Mini kuschelte sich [...] an den Schmusehasen und zählte Schafe, die über den Zaun springen.« (Nöstlinger 2004: 23)

¹⁵⁷ »Und die Mini fing vor lauter Staunen zu schielen an. Das ist so eine Eigenart der Mini. Wenn sie unheimlich erstaunt ist, flutscht das Blaue in ihren Augen in die äußeren Augenwinkel und bleibt dort, bis sich die Mini vom Erstaunen erholt hat.« (Nöstlinger 1992a: 59)

¹⁵⁸ »Da bekam die Mini Knieschlottern. Und Herzklopfen. Und Ohrensausen dazu.« (Nöstlinger 1996: 53)

zgodbi, ko se ji v nekaj trenutkih podrejo vsi načrti, »[steče] iz sobe, se sle[če], ugasi[] luč in zlez[e] v posteljo. Potegn[e] [...] odejo čez glavo in zajoka[.]«¹⁵⁹ (Nöstlinger 1997č: 39) Kaj se dogaja z Mini, ko je zaljubljena, avtorica opisuje takole:

»V Minijinem trebuhu so bili občutki takšni, kot da bi v njem frfotal cel roj metuljev. In kadar jo je Tini [fant, v katerega je Mini zaljubljena, opomba N. Sch.] pogledal, je zardela do ušes. In kadar mu je hotela kaj reči, je začela jecljati.«¹⁶⁰ (Nöstlinger 2007č: 13)

Obe deklici, tako Anica kot tudi Mini, imata daleč več pozitivnih značajskih lastnosti kot negativnih, ponekod pa tudi te prihajajo jasno do izraza¹⁶¹. V glavnem pa bi naslovni junakinji lahko opisali kot prijazni, veseli, živahni, impulzivni, pošteni, pravični in sočutni, pa tudi nekoliko navihani. Tako za Anico kot za Mini je značilno, da imata poseben čut za stiske in težave drugih in jim vedno želita pomagati. Mini pri tem kaže nekoliko večjo odgovornost in samostojnost ter se zdi malo bolj pogumna kot Anica. Fuchs (2001: 52–53) jo zato tudi uvršča v kategorijo 'vsakdanjih junakov'¹⁶², za katere pravi, da se odlikujejo na socialni in komunikativni ravni in je za njih značilna visoka stopnja samozavesti ter sposobnost refleksije in empatije. Če način reševanja različnih življenjskih situacij, kakor ga lahko zasledimo pri Anici in Mini, primerjamo z ugotovitvami Waltraut Harmann-Winkler, ki je raziskovala motiv reševanja življenjskih težav v otroških zgodbah¹⁶³, sodita Anica in Mini v skupino junakov¹⁶⁴, za katere je značilna »samostojna pozitivna rešitev [prevod N. Sch.]«¹⁶⁵ (Hartmann-Winkler 1970: 45). Otroški literarni liki, ki jih prišteva v to skupino, obvladajo tako vsakodnevne kot tudi izredne življenjske situacije. Zadane naloge rešijo ali samostojno na osnovi svojih dobrih značajskih lastnosti ali pa si poiščejo pomočnike, ki jim pri tem

¹⁵⁹ »Sie lief ins Zimmer, zog sich aus, drehte das Licht ab und kroch ins Bett. Sie zog sich die Decke über den Kopf und schluchzte drauflos.« (Nöstlinger 1997č: 39)

¹⁶⁰ »Und in Minis Bauch ging es zu, als ob dort ein ganzer Schwarm Schmetterlinge wild flatterte! Und wenn sie der Tini ansah, wurde sie rot im Gesicht! Und wenn sie etwas zu ihm sagte, stotterte sie!« (Nöstlinger 2008a: 12–13)

¹⁶¹ V večji meri kot pri Mini so negativne lastnosti prikazane pri Anici, zasledimo jih npr. v njenem odnosu do starejše sestre Mojce, do prijatelja Jakoba (prim. *Anica in Jakob*) ali do očeta (prim. *Anica in skrivnostna maska*).

¹⁶² »Alltagshelden« (Fuchs 2001: 52)

¹⁶³ Hartmann-Winkler, Waltraut 1970: Lebensbewältigung im Kinderbuch. Eine psychologische Analyse und Interpretation des Motivs der Lebensbewältigung im Volksmärchen und in der Kindergeschichte der Gegenwartsliteratur. Wien: Österreichischer Bundesverlag.

¹⁶⁴ Hartmann-Winkler (1970: 37–52) razlikuje naslednjih pet skupin glede na način reševanja življenjskih situacij: »Heranwachsen und Reifen«, »keine selbständige positive Lösung«, »teilweise selbständige positive Lösung«, »selbständige positive Lösung«, »negative Lösung«. – »Odraščanje in zorenje«, »brez samostojne pozitivne rešitve«, »z delno samostojno pozitivno rešitvijo«, »samostojna pozitivna rešitev«, »negativna rešitev« [prevod N. Sch.]

¹⁶⁵ »selbständige positive Lösung« (Hartmann-Winkler 1970: 45)

pomagajo. (Prim. Hartmann-Winkler 1970: 45–50) Tudi pri Anici in Mini pride v vseh težkih situacijah, v katerih se znajdetaj, do pozitivne razrešitve problemov, kar je s psihološkega vidika za bralce te starosti posebno pomembno. Po eni strani se jim namreč utrjuje optimistično mišljenje, da se vse lahko dobro izteče, po drugi strani pa se jim nudijo vzorci za uspešno reševanje življenjskih težav, v katerih se lahko tudi sami znajdejo. Pomembna izkušnja, ki jo otroci lahko pridobijo pri Anici oz. Mini in jo sprejmejo kot držo, je tudi ta, da kot otrok nisi prepuščen sam sebi in da ni nobena sramota, če koga drugega prosiš za pomoč oz. sprejmeš pomoč, ki ti jo kdo ponudi.

Dietmar Grieser (1987: 228) v svoji knjigi *Die kleinen Helden* (slov. Mali junaki, naslov prevedla N. Sch.) pravi, da se literarni liki knjižnih serij skozi posamezne zgodbe le težko spreminjajo, potem ko se bralec nanje navadi¹⁶⁶. To velja tudi v primeru Anice in Mini¹⁶⁷. Njun značaj in ravnanje se skozi zgodbe ne spreminja bistveno, težko bi tudi trdili, da se iz svojih napak uči, ker se situacije v zgodbah praviloma ne ponavljajo. Vsekakor pa lahko rečemo, da bralec po eni strani v zgodbah spoznava nove poteze njunega značaja in se tako celovita slika njune značajske narave postopoma dopolnjuje, po drugi strani pa Anica in Mini v zgodbah pridobivata nove življenjske izkušnje, ki pa v naslednjih zgodbah po navadi ne igrajo večje vloge.

6.4.2 Najboljši prijatelj Jakob in najboljša prijateljica Maxi

Zunaj družine sta najpomembnejši osebi v življenju naslovnih junakinj Aničin najboljši prijatelj Jakob oz. Minijina najboljša prijateljica Maxi.

Jakob¹⁶⁸ je star sedem let. In ima krajše plave lase. Stanuje v neposredni bližini¹⁶⁹, zato z Anico vsak dan skupaj gresta v šolo in se po šoli tudi skupaj vračata domov.

»[Jakob h]odi v sosednji razred, čeprav je leto dni mlajši [od Anice, opomba N. Sch.]. Je namreč zelo pameten, za fanta pa sploh. Nikoli se ni pretepal in ves čas je imel polno idej. Po tem je bil znan po celi soseski. Njegov oče je moral ves čas nositi razne

¹⁶⁶ »Serienfiguren haben Tücken: Hat sich der Leser erst einmal an sie gewöhnt, bleibt ihnen nur noch wenig Spielraum, sich zu verändern.« (Grieser 1987: 228)

¹⁶⁷ Za razliko od Anice, ki je skozi vse zgodbe stara osem let, se Mini stara. Na začetku prve zgodbe je še šestletni predšolski otrok, od druge do enajste zgodbe je stara sedem let, od dvanajste zgodbe naprej pa osem let.

¹⁶⁸ Po podatkih Lejle Švabič (2008, www.rtvsl.si) naj bi Jakob »ime dobil po nikdar rojenem Desinem sinu. Pisateljica [Desa Muck, opomba N. Sch.] je bila namreč trikrat noseča, in vedno je mislila, da bo na svet privekal Jakob. Ker pa je rodila tri dekleta, je Jakob postal ‚le‘ Aničin prijatelj.«

¹⁶⁹ »v isti ulici« (Muck 2001c:18), »v sosednji ulici« (Muck 2003: 8)

gospodinjske aparate v popravilo. Jakob se je namreč veliko ukvarjal z njimi, ker jih je želel še izboljšati. Pogosto je imel tudi narobe oblečen pulover, vendar to Anice ni motilo, vsaj ne tako kot njeno mamo, ki mu ga je vedno vlekla čez glavo in mu ga obračala.« (Muck 2001c: 18–19)

Odkar »mu je [mama] umrla v prometni nesreči, ko je bil star pet let« (Muck 2003: 8), živita z očetom sama, pogosto pa k njima prihaja babica, ki jima pomaga pri raznih hišnih opravilih in je pri Jakobu, ko je oče v službi. Jakob je priden in »zelo potrpežljiv otrok« (Muck 2001c: 20), veliko bere¹⁷⁰, rad in dobro riše¹⁷¹, poleg tega pa se spozna na mnogo reči, ker se je moral zaradi mamine zgodnje smrti pogosto znajti kar sam (prim. Muck 2003: 8–9). S svojo postavo ni preveč zadovoljen, saj se zdi sam sebi »suh in brez mišic« (Muck 2004a: 20), pa tudi športa ne mara posebno. Anici zaupa, »da bi bil rajši bolan ali v mavcu, kot da bi telovadil« (Muck 2002a: 8), ker je vedno zadnji in se zato sošolci pogosto iz njega norčujejo, kar mu je silno neprijetno (prim. Muck 2002a: 9). Jakob tudi ne šteje med najbolj pogumne ljudi¹⁷², kadar je obupan, pa mu po navadi iz »oči privr[ejo] solze« (prim. Muck 2002a: 53). Sploh je Jakob nekoliko bolj plahe in previdne narave, kar pa je ob njegovi usodi, da je že zgodaj izgubil mamo, povsem razumljivo.

Majhna, ljubka plavolasa deklica Maximiliane, ki jo vsi kličejo Maxi (prim. Nöstlinger 1992a: 50), je iste starosti kot Mini. Hodita v isti razred in sedita v isti klopi. Tudi popoldneve pogosto preživljata skupaj (prim. Nöstlinger 2008a: 60).

»Mini meni, da je Maksi najpametnejši otrok na vsem svetu. [...] Kar reče Maksi, je za Mini OK! Če Mini česa ne razume, vpraša Maksi. Ne le, če gre za šolske zadeve. Tudi pri vseh drugih stvareh vpraša Maksi za nasvet. Mini je trdno prepričana, da se Maksi spozna na življenje. In da vedno točno ve, kaj je prav in kaj narobe.«¹⁷³ (Nöstlinger 1997č: 5–7)

Maxi zna zelo lepo peti, tako da jo zaradi tega občudujejo vsi otroci. (Prim. Nöstlinger 1993: 6) V eni izmed zgodb zremo, da z velikim navdušenjem spremlja na televiziji smučarske tekme in navija za svoje ljubljence. »[I]z revij izrezuje slike olimpijskih zmagovalcev in

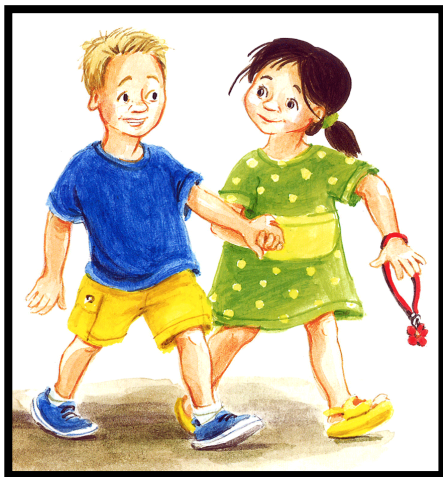
¹⁷⁰ »Anica je sedla na posteljo in začela brskati po knjigah, ki jih je imel Jakob cele kupe.« (Muck 2002b: 8–9)

¹⁷¹ Prim. *Anica in Jakob*, *Anica in velike skrbi*

¹⁷² Prim. *Anica in velike skrbi*

¹⁷³ »Die Mini hält die Maxi für das klügste Kind auf der ganzen Welt. [...] Was die Maxi sagt, das ist für die Mini OK! Wenn die Mini etwas nicht versteht, dann fragt sie die Maxi. Nicht nur, wenn es um Schulkrum geht. Auch bei anderen Problemen läßt sich die Mini von der Maxi beraten. Die Mini ist fest davon überzeugt, daß sich die Maxi im Leben auskennt. Und daß sie immer genau weiß, was richtig und was falsch ist.« (Nöstlinger 1992č: 5–7)

svetovnih prvakov in jih lepi v zvezek, ki mu pravi ‚moja svetinja‘¹⁷⁴ (Nöstlinger 1998a: 10). Sama ne more smučati, ker njeni »starši nimajo denarja, da bi šli na smučarske počitnice. Niti smučarske opreme ji ne morejo kupiti«¹⁷⁵ (Nöstlinger 1998a: 10). Maxijina družina živi v precej skromnih razmerah, tako da si mora Maxi deliti sobo s sestrama, Maxijini starši pa nimajo niti lastne spalnice, temveč spijo v dnevni sobi na kavču, ki se lahko raztegne v posteljo. (Prim. Nöstlinger 2005: 8–9) Maxi tudi ne dobiva žepnine (prim. Nöstlinger 1993: 42), posebno na živce pa ji gre, da mora nositi obleke svoje starejše sestre, ko le-tej niso več prav (prim. Nöstlinger 1993: 27). Kljub temu, da imajo majhno stanovanje, pa imajo doma mački, papigo in psa. (Prim. Nöstlinger 1992b: 12) Maxi je zelo bistra deklica, ki se v vsaki situaciji spomni kakšne dobre rešitve, in je tudi pogosta svetovalka svoji najboljši prijateljici Mini.

Slika 19: Anica in Jakob

razmerah. Glavna literarna vloga obeh likov pa je, da v zgodbe vnašata tematiko iskrenega prijateljstva med vrstniki, lik Jakoba pa za starostno skupino ciljnih bralcev dodatno predstavlja še moški identifikacijski lik.

Jakob in Maxi kot prijatelj oz. prijateljica odlično dopolnjujeta impulzivni deklici Anico in Mini. Oba sta namreč nekoliko bolj umirjena, ravnanja bolj premišljeno, v kriznih situacijah pa jima skoraj vedno uspe, da ohranita mirno kri in najdeta kakšno dobro rešitev. Tudi njuni družini sta nekakšno nasprotje k tradicionalnima in urejenima družinama glavnih junakinj: Jakobova družina je enostarševska, z vsemi težavami, ki iz tega izvirajo, Maxijina družina pa trpi pomanjkanje denarja in zato živi v bolj skromnih

Slika 20: Mini in Maxi

¹⁷⁴ »Sie schneidet sogar aus den Illustrierten Fotos von Olympiasiegern und Weltmeistern aus, klebt sie in ein Heft und nennt das Heft: ‚Mein Heiligtum‘.« (Nöstlinger 1995a: 10)

¹⁷⁵ »Aber leider haben die Eltern der Maxi kein Geld, um auf Schiurlaub zu fahren. Nicht einmal eine Schieausrüstung können sie der Maxi kaufen.« (Nöstlinger 1995a: 10)

6.4.3 Sestra Mojca in brat Moritz

Anica in Mini nista edinki, temveč imata obe starejšo sestro oz. starejšega brata. Za obe velja, da se z njima pogosto ne razumeta. Od časa do časa so drug do drugega precej nesramni, pogosto med njimi prihaja do zamer, vendar v odločilnih trenutkih drug drugega nikoli ne pustijo na cedilu in si vedno pomagajo.

Slika 21: Mojca

Aničina sestra Mojca »je stara dvanajst let in hodi v šesti razred« (Muck 2001b: 6). »[Š]e vedno lahko zaspi le pri prižgani nočni lučki, ker se boji teme« (Muck 2001b: 18) in »obvezno zboli pred vsakim športnim dnevom« (Muck 2002a: 41), ker se ga noče udeležiti. Po postavi je visoka in vitka, ima daljše plave kodraste lase in modre oči (prim. Muck 2001b: 9). Njena zunanost ji je zelo važna, s prihranjeno žepnino si kupi »najmodernejšie sandale na celi šoli« (Muck 2003: 6), ima »kup opravkov s svojimi nohti, lasmi in ogledalom« (Muck 2004a: 34) in se rada šminka (prim. Muck 2004a: 40). Ker se kljub temu, da ji vsi pravijo, kako je suha, v kopalkah počuti predebela, na plažo hodi šele zvečer, ko tam ni več toliko ljudi. (Prim. Muck 2004a: 21, 34) Medtem ko se zdi Mojca Anici jezikava, zoprna, lažniva, skopušna (prim. Muck 2001b: 7), sitna in važna (prim. Muck 2005: 8) ter »najbolj dolgočasna in tečna punca na svetu« (Muck 2004a: 36), je Jakob drugačnega mnenja, saj ugotavlja, »da Mojca potrebuje silno malo za to, da je vesela in srečna« (Muck 2004a: 36), namreč le, da jo kdo posluša (prim. Muck 2004a: 37). V tem primeru je lahko tudi zelo prijazna, kar je sicer do Anice le tedaj, kadar od nje kaj potrebuje. Bolj pogosto je nesramna in jo zafrkava, vendar se v odločilnih trenutkih zaveda odgovornosti starjše sestre in ji stoji ob strani.

Moritz je dve leti starejši od Mini, kljub temu pa ni nič večji od nje, kar ga strašno jezi. Zdi se mu namreč nepravilčno, da je manjši, čeprav je starejši od svoje sestre. (Prim. Nöstlinger 2007a: 4) Zaradi tega je včasih prav hud na Mini in jo zafrkava z raznimi vzdevki na račun njene velikosti, ali pa jo nagajivo kliče z njenim celim imenom 'Hermine', česar Mini ne prenaša. (Prim. Nöstlinger 2007b: 4) Ker bi rad bil večji, »švedra naokoli v tako smešnih čevljih z debelimi podplati [in] si vedno

Slika 22: Moritz

naredi tako frizuro, da mu lasje stojijo visoko pokonci«¹⁷⁶ (Nöstlinger 2007č: 5). Moritz v nasprotju z Mini tudi ni posebno dober učenec, vendar se za to niti ne trudi, domače naloge pa po navadi hitro skraca šele pri zajtrku. Starši se zaradi njega pogosto hudujejo, neredko prihaja tudi do prepirov. (Prim. Nöstlinger 2007b: 4) Mamo posebno jezi, da toliko sloni pred televizorjem (prim. Nöstlinger 2007b: 6), nikoli ne pospravi svojih stvari¹⁷⁷ in je tudi redko prostovoljno pripravljen pomagati¹⁷⁸. Mini meni, da je Moritz egoist, ki misli samo nase in se ne zanima za druge ljudi (prim. Nöstlinger 1994: 46), poleg tega pa se ji zdi, da je prijazen do nje samo tedaj, kadar kaj potrebuje (prim. Nöstlinger 2004: 11). V odločilnih situacijah, oz. kadar se mu tako zazdi, pa se Moritz lahko pokaže tudi s svoje najboljše strani, tako da reši situacijo s kakšno dobro idejo ali se postavi za druge.¹⁷⁹ Tedaj morajo tudi starši priznati, da je njihov »sin [...] res prebrisan dečko! [prevod N. Sch.]«¹⁸⁰ (Nöstlinger 2007a: 58)

Starejši sestri oz. starejšemu bratu naslovnih junakinj je skupno, da s svojo zunanostjo nista zadovoljna – Mojca se zdi sama sebi predebela, Moritz pa bi bil rad večji. Oba sta do svojih mlajših sestic pogosto neprijazna in ju zafrkavata, hkrati pa se vsaj včasih tudi zavedata svoje pomembne naloge in dolžnosti, ki jih imata kot starejša sestra oz. starejši brat. Kakor je povedala Ida Mlakar, se je pri glasovanju za *Mojo najljubšo knjigo* izkazalo, da je serija *Anica* »priljubljena tudi pri starejših bralkah, npr. tistih, ki so že v višjih razredih« (Schellander 2010b: 150). Vzrok za to je prav gotovo lik Mojce, ki nekoliko starejšim bralkam, ki so pravzaprav že prerasle starost začetniških bralk, ponuja možnost identifikacije. Ta je v primeru, da imajo tudi one mlajšo sestrico, ki jim pogosto gre na živce, še bolj verjetna. Podobno gotovo velja tudi za lik Moritza, s katerim se lahko identificirajo fantovski bralci, ki imajo opravka z mlajšimi sestricami.

¹⁷⁶ »Warum latscht er denn in so komischen Schuhen mit dicken Sohlen rum? Warum sprayt er sich denn die Haare zu einer Turmfrisur hoch?« (Nöstlinger 2008a: 5)

¹⁷⁷ Prim. *Mini als Hausfrau, Mini ist kein Angsthase*

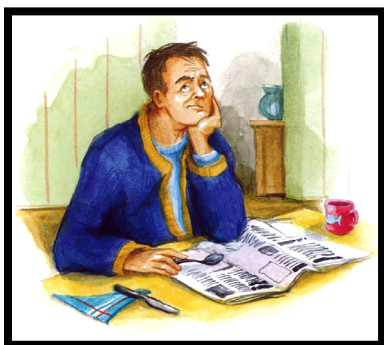
¹⁷⁸ »Ampak Marko je raje stokal, kot pa pomagal. Ni se premaknil od vrat in je še naprej sitnaril, da je pasje vroče in da hoče v vodo.« (Nöstlinger 2006a: 8) / »Aber der Moritz wollte lieber jammern als helfen. Er blieb bei der Tür stehen und greinte weiter, dass es affenheiß sei und er ins Wasser wolle.« (Nöstlinger 1997a: 8)

¹⁷⁹ Prim. *Mini muss Schi fahren, Mini bekommt einen Opa, Mini feiert Geburtstag*

¹⁸⁰ »Unser Sohn ist aber echt ein schlaues Kerlchen!« (Nöstlinger 2007a: 58)

6.4.4 Lik očeta

Aničin oče Tine je z vidika svoje mlajše hčerke »pogosto nekako neviden, razen kadar se je bilo treba jeziti na druge. Toda ni [...] čisto nekoristen. Včasih se ga [da] pridobiti za stvari, nad katerimi mama ni [...] navdušena« (Muck 2001a: 18). Hišna opravila raje prepušča svoji ženi in »dremajoč na ležalniku čaka[] kosilo« (Muck 2001a: 17). Sploh je z njim nekoliko težavno, saj »je vedno siten, kadar je lačen« (Muck 2001a: 18) in ko spi, »ga ne sme nihče

Slika 23: Aničin oče

motiti« (Muck 2001a: 20). Ko se vrne iz službe, je pogosto slabe volje in godrnja, ker mora npr. Anico z zajčkom zapeljati k veterinarju še preden dobi kosilo (Muck 2001c: 27–28) ali ker pred pragom leži neznan pes (prim. Muck 2002a: 55). Če je katera od hčerk predrzna, jo kaznuje z grdim pogledom (prim. Muck 2001a: 49), ko je jezen pa »stiska[] pesti in [postane] čisto rdeč v obraz« (Muck 2003: 56). Poleg teh nekoliko negativnih lastnosti, je oče pokazan

tudi v svetli luči: Ko se Anici npr. ponesreči kosilo, ki ga je sama skuhala za materinski dan, vzame vse s humorjem in se po vseh močeh trudi, da bi Anici dal vedeti, da se ni zgodilo nič hudega. (Prim. Muck 2001a: 48–56) Da bi le še kaj dobrega pojedli pa velikodušno »vse skupaj povabi[] v gostilno na dunajske zrezke in pomfrit« (Muck 2001a: 60). Posebno skrivnosten je oče pred pustom, ko se zapre »v garažo in nikogar ne spusti noter. [...] Potem jih preseneti z masko, ki se mu zdi silno zabavna. Ampak samo njemu. Našemil se je že v stranišče, smetnjak, otroško plenico in podobne grozote« (Muck 2007: 6–7), tako da je Anico vsakič sram, ko gre z njimi na pustni obhod. Poleg te njegove smešne plati, ga spoznamo tudi kot ljubeznivega očeta. Npr. si vzame čas za Anico, ki mu zleze na kolena in pripoveduje o svojih dogodivščinah. Ko mu pa v naročju zaspi, jo po stopnicah zanese v njeno sobo in položi na posteljo. (Prim. Muck 2007: 55–58)

Minijin oče Peter »je zaposlen v hranilnici«¹⁸¹ (Nöstlinger 1997c: 5), in »mora pogosto delati nadure«¹⁸² (Nöstlinger 2008b: 54). Moritz je s svojim očetom nekako nezadovoljen, saj pravi, da mu daje premajhno žepnino in se z njim premalo igra. Mini se s svojim bratom ne strinja, saj se ji zdijo starši v glavnem super. (Prim. Nöstlinger 1992b: 6) Oče je prijaznega in razumevajočega značaja, vedno se trudi, da bi bil do svojih otrok dober in pravičen. Če se pa le kdaj zgodi, da naredi kako napako, se jima takoj opraviči:

¹⁸¹ »Der Papa ist bei der Sparkasse angestellt.« (Nöstlinger 1992b: 5)

¹⁸² »Minis Papa muss oft Überstunden machen.« (Nöstlinger 2007b: 54)

»Nejevoljno je pogledal Moritza in zakričal: MINI NI DOLGA PREKLA! TI SI PALČEK!

„Nečesa tako nesramnega mi mama nikoli ne bi rekla“, je zaklical Moritz z solzami v očeh.

„Oprosti“, je rekel oče. „Žal mi je! Nisi palček! Ampak len dečko si pa zagotovo“. [prevod N. Sch.]¹⁸³ (Nöstlinger 2002: 31–32)

Včasih se Minijin oče tudi strašno razjezi, predvsem na Moritza. Tedaj postane čisto rdeč v obraz in tuli, grozi s hišnim priporom ali zmanjšanjem žepnine, ko zapušča sobo, pa za sabo zaloputne vrata. (Prim. Nöstlinger 1998b: 28–29) Pri izbiranju kazni je marsikdaj tudi bolj duhovit: ko Moritz sošolcu ukrade nogometni album, ker se mu zdi nepravilno, da bi ga ta imel, on pa ne, mu oče naloži kazen, da mora pet svojih dirkalnih avtomobilčkov na daljinsko upravljanje podariti otrokom, ki tega nimajo, saj – tako razloži Moritzu s sinovimi lastnimi besedami – ni pravično, da jih ima on celo več, drugi otroci pa niti enega.

Slika 24: Minijin oče

(Prim. Nöstlinger 2007b: 59) Na ta način sinu hkrati z lekcijo, da se ne sme krasti, posreduje še socialno mišljenje. Minijin oče se za razliko od Aničinega ne izogiba hišnim opraviлом, tako ob sobotah vedno kuha on (prim. Nöstlinger 2008a: 38), ko pa je mama zaradi nesreče z avtomobilom en teden v bolnici gre po nakupih, čisti, pere, lika, kuha in peče (prim. Nöstlinger 2002: 57).

Slika 25: Jakobov oče

Poleg očetov glavnih junakinj, se v več zgodbah pojavi tudi Jakobov oče, ki ga spoznamo kot skrbnega očeta samohranilca. Njegova najbolj izrazita značilnost je, da »govori[] po pravici, tudi kadar mu ne bi bilo treba« (Muck 2004b: 14) in se tudi »z otroki pogovarja[] kot z odraslimi, kar [se zdi Anici, opomba N. Sch.] čisto prenaporno« (Muck 2002b: 15).

Očetovski liki v obeh serijah so po eni strani izredno ljubeznivi, prijazni, šaljšivi in skrbni, po drugi strani pa so – verjetno tudi zaradi poklicnega dela – kdaj pa kdaj utrujeni in razdražljivi. Aničin oče pogosto godrnja, če mu kaj ne paše, Minijin oče pa se v takih trenutkih precej hitro razjezi.

¹⁸³ »Er schaute Moritz grantig an und rief: DIE MINI IST KEINE LANGE LATTE! DU BIST EIN STÖPSEL! ‚So etwas Gemeines hätte die Mama zu mir nie gesagt!‘, rief der Moritz. ‚Entschuldigung‘, sagte der Papa. ‚Tut mir Leid! Du bist kein Stöpsel! Aber ein fauler Kerl bist du auf alle Fälle!‘« (Nöstlinger 2002: 31–32)

6.4.5 Lik mame

Aničina mama Milena ima svoji hčerki zelo rada in zanju dobro skrbi. Njena največja skrb je, da bi se Mojci ali Anici kaj zgodilo. (Prim. Muck 2003: 62) Pogosto je prikazana pri kuhanju, pospravljanju, šivanju ali opravljanju drugih hišnih opravil, ob koncu številnih zgodb pa se ponavlja prizor, kako se zvečer usede k Anici na posteljo in jo poljubi za lahko noč. Največkrat je do Anice in Mojce zelo ljubeznjiva in razumevajoča, njena splošna lastnost pa je, da je hitro ganjena¹⁸⁴ in se nagiba k pretiravanju:

Slika 26: Aničina mama

»Mama je dobila bleščeče oči in rdeča lica. Tako močno je objela Anico, da je ta komaj dihala.

,Veš, da si najbolj pameten otrok na svetu, Anica. Res!‘

Poljubila jo je na lice. In še enkrat. Pa še enkrat. Pa še enkrat. Nato ji je voščila lahko noč, ugasnila luč in odšla.« (Muck 2004b: 61)

Na dan prihajajo tudi nekatere manj prijetne mamine značajske lastnosti, kot je njena nepotrpežljivost, ki se izraža predvsem v tem, da si ne vzame dosti časa, da bi Anici kaj razložila: »Veš kaj, zdaj mi daj pa že mir! Ne vem! A je prav?! Boš že razumela, ko boš imela svoje otroke.‘ To je bil zelo pogost mamin odgovor.« (Muck 2001b: 17) Podobna je tudi njena reakcija, ko ji Anica želi pomagati pri hišnih opravilih:

»Mami, a ti lahko kaj pomagam?‘ je vprašala Anica.

,Oh, Anica, ni treba, vsak čas bom gotova. Pa še roke imaš umazane ...‘ je rekla mama.

,Takoj si jih umijem! Bom jaz do konca zamesila testo!‘ je goreče dejala Anica.

,Veš kaj, zdajle res nimam časa, da bi te učila mesiti testo!‘ je odvrnila mama že nekoliko razdraženo.« (Muck 2001a: 14)

Vzrok, da svoji hčerki določenih stvari ne dovoli, je gotovo njena bojazen, da bi se Anici kaj zgodilo. Tako ji ne pusti likati, ker se boji, da bi se pri tem opekla, težkih rjuh ji tudi ne dovoli obesiti, ker se boji, da bi Anica pri tem dobila 'pruh'. (Prim. Muck 2001a: 15–16) Ker mama Anici ne dovoli uporabljati noža, saj se boji, da bi se Anica urezala, se zdi Anici tem bolj imenitno, ko ga sme uporabljati na počitnicah pri teti Mici. Iz obzirnosti do mame, da si le-ta ne bi delala nepotrebnih skrbi, Anica sklene, da ji tega sploh ne bo povedala. (Prim. Muck

¹⁸⁴ »[Anica je pesem povedala] tako lepo, s čistim glasom in videla mamo, kako vleče robček iz torbice in si ga prislanja na oči.« (Muck 2001a: 58)

»Mama je mahala za njimi [za Anico in njenimi sošolkami, našemljenimi za pusta, opomba N. Sch.] in oči so se ji čisto malo napolnile s solzami. Bila je prepričana, da je Anica najlepša.« (Muck 2007: 22)

2005: 45) Aničina mama torej nikakor ni prikazana v nekakšni nerealistični popolnosti materinskega lika, temveč se ji zgodijo povsem človeške napake, ki jih tudi odkrito priznava. Ko npr. z očetom gresta na koncert in Anica z Mojco prvič ostane sama doma, mora na koncu ugotoviti, da ju je precenila in se zato tudi počuti odgovorna za zmedo, ki je zaradi tega nastala (prim. Muck 2001b: 62).

Slika 27: Minijina mama

Minijina mama Lisa »dela v potovalni agenciji, vendar le tri dni na teden po pet ur«¹⁸⁵ (Nöstlinger 1997c: 5). Medtem ko Moritz zanjo pravi, da se z njim preveč prereka in mu prepoveduje preveč stvari (prim. Nöstlinger 1992b: 6), se Mini mama ne zdi zelo stroga (prim. Nöstlinger 2007a: 38). Do svoje hčerke Mini je mama po navadi zelo razumevajoča in tudi vedno opazi, če Mini ne gre dobro. Tedaj pride do nje in jo vpraša, kaj se je zgodilo, da bi ji pomagala¹⁸⁶. V svojo hčerkico ima toliko zaupanja, da nikoli ne podvomi o njeni poštenosti, tudi če se včasih pri tem moti: »Ne, česa takega pa Mini ne bi naredila! Nesreča se lahko zgodi vsakemu!«¹⁸⁷ (Nöstlinger 1998a: 24) Z Mini ima mama sploh posebno vez, ki se pogosto izraža v tem, da ji pomežikne, kadar gre za kakšno stvar v zvezi z Moritzem:

»Naslednje jutro Marko¹⁸⁸ ni hotel nič slišati o svojem nočnem strahu pred veščami. Brez sramu je lagal: ‚Mamo sem poklical samo zato, ker je bilo Mini strah.‘
Mama je pomežiknila Mini. To naj bi pomenilo: ‚Pusti ga, naj govori. Medve že veva, kako je bilo v resnici.‘
Mini je pokimala. In to naj bi pomenilo: ‚Prav, naj se šleva kar širokousti.‘¹⁸⁹
(Nöstlinger 2007c: 46)

Če Mini potrebuje kakšno dovoljenje, se po navadi obrne na mamo, ker če najprej vpraša očeta, jo ta itak napoti k mami z besedami: »Vprašaj mamo, ona je glavna pri hiši [prevod N. Sch.]!«¹⁹⁰ (Nöstlinger 2007a: 42). Ob neki priliki zvemo, da je mama odločna pacifistka,

¹⁸⁵ »Die Mama arbeitet in einem Reisebüro, aber bloß dreimal fünf Stunden die Woche.« (Nöstlinger 1992b: 5)

¹⁸⁶ »‚Miška,‘ je rekla mama, ‚kaj se je zgodilo?‘« (Nöstlinger 1997c: 40) / »‚Mini-Maus,‘ sagte die Mama, ‚was ist denn passiert?‘« (Nöstlinger 1992c: 40)

¹⁸⁷ »‚Nein, so was tut unsere Mini nicht! Ein Malheur kann jedem passieren!‘« (Nöstlinger 1995a: 24)

¹⁸⁸ V slovenskem prevodu so Moritza prekrstili in mu dali ime Marko.

¹⁸⁹ »Am nächsten Morgen wollte der Moritz von seiner Falter-Angst nichts mehr wissen und log ganz unverschämt! Er sagte: ‚Ich habe doch nur nach der Mama gerufen, weil sich die Mini gefürchtet hat!‘ Die Mama zwinkert Mini zu. Das sollte heißen: ‚Laß ihn reden! Wir zwei wissen ja, wie’s wirklich war! Mini nickte. Und das sollte heißen: ‚OK, soll der Jammerlappen ruhig angeben!‘« (Nöstlinger 1992c: 46)

¹⁹⁰ »Frag die Mama, die ist der Chef im Haus!« (Nöstlinger 2007a: 42)

saj odklanja vse, s čimer bi se lahko koga ranilo: pištole, revolverje, puške, puščice in sablje. Zato svoji hčerki tudi ne dovoli, da bi se za pusta našemila v gangsterja, saj bi potem morala imeti pištolo. (Prim. Nöstlinger 1992d: 24)

V obeh serijah je lik mame povsem realistična podoba sodobne zaposlene ženske, ki ji uspeva usklajevati poklic in skrb za družino. Hišna opravila opravlja mama večinoma sama, le izjemoma ji pomaga tudi oče ali kateri od otrok. Do svojih otrok sta obe mami sicer prijazni in razumevajoči, včasih pa sta zaradi slabih živcev do otrok nekoliko neprijazni.

6.4.6 Lik babice

Aničina babica stanuje v neposredni bližini in pogosto prihaja na obisk. »Saj veš, kako vas imam rada,‘ je rekla babica s tresočim se glasom in stisnila Anico k sebi. ‚Tebe pa še posebej, ti moj čmrlj! Samo vas imam na svetu.‘« (Muck 2001a: 25) Otrokom vedno prinese kaj sladkega¹⁹¹, Anica pa se rada usede v njeno udobno naročje in z njo malo poklepeta ali pa jo vpraša za kakšen nasvet¹⁹². Babica v svoji ljubezni do vnukinj nikakor ni slepa, saj takoj ugotovi, če bi navihana Anica rada kaj od nje:

Slika 28: Aničina babica

»Babica moja predraga najljubša ...‘
‚Kaj bi pa rada od mene?‘ je sumničavo vprašala babica.
‚No, mislila sem ... materinski dan bo ...‘
‚Saj sem vedela! Seveda ti lahko dam nekaj denarja [...]‘«(Muck 2001a: 23)

Včasih pa se babica Anici zdi tudi zelo čudna (prim. Muck 2001b: 59) in nikakor junaška: »Če je kaj storila za druge, ni vdano molčala, temveč je to oznanjala zelo glasno. Tudi zahvaliti se ji je bilo treba več kot enkrat.« (Muck 2001a: 24–25) Babica je skrbna oseba in se rada vmešava v družinske zadeve, saj je prepričana, da ve vse bolje: »Popoldne je prišla babica, razdelila čokolade in kot običajno ugotovila, da je pri njihovi hiši spet nekaj narobe. Jasn jim je dala vedeti, da če bi bila ona tukaj in če bi imela kaj besede, se to ne bi zgodilo.«

¹⁹¹ »Nato je stisnila Anico k sebi, ji dala vrečko bonbonov« (Muck 2004b: 38)

¹⁹² »Babica, kaj bi ti storila, če bi te kdo nadlegoval?‘ je vprašala Anica. ‚Z marelo bi ga po glavi!‘ ‚Kaj pa, če bi bil precej močnejši od tebe? In če bi ti grozil, da bo storil kaj hudega, recimo, tebi ali tvoji mački?‘ ‚Poklicala bi policijo!‘« (Muck 2003: 50–51)

(Muck 2001c: 43) Prav tipično za babice se sliši, ko izjavi: »Zdaj so čudni časi. Ne vem, kako se bo to končalo!« (Muck 2004b: 38)

Minijina babica stanuje »takoj za vogalom, le štiri hiše naprej«¹⁹³ (Nöstlinger 1997c: 15), zato pride po navadi vsak dan na obisk. Mini ima svojo babico zelo rada, čeprav je zelo težavna oseba, ki ceni red in čistočo ter lepo obnašanje. S sabo in drugimi je zelo stroga, šale pa sploh ne razume. (Prim. Nöstlinger 1992a: 13–15) Najbolj naporno je, da je »grozno hitro užaljena [in] vsako malenkost zameri. Ni pa take vrste človek, ki bi zameril tiho. Tarna, toči solze. In dobi napad migrene.«¹⁹⁴ (Nöstlinger 1997b: 30) Zadostuje npr. že,

Slika 29: Minijina babica

če jo Moritz zafrkava zaradi novega klobuka. Takoj naredi kisel obraz, ne reče niti besede več, se uleže na kavč in vzdihuje, kako jo boli glava. Mini ji mora potem položiti mokro krpo na čelo, Moritz sme po stanovanju hoditi le še po prstih, mama pa ne sme poslušati niti radia. Zato se vsi v družini trudijo, da bi bili do babice čim bolj prijazni in vljudni. Kljub temu pa se vsaj vsak drugi teden zgodi kakšna zamera, čeprav pogosto zaradi take malenkosti, da pravzaprav nihče razen babice ne ve, zakaj že spet vzdihuje. (Prim. Nöstlinger 1994: 6–9) Ko je babica enkrat užaljena, je lahko zelo trmasta, saj tako dolgo ne pride več na obisk, dokler se ji ne opravičijo. (Prim. Nöstlinger 1992b: 14–17) Mini in Moritz zato tudi sovražita počitnice doma, ker zanju tedaj skrbi babica, dokler se mama ne vrne iz službe. Ne dovoli jima, da gledata televizijo, drugih otrok noče imeti v stanovanju, hkrati jima tudi ne dovoli, da gresta v park, kar skuha, pa jima ne tekne. (Prim. Nöstlinger 2005: 4) Ob določenih trenutkih je babica lahko tudi zelo mehkega srca: Ko starši Mini ne dovolijo, da bi imela mačko, jo sprejme pri sebi doma. Še prej pa se skrega s svojo hčerko, Minijino mamo, ki hoče mačko oddati v zavetišče za živali.

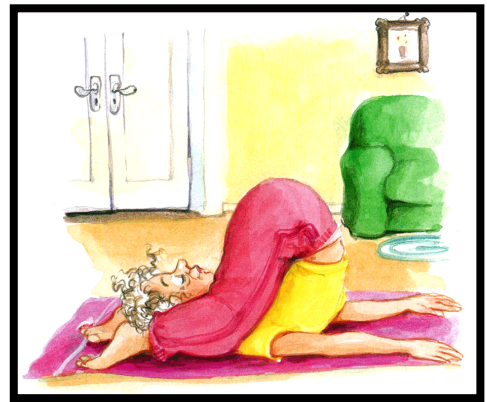
»Tedaj je babica skočila pokonci, potegnila mami iz rok telefonski imenik in zaklicala s tresočim glasom: ‚Sploh nimaš srca! Surovina si! Sram me je, da imam tako hčer! Fuj, trikrat fuj!‘ [...]

¹⁹³ »Sie wohnt ja gleich um die Ecke, vier Häuser weiter.« (Nöstlinger 1992b: 15)

¹⁹⁴ »Die Oma ist nämlich leicht zu beleidigen. Jede Winzigkeit nimmt sie gleich krumm. Und sie ist nicht von der Sorte, die im Stillen krumm nimmt. Sie jammert, sie vergießt Tränen. Und bekommt Migräne.« (Nöstlinger 1992a: 30)

Babica pa je s stola vzela svojo jopico in ihtela: ‚Kdor nima srca za živali, tudi nima srca za lastno mater! Nikoli, prav nikoli več me ne boš videla!‘ Potem je odkorakala iz dnevne sobe in se glasno usekovala.«¹⁹⁵ (Nöstlinger 1997c: 48–49)

Poleg babic glavnih junakinj se pojavlja še lik Jakobove babice Milene, ki z veliko požrtvovalnostjo skrbi za Jakoba in njegovega očeta, odkar sta ostala brez Jakobove mame. Njeno življenjsko vodilo je »Zdrav duh v zdravem telesu« (Muck 2002a: 15), zato je za svojo starost še izredno aktivna. Vsak dan teče v gozdu, v mesto se vozi s kolesom, dela jogo in ko je na morju, preplava osem kilometrov na dan. (Prim. Muck 2002a: 12–14)

Slika 30: Jakobova babica

Lik babice je v otroški literaturi izredno pogost pojav in zato tudi zelo raziskan. Pri analizi babic serij *Anica* in *Mini* lahko ugotovimo neštete podobnosti s 'prototipičnimi' babicami, kot jih opisuje strokovna literatura¹⁹⁶. Po zunanosti¹⁹⁷ jih lahko opišemo kot starejše ženske s krajšimi sivimi lasmi. Minijina babica odgovarja tudi najpogostejšemu tipu nekoliko bolj debelušne stare mame, medtem ko sta Aničina in Jakobova babica bolj suhi. Jakobova babica spada med redke knjižne babice, ki se v prostem času¹⁹⁸ ukvarjajo s športom, Aničina in Minijina babica pa sodita v bolj pogosto vrsto babic, ki se ukvarjajo s tipičnimi opravili, kot so to šivanje, kuhanje, pletenje, branje itd., na počitnice pa se peljeta kvečjemu v toplice¹⁹⁹ ali drugo zdravilišče²⁰⁰. Vsem trem babicam je skupno, da živijo v neposredni bližini svoje

¹⁹⁵ »Da sprang die Oma auf, riß der Mama das Telefonbuch aus den Händen und rief mit bebender Stimme: ‚Du hast ja kein Herz! Du bist ein roher Mensch! Ich schäme mich für so eine Tochter! Pfui, dreimal pfui! [...] Und die Oma nahm ihre Jacke von der Stuhllehne, schlüpfte in die Jacke und schluchzte: ‚Wer kein Herz für Tiere hat, hat natürlich auch kein Herz für die eigene Mutter! Du siehst mich nie-nie-nie wieder!‘ Dann marschierte sie aus dem Wohnzimmer und schneuzte sich dabei den Tränenrotz aus der Nase.« (Nöstlinger 1992b: 48–49)

¹⁹⁶ Prim. (Hantschke-Brüggemann/Mager/Keilbar-Schaffer 1993), (Gräbner 2003)

¹⁹⁷ »Die Großmütter sind, was das Äußere betrifft, fast einheitlich zu beschreiben: sie sind alt, grauhaarig und rundlich.« (Hantschke-Brüggemann/Mager/Keilbar-Schaffer 1993: 236)

¹⁹⁸ »Zu den beliebten Freizeitaktivitäten älterer Menschen zählen in der Realität [...] wie in der ausgewählten KJL das Spaziergehen, Lesen und Fernsehen. Urlaubsreisen werden bevorzugt im Inland bzw. ins nähere Ausland unternommen. [...] sportliche Aktivitäten sowie die Mitgliedschaft in Vereinen [scheinen] jedoch für die wenigsten Buchgroßeltern einen hohen Stellenwert zu besitzen.« (Gräbner 2003: 116)

¹⁹⁹ »Babica je včeraj odpotovala v toplice.« (Muck 2005: 7)

²⁰⁰ »Potem se je babica za dva tedna odpeljala v zdravilišče. To stori enkrat vsako leto. [prevod N. Sch.]« (Nöstlinger 1994: 14) / »Aber dann ist die Oma für zwei Wochen auf Kur gefahren. Das tut sie jedes Jahr einmal.« (Nöstlinger 1994: 14)

družine in pogosto pazijo na otroke, tako da starši lahko opravljajo svoj poklic.²⁰¹ Predvsem Jakobova babica je zaradi zgodnje smrti Jakobove mame v družini svojega vnuka močno prisotna. Vse tri babice v serijah so brez partnerja in živijo v svojem stanovanju same. Minijina babica se v deveti zgodbi²⁰² zaljubi v starejšega gospoda, za katerega se kasneje izkaže, da ne išče toliko nove ljubezni, temveč predvsem gospodinjo, ki bi mu kuhala, pospravljala in likala. Babica, ki si želi ljubezensko zvezo, ga pri priči pusti in se raje poroči s svojim sosedom, gospodom Zwicklom, s katerim se že dolgo časa dobro razumeta. (Prim. Nöstlinger 1994: 58–62) S prikazovanjem babice, ki v starosti najde novega partnerja, se pri mladih bralcih ustvarja razumevanje za to, da imajo tudi starejši ljudje pravico do ljubezenskih občutkov in srečnega partnerstva (prim. Gräbner 2003: 117).

Ljubezen na stara leta je le ena od številnih tem, ki se jih Christine Nöstlinger loteva v zgodbah serije *Mini*. Tudi Desa Muck obravnava v zgodbah serije *Anica* različne družbene teme, med njimi tudi problemske, ki so predstavljene na otroku prijazen in razumljiv način. O tem bo govor v naslednjem poglavju, v katerem obravnavam vsebino posameznih zgodb, predstavljam teme, ki se pojavljajo v knjigah in želim na primerih pokazati, kako avtorici isto tematiko literarno različno obdelata.

²⁰¹ »Oft sind die Großeltern – insbesondere aber die Großmütter – Personen von immenser Relevanz. Sie ermöglichen den Eltern – vor allem aber der Mutter –, ihren Berufen nachzugehen. So leben die Großmütter oft in und mit der Unmittelbarkeit ihrer Familien, weshalb sich ihr Tun und Handeln ausschließlich um die Familie rankt.« (Hantschke-Brüggemann/Mager/Keilbar-Schaffer 1993: 237)

²⁰² *Mini bekommt einen Opa*

6.5 Predstavitev in primerjava posameznih tem serij *Anica* in *Mini*

Za realistične otroške zgodbe²⁰³, kakršne so tudi zgodbe v serijah *Anica* in *Mini*, je značilna upodobitev otroškega vsakdana v krogu družine in vrstnikov. Zgodbe lahko vključujejo tudi nekoliko bolj pustolovska doživetja ali izjemne življenjske situacije, predvsem za knjige, ki so namenjene začetniškim bralcem, pa velja, da najpogosteje prikazujejo otrokova vsakodnevna doživetja. Njihova funkcija naj bi bila ta, da bralca potrdijo v njegovih izkušnjah, ki si jih je pridobil sam, hkrati pa mu predstavljajo že znane situacije v nekoliko spremenjenih oblikah ali pa ga seznanjajo z novimi situacijami. (Prim. Maier 1987: 96–97) Čeprav se seriji *Anica* in *Mini* prištevata med knjige za začetniške bralce, se v njih mladi bralci ne samo seznanjajo s svojim vsakdanjikom in ga podoživljajo, temveč se v zgodbah srečujejo tudi z nenavadnimi in izjemnimi situacijami, ki nikakor ne morejo veljati za vsakdanje. Zgodbe sicer izhajajo iz otroškega vsakdana in ga tudi izčrpno prikazujejo, vendar v veliki meri prestopajo raven preprostih otroških zgodb, katerim so problemi in konflikti tuji (prim. Maier 1987: 97), in se približujejo problemski literaturi. Samoumevno pa je, da problemi niso prikazani tako drastično, kot to poznamo npr. iz mladinske literature, kjer se včasih izkažejo tudi kot nerešljivi. Avtorici izbirata in obravnavata teme primerno starosti ciljne skupine, zanjo pisane zgodbe pa vsebujejo tudi pravo mero upanja in optimizma, kar pri vsaki zgodbi omogoča pozitiven konec.

Pri perspektivi²⁰⁴, iz katere avtorici v besedilih prikazujeta stvarnost, gre za resničnostno perspektivo zблиževanja, za katero je značilno »avtorjevo vživljanje v otrokovo ali mladostnikovo vsakdanjost. Gre torej za upovedovanje stvarnosti, ki ni ‚narobe svet‘, pač pa bolj ali manj veren posnetek zunajliterarne stvarnosti« (Saksida 1999: 11). V obeh serijah se srečujemo z avktorialnim pripovednim položajem, ki se je po podatkih Marjane Kobe (1999: 38) uveljavil predvsem v »realističnih besedilih za manjšega/mlajšega otroškega sprejemnika, v katerih je glavni otroški lik bralčev vrstnik«. Gre torej za vsevednega pripovedovalca, ki dogajanje opazuje 'od zgoraj', ve za vsa dejanja literarnih likov, pozna vse njihove misli, želje ter občutke in o tem pripoveduje bralcu. Velik del besedila je premi govor literarnih oseb, tako da bralci lahko sledijo njihovi neposredni interakciji.

²⁰³ Kot 'otroške zgodbe', nem. 'Kindergeschichten', Maier (1987: 96) poimenuje zgodbe za otroke tja do 11./12. leta starosti, ki obravnavajo otrokov svet, njegove potrebe in težave, vsebine pa so v največji meri realistične.

²⁰⁴ Saksida (1999: 9–14) razlikuje med dvema glavnima tipoma avtorjeve identifikacije z implicitnim bralcem. To sta perspektiva razcepa, s podtipoma avtoritarne in evazorične perspektive, in perspektiva zблиževanja, s podtipi nonsensne, resničnostne in parabolične perspektive ter s perspektivami oporekanja, čudenja in spomnjanja.

V obeh serijah je v vsakem posameznem književnem delu opisan en dogodek oz. en tematski sklop, ki praviloma zajema razmeroma kratek dogajalni čas, po navadi ne več kot nekaj dni. Po uvodnem delu, ki vpeljuje v tematiko zgodbe, v skoraj vseh knjigah pride do kakega zapleta, ki ga potem glavna junakinja Anica oz. Mini uspešno rešuje sama ali s pomočjo drugih. Zgodbe so po zgradbi in tematiki precej preproste in razumljive. Kakor je bilo že omenjeno, so tudi povsem realistične in ostajajo večinoma v otroku znanem družinskem in šolskem okolju. (Prim. Haramija 2009: 114) Za pripovedovanje v serijah *Anica* in *Mini* je značilna tudi uporaba komičnih elementov, ki jih najdemo tako na jezikovni kot tudi vsebinski ravni. Obe avtorici pri uresničevanju komičnih elementov ostajata zvesti svojemu značilnemu stilu humorja²⁰⁵, ki je mladim bralcem očitno zelo blizu.

Avtorici se v serijah ukvarjata s temami, ki v življenju potencialnih bralcev in poslušalcev, torej otrok v starosti od šestega do desetega leta, ki živijo v povprečni zahodnoevropski mestni družini, z veliko verjetnostjo igrajo bolj ali manj pomembno vlogo. Kakor je povedal urednik Andrej Ilc za serijo *Anica* (prim. Schellander 2010a: 140) in je značilno tudi za serijo *Mini*, se v zgodbah izmenjujejo problemske in lažje teme, tako da so bralcem na voljo zabavne in vsebinsko lahkotnejše zgodbe kot tudi zgodbe z nekoliko bolj resno tematiko. Ob literarnih likih lahko mlajši bralci v zgodbah podoživljajo lastne izkušnje iz vsakdanjega življenja ali izjemnih situacij oz. spoznavajo še njim neznane vsakdanje in problemske situacije, ki jih mogoče še čakajo. Prav tako tudi lahko opazujejo različne reakcije literarnih likov in si tako pridobivajo številne vzorce za ravnanje v določenih situacijah, ki jih po potrebi lahko uporabljajo v svojem vsakdanu. Za vse življenjske zaplete, s katerimi se morajo spoprijemati literarni liki, so nakazani primerni ukrepi in možne poti reševanja, ki segajo od popolnoma samostojnega ukrepanja preko reševanja s pomočjo drugih vse do vključevanja profesionalne pomoči. V zgodbah tudi ne primanjkuje vzgojnih naukov, vendar le-ti nikakor ne delujejo vsiljivo, temveč, kakor pravi Ida Mlakar, »na prijazen način, brez dvignjenega pedagoškega kazalca« (Schellander 2010b: 151).

Nekatere zgodbe imajo izrazito socializacijsko funkcijo, saj so namenjene seznanjanju mladih bralcev s svetom okoli njih oz. z različnimi življenjskimi in družbenimi situacijami. Na ta način mladim bralcem ponujajo pomoč, s tem da jim določene situacije, ko se pojavijo v realnem življenju, niso več tako tuje in zanje zato tudi lažje obvladljive. V knjigah namreč zvedo, da se take in podobne stvari dogajajo tudi drugim otrokom in kako jih rešujejo. Vsebinsko z

²⁰⁵ S komiko v besedilih Christine Nöstlinger so se ukvarjali npr. (Wild 1992), (Czech 2000) in (Lypp 2003). Značilnosti komike v besedilih Dese Muck so omenjene v publikaciji (Haramija 2009).

izrazito socializacijsko vlogo najdemo npr. v knjigi *Mini muss ins Krankenhaus* (slov. Mini mora v bolnišnico [prevod N. Sch.]), kjer bralci spremljajo Mini od obolenja in bivanja v bolnišnici do ozdravitve in vrnitve domov. Najprej lahko sledijo, kako se pri Mini postopoma pojavljajo različni bolezenski znaki vnetja želočne sluznice in črevesja: slabost, bruhanje, driska, vročina in mrazenje. Ko zaskrbljena babica situacije sama ne obvlada več, pokliče reševalce. Na dom pride najprej dežurni zdravnik, ki Mini preišče in odloči, da mora na zdravljenje v bolnišnico, kamor jo odpeljejo reševalci, ki pridejo ponjo z reševalnim avtomobilom. V bolnišnici jo oskrbujejo višji zdravnik in bolniške sestre. Bralec spozna Minijino bolniško sobo in npr. zve, kaj je infuzija, kako se jo dobiva in kakšen je njen učinek. Knjiga je torej zelo primerna za otroke, ki jih čaka zdravljenje v bolnišnici, saj jim lahko vzame morebitno bojazen in jih seznani z nekaterimi postopki v bolnišnici (zdravniška preizkava, namestitev v bolniški sobi, infuzija ipd.).

Vedno spet se v zgodbah pojavljajo podobni izrazito socializacijsko-informativni elementi, kot npr. doživljanje prvega šolskega dne, obisk pri zdravniku ali veterinarju, zabavanje v lunaparku ali uporabljanje javnih prometnih sredstev. Najpogosteje pa bralci ob literarnih likih in njihovi interakciji prisostvujejo raznim oblikam medčloveških odnosov v vsakdanjih situacijah, za katere je značilno zaupanje, vživljanje v drugega, dogovarjanje, razumevanje, podpiranje, obzirnost, včasih pa tudi preziranje, izsiljevanje, zasmehovanje ali prepiranje. Medsebojni stiki potekajo po navadi v premem govoru, kar daje bralcu zanesljivo perspektivo realnega sveta.

V knjigah so obravnavane številne teme, nekatere le bolj postransko, druge globlje in izčrpnije skozi celo zgodbo knjige. Nekatere teme se pojavljajo v več zgodbah, predvsem tiste, ki jih lahko označujemo kot občedružinske ali vsakodnevnne, druge pa le v eni od knjig. Glavna tematika obeh serij, ki jo najdemo v skoraj vseh knjigah in se pojavlja vedno tam, kjer nastopata tudi Jakob in Maxi oz. Mojca in Moritz, so odnosi med prijatelji oz. sorojenci. Na mnogih mestih v zgodbah je mogoče opazovati, kakšni so njihovi medsebojni odnosi, kako so včasih drug do drugega nesramni, se prepirajo in tepejo, se spet pobotajo, kako skupaj preživljajo vsakdan, uživajo v skupnih dogodivščinah, kako si v težkih ali zapletenih situacijah pomagajo itd. To je tematika, ki je za obe seriji najbolj značilna, njena obravnava pa je po mojem mnenju obema avtoricama izredno uspela. Druge teme, ki se prav tako pojavljajo v obeh serijah, so npr. družinski odnosi, vzgoja, ljubezen, zaljubljenost, pogum, dobrosrčnost, lepota, nepravilnost, nasilje, kraja, zasmehovanje, ustrahovanje, izsiljevanje, laganje, strah, revščina, smrt, bolezen, nesreča z vozilom, domotožje, šola, šport,

gospodinjska opravila, denar, domače živali, prazniki, božič, pust ali počitnice. Nekatere teme pa se pojavljajo le v eni od serij. V seriji *Anica* so to npr. teme življenje na kmetiji, lunapark, računalniške igrice, sankanje, špricanje pouka, gledanje prepovedanih filmov, v seriji *Mini* pa npr. prvi šolski dan, nadarjenost, drugačnost, varstvo narave ali smučanje.

Primerjava serij *Anica* in *Mini* glede obravnavanih tem kaže precejšnjo mero tematskega prekrivanja²⁰⁶. Ker so knjige pisane po zelo podobnem vzorcu za isto ciljno skupino, podobne in enake teme ne presenečajo, saj brez tematskega prekrivanja ne bi bilo mogoče izpeljati za obe seriji značilne namenske programske upodobitve otroškega vsakdanjika z njegovimi bolj ali manj veselimi, resnimi, napetimi ali žalostnimi vsebinami in trenutki. Kljub tematskim vzporednicam pa velja, da sta avtorici posamezne teme obdelali na čisto svoj način, nekaterim posvetili več pozornosti, drugim manj, nekatere prikazali bolj problemsko, druge pa na bolj zabaven način. Tudi v primeru, da so si problemi v izhodišču zelo podobni, se pri avtoricah lahko popolnoma različno razrešujejo.

V nadaljevanju želim na primeru štirih tem nekoliko podrobneje prikazati način realizacije posameznih vsebin pri obeh avtoricah. Za eksemplarično obravnavo sem izbrala teme počitnice na morju, otroci se izgubijo, nasilje med vrstniki in smrt. S počitnicami na morju je zastopana nekoliko lahkotnejša tematika, čeprav se tudi tam pojavljajo številne težave, z drugimi tremi temami pa je prikazana nekoliko bolj problemska in resna tematika, pri kateri je prilagojenost obravnave starosti ciljne skupine zelo pomembna.

6.5.1 Počitnice na morju

V obeh serijah najdemo knjigo, ki ima kot glavno temo počitnice na morju, naslova knjig pa se glasita *Anica in počitnice oz. Mini fährt ans Meer* (slov. *Mini gre na morje*). Poleg vzporednosti, da se obe deklici s svojo družino – pri Anici je z njimi še prijatelj Jakob – peljeta na morje, so v zgodbah še tri enake teme, poznane gotovo vsem bralcem, ki so že kdaj preživeli počitnice na morju: pakiranje prtljage, vožnja z avtom in zaščita pred soncem. Poleg teh skupnih tem so v obeh druge, ki se ne prekrivajo, tako da si zgodbi po vsebini niti nista

²⁰⁶ Da bi številne iste teme v seriji *Anica* bile rezultat zgledevanja po seriji *Mini*, je urednik Andrej Ilc izrecno izključil: »Teme so itak univerzalne, vsi otroci imajo bolj ali manj podobne probleme. Ko začneš razmišljati, katere bi bile teme, hitro prideš do ljubezni, pa nasilja med vrstniki in odnosa do smrti. Teme so, skratka, v večini tovrstnih serij podobne.« (Schellander 2010a: 140)

tako podobni. Omenjene skupne teme pa avtorici predstavljata z različnimi poudarki in različno stopnjo problemskosti.

Pakiranje prtljage obe avtorici prikazujeta kot nekaj, kar za otroke ni tako lahko in se morajo šele naučiti. Tako pri Anici kot tudi pri Minijinem bratu Moritzu nastopi težava, da se ne moreta odločiti, kaj naj bi vzela s sabo na počitnice:

»Anica bi namreč zelo pogrešala tako pomembne stvari, kot so zvezek s svetlečimi nalepkami, vseh dvanajst plišastih živalic, ki vsako noč spijo z njo v njeni postelji, in vsaj deset knjig. [...] Prav tako je nameravala nesti s seboj deset konjičkov iz plastike in dve punčki ter najljubšo vrvico. Nikoli ne veš, kdaj ti bo prišla prav.« (Muck 2004a: 6–7)

Slika 31: Anica pri pakiranju

»Markova ‚čista neumnost‘ je bilo: nogometna žoga, rokometna žoga, indijanski šotor, dva para plavtk, loparja in žogice za badminton, gumijast čoln z vesli, komplet za kegljanje, viseča mreža, zračna blazina, dve jadrnici na daljinsko upravljanje, kup teniških žogic in poleg tega še vsemogoče drobnarije.«²⁰⁷ (Nöstlinger 2007c: 16)

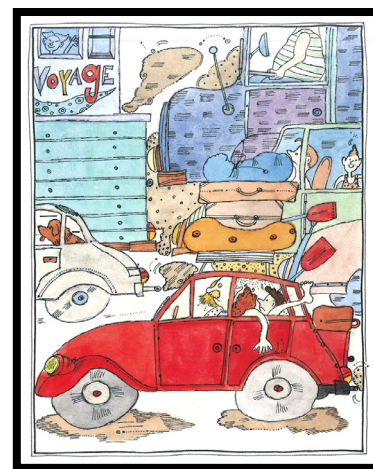
Problematiko rešijo v družinah popolnoma različno. V primeru Anice je razplet zelo enostaven in povsem kratek. Aničina mama sploh ne dopusti, da bi prišlo do kakršne koli diskusije: »S seboj boš vzela lopatko in kanglico ter žogo za napihnit. Lahko vzameš eno knjigo ter zvezek, barvice in črnega Petra. Da ti ne bo dolgčas, če bo deževalo!‘ je odločila mama.« (Muck 2004a: 7) Da je na morje kljub tej mamini strogi določitvi šlo zelo veliko stvari, ki so jih komaj spravili v avto, se izkaže ob njihovem odhodu z doma: »Prtljažnik je bil do vrha nabasan in še nekaj stvari so privezali na streho.« (Muck 2004a: 10) Prtljaga se ponovno omenja ob njihovem prihodu na morje: »Vsa bleda je stala [mama, opomba N. Sch.] med kovčki in vrečkami, ki jih je oče zlagal iz avta.« (Muck 2004a: 12)

Razplet v zvezi s pakiranjem je v zgodbi serije *Mini* popolnoma drugačen. Čeprav se Minijin oče glasno razburja in sprašuje, kako si predstavljajo, da naj stvari spravi v avto, mora nazadnje popustiti. Moritzu je namreč obljubil, da lahko vzame s sabo vse, kar si želi. Ker je

²⁰⁷ »Der ‚helle Wahnsinn‘ von Moritz waren: Ein Fußball, ein Handball, ein Indianerzelt, zwei Paar Schwimmflossen, ein Federballspiel, ein Schlauchboot mit zwei Paddeln, ein Kegelspiel, eine Hängematte, eine Luftmatratze, zwei Segelschiffe mit Fernsteuerung, jede Menge Tennisbälle und dazu noch allerhand Kleinkram in Beuteln und Dosen.« (Nöstlinger 1992c: 16)

bila temu pogovoru priča tudi mama, ki Moritza zaradi tega v njegovem vztrajanju podpira, očetu ne preostane nič drugega, kot da stvari spravi v avto oz. na streho:

»Oče je besno pridušal, ampak je vseeno šel v klet po nosilce in vrvi. Še bolj glasno je preklinjal, ko je pritrjeval nosilce na avtomobilsko streho, dal nanje dva velika kovčka in ju privezal z vrvmi. Potem je stlačil Markovo kramo v prtljažnik.«²⁰⁸ (Nöstlinger 2007c: 19)

Slika 32: Avto družine Zipfel

Ko prispejo v počitniški kraj, se težave z Moritzevo prtljago nadaljujejo. Pot do njihove počitniške hiše je namreč dovoljena samo pešcem, zato se oče do nje ne more peljati z avtom. Mama vse Moritzeve stvari zloži na tla in odločno reče: »Sinko, za tole si zadolžen ti!«²⁰⁹ (Nöstlinger 2007c: 36)

V prvem trenutku je Moritz popolnoma osupel, ko pa spozna,

Slika 33: Mini in Moritz s prtljago

da bo svoje stvari vso dolgo pot do počitniške hiše moral znositi sam, pobesni. Mini se ga usmili in mu pomaga, čez nekaj časa pa se vrne tudi oče, saj uvidi, da toliko prtljage otroka ne zmoreta znositi sama: »Še v troje so komaj zmogli. Bili so kot trije tovorni osli in mimoidoči so se nasmihali ob pogledu nanje.«²¹⁰ (Nöstlinger 2007c: 39)

Problem s pakiranjem prtljage je v izhodišču v obeh serijah *Anica* in *Mini* popolnoma enak: Otrok želi na morje vzeti veliko preveč stvari. Zanimivo je, da se avtorici odločita za popolnoma različen razplet situacije. Medtem ko sme Anica na počitnice vzeti le to, kar ji mama dovoli, in Anica temu ne ugovarja, lahko Moritz zaradi očetove obljube, za katero ima v mami tudi pričo, vzame vse, kar si želi. Kako neprijetne utegnejo biti posledice čezmerne količine prtljage, pa mora Moritz spoznati, ko prispejo v počitniški kraj. V seriji *Anica* torej o prtljagi odloči mamina avtoriteta, v seriji *Mini* pa se prav nasprotno uveljavi otrok, ki pa mora pozneje spoznati, da ideja le ni bila tako pametna.

²⁰⁸ »Fürchterlich fluchend holte der Papa aus dem Keller die Dachgalerie und Gummiseile. Noch fürchterlicher fluchend montierte er die Galerie auf dem Autodach, tat die zwei großen Koffer drauf und fixierte sie mit den Gummiseilen. Dann stopfte er den ganzen Moritz-Kram in den Kofferraum.« (Nöstlinger 1992c: 19)

²⁰⁹ »SOHN, DAFÜR BIST DU ZUSTÄNDIG!!!« (Nöstlinger 1992c: 36)

²¹⁰ »Zu dritt kamen sie noch daher wie die Packesel! Alle Leute lachten, denen sie begegneten.« (Nöstlinger 1992c: 38)

Obe družini se na počitnice peljeta z osebnim avtomobilom. Tako se tudi v obeh serijah pojavijo neprijetnosti zaradi povečanega prometa in nerazpoloženja potnikov, vendar s precejšnjo razliko v dodeljeni pozornosti. Medtem ko v seriji *Anica* opisovanje vožnje obsega le dve strani, se v seriji *Mini* razprostira na štirinajstih straneh. V obeh zgodbah je omenjen povečan promet, ki se mu je v času počitnic le težko izogniti:

»Kolona je bila dolga in počasna. Anici se je zdelo, kot bi se vsi ljudje na svetu odločili, da bodo hkrati odšli na dopust. Le zakaj niso mogli počakati kak dan, jo je jezilo.« (Muck 2004a: 10–11)

»Počasi kot polž se je kolona vozil pomikala naprej. Mini je pogledala na uro. Ko so peljali mimo cestne oznake ‚111 km‘, je bila ura tri minute čez devet. Pri oznaki ‚112 km‘ je bila ura devet minut čez devet.

Mini je računala: ‚En kilometer prevozimo v šestih minutah. Za deset kilometrov potrebujemo šestdeset minut, torej eno uro.‘

Mama se je zgrozila: ‚Potem bomo za sto kilometrov rabili deset ur!‘

‚Ne bodi no tako črnogleda,‘ je vzdihnil oče.

In res se je pri oznaki ‚116 km‘ kolona spet zganila hitreje.«²¹¹ (Nöstlinger 2007c: 23)

Medtem ko Desa Muck situacijo 'izkoristi' za pametno Aničino ugotovitev, da zastojev sploh ne bi bilo, če se ljudje ne bi vsi isti dan peljali na morje, Christine Nöstlinger vplete v zgodbo računsko nalogo in s tem prikaže Minijine dobre matematične sposobnosti²¹², ki jih ima že pri starosti sedmih letih.

Vožnja z avtom prinaša otrokom obeh serij tudi neprijetnosti zaradi omejene možnosti gibanja na zadnjih sedežih avtomobila oz. zaradi sitnosti, ki jih povzročajo drugi potniki. V seriji *Anica* poteka vožnja povsem mirno, ker vsi trije otroci na zadnjih sedežih molčijo: »Anica, ker je bila tako zaspana, Jakob, ker je bil tako zamišljen, in Mojca, ker je bila stlačena med dvema ‚dojenčkoma‘, kot jima je pravila.«

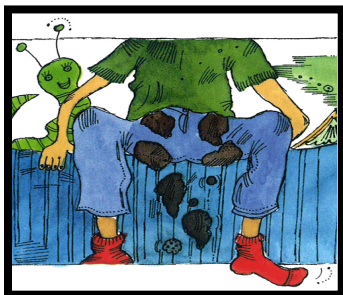
Slika 34: Jakob, Mojca in Anica

(Muck 2004a: 10) Drugače je v seriji *Mini*, kjer se na zadnjih sedežih vso vožnjo nekaj dogaja: Najprej Mini zaradi visokih temperatur želi odpreti okno, česar pa ji Moritz ne dovoli, ker pravi, da mu piha in se boji, da bi si prehladil ušesa. Potem Mini zažene vik in krik, ker

²¹¹ »Im Schneckentempo ging die Fahrt weiter. Die Mini schaute auf die Uhr. Als sie am Kilometerschildchen ‚111‘ vorbei fuhren, war es neun Uhr und drei Minuten. Als sie zum Kilometerschildchen ‚112‘ kamen, war es neun Uhr und neun Minuten. Die Mini sagte: ‚Zu einem Kilometer brauchen wir sechs Minuten. Zu zehn Kilometern brauchen wir sechzig Minuten, also eine Stunde.‘ Die Mama sagte: ‚Dann brauchen wir zu hundert Kilometern hundert Stunden!‘ ‚Mal bloß den Teufel nicht an die Wand‘, seufzte der Papa. Doch ab Kilometer ‚116‘ ging die Fahrt wieder hurtig weiter« (Nöstlinger 1992c: 23)

²¹² Bolj izčrpano je Minijin talent za matematiko predstavljen v knjigi *Mini ist die Größte* (slov. *Mini ima talent*).

misli, da se je Moritz pokakal, vendar se izkaže, da so se mu le v hlačah stopile čokoladice, ki jih je vzel s sabo za popotnico. Ustavijo se na parkirišču, kjer mama umije Moritza, Mini pa

Slika 35: 'Pokakani' Moritz

mora očistiti sedež, ki ga je Moritz zamazal s čokolado. Ko spet sedijo v avtu, se Mini in Moritz začneta pretepati: »Marko jo je boksnil v rebra. Mini ga je brcnila v piščal. Marko jo je povlekel za lase. Mini ga je pocukala za ušesa. Marko jo je ugriznil v roko.«²¹³ (Nöstlinger 2007c: 28) Šele ko jima mama zagrozi, da morata izstopiti, se pomirita: »Mini in Marko sta takoj prenehala. Mini se je usedla kolikor mogoče stran od Marka.

Marko se je usedel kolikor mogoče stran od Mini.«²¹⁴ (Nöstlinger 2007c: 29) Že po kratkem času pa si spet skočita v lase, ko se Mini utrujena od vožnje zvije v klobčič, da bi zaspala, pri tem pa del njenega telesa seže na Moritzevo stran. Moritz se razjezi in naslonjalo za roke med sedežema trdo pritisne ob njene noge, da bi ji dokazal, da leži na njegovi polovici. Mini zaradi bolečine zavpije, potem pa se zvije »v še manjši klobčič, da bi se stlačila na svojo polovico sedeža in Marku ne bi bilo več treba stokati«²¹⁵ (Nöstlinger 2007c: 32), ona pa bi lahko v miru spala.

V zgodbi so opisane še nekatere tipične situacije, ki so bralcem gotovo znane iz lastnih izkušenj, kot npr. spraševanje otrok, kdaj bodo končno prispeli na cilj²¹⁶, ali njihova navada, da morajo nujno lulat ravno tedaj, ko se zaradi cestnih razmer ni mogoče ustaviti²¹⁷.

Pri opisovanju vožnje so v seriji *Mini* navedene številne tipične situacije med otrokoma, značilne za otroka, ki se sploh ali pa tisti dan ne razumeta tako dobro. Avtorica pri tem zelo

²¹³ »Der Moritz boxte Mini in die Rippen. Die Mini trat Moritz gegen das Schienbein. Der Moritz zog Mini an den Haaren. Die Mini verdrehte dem Moritz ein Ohr. Der Moritz biß Mini in den Oberarm.« (Nöstlinger 1992c: 28)

²¹⁴ »Da stellten die Mini und der Moritz den Kampf ein. Die Mini rückte, so weit als möglich, vom Moritz weg. Der Moritz rückte so weit als möglich, von der Mini weg.« (Nöstlinger 1992c: 28)

²¹⁵ »Mini ringelte sich noch enger ein. Damit sie auf ihre Bankhälfte paßte, und der Moritz nichts zu jammern hatte.« (Nöstlinger 1992c: 32)

²¹⁶ »Kako daleč je še do morja?« je [Mini, opomba N. Sch.] vprašala mamo.« (Nöstlinger 2007c: 21) / »Wie lange brauchen wir denn bis zum Meer?« fragte sie [Mini, opomba N. Sch.].« (Nöstlinger 1992c: 21) »Koliko imamo še do morja?« je [Mini, opomba N. Sch.] zaspano vprašala Marka.« (Nöstlinger 2007c: 32) / »Wie lange dauert es noch bis zum Meer?« fragte sie [Mini, opomba N. Sch.] gähmend den Moritz. (Nöstlinger 1992c: 32)

²¹⁷ »Ko so bili spet vsi v avtu, se je oglasil Marko: ‚Nujno bi moral nekam.‘ ‚Tudi jaz,‘ je dodala Mini ‚Žal, prej bi morala reči,‘ je odvrnil oče. ‚Zdaj smo že čez mejo in ne moremo nazaj. Počakati bosta morala do naslednjega počivališča.‘« (Nöstlinger 2007c: 33) / »Als der Papa und die Mama wieder im Auto saßen, sagte der Moritz: ‚Ich muß! Ganz dringend!‘ ‚Ich auch,‘ sagte die Mini. ‚Also, das hättet ihr früher melden müssen,‘ rief der Papa. ‚Jetzt sind wir hinter dem Zoll! jetzt kann ich nimmer zurück! Jetzt müßt ihr bis zum nächsten Rastplatz warten!‘« (Nöstlinger 1992c: 33)

spretno vpleta situacijsko komiko, ki ima svoj višek v aferi s 'pokakanim' Moritzem. Za razliko od Dese Muck, ki dolgo trajanje vožnje bralcem sporoči le s preprostim stavkom²¹⁸, jim Christine Nöstlinger dolgotrajnost časa da čutiti z dolgo in razgibano pripovedjo o dogajanjih med vožnjo.

Tretja tema, ki jo obe avtorici obravnavata v zgodbi o počitnicah na morju, je nevarnost sončnih opeklin. V seriji *Mini* je omenjena že na samem začetku zgodbe, saj je občutljivost Minijine svetle kože vzrok, da družina Zipfel počitnice po navadi preživlja na kmetiji. Ker pa si Moritz tako zelo želi, da bi šli na morje, se Mini konec koncev vda: »Pojdimo na morje! Vsak dan se bom namazala s kilo kreme! In če še to ne bo pomagalo, se bom pač usedla v senco.«²¹⁹ (Nöstlinger 2007c: 8) Na morju pa se Minijine predstave, kako se bo obvarovala pred sončnimi opeklinami, izkažejo težje uresničljive, kot je pričakovala. Na obali namreč ne najdejo niti ene plaže, kjer bi bila senca. Tedaj se Moritz spomni indijanskega šotora, ki ga je vzel s sabo. Vendar se Mini sedenja v šotoru kmalu naveliča, ker ji gre na živce, da dogajanje lahko opazuje le od daleč, poleg tega pa ji je silno neprijetno, da jo vsi otroci na plaži čudno gledajo in se sprašujejo, kaj v šotoru počne. Da bi Mini kljub temu imela nekakšno zaščito proti soncu, ji mama predlaga, naj se pokrije s klobukom. Mini pa tudi tega noče, ker se boji, da bi se ji znova vsi otroci smejali, če bi šla s klobukom na glavi v vodo. Mama pa ima za Mini še tretjo rešitev:

»Iz kopalne torbe je privlekla tri tube. ‚Zdajle te bomo namazali z bojnimi barvami!‘ V tubah je bila krema z zaščitnim faktorjem. V eni je bila krema rdeče barve, v drugi zelene, v tretji pa modre. ‚Tu skozi sonce gotovo ne bo prišlo,‘ je bila prepričana mama in jo začela mazati.«²²⁰ (Nöstlinger 2007c: 50)

Sončna krema, s katero mama namaže Mini, je ne zaščiti le pred nevarnimi ultravioletnimi žarki, temveč ji zagotovi tudi pozornost vseh otrok na plaži, ki jo občudujejo zaradi čudovitega vzorca z bojnimi barvami.

²¹⁸ »Pot se je strašno vlekla.« (Muck 2004a: 10)

²¹⁹ »‚Fahren wir doch ans Meer! Ich schmiere mir halt jeden Tag ein Kilo Sonnencreme auf den Leib! Und wenn das nicht reicht, setze ich mich einfach in den Schatten!‘« (Nöstlinger 1992c: 8)

²²⁰ »Sie holte drei Tuben aus der Badetasche. ‚Du kriegst eine feine Kriegsbemalung.‘ SUN-BLOCKER hieß das Zeug in den Tuben. In einer Tube war rote Creme, in einer grüne, in einer blaue. ‚Da kommt garantiert keine Sonne durch,‘ sagte die Mama.« (Nöstlinger 1992c: 50)

Manj uspešno poteka poskus Aničine mame, da bi pred sončnimi opeklinami obvarovala Jakoba, ki ima prav tako kot Mini izredno občutljivo kožo. Sicer ga namaže z najmočnejšo kremo za sončenje, vendar ne preverja, ali upošteva tudi njeno navodilo, naj se vsakič, ko pride iz vode, ponovno namaže in nekaj časa počiva v senci. Anica in Jakob na mamine besede namreč pozabita in se cel dan igrata v vodi. Zvečer pa se pokažejo posledice:

»V tem trenutku je Jakob začutil zoprn občutenje na ramenih in hrbtu. Mama mu je slekla srajco in Jakobov hrbet je v večernem mraku zažarel kot zrel paradižnik. ‚Krščen matiček!‘ je vzkliknila mama ‚Pa sta obljubila! In jaz sem obljubila tvojemu očetu in babici, da bom pazila nate!‘
Iz torbice z domačo lekarno je potegnila hladilno kremo in Jakobu na debelo namazala opečene dele.« (Muck 2004a: 10)

Ko pa gre Jakobu vedno slabše in se k bolečim opeklinam pridruži še vročina in vnetje ušesa, ker se je preveč potapljal, ga odpeljejo k zdravniku. Jakob dobi injekcijo in zdravila, poleg tega pa mu zdravnik ukaže strogo mirovanje v postelji najmanj en teden. Za Jakoba so se s tem počitnice pravzaprav že končale, saj sme iz postelje šele zadnji dan, preden se odpeljejo domov.

Jakob, ki se sicer zaveda, da ima občutljivo kožo in tudi ve, da naj se ne bi potapljal, na vse to pozabi, brž ko se z Anico zabava v vodi. Mama otrokoma sicer naroči, naj pazita nase in se redno namažeta s sončno kremo, vendar tega očitno ne preverja, kar se izkaže šele pozno zvečer, ko se vrneta v hišo²²¹. Kakor tudi sama prizna²²², je Jakobovega slabega stanja sokriva, ker je zanemarila svojo dolžnost nadzora in se zanesla na to, da se bosta otroka držala njenih navodil. Kdor pa otroke pozna, in iz tega pri Aničini mami lahko izhajamo, saj ima dve hčerki, bi pravzaprav moral vedeti, da otroci ob igri hitro kaj pozabijo. Ravnanje Aničinih staršev je torej neodgovorno, saj niti enkrat ne pogledata, kako je z otrokoma, ki se sama igrata na plaži. Zelo nenavadno je, da sta dva osemletna otroka ves popoldan sama na plaži, ne da bi starši kdaj pogledali, ali je z njima vse v redu. Minijina mama ravna dosti bolj odgovorno, saj Mini brez zaščite ne pusti na sonce. Ima tudi razumevanje za Mini, ko ji razloži, da noče sedeti v šotoru in tudi noče nositi klobuka. Najde drugo rešitev, s katero Mini učinkovito zavaruje pred sončnimi opeklinami, Mini pa se pri tem ni treba bati posmehovanja, temveč je prav nasprotno deležna občudovanja s strani drugih otrok.

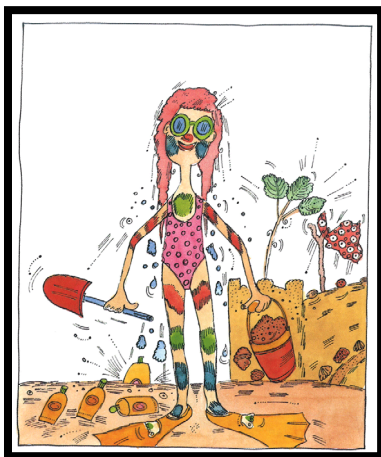
²²¹ »Dobre volje in na smrt utrujena sta se zvečer vrnila v hiško. Sonce je že zašlo in bila sta zadnja, ki sta zapustila plažo. Mama, ki ju je pričakala z večerjo, je bila že rahlo zaskrbljena. ‚Ravno sem hotela po vaju,‘ je dejala. ‚In ti, Jakob, si si mazal hrbet in bil dovolj časa v senci?‘ Anica in Jakob sta se spogledala.« (Muck 2004a: 26)

²²² »In jaz sem obljubila tvojemu očetu in babici, da bom pazila nate!« (Muck 2004a: 26)

Če primerjamo zgodbi v obeh serijah, so zanimive predvsem razlike v zvezi s pakiranjem prtljage in zaščito pred soncem. Pri prtljagi si stojita nasproti Aničina mama, ki svoji hčerki avtoritarno pove, katere stvari sme vzeti s sabo in katerih ne, in Minijin oče, ki mora držati svojo dano obljubo, da lahko sin vzame s sabo, karkoli si želi, čeprav se oče še tako jezi in preklinja. Pri zaščiti pred soncem pa je razlika med zgodbama v prvi vrsti ta, da Minijina mama svojo hčerko na prijeten način obvaruje pred sončnimi opeklinami, medtem ko Jakob zaradi premajhne skrbnosti Aničine

Slika 37: Jakobove sončne opeklinae

Slika 36: Mini v bojnih barvah

mame odnese hude opeklinae. Christine Nöstlinger torej pri Mini daje pozitiven vzorec, kako otroka obvarovati pred sončnimi opeklinami, Desa Muck pa se odloči za drugo pot, s tem da bralcem na primeru Jakoba prikaže možne neprijetne posledice neubogljivosti oz. nezadostne skrbnosti. Medtem ko Jakob, ki od počitnic nima skoraj nič, ker mora ves teden ležati v postelji, za svojo neubogljivost plača zelo visoko ceno, jo Moritz razmeroma dobro odnese, saj mu dobrosrčna sestra in prijazni oče, kljub nesramnemu vedenju, pomagata znesti prtljago do počitniške hiše.

6.5.2 Če se otroci izgubijo

Že sama misel na to, da bi se njihov otrok kje izgubil, npr. v nakupovalnem centru, v parku, v kopališču, na sejmu ali v mestu, je za starše prava mora. Tudi mlajše otroke je pogosto strah, da bi kje ostali sami, brez staršev ali znanega človeka, in ne bi vedeli ne kod ne kam. Čeprav pri tem ne gre ravno za vsakdanjo situacijo, sta si jo kot temo izbrali obe avtorici, kar nam dovoljuje domnevo, da sta otroške bralce želeli seznaniti z enim izmed najbolj groznih možnih položajev, v katerem so nenadoma prepuščeni sami sebi in se morajo sami znajti, kakor vedo in znajo. Obe zgodbi dajeta otrokom uporaben zgled, kako naj ravnajo v takem primeru. Medtem ko Mini iz takšne situacije najde izhod sama, sta Anica in Jakob, ki se izgubita v počitniškem mestu, odvisna od pomoči drugih.

V seriji *Anica* je prizor, da se otroka izgubita, le razmeroma kratka epizoda, dolga približno osem strani. Umeščena je v zgodbo knjige *Anica in počitnice*. Zadnji večer se vsi skupaj, Anica, njeni starši, sestra Mojca in Aničin prijatelj Jakob, odpeljejo v mesto, kjer se najprej malo sprehajajo med stojnicami, potem pa skupaj odidejo v lunapark. Tam starši dovolijo Anici in Jakobu, da sama po svoje gresta na obhod po zabavišču. Pred razhodom se zmenijo, da se spet dobijo pred stojnico z baloni, ki se že od daleč vidi. Jakob in Anica jo zavijeta najprej v hišo strahov, nato v dvorano z zrcali, se peljeta z vrtiljakom, gresta na avtodrom, preizkusita srečelov in si privoščita sladkorno peno. Ko se hočeta odpraviti k stojnici z baloni, ugotovita, da je ni več:

»Ozrla sta se okrog sebe. Nikjer ni bilo videti nobenih balonov. Opazila sta, da so zaprli še nekaj stojnic in da v lunaparku ni bilo več toliko ljudi. Začela sta tekati naokrog, toda nikjer nista zagledala Aničine mame in očeta niti Mojce.« (Muck 2004a: 51)

Ker Anica pomisli, da so drugi najbrž že šli k avtu, se z Jakobom pogumno odpravita proti parkirišču. Vendar že kmalu nista več gotova, katero pot morata ubrati, in zbegana tavata med turisti, na koncu pa se vsa utrujena usedeta na kamnito ograjo. Jakob se tedaj spomni vseh neprijetnosti, ki so se mu pripetile na počitnicah, pomisli na babico in očeta, najbolj pa na mamo, ki jo zelo pogreša: »Ne, ni začel jokati. Začel je tuliti. Solze so mu tekle v potokih. Poprijela je še Anica. Postalo jo je neznansko strah. Če joče Jakob, potem sta v resnih težavah.« (Muck 2004a: 54) Končno se med mimoidočimi najde mlad par, ki vidi njuno stisko in ju tolaži: »Saj bomo našli vajine starše. Vse bo v redu.« (Muck 2004a: 56). Odpeljeta ju na najbližjo policijsko postajo, kjer Aničina mama inšpektorju ravno daje njune podatke.

Slika 38: Anica in Jakob se izgubita

»Jakob je opazil, da se [mama, opomba N. Sch.] vsa trese. Ko ju je zagledala, objokana in umazana, je pokleknila k njima in ju stisnila k sebi. Oba naenkrat, potem pa še Anico posebej. Pa Jakoba. In še enkrat Anico. ‚Skoraj bi se mi zmešalo,‘ je jecljala. ‚Skoraj bi umrla od strahu!‘« (Muck 2004a: 56–57)

Ugotovijo, da so se očitno zgrešili. Mama, ki je še vedno čisto iz sebe pa doda, da ju »[n]e bi [...] smeli pustiti izpred oči« (Muck 2004a: 58).

V seriji *Mini* je pripoved o tem, kako se Mini izgubi v mestu kot glavna tema knjige *Mini ist kein Angsthase* (slov. *Mini ni strahopetka*) precej obsežnejša. Mini, Moritz in mama se nekega vročega poletnega dne nameravajo odpeljati v mestno kopališče. Ker pa se mama spotakne in si pri tem zviije gleženj, se morata Moritz in Mini do kopališča odpeljati s tramvajem sama. Moritz še malo ni vesel, da mora Mini vzeti s sabo, vendar mu mama ne pusti druge izbire, če želi iti v kopališče. Že v tramvaju se Mini in Moritz začneta prepirati zaradi sendvičev, ker Moritz očita Mini, da jih je pozabila doma. Mini se strašno razburi, ker je Moritz že tako ali tako vse težke stvari zložil v njeno torbo, sendviče pa bi bil moral vzeti on. Ko jo Moritz iz jeze brcne v golen, ga je Mini dokončno sita in se usede na drugo klop, daleč stran od Moritza. Polagoma je v tramvaju vedno več ljudi, Mini popade strah, saj se še nikoli ni sama vozila s tramvajem, vrh tega pa niti ne ve, kje naj izstopi. Zato se poskuša prebiti do Moritza. Toda ljudje se ji ne umikajo. Ko skozi okno zagleda Moritza, je za izstop že prepozno, saj se tramvaj v istem trenutku odpelje dalje. Mini izstopi na naslednji postaji in se misli v upanju, da jo Moritz čaka, vrniti do prejšnje. Vstopi v tramvaj, ki na drugi strani ceste pripelje v obratno smer, vendar že na naslednjem križišču zavije v drugo smer. Brž ko more, Mini takoj izstopi.

»Skočila je ven, stekla na pločnik in se naslonila na ograjo. Prav klavrno se je počutila. Kolena so bila vsa mehka in srce ji je močno razbijalo. Kljub temu je skušala razumno preudariti svoj položaj. ČE TEČEM POŠEVNO SKOZI PARK, BOM PRIŠLA DO MARKA HITREJE, KOT PA ČE GREM OB OGRAJI NAVZDOL, DO VOGALA IN POTESM SPET NAPREJ!«²²³ (Nöstlinger 2006a: 33–34)

V parku, ki ga hoče prečkati, se Mini izgubi. Ko končno pride do tramvajske postaje, ugotovi, da ni tista, na kateri je izstopil Moritz. Na postaji Mini spozna dečka Petra, ki ji svetuje, naj pokliče domov. Ker pa nima denarja, ji Peter ponudi, da gre z njo do supermarketa, kjer se na parkirišču vedno najde kakšen voziček, ki ga je mogoče odpeljati nazaj v vrsto, in tako priti do kovanca. Tik preden uspea voziček poriniti v vrsto, se na parkirišču pred supermarketom pojavi Adi, ki si lasti pravico do vozičkov na tem območju. Mini in Peter se poženeta v tek in ko se Mini končno ustavi, o Petru ni več ne duha ne sluha.

»Mini je sedla na stopnice pred cerkvico. Čisto preznojena je bila. In v čevljih je imela cel kup kamenčkov. Sezula se je in jih stresla ven. Snela si je tudi čepico, saj je imela tudi lase čisto mokre. [...] Pokrčila je kolena, naslonila glavo naprej, z rokama pa

²²³ »Die Mini sprang aus dem Wagen, lief zum Gehsteig und lehnte sich an den Parkzaun. Richtig elend war ihr zumute. Mit Knieschlottern und Herzklopfen. Sie versuchte trotzdem vernünftig zu überlegen. LAUFE ICH SCHRÄG DURCH DEN PARK RUNTER, BIN ICH SCHNELLER BEIM MORITZ ALS WENN ICH DEN ZAUN ENTLANG RUNTER UND DANN UM DIE ECKE DEN ZAUN ENTLANG WEITERLAUFE!!!« (Nöstlinger 1997a: 33–34)

objela noge in se poskusila pomiriti. Samo brez panike! Bom že prišla domov, si je prigovarjala.«²²⁴ (Nöstlinger 2006a: 49–50)

Ko se čez nekaj časa dvigne s stopnic, da bi nadaljevala pot, v čepici najde nekaj kovancev, kamor jih je gotovo kdo vrgel, ki je šel v cerkev in mislil, da deklica berači. Mini je zaradi tega sicer sram, po drugi strani pa je tudi srečna, da s kovanci lahko pokliče mamo. Vendar se spomni, da mama zaradi zvitega gležnja ne more nikamor in se zato odloči, da je ne bo poklicala: »NE!! SAJ ZMOREM SAMA NAJTI POT DOMOV!«²²⁵ (Nöstlinger 2006a: 53) Poleg tega hoče dokazati Moritzu, da ni »,tako trapasta, kot je dolga‘, in da [...] brez njega [ni] ,nemočna kot dojenček‘«²²⁶ (Nöstlinger 2006a: 54) Tedaj nad Mini vzletijo golobi in ko pogleda za njimi, zagleda vrh cerkvenega stolpa: »Bil je stolp Štefanove cerkve! Vedela je tudi, da stoji ta cerkev sredi mesta. [...] Pot od cerkve do doma pa je že večkrat prehodila z babico.«²²⁷ (Nöstlinger 2006a: 55) Mini nadaljuje pot v smeri stolpa, kar pa ni tako enostavno, saj stolp vedno spet za nekaj časa izgubi izpred oči in se pogosto tudi zmoti ter zavije v napačno ulico. Končno pa le prispe na trg pred cerkvijo in je nase silno ponosna.

Slika 39: Mini zagleda stolp

»Malce si je oddahnila, nato pa se je odpravila naprej. Zdaj se ni več mogla izgubiti! Čisto jasno ji je bilo, kod mora iti. Tiho si je žvižgala in niti malo je ni motilo, da ji je krulilo v želodcu in da je bila zelo žejna. [...] Ko je zavila v domačo ulico, bi od veselja najraje zakričala ‚Hura!‘«²²⁸ (Nöstlinger 2006a: 56–57)

Pred vrati njihove stanovanjske hiše Mini zagleda očeta, ki se ravno odpravlja, da bi jo šel iskat. Veselo jo stisne v naročje in jo odnese v stanovanje v četrtem nadstropju, kjer jo preda srečni mami. Ves objokani Moritz se sestri takoj opraviči.

²²⁴ »Die Mini setzte sich auf die Stufen vor der Kirchentür. Ganz verschwitzt war sie. Und beim Rennen waren ihr jede Menge kleine Kieselsteine in die Schuhe gekommen. Sie zog die Schuhe von den Füßen und schüttelte sie aus. Und die Baseball-Kappe nahm sie vom Kopf, weil auch ihre Haare vom Schwitzen waschnass waren. [...] Die Mini zog die Beine an, legte den Kopf auf die Knie, schlang die Arme um die Unterschenkel und versuchte sich zu beruhigen. Sie redete sich gut zu: Nur keine Panik! Ich komme schon wieder heim.« (Nöstlinger 1997a: 49–50)

²²⁵ »NEIN!!! ICH MUSS DAS HEIMFINDEN ALLEINE SCHAFFEN!« (Nöstlinger 1997a: 53)

²²⁶ »dass ich ‚so lang wie blöd‘ bin und ‚hilflos wie ein Baby‘, wenn er nicht bei mir ist!« (Nöstlinger 1997a: 54)

²²⁷ »Das war der Stephansturm! Und dass der Stephansturm mitten in der Stadt stand, wusste sie auch. Und den Weg von dort nach Hause war sie schon oft mit der Oma gegangen.« (Nöstlinger 1997a: 54–55)

²²⁸ »Sie verschnaufte nur ein klitzekleines bisschen, und dann marschierte sie wieder drauflos. Jetzt konnte sie sich nicht mehr verirren! Ganz klar war ihr, wie sie zu gehen hatte. Die Mini pfiß vor sich hin. Es störte sie nicht einmal, dass ihr Magen knurrte und dass sie großen Durst hatte. [...] Als die Mini in die Straße einbog, in der sie wohnte, hätte sie am liebsten vor Freude laut ‚Hurra!‘ gebrüllt.« (Nöstlinger 1997a: 56–57)

»[S]topila [je] k Marku: ‚Kaj pa je? Si mislil, da ne bom znala sama priti domov?‘
‚To smo mislili vsi,‘ je rekla mama.

Mini pa je zmajala z glavo in se zasmejala: STE MI PA RES PRAVI STRAHOPETCI!«²²⁹ (Nöstlinger 2006a: 62–63)

Največja razlika med zgodbama je gotovo ta, da se Anica in Jakob ne najdeta sama, čeprav sta v dvoje, medtem ko se Mini vrne domov samostojno. Pri tem jo žene motivacija, dokazati bratu Moritzu, ki pravi, da je »nemočna kot dojenček«²³⁰ (Nöstlinger 2006a: 54), česa je sposobna. Poleg tega Mini ne želi, da bi se morala mama, ki si je zvila gleženj in naj bi mirovala, pripeljati ponjo. Oboje ji da toliko moči in poguma, da situacijo, ki se ji nekaj časa zdi nerešljiva, končno le uspešno obvlada. Seveda se lahko vprašamo, ali Christine Nöstlinger z Minijinim pogumom in njenimi orientacijskimi spretnostmi ne pretirava nekoliko preveč. Mini je v tej zgodbi prikazana kot izjemno pogumna, izjemno spretna in pametna deklica, ki si v zapleteni situaciji s svojo samozavestjo in svojim samozaupanjem zna pomagati sama. Kot taka pri bralcih nedvomno vzbuja pozitivno identifikacijo in jim služiti kot zgled za ravnanje v primeru, da bi se znašli v podobnih težavah. V zgled in duševno oporo jim je lahko tudi to, da Mini ne obupa, temveč se prav nasprotno vedno spet sama opogumlja, da se bo vse dobro izteklo.

Precej drugače se odvija dogajanje v zgodbi *Anica in počitnice*, kjer je Anica na začetku še prepričana, da ji bo z Jakobom uspelo najti pot do parkirišča, vendar se kmalu izkaže, da se je pri tem uštela. Otroka se obupana razjokata, sicer pa zanju tudi ne bi imelo veliko smisla, če bi našla do parkirišča, saj so se starši z Mojco medtem že odpeljali na policijsko postajo. V svoji obupanosti delujeta Anica in Jakob popolnoma nebogljeni in sta povsem odvisna od pomoči mimoidočih, ki se sicer ustavljajo, vendar jima zaradi jezikovnih ovir ne morejo pomagati. Reši ju mladi par, ki ju odpelje na policijo, kamor so se medtem obrnili tudi starši. Tako se zgodba sicer srečno konča, otroka pa sta duševno in telesno povsem izčrpana. V težave se nista spravila sama, odgovornost zanje prevzame Aničina mama, ki spozna, da jih ne bi smela pustiti samih. Kot v počitniški zgodbi pri Jakobovih opeklinah, naprta avtorica mami zaradi njene premajhne skrbnosti tudi tukaj vsaj del krivde, ki ga mama tudi izrecno prevzema nase. Christine Nöstlinger vprašanje krivde ne tematizira. Moritz se sicer opraviči,

²²⁹ »[S]ie [sagte] zum Moritz: ‚Was ist los? Hast du gedacht, ich finde nicht selbst heim?‘ ‚Das haben wir alle drei gedacht‘, sagte die Mama. Die Mini schüttelte den Kopf, lachte und sagte: NA, IHR SEID MIR VIELLEICHT ANGSTHASSEN!« (Nöstlinger 1997a: 63)

²³⁰ »hilflos wie ein Baby« (Nöstlinger 1997a: 54)

iz česar je mogoče sklepati, da se čuti nekako soodgovornega, vendar mu nihče ne daje krivde in ga ne ošteva. Tega ne počne niti Mini, ki je vsa srečna in ponosna, da jo je tako dobro zvozila.

6.5.3 Nasilje med vrstniki

Nasilje med vrstniki je dandanes žal zelo pogost pojav v šolskem in zunajšolskem vsakdanjiku, o čemer pričajo tudi rezultati številnih raziskav in dognanja znanstvenih razprav. Pereči problem nadlegovanja, izsiljevanja in telesnega nasilja med vrstniki sta prepoznali tudi avtorici obeh serij in ga literarno obdelali kot glavno temo v knjigah *Anica in velike skrbi* oz. *Mini greift ein* (slov. Mini ukrepa, naslov prevedla N. Sch.).

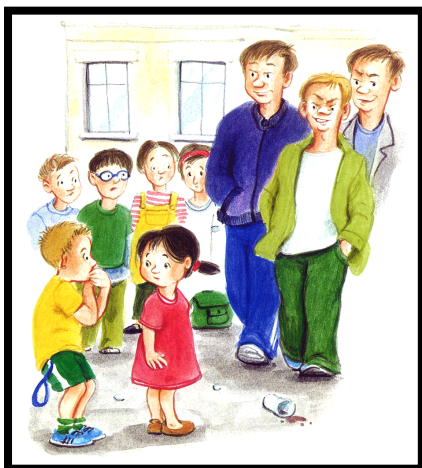
Zgodba *Anica in velike skrbi* pripoveduje, kako Anica, njeni prijateljici Metka in Helenca ter Jakob prodajajo na ulici lastne ročne izdelke, da bi zaslužili nekaj denarja. Pri njih se pojavi Brenclj, učenec četrtega razreda, ki se ga v šoli vsi bojijo. Ker mu Anica ne dovoli, da bi se z njimi igral, jim prevrne mizo, tako da še neprodani izdelki padejo na tla in se zlomijo. Kot 'plačilo', da jim ne stori nič več žalega, si samovoljno prisvoji blagajno, v kateri otroci hranijo ves denar, ki so si ga prislužili s prodajo svojih izdelkov. Anica je popolnoma osupla, Jakob, Metka in Helenca, ki z Brencljem vsi že imajo neprijetne izkušnje, ji hitro pojasnijo, da je treba z njim biti zelo previden.

»Ne veš, česa vsega je sposoben!« je pohitela Metka. »Ko sem hodila v prvi razred in sem jemala svojega medvedka s seboj v šolo, mi ga je vzel in mu odtrgal glavo! Samo zato, ker mu nisem hotela dati svoje malice. Zdaj mu dam vse, kar hoče. Vsako jutro, ko se zbudim, si zaželim, da bi se mu kaj zgodilo in ga ne bi bilo v šolo. Vsaj en dan!« (Muck 2003: 24)

Jakob Anici na tihem zaupa, da mora Brenclju že nekaj časa dajati svojo žepnino, ker ga je ta nekoč videl, kako je ukradel avtomobilček. Sicer mu je Brenclj avtomobilček tedaj odvzel, kljub temu pa mu grozi s tem, da ga bo zatožil ravnatelju, česar se Jakob zelo boji: »Samo predstavljam si mojega očeta. Lahko bi ga kap! Ali ni dovolj, da sem brez mame? Pa tudi, če ga ne bi kap ... Kaj bo rekla moja učiteljica, ki me ima tako rada in je tako ponosna name?!« (Muck 2003: 30) Anica nemudoma sklene, da ob tem ne bo ostala nedejavna, in se takoj odloči za ukrepanje:

»Tako! Zdaj imam pa tega dovolj! Ne morem verjeti, da ni nobenega načina, da uženemo Brenclja! Doslej pač še ni imel opraviti z Anico Pivnik! Ampak povem ti, da bo poslej v grozi kričal moje ime! Nihče ne bo ustrahoval mojih prijateljev! Takoj pokliči Helenco in Metko! Imamo nujen sestanek!« (Muck 2003: 31)

Na sestanku se zmenijo, da se bodo skupaj uprli Brencljevemu nasilju in ga pred šolo pretepli. Proti dogovoru in obljubi pa Metka in Helenca načrt izklepetata. S tem se Brenclju ponudi

Slika 40: Anica in Brenclj

možnost, da se pripravi. Ko se po šoli Anica in njeni prijatelji zberejo, okoli njih nastane velika gruča otrok, ki želijo videti, kako bodo pretepli Brenclja. Tedaj se ta pojavi s svojima starejšima bratoma dvojčkoma. Helenca, Metka in Jakob se tako prestrašijo, da se hitro poskrijejo v gruči, Anica pa nenadoma stoji pred Brencljem čisto sama. Ker ne vidi nobene možnosti, da bi ga premagala, se tudi ona raje umakne. Brenclj se ji maščuje že nekaj dni kasneje in od nje zahteva dva tisoč tolarjev, če želi, da pusti pri miru njenega prijatelja Jakoba in psa Srečka.

Anica sama nima toliko denarja, zato se zlaže mami, da ga potrebuje za šolski izlet, kmalu pa si mora sposojati tudi pri drugih sošolcih in sestri Mojci, ker ji Brenclj kar naprej grozi in od nje zahteva denar. Nekega popoldneva se pri Pivnikovih nenadoma pojavi Jakobova babica, ki nikjer ne more najti svojega vnuka in si zato dela velike skrbi.

Anica se ob njenih besedah močno prestraši:

»O, ne! Jakob ji je ravno v petek dejal, da ne ve, kaj naj stori, ker je oče odpotoval in mu pozabil dati žepnino. Brenclj! Brejncelj ga je! Anica je pričela tako šklepetati z zobmi, da ni mogla spregovoriti niti besede. Solze so se ji ulile po licih. Brenclj ga je spraval s sveta in zdaj sta na vrsti Srečko in ona!« (Muck 2003: 52–53)

Slika 41: Anica se izpove

Ko se Anica nekoliko pomiri, staršem, Mojci in babicama končno izpove vse svoje skrbi in jim pove tudi za vse hude pripetljaje z Brencljem, ki jih je doživljala v zadnjem času. Starši so ob Aničini zgodbi popolnoma pretreseni, mama nikakor ne more verjeti, kako je njena mala deklica »lahko tako dolgo molčala in trpela tak hud strah« (Muck 2003: 55). Aničina skrb glede Jakoba se k sreči izkaže za neupravičeno, saj Jakoba najdejo doma v kleti, kamor se je v strahu skrnil. Aničini starši se obrnejo na ravnatelja šole in tako sprožijo potrebni postopek: »[,Z]daj se bodo z njim ukvarjali ljudje, ki so se šolali za delo s takimi fanti. Zelo mlad je še in gotovo se bo popravil. Če pa ne bi pravočasno izvedeli, kaj se dogaja, bi bilo morda

prepozno zanj.« (Muck 2003: 60) Ko Anico zanima vzrok Brencljeve hudobnosti, ji mama razloži, da je druge ustahoval zato, ker ga je pravzaprav samega strah: »Tisti, ki jih je strah, se tolažijo s tem, da se jih drugi bojijo. Potem se počutijo močne in pogumne. Poiščejo si take, ki se bojijo zase ali za koga drugega. Take majhne deklice in dečke imajo najraje.« (Muck 2003: 62)

V zgodbi *Mini greift ein* (slov. Mini ukrepa, naslov prevedla N. Sch.) se kraj dogajanja iz Minijinega običajnega okolja preseli v vas Tullnerdorf, kjer Mini preživi nekaj dni pri prijateljici svoje mame, ki jo kliče teta Berta. Ko Mini zjutraj gre do trgovine, na poti nazaj pride mimo igrišča, kjer zagleda dva dečka, ki majhno deklico na prevesni gugalnici držita v zraku. Ker se deklica očitno boji in se joka, jo Mini, ki je dosti velika, vzame z gugalnice. V istem trenutku jo dečka napadeta: »Eden je Mini zagrabil za desno roko, drugi za levo. [prevod N. Sch.]«²³¹ (Nöstlinger 2004: 33) Od nje zahtevata odslej naprej vsak teden po en evro, ker se imata za šefa vasi in si lastita vse pravice. Da bi Mini prepričala, da mislita povsem resno, ji eden od njiju še zagrozi z žepnim nožem. »Takih ogabnih zoprnežev kot sta bila dečka, Mini doslej še ni srečala. Od strahu ji je srce začelo divje biti, v trebuhu pa jo je čudno vleklo. Pomislila je: Pretepati se z njima ne morem. Vsak od njiju je trikrat močnejši od mene.

Slika 43: Mini v nevarnosti

Slika 42: Mini poškropi dečka

[prevod N. Sch.]«²³² (Nöstlinger 2004: 34) Mini najprej uspe, da jima pobegne, vendar mora vso pot do tete Berte teči kolikor le more, ker jo dečka zasledujeta. Ko ji teta Berta vrat ne odpre takoj, pa jo dečka dohitita. Mini tedaj na vrtu zgrabi gumijasto cev, z močnim curkom pomeri na dečka in ju tako požene v beg. Ravno ko Mini začne pripovedovati teti Berti o tem, kaj je doživela v parku, se jima pridruži Rosi, deklica z vasi.

²³¹ »Einer packte Mini am rechten Arm, einer am linken.« (Nöstlinger 2004: 33)

²³² »Solch grausige Kotzbrocken wie die beiden hatte Mini bisher noch nie getroffen. Sie bekam Herzklopfen und Bauchziehen vor Schreck. Und sie dachte: auf eine Rauferei mit denen kann ich mich auf gar keinen Fall einlassen. Ist ja jeder von ihnen dreimal so stark wie ich!« (Nöstlinger 2004: 34)

»Pri kosilu Rosi pripoveduje, da je ogabnežema ime Otto in Emil in da je njun oče lastnik tukajšnje vrtnarije. In da se ju vsi otroci bojijo. Tako zelo, da se nekateri niti ne upajo sami iz hiše. In da so se nekatere mama pritoževale pri njihovih starših in učiteljih, ena je celo bila pri županu! [prevod N. Sch.]«²³³ (Nöstlinger 2004: 43)

Mini predlaga Rosi, da bi se otroci z vasi skupaj uprli dečkoma in jima tako dali vedeti, da se ju ne bojijo več. Rosi je nad idejo zelo navdušena in skupaj z Mini obvesti vse otroke iz

Slika 44: Otroci z metlami

soseščine. Naslednje jutro se pred hišo tete Berte zbere kakšnih dvajset do trideset otrok, ki se oboroženi z metlami in iztepači odpravijo k hiši, kjer stanujeta Otto in Emil. Dečka, ki se ravno s kruhom vračata iz pekarnice, se čudita zborovanju, vendar kar hitro ugotovita, da se stvar zanju ne bo dobro iztekla. Z glasnim vikom in krikom ju otroci ženejo proti parku, kjer se dečka spotakneta in obležita v peskovniku. Iz neugodnega položaja ju reši njuna mama, ki ju spremlja nazaj domov. Nekaj tednov

kasneje, ko je že dolgo spet doma, prejme Mini pismo, v katerem se otroci z vasi pri njej zahvaljujejo in ji poročajo, da jim Otto in Emil ne težita več.

V tem primeru avtorici tematiko obravnavata zelo podobno, le da gre pri *Anici* zgodba še korak dle. V obeh serijah gre za nasilneža, ki nadleguje/ta oz. izsiljuje/ta mlajše in šibkejše otroke, s tem da jih ustrahuje/ta. Nasilneži obeh serij od svojih žrtev zahtevajo denar, če te želijo, da bi jih pustili pri miru oz. da nikomur od njihovih dragih ne bi storili nič hudega. Obe glavni junakinji najprej pogumno nastopita, Anica, ko Brenclju ne dovoli, da bi se z njimi igral, Mini pa, ko vzame deklico z gugalnice, obe pa potem takoj občutita hude posledice. Anica je izpostavljena Brencljevemu izsiljevanju, Mini pa mora bežati pred dečkoma, ki ji grozita z nožem. Nobena od njiju pa ne obupa. Opogumita še druge otroke, s katerimi se skupno uprejo nasilnežem. Od tu naprej pa se potek zgodb začneja razlikovati: Mini in njenim sobojnikom uspe, da ogabneža učinkovito prestrašijo, tako da otroke od tedaj naprej pustita pri miru. Anica pa je neuspešna, ker se njeni prijatelji v odločilnem trenutku zbojijo in jo pustijo na cedilu. Brenclja se vsi tako bojijo, da se nikomur ne upajo povedati za njegova

²³³ »Beim Essen erzählte die Rosi, dass die Kotzbrocken Otto und Emil heißen und ihrem Papa die Gärtnerei gehört. Und dass alle Kinder vor ihnen Angst haben. So viel Angst, dass sich viele nicht allein aus dem Haus wagen. Und dass sich ein paar Mütter bei den Eltern und den Lehrern der beiden beschwert haben und dass eine Mama sogar beim Bürgermeister gewesen ist!« (Nöstlinger 2004: 43)

dejanja, in zato še nekaj časa trpijo. Šele ko se zбоji za Jakoba, se Anica izpove svojim staršem, ki zadevo prijavijo ravnatelju, ta pa pritegne profesionalno pomoč. Avtorici torej izpeljeta zgodbo zelo različno. Pri *Mini* uredijo zadevo z usklajenim delovanjem otroci sami, pri *Anici* pa tega ne zmorejo. Vrstniški prijatelji pustijo Anico na cedilu, reševanje situacije pa prevzamejo odrasli.

6.5.4 Smrt

Tema smrti je v literaturi za otroke gotovo ena najtežjih in najzahtevnejših. Avtorici serij se tej tematiki nista izognili in pri njeni obravnavi ostajali zvesti načelu iskrenosti v prikazu resničnosti z vsemi radostmi in tegobami, seveda primerno starosti ciljne skupine. S svojim posebnim čutom, kako mladim ljudem približati tudi resnejše oz. žalostne življenjske situacije, sta se avtorici vsaka po svoje lotili obravnave teme. Christine Nöstlinger je tematiko smrti vpletla v zgodbo *Mini und Mauz* (slov. *Mini in muca Maca*), kjer je obravnavana bolj postransko kot nekakšno izhodišče oz. razlaga, kako je Mini prišla do mačke Mauz. V seriji *Anica* je tematika smrti prisotna na začetku skoraj vsake zgodbe, saj bralec pri predstavitvi Aničinega najboljšega prijatelja Jakoba vedno tudi izve, da mu je umrla mama, ko je bil star komaj pet let. Več prostora pa zavzema tema smrti v knjigi *Anica in zajček*, v kateri se Anica po smrti svojega zajčka Puhija z Jakobom prvič pogovarja o smrti njegove mame in njegovih tedanjih občutkih.

Na začetku zgodbe *Mini und Mauz* (slov. *Mini in muca Maca*) bralec izve, da si Mini že dolgo časa želi mačko, vendar ji starši tega ne dovolijo. Zato je srečna, da se na poti iz šole lahko vsak dan oglasi pri gospe Huber in njeni mački Mauz, ki se zelo rada pusti božati. Ko Mini nekega dne pride do hiše gospe Huber, se ta pri vratih ne oglasi, Mauz pa divje praska po okenski šipi. Ker Mini nima ključa, počaka pred hišo, dokler ne pride gopa Rosi, ki gospe Huber vsak dan pripelje kosilo. Ko skupaj vstopita, najdeta gospo Huber v postelji. Ker je bolna in ne more vstati, Mini od tistega dne naprej zanjo hodi po nakupih, pospravlja hišo in ji kuha čaj, vsak dan po šoli skrbi zanjo in mačko Mauz. Včasih pride tudi zdravnik, ki gospe Huber zelo priporoča, naj gre v bolnišnico. Ker pa se gospa Huber boji, da bi mačka Mauz v zavetišču

Slika 45: Gospa Huber in Mauz

»od same žalosti poginila«²³⁴ (Nöstlinger 1997c: 35), ostane doma. Ko Mini nekega dne kot po navadi pride do gospe Huber, je njeno stanje zelo slabo:

»Gospa Hubert²³⁵ je bila videti zelo slaba. Oči je imela zaprte.
„Ali spi?“ je Mini tiho vprašala.

„Poklicala sem reševalce,“ je rekla gospa Rosi. „Najbrž jo je zadela kap. Ne more govoriti! Hitro jo je treba odpeljati v bolnišnico!“²³⁶ (Nöstlinger 1997c: 36)

Gospa Huber sicer ne more govoriti, vendar z očmi prosi Mini, naj pazi na mačko, dokler sama ne ozdravi. Mini ji prikima in ji da častno besedo, da bo poskrbela za mačko. Ko reševalci gospo Huber odnesejo iz stanovanja in jo odpeljejo v bolnišnico, gospa Rosi razloži Mini, da namerava poklicati društvo za varstvo živali, ki bo mačko odpeljalo v zavetišče, saj ni pričakovati, da bi se gospa Huber lahko spet vrnila domov.

Slika 46: Mini z bolno gospo Huber

»Prosim, ne!« je zaklicala Mini. „Hranila bom mačko, dokler gospa Hubert ne bo prišla domov. Vse popoldne lahko ostanem pri njej, da ne bo tako osamljena!“
Gospa Rosi je zmajala z glavo. Vzdihnila je. „Stara gospa ne bo tako hitro ozdravela!“
Potisnila je Mini skozi vrata stanovanja in jih zaklenila.
„Gospa Hubert je stara petinosemdeset let,“ je rekla. „Iz bolnišnice bo šla verjetno v dom za ostarele. Tja ne bo smela vzeti mačke!“²³⁷ (Nöstlinger 1997c: 38–39)

Ko se gospa Rosi odpelje, se Mini vrne v stanovanje in mačko vzame s sabo domov. Ker pa ji starši ne dovolijo, da bi jo obdržala, Mini ne preostane nič drugega, kot da se preseli k babici, ki nima nič proti mačkam. Čeprav je življenje pri babici za Mini vse prej kot prijetno²³⁸, Mini vztraja, saj na vsak način želi držati obljubo, ki jo je dala gospe Huber.

²³⁴ »Da würde sie vor lauter Unglück eingehen«, sagte dann die Frau Huber.« (Nöstlinger 1992b: 35)

²³⁵ V slovenskem prevodu so gospo Huber prekrstili v gospo Hubert.

²³⁶ »Elend schaute die Frau Huber aus. Die Augen hatte sie geschlossen. „Schläft sie?“ fragte die Mini leise. „Ich habe die Rettung angerufen“, sagte die Frau Rosi. „Sie muß einen Schlaganfall gehabt haben. Sie kann nicht sprechen! Sie muß ganz schnell ins Krankenhaus!“« (Nöstlinger 1992b: 36)

²³⁷ »Nein, bitte!« rief die Mini. „Ich werde die Katze füttern, bis die Frau Huber wieder heimkommt. Und ich kann auch den ganzen Nachmittag bei ihr bleiben. Damit sie nicht so einsam ist!“ Die Frau Rosi schüttelte den Kopf. Sie seufzte. „So schnell wird die alte Frau nicht gesund!“ Sie schob die Mini zur Wohnungstür raus und sperrte die Tür ab. „Die Frau Huber ist fünfundachtzig“, sagte sie. „Vom Spital kommt sie wahrscheinlich in ein Pflegeheim. Dort dürfen Katzen nicht mitkommen!“« (Nöstlinger 1992b: 39)

²³⁸ Čeprav babica strašansko smrči, mora Mini spati skupaj z njo v veliki zakonski postelji; za zajtrk mora piti kakav, čeprav ga ne mara; ne sme gledati televizije; babica jo uči, kako se pravilno jé; ne sme sprejemati obiskov in tudi v park ne sme hoditi. (Prim. Nöstlinger 1992b: 55–58)

»Ko je Mini četrty dan odhajala iz šole, je srečala gospo Rozi. Ta ji je povedala, da je gospa Hubert umrla. Prejšnji dan! Mini je prebledela. Bila je žalostna zaradi stare gospe. Misllila pa si je tudi: sedaj Maca ne bo nikoli več mogla iti nazaj h gospe Hubert! Večno bom morala stanovati pri babici!«²³⁹ (Nöstlinger 1997c: 59)

Tega ji k njeni sreči ni treba, saj pridejo starši še isti večer ponjo in ji dovolijo, da se z mačko Mauz vrne domov.

Zgodba *Anica in zajček* se začne podobno kot *Mini in Mauz* (slov. *Mini in muca Maca*). Bralec izve, da si Anica že dolgo časa želi zajčka. Nekega dne pa se mama odpelje z njo v trgovino z živalmi, kjer si Anica izbere zajčka Puhija, s katerim ima veliko veselje.

Slika 47: Anica in Puhi

Uvodnemu delu zgodbe sledi nekaj strani, kjer avtorica napelje tudi na Jakoba, smrt njegove mame in tedanjo Aničino reakcijo:

»Jakobova mama je namreč pred dvema letoma umrla. Zbil jo je nepazljiv voznik, ko se je s kolesom vračala iz službe. Bila je učiteljica in Anici je bilo zelo žal, saj se ji je zdela silno lepa. Ko se je to zgodilo, se Anica nekaj časa ni hodila igrat k Jakobu, tudi poklicala ga ni, naj on pride k njej. Ni vedela, kako naj se obnaša. Kaj naj človek sploh reče nekemu, ki mu je umrla mama? Hiše, v kateri sta odslej živela sama z očetom, se je izogibala, svojo mamo pa je nekaj časa ubogala mnogo bolj kot prej in po dolgem času je spet sredi noči smukala k njej v posteljo.

Ko je šla v prvi razred, sta se z Jakobom spet srečala in začela skupaj hoditi domov. O njegovi mami pa nista nikoli spregovorila niti besede.« (Muck 2001c: 20–22)

Zakaj avtorica to bralcem pripoveduje na tem mestu, postane jasno šele v nadaljevanju zgodbe. V teh nekaj odstavkih je namreč odlično podana Aničina negotovost in nemoč ob smrti Jakobove mame, saj deklica sploh ne ve, kako naj bi se do svojega prijatelja vedla. Zato se mu raje izogiba in te teme ne načenja tudi tedaj, ko se po dolgem času spet srečata. Hkrati pa smrt Jakobove mame pri Anici povzroči strah, da bi sama lahko izgubila svojo, zato jo bolj uboga in ponoči smuka k njej v posteljo.

Zgodba z zajčkom Puhijem se nadaljuje tako, da nekega jutra skoraj negibno leži v kletki. Anica čisto bleda steče k mami, ki ji pove, da je verjetno zbolel in da ga bodo peljali k

²³⁹ »Am vierten Oma-Tag, als die Mini aus der Schule kam, traf sie die Frau Rosi. Die erzählte ihr, daß die Frau Huber gestorben sei. Gestern! Die Mini wurde ganz blaß. Nicht nur aus Trauer um die alte Frau. Auch weil sie dachte: jetzt kann die Mauz nie mehr zur Frau Huber zurück! Und ich muß auf ewig bei der Oma wohnen!« (Nöstlinger 1992b: 59)

Slika 48: Puhi zboli

veterinarju, če se njegovo stanje do popoldneva ne bo zlepšalo. Ko pa se Anica vrne iz šole, je s Puhijem še slabše:

»[K]o je [Mojca, opomba N. Sch.] videla nebogljeno, razmršeno kepo dlake na dnu kletke, so ji nenadoma pritekale solze. ‚Umr! bo! Oh, poglej, saj komaj še diha!‘
‚Nič ne bo umr!‘ se je razjezila mama. ‚Pozdravili ga bomo!‘« (Muck 2001c: 26–27)

Puhija peljejo k veterinarju, ki ugotovi, da ima »nevarno, nalezljivo zajčjo bolezen« (Muck 2001c: 30). Predlaga, da ga pustijo pri njem, da bi v miru umrl, toda Anica in Mojca prepričata starše, da ga vseeno poskusijo ozdraviti, čeprav zdravnik pravi, da je verjetnost, da bi si opomogel, zelo majhna. Ker starši deklicama prošnje ne morejo odbiti, dobi Puhi dve injekciji in se z družino vrne domov.

»[Anica d]olgo ni mogla zaspati, hodila je gledat, če je še živ. Bil je živ, tudi zjutraj! Trudil se je celo, da bi dvignil glavico! Tista zoprniija, ki jo je stiskala okrog srca, je popustila in spet je lahko zadihala.« (Muck 2001c: 35)

Ko pa se z Jakobom po šoli vrne domov, jo mama sprejme vsa objokana in ji pove, da je Puhi umrl: »Božala sem ga in lepo je zaspal.« (Muck 2001c: 37) Anica najprej sploh ne more verjeti, da je njen zajček zares mrtev: »Mogoče pa samo tako trdno spi, bolezen ga je izčrpala. Mama se je najbrž zmotila!« (Muck 2001c: 38) Toda nekoliko kasneje mora Anica sprejeti kruto resnico, da je Puhi zares mrtev:

Slika 49: Mama tolaži Anico

»Anica je silovito zajokala. Nikoli, nikoli več ne bo imela nikogar tako rada! Se ne spleča« Ker tako zelo boli, potem ko umrejo! Rada bo imela samo še kamne in drevesa! Ne, tudi dreves ne, ker se lahko posušijo!
Anica je imela kmalu ves pulover moker od solz in smrk!ja.« (Muck 2001c: 38–39)

Ker je Anica zelo žalostna, jo vsi po vrsti poskušajo potolažiti, vendar niti mama niti Mojca niti oče in tudi babica ne najdejo pravih besed, Anica postaja le še bolj žalostna in jezna. Mama se jo trudi prepričati, da bo čas prinesel svoje in ji bo vsak dan lažje, dokler Puhija ne bo čisto pozabila. Mojca ji predlaga, naj tako dolgo sitnari, dokler ji starši ne kupijo novega zajčka. Oče jo pouči, da je v življenju enkrat žalost, drugič spet veselje in da bo že prebolela. Babica pa Anici pripoveduje o zajčjih nebesih, v katerih naj bi Puhi zdaj srečno skakljal po pašnikih in se basal z deteljo – »Zdaj pa še babica s svojimi oslarijami! [...] Kako so lahko vsi tako neumni, je razmišljala Anica.« (Muck 2001c: 44)

Naslednji dan, ko se z Jakobom vrača iz šole domov, Anici ob misli na Puhija spet pritečejo solze: »Nobenemu se niti sanja ne, kako sem žalostna! Seveda, ko pa se jim ni nikoli zgodilo nič podobnega! Nihče na svetu ne ve, kako mi je! Kaj hujšega se ti sploh ne more zgoditi!« (Muck 2001c: 48) V tem hipu se spomni, da je Jakobu umrla mama. »On najbrž že ve. Možno je, da je to celo huje, kot če ti umre zajec. Da, gotovo je huje. Ampak tudi to se dogaja na svetu. In ob tem jo je zajel nepopisen strah.« (Muck 2001c: 49) Jakob pa Anici ne zameri, temveč ji skuša razložiti, da drugi niso mislili nič slabega, temveč so ji hoteli le pomagati, da ne bi bila več tako žalostna. Tedaj Anica zbere ves pogum in svojega najboljšega prijatelja končno vpraša, kako je bilo zanj tedaj, ko mu je umrla mama.

»Bilo je grozno,‘ je rekel tiho, da ga je komaj razumela. ‚Najprej sploh nisem verjel. Bil sem še zelo majhen in sem mislil, da je vse skupaj samo začasno. Oče je samo jokal, in če ne bi bilo babice, bi najbrž umrla od lakote ali zbolela zaradi umazanega perila. Kadar sem vprašal, kdaj pride mami, so vsi planili v jok, me božali, stiskali in govorili: 'Jakob, mamica se ne bo več zbudila. Ampak zdaj je srečna ...!'« (Muck 2001c: 50–51)

Potem Jakob zaupa Anici, da bi tedaj najraje tudi sam umrl, saj je hotel biti pri svoji mami. Toda babica mu je razložila, da »smrt pride po vsakega, ko je čas za to, in da po [njega] še dolgo ne bo prišla« (Muck 2001c: 52). Jakob se nato hoče s smrtjo osebno pogovoriti in jo vprašati, ali ga ne bi mogla vzeti k sebi že prej. V telefonskem imeniku išče številko smrti, vendar najde le neko gospo Smrtič, ki jo tudi pokliče. Gospa najprej misli, da jo kdo zafrkava, ko pa ugotovi, da Jakob misli resno, mu reče, »da tisti, ki jih imamo radi, nikoli zares ne umrejo. Ker se v mislih lahko

Slika 51: Jakob misli na mamo

Slika 50: Anica riše zajčka

vedno pogovarjamo z njimi in si jih predstavljamo. Tako za vedno ostanejo z nami.« (Muck 2001c: 54–55) Jakobu je nasvet zelo pomagal, saj od tedaj naprej redno govori z mamo in si zvečer, preden zaspi, predstavlja, da sedi poleg njega in ga drži za roko. Ko Jakob svojo pripoved konča, ga Anica hvaležno prime za roko. Da bi lažje prebolela Puhijevo smrt, zajčku napiše pismo in nariše veliko risbo rjavega zajčka s krili in svetniškim sijem okrog ušes.

»In potem ji je bilo vsak dan lažje. Mama je imela prav. Res je bila vsak dan manj žalostna in nekega lepega dne sploh ni bila čisto nič več. O nečem pa mama ni imela prav. Puhija ne bo nikoli pozabila. Vedno bo skakljal po njenem spominu kot nekaj, kar je bilo zares samo njeno, pa čeprav samo za dva tedna.« (Muck 2001c: 62–63)

Takoj je mogoče opaziti, da je Desa Muck tematiko smrti v seriji obravnavala precej obširneje kot Christine Nöstlinger. Izhajajoč iz zgodbe o zajčku Puhiju in njegove nenadne smrti zaradi zajčje bolezni, je avtorica napeljala na smrt Jakobove mame in Jakobovo pripoved o njegovih občutkih in dejanjih po mamini smrti. Jakob v zgodbi nastopa kot nekdo, ki je vse to, kar Anica pravkar preživlja, že doživel in ji zato lahko od vseh najbolj pomaga. Pomaga pa ji tako, da je ne skuša tolažiti s kakšnimi 'pametnimi' nasveti, temveč posega po svojih lastnih izkušnjah in ji pripoveduje, kako se je tedaj počutil sam, kaj so mu svetovali drugi in kako si je konec koncev lahko najbolj pomagal. Zaradi močne čustvene navezanosti Jakoba na svojo mamo oz. Anice na zajčka je tema smrti v seriji *Anica* predstavljena v prvi vrsti z emocionalne strani. Občutki izgube, žalosti, jeze, obupa ali sočutja so opisani zelo slikovito in odgovarjajo temu, kar srečujemo tudi v realnem življenju. Ob vsem je zelo pomembno Aničino spoznanje, da smrti zajčka in mame kljub vsemu ni mogoče enačiti, »da je [če ti umre mama, opomba N. Sch.] celo huje, kot če ti umre zajec. Da, gotovo je huje.« (Muck 2001c: 49)

Zanimivo je tudi, da sta obe avtorici temo smrti povezali z domačo živaljo, čeprav na nekoliko drugačen način. V zgodbi serije *Mini* je mačka Mauz tista, ki ostane po smrti svoje lastnice sama in je tako rekoč potrebna Minijine pomoči, da ne bi prišla v zavetišče. Hkrati pa je Mini prav zaradi mačke začela hoditi h gospe Huber, katero je pozneje ljubeznjivo oskrbovala in ji tako omogočila, da je lahko čim dlje ostala doma pri svoji ljubljeni mački. V zgodbi serije *Anica* ima domača žival popolnoma drugačno vlogo. Zajček, ki si ga Anica tako želi in s katerim ima tolikšno veselje, umre komaj dva tedna po tem, ko ga je dobila. Anica je ob Puhijevi smrti neizmerno žalostna, v svoji stiski pa kljub temu zbere toliko moči, da s svojim najboljšim prijateljem Jakobom končno spregovori o smrti njegove mame, česar dotlej ni niti znala niti mogla. Tema smrti zanju ni več tabuirana.

Tako pri gospe Huber kot tudi pri zajčku Puhiju smrt nastopi kot posledica bolezni. Čeprav se zdravnik in veterinar trudita, jima medicina ne more več pomagati. Jakobova mama pa ne umre zaradi bolezni, temveč čisto brez lastne krivde v prometni nesreči, saj »jo je [zbil] nepazljiv voznik, ko se je s kolesom vračala iz službe« (Muck 2001c: 20). Nenadna smrt ljubljenega človeka, je za svojce še toliko hujši udarec in, kakor Jakob lepo razloži, traja kar dolgo, preden se stvari spet nekako uredijo.

Kot je smrt vsakič drugačna, jo tudi literarni liki v serijah doživljajo na različne načine. Za Mini ni tako težko sprejeti smrti gospe Huber, ki je bila že zelo stara in hudo bolna. Po njeni

smrti je zanjo v ospredju predvsem vprašanje, kaj se bo zgodilo z mačko, ki jo je zapustila za sabo. Anica ima v nasprotju z Mini velike težave, da sprejme smrt svojega ljubljenega zajčka, ki si ga je dolgo želela in potem imela samo dva tedna. Podobno se je zgodilo Jakobu, ki mame tudi ni imel dolgo, ker je bil tedaj še zelo majhen. V ospredju zgodbe serije *Anica* pa je v zvezi s smrtjo vprašanje, kako kaj takega preživeti in kako komu, ki se mu kaj takega zgodi, stati v njegovi žalosti ob strani.

Obe avtorici mlade bralce povsem realistično in hkrati zelo tankočutno seznanjata s tematiko smrti in z njo povezanimi možnimi pojavi, kot so bolezen, nesreča, žalovanje, tolažba, urejanje razmer ipd. Literarni liki Anica, Jakob in Mini pa jim dajejo vzoren zgled za to, kako lahko tudi otroci njihove starosti obvladajo težke in skrajno žalostne življenjske trenutke.

7 Sklepne besede

Pri povzemanju glavnih dognanj svojega diplomskega dela želim najprej spregovoriti o literarnozvrstni uvrstitvi knjig serij *Anica* in *Mini*. Vsebinska analiza je pokazala, da besedila sodijo v kratko realistično prozo, namenjeno predvsem otrokom od začetniškega bralnega obdobja pa nekako tja do desetega leta starosti²⁴⁰. Knjige *Anica* in *Mini* spadajo k posebni obliki knjižnih serij²⁴¹ za otroke, ki so v zadnjih desetletjih postale na literarnem trgu zelo popularen množični pojav. Najpomembnejše značilnosti takšnih knjižnih serij so prepoznaven zunanji videz knjig, predvsem z enotnim formatom in oblikovanostjo platnic, enotno avtorstvo in povezovalni vsebinski elementi, ki jih najpogosteje tvorijo literarni liki, zgodbe pa lahko povezuje tudi skupno dogajališče ali širši splet vsebinskih razmerij²⁴².

Posebnost obravnavane serije *Anica* v primerjavi z mnogimi drugimi knjižnimi serijami je resničnostni pripovedni stil z verjetnostno motivacijo (prim. Haramija 2009: 114), kar je značilno tudi za serijo *Mini*. Po tem se obe seriji opazno razlikujeta od številnih detektivskih in fantastičnih serij ter serij z živalskimi liki, ki se v zadnjem času množično pojavljajo na literarnem trgu. Pri serijah *Anica* in *Mini* gre za zgodbe iz vsakdanjega življenja. V njih se pojavljajo bolj ali manj vsakdanji dogodki in običajne težave, s katerimi se na tak ali podoben način srečuje vsak otrok te starosti iz tega družbenega okolja. Za seriji *Anica* in *Mini* je poleg tega značilen tudi ustaljen izbor družinskih in prijateljskih literarnih likov, ki se redno pojavljajo v posameznih zgodbah in so precej natančno izrisani. Besedilo in ilustracije²⁴³ so v prvi vrsti namenjene opisu dogodivščin glavne junakinje, ki predstavlja za mlade bralce osrednji identifikacijski lik, s čimer je zadoščeno eni glavnih zahtev literarne stroke do knjig za začetniške bralce. Kriteriji, ki jih v strokovni literaturi naštevajo pri knjigah za začetno samostojno branje in so bili predstavljeni v petem poglavju diplomskega dela, so v serijah *Anica* in *Mini* zgledno uresničeni, kar je jasno pokazala opravljena analiza oblikovnih

²⁴⁰ Prim. zlasti oblikovne značilnosti knjig in jezik, pa tudi izbor literarnih likov in obravnavanih tem.

²⁴¹ O pojmu in izrazu 'knjižna serija' pišem v drugem poglavju diplomskega dela.

²⁴² »Im anderen Fall [im einen Fall handelt es sich um ein gleichbleibendes Personeninventar, Anm. N. Sch.] wird durch die Serienbände ein Beziehungsgeflecht aufgebaut, das den einzelnen Episoden als Folie dient. Interessant dabei bleiben nicht nur die Einzelepisoden, sondern auch die Frage danach, wie sich dieses Beziehungsgeflecht entwickelt.« (Lexa 1997: 22)

²⁴³ Po definiciji, ki jo podaja Joyce Irene Whalley (1998: 221), se ilustracije v obeh serijah nedvomno uvrščajo med zelo ustrezne: »A good illustrated book is one where the accompanying pictures enhance or add depth to the text. A bad illustrated book is one where the pictures lack relevance to the text, or are ill placed and poorly drawn or reproduced« (Whalley 1998: 221).

značilnosti, literarnih likov in obravnavanih tem ter pri tem ugotovljena prisotnost socializacijskih in vzgojnih elementov v vseh zgodbah.

Naštete ugotovitve dopuščajo misel, da predstavljajo literarne serije tipa *Anica* in *Mini*, ki jih je na mednarodnem knjižnem trgu verjetno precej²⁴⁴, svojo skupino znotraj otroške literature in bi jih glede na prepoznavne značilnosti²⁴⁵ lahko imeli za samostojno (pod)skupino znotraj otroških knjižnih serij oz. znotraj resničnostne otroške kratke proze.

Odrto je doslej ostalo vprašanje, ali se knjižni seriji *Anica* in *Mini* uvrščata med trivialna besedila, ali ne. Kakor je bilo ugotovljeno v četrtem poglavju, knjižne serije sicer v veliki meri sodijo med trivialno literaturo, vendar to ni nujno. Literarni teoretiki in praktiki za mladinsko trivialno literaturo navajajo kriterije, ki naj bi bili zanjo značilni. Če te kriterije, obravnavala sem jih v četrtem poglavju, preverimo ob serijah *Anica* in *Mini*, se nam pokaže naslednja slika: Glede namenskosti knjig sicer drži, da gre pri serijah za lahkotnejše branje, ki služi bralčevi zabavi, razbremenitvi in sprostitvi, nikakor pa seriji bralcev ne zavajata v harmoničen fantazijski svet, kakor naj bi bil značilen za trivialno literaturo, temveč ostajata na ravni realne stvarnosti. Zelo močno pa je v knjigah serij *Anica* in *Mini* prisotna določena shematičnost pri literarnih likih in kompoziciji zgodbe. Čeprav so zgodbe po vsebini in tematiki zelo raznolike, je v vseh knjigah lahko opaziti enako vsebinsko-strukturno šablono, ki ima največkrat naslednji vzorec: uvod s predstavitvijo literarnih likov – pojav problema – reševanje problema – srečen konec. Glede na žanrskost, ki je po mnenju mnogih strokovnjakov najbolj izrazita značilnost trivialnih besedil, pri posameznih zgodbah lahko najdemo elemente, ki so značilni za različne žanre, npr. ljubezenske zgodbe (*Mini ist verliebt*, slov. *Mini se zaljubi*), kriminalke (*Mini erlebt einen Krimi*, slov. *Mini rezeši kriminalni primer*) in srhljivke (*Anica in grozovitež*), ne moremo pa splošno reči, da knjige serij lahko prištevamo določenemu žanru z vsemi njegovimi značilnostmi, razen če realistično pripovedništvo označimo kot žanr, kar pa ni zelo običajno. Pri serijah *Anica* in *Mini* tudi ne gre za objavo pod psevdonimom, kakor je to pogosto zaslediti pri trivialnih knjigah, temveč za izrazito avtorske knjige dveh pisateljic, ki med otroškimi in mladinskimi pisatelji uživata izreden ugled in lahko pokažeta na svoje raznoliko literarno ustvarjanje. Prav tako tudi ne velja, da gre pri likih *Anice* in *Mini*, ki bralcem nudita izredno pozitivno možnost

²⁴⁴ V pričujočem diplomskem delu sta bili omenjeni npr. še seriji *Zgodbe o Francu* Christine Nöstlinger in *Navihanček* Janje Vidmar.

²⁴⁵ Mdr. so to glavni literarni junak v starosti ciljne skupine, izbira literarnih likov, vsebine zgodb, obravnavane teme in oblikovne značilnosti knjig.

idenifikacije, za prototipski klišejski junakinji kot jih najdemo v trivialni literaturi, saj je v zgodbah podan povsem realističen prikaz njunih dejanj in njunih osebnosti s pozitivnimi in negativnimi značajskimi lastnostmi. Do določene mere pa sta klišejski po tem, da pri njiju skozi zgodbe ni opaziti izrazitejšega odraščanja in značajskega razvoja, čeprav se Mini v zgodbah stara, spoznavamo jo namreč v starosti od okrog 6 do 8 let, poleg tega pa tudi probleme rešujeta vedno po istih vzorcih. Glede na oblikovne značilnosti seriji *Anica* in *Mini* v veliki meri ustrezata naštetim kriterijem za trivialnost (mdr. povezovalni naslov, oblikovanost platnic, bogata oprema, napoved naslednje knjige), ki pa hkrati veljajo tudi za prepoznavni znak knjižnih serij nasploh in ne samo trivialnosti. Po vsem tem lahko ugotovimo, da seriji *Anica* in *Mini* sicer vsebujeta nekatere elemente, ki jih stroka pripisuje trivialni literaturi, da pa ti niso prevladujoči. Zaradi tega se mi označba trivialnosti za seriji *Anica* in *Mini* ne zdi primerna in njuno enačenje s knjigami kot so *Novohlačniki* Thomasa Brezine, *Pet prijateljev* Enid Blyton ali *Mavrične vile* Daisy Meadows po mojem ni upravičeno. S takšno ugotovitvijo se ujemajo tudi mnenja Andreja Ilca, Darje Lavrenčič Vrabc in Ide Mlakar:

Andrej Ilc poudarja, da ima »Anica [...] gotovo literarno vrednost« (Schellander 2010a: 144) in s tem hkrati izključuje, da bi se prištevala med trivialna besedila, saj le-tem praviloma ne pripisujemo večje literarne vrednosti. Darja Lavrečič Vrabc, ki prav tako »[z]a Anico nikakor ne bi rekla, da je trivialna« (Schellander 2010b: 149), to utemeljuje predvsem s tem, da je

»celo strokovna žirija za nagrado Večernica [...] Anico kar trikrat uvrstila med 5 finalistov, in sicer kot finalistko za leto 2001 (*Anica* in zajček), 2003 (*Anica* in velike skrbi) in leto 2004 (*Anica* in velika skrivnost). To pa je pomembna referenca, tudi znak literarne kvalitete, če so kar tri dela trikrat kandidirala za to ugledno nacionalno nagrado s področja slovenske mladinske književnosti.« (Schellander 2010b: 150)

Tudi Ida Mlakar pravi, da »[s]erije kot Mini, Franc in Anic[a] ne bi ravno uvrstila med trivialno literaturo« (Schellander 2010b: 149), saj »prinaša[jo] čisto solidne zgodbe, primerne za to starostno obdobje« (Schellander 2010b: 149). Vendar dodaja, da »[n]e bi rekla, da so trivialne, ampak zelo povprečno izdelane zbirke, ki ne prinašajo nekih literarnih presežkov, ker je pač namembnostni vidik v prvem planu. Literatura oz. literarnost pa je bolj v ozadju« (Schellander 2010b: 149). V zvezi s tem bi dodala še izjavo pisateljice Dese Muck, v kateri opozarja na primarno vlogo knjig, namenjenih začetnemu samostojnemu branju, ki jo vidi v motiviranju otrok za branje. Uresničitvi tega cilja pa je treba podrediti vse ostale zahteve do otroške literature (npr. tudi literarnost):

»Pri obravnavi otroške literature na splošno pozabljamo eno: če obstajajo knjige, ki jih otroci res radi berejo – pa ni nujno, da so ne vem kako vrhunska literatura – imamo veliko več možnosti, da bodo brali tudi, ko bodo odrasli.« (Vidali 2005: 42)

'Sorodstveno' razmerje med serijama *Anica* in *Mini*, je podobno razmerju, kot ga za seriji *Zvesti prijatelji* Bogdana Novaka in *Pet prijateljev* Enid Blyton opisuje Saksida (2001: 455). Serija *Mini* je bila po besedah urednika Andreja Ilca »navdih, ker pač obdeluje problemske stvari, [kar] je bila tudi ideja za *Anico*« (Schellander 2010a: 139), zgledovali pa so se tudi predvsem glede na obliko knjige. (Prim. Schellander 2010a: 139). Potemtakem torej serijo *Anica* lahko označimo kot neke vrste 'slovensko ustreznico' avstrijske serije *Mini*, pri čemer pa velja poudariti številne razlike, ki izpričujejo njeno slovenskost tudi v problemskem in družbenem oziru.

Pri tistih temah, ki so v obeh serijah enake, je zanimivo, da avtorici enake teme obdelata na drugačen, torej vsaka na svoj značilni način. Kakor je pokazala primerjava v prejšnjem poglavju, je razplet situacije lahko povsem drugačen, čeprav je izhodišče popolnoma enako. To je npr. mogoče zaslediti na primeru pakiranja prtljage v knjigah *Anica in počitnice* oz. *Mini fährt ans Meer* (slov. *Mini gre na morje*), kjer sme *Anica* vzeti na morje le stvari, ki ji jih mama dovoli, *Moritz* pa lahko vzame vse, kar si želi. Na splošno lahko ugotovimo, da razpleti v seriji *Mini* po navadi vsebujejo več komičnih elementov kot v seriji *Anica*, kar velja tudi za omenjeni primer pakiranja. V seriji *Mini* glavni junakinji tudi bolj pogosto uspe, da težavno situacijo pripelje do pozitivnega konca samostojno in brez pomoči odraslih²⁴⁶, medtem ko morajo v seriji *Anica* v številnih primerih priskočiti na pomoč starši ali druge odrasle osebe. Ko se npr. otroci v mestu izgubijo, *Mini* sama spet najde domov, medtem ko sta *Anica* in *Jakob* odvisna od pomoči mimoidočih ljudi. Podobno je tudi z razrešitvijo pri temi nasilja, saj *Mini* in vaški otroci uspejo premagati nasilneža samostojno, medtem ko se situacija za *Anico* in njene prijatelje reši šele, ko *Anica* prosi za pomoč starše. Razen tega se zdijo razpleti pri *Mini* nekoliko manj 'avtoritarni', bolj v ospredju je otrokovo pridobivanje lastnih izkušenj, ki so prvi hip lahko negativne, potem pa se zelo simpatično obrnejo na boljše. Možna razlaga za ta pojav bi lahko bilo uveljavljanje antiavtoritarnih vzgojnih načel poznih šestdestih in zgodnjih sedemdesetih let prejšnjega stoletja, ki so močno vplivala na *Christine Nöstlinger* in so značilna za vse njene knjige, medtem ko v tedanji Jugoslaviji in s tem tudi v Sloveniji te 'družbene revolucije' v tako močni obliki ni bilo. Zato ne preseneča, da v

²⁴⁶ V seriji *Mini* nastopajo kot pomočniki bolj pogosto kot odrasli drugi otroci, predvsem *Minijina* prijateljica *Maxi* in brat *Moritz*.

literarnih delih Dese Muck vpliva antiavtoritarne vzgoje ni mogoče zapaziti v enakem obsegu kot pri Christine Nöstlinger.

V seriji *Mini* je močno čutiti avtoričino poslanstvo, ki sem ga na kratko omenila v poglavju o Christine Nöstlinger in njeni literaturi. V svojih knjigah želi družbi mdr. ponuditi bolj humane vzorce življenjskega vsakdana. Prav zaradi tega zgodbe mestoma prikazujejo nekoliko idealiziran svet²⁴⁷, kakršnega bi si avtorica za otroke želela. Desa Muck ubesedene realnosti ne idealizira in jo brez olepšavanja prikazuje bolj ali manj takšno, kakršna je. Čeprav je npr. verjetnost, da otroci sami 'premagajo' nasilneže v realnem svetu zelo majhna, Christine Nöstlinger v svoji zgodbi otrokom dodeljuje toliko poguma in moči, da to zmorejo. Tudi če vzamemo primer zaščite pred soncem, bi lahko rekli, da Christine Nöstlinger ponudi idealiziran vzorec, kako otroka obvarovati sončnih opeklin, medtem ko Desa Muck bralce po Jakobu pusti podoživljati neprijetne posledice le-teh. Razlike v obdelavi in razpletu različnih tem si lahko razlagamo tudi s kulturnimi in mentalitetnimi razlikami ter drugačnimi družbenimi vzorci. Sodeč po tem, je slovenska mama – nekoliko pretirano izraženo – ponavadi v zvezi z otroki vsega kriva, slovenski otroci pa precej nesamostojini in nemočni ter odvisni od pomoči odraslih. Tudi razlika pri obravnavi smrti je zelo zanimiva, saj je v seriji *Anica* pristop do te tematike precej globlji kot v seriji *Mini*. Podobnih primerov bi lahko našli še veliko, vsi pa bi nas samo še bolj potrdili v oceni, da avtorici zajemata iz svojega okolja, ki ga sicer po enakem vzorcu, vendar vsaka po svoje za otroke literarno upodabljata tako, da ciljna publika z navdušenjem sega po njunih knjigah.

²⁴⁷ Prikazi kljub temu vseskozi ostajajo na ravni realno mogočega.

8 Zusammenfassung

In der auf Slowenisch verfassten Diplomarbeit mit dem Titel *Knjižne serije v otroški in mladinski literaturi: Predstavitev in primerjava Anice Dese Muck in Mini Christine Nöstlinger kot knjižnih serij za začetniške bralce* (dt. Buchserien in der Kinder- und Jugendliteratur: Vorstellung und Vergleich der Serien Anica von Desa Muck und Mini von Christine Nöstlinger als Buchserien für Erstleser) wird nach den einleitenden Worten (Kapitel 1) zunächst auf die in der slowenischen Literaturwissenschaft noch nicht geklärte terminologische Frage hinsichtlich der Bezeichnung der Begriffe '(Buch-)reihe' und '(Buch-)serie' aufmerksam gemacht (Kapitel 2). Da für die Diplomarbeit eine klare Trennung dieser Begriffe unabdingbar war, wurde in Anlehnung an Ansätze in der slowenischen Fachliteratur sowie auf Grundlage der Definition von Heidi Lexe²⁴⁸ '(knjižna) zbirka' als terminologische Entsprechung für '(Buch-)reihe' und '(knjižna) serija' für '(Buch-)serie' vorgeschlagen und im Rahmen dieser Arbeit durchgehend verwendet.

Im 3. Kapitel wird kurz die historische Entwicklung von Kinder- und Jugendbuchserien angesprochen sowie deren starke Beeinflussung durch die Fortsetzungsromane von Karl May (z. B. *Winnetou*, *Old Surehand*) und später durch die Serien von Enid Blyton (z. B. *Fünf Freunde*, *Hanni und Nanni*, *Abeteuer-Serie*) erwähnt. Bei der Suche nach Erklärungen für die Beliebtheit und die steigende Zahl von Kinder- und Jugendbuchserien konnten als Gründe einerseits die kostengünstigere Produktion und Reklame, andererseits aber auch das Verhalten der Leser ausgemacht werden. Treue Leser versprechen sich von Serienbüchern ein unterhaltsames, wenig anspruchsvolles und aufgrund der Vertrautheit mit den Serienhelden die Erwartungen erfüllendes Leseerlebnis, das durch die Möglichkeit der Identifikation mit den literarischen Figuren über mehrere Bände hinweg verstärkt wird. Dabei darf nicht vergessen werden, dass Kinder begeisterte Sammler sind, worauf auch die zahlreichen Bucherserien begleitenden und gut vermarktbareren Sammelmöglichkeiten von Aufklebern, Figuren usw. zurückzuführen sind. Das Aufkommen von populären Kinder- und Jugendbuchserien ist auch in der slowenischen Literatur mit dem Namen Enid Blyton und der Übersetzung ihrer Serie *Fünf Freunde* (slov. *Pet prijateljev*, 1988–) verbunden. Neben weiteren Übersetzungen international erfolgreicher Serien erschienen auch Serien slowenischer Autoren, die bei jungen Lesern großen Anklang finden. Die im Vergleich zu den

²⁴⁸ Lexe, Heidi 1997: Unendliche Weiten... Auf der Suche nach Spannungselementen in der Welt von Kinderbuchserien. V: 1000 und 1 Buch, 6/1997. Str. 15–30.

vielen Übersetzungen verhältnismäßig geringe Anzahl slowenischer Autoren von Kinder- und Jugendbuchserien ist wahrscheinlich auch darauf zurückzuführen, dass Serien meist auf Initiative und Bestellung der Verlage geschrieben werden, was dem in Slowenien sehr hohem Ansehen der Autoren als Künstler wenig entspricht. Durch den der seriellen Produktion anhaftenden Trivialitätsverdacht sowie die angeblich geringere sprachliche und/oder inhaltliche Qualität wird dieser Umstand noch verstärkt. Auch deshalb wurde im 4. Kapitel versucht herauszufinden, inwieweit triviale Elemente für Serien im Allgemeinen und für die beiden untersuchten Serien im Besonderen kennzeichnend sind.

Zur Unterscheidung trivialer und nicht-trivialer Texte können jene Merkmale herangezogen werden, die in der Fachliteratur als Kennzeichen von Trivialität gelten, wie z. B. die programmatische Entspannung und Unterhaltung des Lesers, Schablonenhaftigkeit in der Komposition der Handlung, klischeehaft typisierte literarische Figuren, die Existenz von genrespezifischen Merkmalen, die Veröffentlichung unter einem Pseudonym oder verschiedene formale Merkmale der äußeren Gestaltung, wobei die aufgezählten Merkmale in den unterschiedlichen Kombinationen auftreten können. Auch Fachleute betrachten die generelle Zuordnung von Kinder- und Jugendbuchserien zur Trivialität als sehr problematisch, obwohl viele Serien durchaus als trivial bezeichnet werden können. Die Untersuchung lässt den Schluss zu, dass für die Serien *Anica* und *Mini* trotz vorkommender trivialer Elemente eine generelle Zuordnung zur Trivilliteratur nicht zutreffend ist.

Ein anderer populärer Trend in der Kinderliteratur, der im 5. Kapitel behandelt wird, sind die so genannten Erstlesebücher, die auf dem literarischen Markt sehr häufig als Erstlesereien oder -serien präsent sind, wie im deutschen Sprachraum die Reihen *Sonne, Mond und Sterne* des *Friedrich Oetinger Verlages* oder *Leselöwen* des *Loewe Verlages*. Im slowenischen Sprachraum befindet sich die Verbreitung von Erstlesereien, die im deutschen Sprachraum bereits sehr fortgeschritten ist, erst in den Anfängen. Der Anteil von Werken slowenischer Autoren bei den Erstlesebüchern liegt derzeit bei etwa 14% und steht in diesem Bereich einem Anteil von 86% an Übersetzungsliteratur gegenüber. Für Erstlesebücher gelten besondere Kriterien der formalen und literarischen Gestaltung, der sprachlichen und inhaltlichen Qualität sowie hinsichtlich der Themen, die von den Erstlesebuchautoren eingehalten werden müssen.

Der Erörterung von vorwiegend literaturtheoretischen, literaturpädagogischen und literaturdidaktischen Fragen im ersten Teil der Diplomarbeit folgt im 6. Kapitel die

vergleichende Analyse der untersuchten Kinderbuchserien *Anica* der slowenischen Autorin Desa Muck und *Mini* der österreichischen Autorin Christine Nöstlinger. Beide Serien sind der realistischen Kurzprosa zuzuordnen und entsprechen allen an Erstlesebücher gestellten Ansprüchen. Die 10 Bände umfassende, in den Jahren 2001–2007 beim Verlag *Mladinska knjiga* in Ljubljana erschienene Serie *Anica* nimmt innerhalb der slowenischen Kinderliteratur einen besonderen Platz ein, sowohl hinsichtlich der anhaltenden Beliebtheit der Bücher bei jungen Lesern als auch im Hinblick auf die Rezeption durch die Literaturkritik. Die Serie *Mini* umfasst bisher 16 Bände, die in mehr oder weniger regelmäßigen Abständen seit 1992 zunächst im österreichischen *Dachs-Verlag*, seit 2007 im schweizer *Sauerländer Verlag* erschienen sind. Die Serien ähneln einander nicht nur in der formalen Gestaltung (z. B. Buchgröße, Seitenanzahl, Seitenlayout), es lassen sich auch beim Figurenensemble und den behandelten Themen zahlreiche Parallelen feststellen. Die neben den Titelheldinnen Anica und Mini in den Geschichten ständig auftretenden literarischen Figuren (Mutter, Vater und Schwester bzw. Bruder) kommen in beiden Serien aus deren engstem Familienkreis, der durch die Großmutter und den besten Freund bzw. die beste Freundin erweitert wird. Die Hauptfiguren Anica und Mini werden samt ihren guten als auch weniger guten Charaktereigenschaften von den Autorinnen genau beschrieben und vorgestellt. In der Untersuchung konnte weiters festgestellt werden, dass in beiden Serien oft dieselben Themen behandelt werden, wobei bei der Ausführung und Lösung der Problematik häufig sehr große Unterschiede auftreten. Dies konnte an den Themenbeispielen Ferien am Meer, Verlorengang von Kindern, Gewalt unter Gleichaltrigen und Tod deutlich aufgezeigt werden. Zum Teil lässt sich die unterschiedliche literarische Bearbeitung einerseits auf den bei Christine Nöstlinger stark bemerkbaren Einfluss der antiautoritären Bewegung der späten sechziger und frühen siebziger Jahre des 20. Jh. sowie andererseits auf den unterschiedlichen kulturellen und gesellschaftlichen Hintergrund der Autorinnen zurückführen.

Den Schlussbemerkungen (Kapitel 7) und dieser Zusammenfassung (Kapitel 8) folgen das Verzeichnis der verwendeten Literatur (Kapitel 9) und des Bildmaterials (Kapitel 10). Im Anhang (Kapitel 11) findet sich die Niederschrift der eigens für diese Diplomarbeit durchgeführten Interviews mit dem Redakteur Andrej Ilc (Serie *Anica*) und den Bibliothekarinnen sowie Literaturpädagoginnen Darja Lavrenčič Vrabc und Ida Mlakar, weiters die Niederschrift des Interviews von Lejla Švabić mit Desa Muck und eine Kopie der aktuellen Rangliste *Moja najljubša knjiga 2010*, die die beliebtesten 100 Kinder- und Jugendbücher in Slowenien im Jahr 2010 enthält.

9 Seznam literature

9.1 Viri

(Muck 2001a)

Muck, Desa 2001a: Anica in materinski dan. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2001b)

Muck, Desa 2001b: Anica in grozovitež. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2001c)

Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2002a)

Muck, Desa 2002a: Anica in športni dan. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2002b)

Muck, Desa 2002b: Anica in Jakob. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2003)

Muck, Desa 2003: Anica in velike skrbi. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2004a)

Muck, Desa 2004a: Anica in počitnice. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2004b)

Muck, Desa 2004b: Anica in velika skrivnost. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2005)

Muck, Desa 2005: Anica in prva ljubezen. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Muck 2007)

Muck, Desa 2007: Anica in skrivnostna maska. Ljubljana Mladinska knjiga.

(Nöstlinger 1992a)

Nöstlinger, Christine 1992a: Mini muß in die Schule. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1992b)

Nöstlinger, Christine 1992b: Mini und Mauz. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1992c)

Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1992č)

Nöstlinger, Christine 1992č: Mini trifft den Weihnachtsmann. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1992d)

Nöstlinger, Christine 1992d: Mini wird zum Meier. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1993)

Nöstlinger, Christine 1993: Mini ist die Größte. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1994)

Nöstlinger, Christine 1994: Mini bekommt einen Opa. Wien: Dachs-Verlag. 2. izdaja.

(Nöstlinger 1995a)

Nöstlinger, Christine 1995a: Mini muss Schi fahren. Wien: Dachs-Verlag. 4. izdaja.

(Nöstlinger 1996)

Nöstlinger, Christine 1996: Mini erlebt einen Krimi. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 1997a)

Nöstlinger, Christine 1997a: Mini ist kein Angsthase. Wien: Dachs-Verlag. 5. izdaja.

(Nöstlinger 1997b)

Nöstlinger, Christine 1997b: Mini gre v šolo [Mini muß in die Schule]. Iz nemščine prevedla Milena Žnideršič. Ljubljana: Slovenska knjiga.

(Nöstlinger 1997c)

Nöstlinger, Christine 1997c: Mini in muca Maca [Mini und Mauz]. Iz nemščine prevedla Milena Žnideršič. Ljubljana: Slovenska knjiga.

(Nöstlinger 1997č)

Nöstlinger, Christine 1997č: Mini sreča Božička [Mini trifft den Weihnachtsmann]. Iz nemščine prevedla Milena Žnideršič. Ljubljana: Slovenska knjiga.

(Nöstlinger 1998a)

Nöstlinger, Christine 1998a: Mini mora na smučanje [Mini muß Schi fahren]. Iz nemščine prevedla Milena Žnideršič. Ljubljana: Slovenska knjiga.

(Nöstlinger 1998b)

Nöstlinger, Christine 1998b: Mini razreši kriminalni primer [Mini erlebt einen Krimi]. Iz nemščine prevedla Milena Žnideršič. Ljubljana: Slovenska knjiga.

(Nöstlinger 2002)

Nöstlinger, Christine 2002: Mini als Hausfrau. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 2004)

Nöstlinger, Christine 2004: Mini greift ein. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 2005)

Nöstlinger, Christine 2005: Mini muss ins Krankenhaus. Wien: Dachs-Verlag.

(Nöstlinger 2006a)

Nöstlinger, Christine 2006a: Mini ni strahopetka [Mini ist kein Angsthase]. Iz nemščine prevedla Danica Š. Novosel. Ljubljana: Družba Piano.

(Nöstlinger 2007a)

Nöstlinger, Christine 2007a: Mini feiert Geburtstag. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer.

(Nöstlinger 2007b)

Nöstlinger, Christine 2007b: Mini unter Verdacht. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer. 2. izdaja.

(Nöstlinger 2007c)

Nöstlinger, Christine 2007c: Mini gre na morje [Mini fährt ans Meer]. Iz nemščine prevedla Danica Š. Novosel. Ljubljana: Družba Piano.

(Nöstlinger 2007č)

Nöstlinger, Christine 2007č: Mini se zaljubi [Mini ist verliebt]. Iz nemščine prevedla Danica Š. Novosel. Ljubljana: Družba Piano.

(Nöstlinger 2008a)

Nöstlinger, Christine 2008a: Mini ist verliebt. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer.

(Nöstlinger 2008b)

Nöstlinger, Christine 2008b: Mini in tatvina [Mini unter Verdacht]. Iz nemščine prevedla Danica Š. Novosel. Ljubljana: Družba Piano.

(Nöstlinger 2010)

Nöstlinger, Christine 2010: Mini ima talent [Mini ist die Größte]. Iz nemščine prevedla Danica Š. Novosel. Ljubljana: Družba Piano.

9.2 Literatura

(Asper 2006)

Asper, Barbara 2006: Mädchenbuch-Reihen 1899 bis 1945. V: Baumgärtner, Alfred Clemens (ur.): Kinder- und Jugendliteratur: ein Lexikon. Teil 5. Literarische Begriffe/Werke/Medien. Meitlingen: Corian-Verlag. Str. 1–53.

(Baier 2003)

Baier, Hiltrud 2003: „Das hätte ich mir nie träumen lassen“. Preisverleihung in Stockholm. V: Eselsohr, 7/2003. Str. 31.

(Bischof/Heidtmann 1999)

Bischof, Ulrike / Heidtmann, Horst 1997: Kinder lieben Serien oder Enid Blyton, erfolgreichste Kinderbuchautorin der Welt. V: Duderstadt, Matthias / Forytta, Claus (ur.): Literarisches Lernen. Beiträge zur Reform der Grundschule, zv. 107. Frankfurt am Main: Grundschulverband / Arbeitskreis Grundschule e.V. Str. 50–58. Dostopno prek: <http://www.hdm-stuttgart.de/ifak/publikationen/ifak/pdfs/blyton.pdf> (2010-07-14), str. 1–7.

(Böhm 1993)

Böhm, Viktor 1993: Ödipus oder die Rache der roten Mumie. Zur Wertung von Trivialliteratur. V: 1000 und 1 Buch, 1/1993. Str. 4–13.

(Bonifer 1992)

Bonifer, Maria 1992: Im Frühjahr kam die Mini. Weihnachten à la Nöstlinger. V: Eselsohr, 11/1992. Str. 11.

(Bratož 1998)

Bratož, Igor 1998: Nagrada večernica. Blazno resno zoper tabuje. V: Delo, 19.11.1998. Str. 17.

(Brejc 2004)

Brejc, Irena 2004: Panika je še vedno moje naravno stanje. Intervju. V: Dnevnik, 06.04.2004. Str. 11–13.

(Byn 2008)

Byn, Heike 2008: Leser werden ist nicht schwer. V: Eselsohr, 8/2008. Str. 6–7.

(Cevela 1999)

Cevela, Inge 1999: Thesen – Trends – Themen. Kinder- und Jugendliteratur in Österreich seit 1945. V: Leitner, Gerald / Rabus, Silke (ur.): Kinder- und Jugendliteratur. Einführung, Strukturen, Vermittlung in Bibliotheken. Wien: Büchereiverband Österreichs. Str. 7–36.

(Czech 2000)

Czech, Gabriele 2000: Komik in der Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart. V: Lange, Günter (ur.): Taschenbuch der Kinder- und Jugendliteratur, 2. zv. Medien und Sachbuch. Ausgewählte thematische Aspekte. Ausgewählte poetologische Aspekte. Produktion und Rezeption. KJL im Unterricht. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren. 2. izdaja. Str. 862–887.

(Čater 1998)

Čater, Tadej 1998: Desa Muck. Blazno resno radovedna. Pogovor z mladinsko pisateljico. V: Otrok in družina, 6/1998. Str. 48–49.

(Dahrendorf 1975)

Dahrendorf, Malte 1975: Literaturdidaktik im Umbruch. Aufsätze zur Literaturdidaktik, Trivalliteratur, Jugendliteratur. Düsseldorf: Bertelsmann Universitätsverlag.

(Dahrendorf 1991)

Dahrendorf, Malte 1991: Alltag und Kindheit in der neueren Kinderliteratur. V: Informationen Jugendliteratur und Medien, 3/1991. Str. 98–107.

(Dahrendorf 1995)

Dahrendorf, Malte 1995: Für Christine Nöstlinger zum 50. Geburtstag 1986. V: Eselsuhr, 9/1995. Str. 11.

(Daubert 2000)

Daubert, Hannelore 2000: Familie als Thema der Kinder- und Jugendliteratur. V: Lange, Günter (ur.): Taschenbuch der Kinder- und Jugendliteratur, 2. zv. Medien und Sachbuch. Ausgewählte thematische Aspekte. Ausgewählte poetologische Aspekte. Produktion und Rezeption. KJL im Unterricht. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren. 2. izdaja. Str. 684–705.

(Doderer 1992)

Doderer, Klaus 1992: Literarische Jugendkultur. Kulturelle und gesellschaftliche Aspekte der Kinder- und Jugendliteratur in Deutschland. Weinheim idr.: Juventa-Verlag.

(Dovič 2007)

Dovič, Marijan 2007: Slovenski pisatelj. Razvoj vloge literarnega proizvajalca v slovenskem literarnem sistemu. Ljubljana: Založba ZRC / ZRC SAZU.

(Ewers 2000)

Ewers, Hans-Heino 2000: Literatur für Kinder und Jugendliche. Eine Einführung in die grundlegenden Aspekte des Handlungs- und Symbolsystems Kinder- und Jugendliteratur. Mit einer Auswahlbibliographie Kinder- und Jugendliteraturwissenschaft. München: Wilhelm Fink Verlag.

(Ewers 2003)

Ewers, Hans-Heino 2003: Von der Weltveränderung zum Handel mit Trostpflastern. Christine Nöstlingers kinderliterarische Positionen im Wandel. V: Fuchs, Sabine / Seibert, Ernst (ur.): ... weil die Kinder nicht ernst genommen werden. Zum Werk von Christine Nöstlinger. Wien: Edition Praesens. Str. 11–29.

(Fritsch 1996)

Fritsch, Sibylle 1996: „Halt' noch durch!“ Christine Nöstlinger im Gespräch. V: 1000 und 1 Buch, 6/1996. Str. 32–35.

(Fuchs 2001)

Fuchs, Sabine 2001: Christine Nöstlinger. Werkmonographie. Wien: Dachs-Verlag.

(Fuchs 2003)

Fuchs, Sabine 2003: „... im Kleinen und Halben« – Biographische Notizen zu Christine Nöstlinger. V: Fuchs, Sabine / Seibert, Ernst (ur.): ... weil die Kinder nicht ernst genommen werden. Zum Werk von Christine Nöstlinger. Wien: Edition Praesens. Str. 319–324.

(Fürst/Herbig/Schmitt 2000)

Fürst, Iris / Herbig, Elke / Schmitt, Vera 2000: Kinder- und Jugendliteratur. Theorie und Praxis. Troisdorf: Bildungsv Verlag EINS.

(Gräbner 2003)

Gräbner, Manuela 2003: Die Darstellung der Großeltern in der zeitgenössischen Kinder- und Jugendliteratur. V: Beiträge Jugendliteratur und Medien, 2/2003. Str. 113–121.

(Grieser 1987)

Grieser, Dietmar 1987: Die kleinen Helden. Kinderbuchfiguren und ihre Vorbilder. München / Wien: Langen Müller. 2. izdaja.

(Hahnemann 2000)

Hahnemann, Katrin 2000: Erstlesebücher auf dem Prüfstand. Ein Projekt des Bulletin Jugend & Literatur. V: Bulletin Jugend & Literatur, 10/2000. Str. 30.

(Hantschke-Brüggemann/Mager/Keilbar-Schaffer 1993)

Hantschke-Brüggemann, Monika / Mager, Ingrid / Keilbar-Schaffer, Petra 1993: Großeltern in Bilder-, Kinder- und Jugendbüchern. Kritische Bestandsaufnahme der aktuellen Kinderliteratur zur heutigen Lebenssituation von Großeltern. V: Beiträge Jugendliteratur und Medien, 4/1993. Str. 229–239.

(Haramija 2006)

Haramija, Dragica 2006: Sodobna slovenska mladinska proza. V: Slavistično društvo Slovenije (izd.): Preseganje meje. Slovenski slavistični kongres Zagreb. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije. Str. 281–294.

(Haramija 2009)

Haramija, Dragica 2009: Sedem pisav. Opusi sedmih sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev. Maribor: Mariborska knjižnica / Revija Otroci in knjige / Pedagoška fakulteta.

(Hartmann-Winkler 1970)

Hartmann-Winkler, Waltraut 1970: Lebensbewältigung im Kinderbuch. Eine psychologische Analyse und Interpretation des Motivs der Lebensbewältigung im Volksmärchen und in der Kindergeschichte der Gegenwartsliteratur. Wien: Österreichischer Bundesverlag.

(Heidtmann 1993)

Heidtmann, Horst 1993: Kinder- und Jugendbuchmarkt – Entwicklungen, Probleme, Prognosen. V: Beiträge Jugendliteratur und Medien, 3/1993. Str. 146–170.

(Heidtmann 1996)

Heidtmann, Horst 1996: Enid Blyton bleibt im Trend. Die Ergebnisse einer Untersuchung über die erfolgreichsten Kinderbuchserien in den Bibliotheken. V: Bulletin Jugend & Literatur, 12/1996. Str. 21–22.

(Heidtmann 1997a)

Heidtmann, Horst 1997a: Bedarf an Blyton und Brezina? Kinderbuchserien in öffentlichen Bibliotheken: Ergebnisse einer Umfrage. V: Buch und Bibliothek, 6/1997. Str. 402–405. Dostopno prek: <http://www.hdm-stuttgart.de/ifak/publikationen/ifak/pdfs/serien.PDF> (2010-07-14), str. 1–5.

(Heidtmann 1997b)

Heidtmann, Horst 1997b: Kinderhörspiel. Mini ist die Größte. V: Bulletin Jugend & Literatur, 5/1997. Str. 25.

(Hladej 1989)

Hladej, Hubert 1989: Rede an Christine Nöstlinger. Rede anlässlich der Verleihung des Würdigungspreises. V: 1000 und 1 Buch, 3/1989. Str. 5–6.

(Hladnik 1983)

Hladnik, Miran 1983: Trivialna literatura. Literarni Leksikon, 21. zv. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

(Jager 2008)

Jager, Petra 2008: »Najbolj brane knjige« v slovenskih splošnih knjižnicah. V: Knjižnica, 2–3/2008. Str. 169–184. Dostopno prek: <http://revija-knjiznica.zbds-zveza.si/Izvodi/K0823/jager.pdf> (2010-03-14)

(Jaklič 2004)

Jaklič, Tanja 2004: Če bi se mi Berlin zgodil pred desetimi leti, bi bilo vse drugače. Pogovor z Deso Muck. V: Delo, 10.05.2004. Str. 9.

(Jamnik/Mlakar/Zdravec 1999)

Jamnik, Tilka / Mlakar, Ida / Zdravec, Vojko 1999: Otroški pogled na priljubljenost knjig v primerjavi s pogledom knjižničarjev na mladinsko literaturo. V: Otrok in knjiga – posebna izdaja 1999. Prispevki s simpozija: Perspektive v mladinski književnosti. Str. 118–123.

(Jamnik/Zdravec 2007)

Jamnik, Tilka / Zdravec, Vojko 2007: Soba z dvema razgledoma: predstavitev projekta „Mala knjižnica in Moja najljubša knjiga na internetu“. V: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije (izd.): Knjižnice za prihodnost: napredek insodelovanje: zbornik referatov. Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije. Str. 377–385.

(Jentgens 1999)

Jentgens, Stephanie 1999: Zwei Schritte vorwärts, ein Schritt zurück. Zur Darstellung der Geschlechterrollen. V: Raecke, Renate (ur.): Kinder- und Jugendliteratur in Deutschland. München: Arbeitskreis für Jugendliteratur e.V. Str. 132–144.

(Keiner/Wintersteiner 1990)

Keiner, Sabine / Wintersteiner, Werner 1990: „Ich mache keine Idealvorstellungen von Frauen“. Interview mit Christine Nöstlinger. V: Informationen zur Deutschdidaktik, 1/1990. Str. 84–90. Cit. po: Nöstlinger, Christine: Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 80–86.

(Kmecl 1995)

Kmecl, Matjaž 1995: Mala literarna teorija. Ljubljana: Mihelač in Nešović. 4. izdaja.

(Kobe 1987)

Kobe, Marjana 1987: Pogledi na mladinsko književnost. Ljubljana: Mladinska knjiga.

(Kobe 1999)

Kobe, Marjana 1999: Pripovedovalec, pripovedna perspektiva v sodobni slovenski prozi za mladino. V: Otrok in knjiga – posebna izdaja 1999. Prispevki s simpozija: Perspektive v mladinski književnosti. Str. 36–40.

(Kure 2008)

Kure, Stanka 2008: Mladinske pisateljice Desa Muck, Gaby Schuster in Mary Hooper. Ljubljana, Filozofska fakulteta: Diplomsko delo.

(Lange 1994)

Lange, Günter 1994: Trivialliteratur und ihre Didaktik. V: Lange, Günter / Neumann, Karl / Ziesenis, Werner: Taschenbuch des Deutschunterrichts. Grundfragen und Praxis der Sprach- und Literaturdidaktik, 2. zv. Literaturdidaktik: Klassische Form, Trivialliteratur, Gebrauchstexte. Baltmannweiler: Schneider Verlag Hohengehren. 5. izdaja. Str. 719–745.

(Lange 1996)

Lange, Günter 1996: Christine Nöstlinger. V: Baumgärtner, Alfred Clemens (ur.): Kinder- und Jugendliteratur: ein Lexikon. Teil 1: Autoren. Meitlingen: Corian-Verlag. Str. 1–28.

(Lavrenčič 1999)

Lavrenčič, Darja 1999: Žanrskost mladinske literature. V: Otrok in knjiga, št. 47, 1999. Str. 32–40.

(Lavrenčič Vrabec 2002)

Lavrenčič Vrabec, Darja 2002: Popularna mladinska književnost. V: Mlakar, Ida (ur.): Lov na klovne in superjunake: na sledi popularnim knjižnim zbirkam za mladino. Izbor mladinskih knjig iz leta 2001 po temah, zvrsteh in žanrih. Ljubljana: Knjižnica Otona Župančiča, enota Pionirska knjižnica. Str. 7–8.

(Lexe 1997)

Lexe, Heidi 1997: Unendliche Weiten... Auf der Suche nach Spannungselementen in der Welt von Kinderbuchserien. V: 1000 und 1 Buch, 6/1997. Str. 15–30.

(Lexe 1999)

Lexe, Heidi 1999: Vom Ernst des Lebens. Kinderliteratur für den Volksschulbereich. V: Leitner, Gerald / Rabus, Silke (ur.): Kinder- und Jugendliteratur. Einführung, Strukturen, Vermittlung in Bibliotheken. Wien: Büchereiverband Österreichs. Str. 58–78.

(Lypp 2003)

Lypp, Maria 2003: Kindsein ist komisch. Zum Lachen bei Christine Nöstlinger. V: Fuchs, Sabine / Seibert, Ernst (ur.): ... weil die Kinder nicht ernst genommen werden. Zum Werk von Christine Nöstlinger. Wien: Edition Praesens. Str. 119–132.

(Maier 1987)

Maier, Karl Ernst 1987: Jugendliteratur. Formen, Inhalte, pädagogische Bedeutung. Bad Heilbrunn: Klinkhardt. 9. izdaja.

(Malečkar 1996)

Malečkar, Nela 1996: Desa Muck: »V življenju je tako, da so vsi srečni in nesrečni konci začasni. Kaj bi se slepili!«. Intervju. V: Razgledi, 2.10.1996. Str. 2–6.

(Marinovič 2004)

Marinovič, Glorija 2004: Zmeraj kakšna Živa za smetiščnega mačka. Intervju z Deso Muck. V: Otrok in knjiga, št. 61, 2004. Str. 84–87.

(Martin 1998)

Martin, Douglas 1998: Children's Book Design. V: Hunt, Peter (ur.): International Companion Encyclopedia of Children's Literature. London / New York: Routledge. Str. 461–471.

(Mlakar 2002)

Mlakar, Ida 2002. V: Mlakar, Ida (ur.): Lov na klovne in superjunake: na sledi popularnim knjižnim zbirkam za mladino. Izbor mladinskih knjig iz leta 2001 po temah, zvrsteh in žanrih. Ljubljana: Knjižnica Otona Župančiča, enota Pionirska knjižnica. Str. 5–6.

(N. N. 1998)

N. N. 1998: Večernica za leto 1997. V: Otok in knjiga, št. 46, 1998. Str. 94.

(Nöstlinger 1984/85)

Nöstlinger, Christine 1984/85: Statt eines Vorwortes: Ein wildes Kind. Ich über mich. V: Oetinger Lesebuch, št. 21, 1984/85. Str. 210–213. Cit. po: Nöstlinger, Christine: Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 5–6.

(Nöstlinger 1985)

Nöstlinger, Christine 1985: Die Richtung der Hoffnung. Rede anlässlich der Verleihung des Hans Christian Andersen-Preises im Rahmen der 19. Ibbv-Tagung in Nicosia/Zypern. V: Fundevogel, 1/1985, S. 12–13. Cit. po: Nöstlinger, Christine: Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 43–47.

(Nöstlinger 1986a)

Nöstlinger, Christine 1986: Ist Kinderliteratur Literatur? Festvortrag zur Eröffnung der Österreichischen Buchwoche '85 in der Wiener Hofburg. V: 1000 und 1 Buch, 1/1986. Str. 1–5.

(Nöstlinger 1986b)

Nöstlinger, Christine 1986: Nöstlinger über Nöstlinger. V: Gelberg, Hans-Joachim (ur.): Nussknacker. Über Kinderbücher und Autoren. Werkstattbuch. Weinheim / Basel: Beltz & Gelberg. Str. 36–38.

(Nöstlinger 1990)

Nöstlinger, Christine 1990: Heldendämmerung – Neue Helden? V: Heldendämmerung – Neue Helden? Identifikationsfiguren der Kinder- und Jugendliteratur der Gegenwart. Bericht der Tagung des Internationalen Instituts für Jugendliteratur und Leseforschung 1990. Str. 3–15. Cit. po: Nöstlinger, Christine: Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 87–101.

(Nöstlinger 1995b)

Nöstlinger, Christine 1995b: Ein Buch ist wie ein Fahrrad. V: Buchbazar/Kinderbuchtip, Frühjahr 1995. Str. 3. Cit. po: Nöstlinger, Christine: Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 142.

(Nöstlinger 2006b)

Nöstlinger, Christine 2006b: Christine Nöstlinger feiert 70. Geburtstag. Auszüge aus der Rede von Christine Nöstlinger zur Verleihung des Astrid-Lindgren-Memorial-Award 2003 am 4. Juni 2003. V: Eselsohr, 10/2006. Str. 40.

(Nusser 1991)

Nusser, Peter 1991: Trivalliteratur. Stuttgart: Metzler.

(Pirker 2007)

Pirker, Ursula 2007: Christine Nöstlinger. Die Buchstabenfabrikantin. Wien: Molden Verlag.

(Rabus 1995)

Rabus, Silke 1995: Österreichische Lesefreude. Der Erfolgsautor Thomas Brezina. V: Bulletin Jugend & Literatur, 8/1995. Str. 31–35.

(Rejc 2003)

Rejc, Vladimira 2003: *Desa Muck pisateljica*. V: *Nedelo*, 02.02.2003. Str. 26.

(Saksida 1994)

Saksida, Igor 1994: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.

(Saksida 1999)

Saksida, Igor 1999: *Opredelitve in predstavitve otroštva v sodobni slovenski mladinski književnosti*. V: *Otrok in knjiga – posebna izdaja 1999. Prispevki s simpozija: Perspektive v mladinski književnosti*. Str. 7–15.

(Saksida 2001)

Saksida, Igor 2001: *Mladinska književnost*. V: Pogačnik, Jože idr.: *Slovenska književnost III*. Ljubljana, DZS. Str. 403–468.

(Schellander 2010a)

Schellander, Nadja 2010a: *Pogovor z Andrejem Ilcem, 18. junija 2010*. V: Schellander, Nadja: *Knjižne serije v otroški in mladinski literaturi. Predstavitev in primerjava Anice Dese Muck in Mini Christine Nöstlinger kot knjižni seriji za začetniške bralce*. Klagenfurt: Diplomsko delo. Str. 139–145.

(Schellander 2010b)

Schellander, Nadja 2010b: *Pogovor z Darjo Lavrenčič Vrabec in Ido Mlakar, 22. junija 2010*. V: Schellander, Nadja: *Knjižne serije v otroški in mladinski literaturi. Predstavitev in primerjava Anice Dese Muck in Mini Christine Nöstlinger kot knjižni seriji za začetniške bralce*. Klagenfurt: Diplomsko delo. Str. 146–151.

(Schmitt 1983)

Schmitt, Christian 1983: *Phantasie und Engagement gehören zusammen. Interview mit Christine Nöstlinger*. V: *Börsenblatt*, 51/1983. Str. 1475–1476. Cit. po: Nöstlinger, Christine: *Geplant habe ich gar nichts. Aufsätze, Reden, Interviews*. Wien: Dachs-Verlag, 1996. Str. 17–22.

(Schwan 1994)

Schwan, Dorit Maria 1994: *»Bücher können immer noch Weichen stellen« Interview mit Kirsten Boie*. V: *Bulletin Jugend & Literatur*, 7/1994. Str. 19–22.

(Störiko-Blume 1999)

Störiko-Blume, Ulrich 1999: *Erlaubt ist, was gefällt? Kinder- und Jugendliteratur im Verlag*. V: Raecke, Renate (ur.): *Kinder- und Jugendliteratur in Deutschland*. München: Arbeitskreis für Jugendliteratur e.V. Str. 32–41.

(Vidali 2005)

Vidali, Petra 2005: *Desa Muck. Anic bo konec, nastaja nova serija. Intervju z Deso Muck*. V: *Otrok in knjiga*, št. 64, 2005. Str. 41–42.

(VNSS 1992)

Debenjak, Doris / Debenjak, Božidar / Debenjak, Primož 1992: *Veliki nemško-slovenski slovar. Grosses deutsch-slowenisches Wörterbuch*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

(VSNS 1995)

Debenjak, Doris / Debenjak, Božidar / Debenjak, Primož 1995: *Veliki slovensko-nemški slovar. Grosses slowenisch-deutsches Wörterbuch*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

(Wagerer 1995)

Wagerer, Gerti 1995: Spurensicherung oder „Das Zweitschönste auf der Welt“. Die österreichische Kinderliteratur von 1970 bis 1990. V: Bulletin Jugend & Literatur, 8/1995. Str. 11–15.

(Whalley 1998)

Whalley, Joyce Irene 1998: The Development of Illustrated Texts and Picture Books. V: Hunt, Peter (ur.): International Companion Encyclopedia of Children's Literature. London / New York: Routledge. Str. 220–230.

(Wild 1992)

Wild, Inge 1992: Komik in den realistischen Jugendromanen von Christine Nöstlinger. V: Ewers, Hans-Heino (ur.): Komik im Kinderbuch. Erscheinungsformen des Komischen in der Kinder- und Jugendliteratur. Weinheim idr.: Juventa-Verlag.

9.3 Spletni viri in literatura

(Anica, www.napovednik.com)

Desa Muck: Anica – Anica In Materinski Dan, Otroška Družinska Nanizanka, 1/10. URL: http://www.napovednik.com/tv4001853_desa_muck_anica_anica_in_materinski_dan.htm (2010-03-13)

(Desa Muck, www.sigledal.org)

Desa Muck. URL: http://www.sigledal.org/geslo/Desa_Muck (2010-03-18)

(Golob 2007, www.playboy.si)

Golob, Tadej: Desa Muck. Intervju 24.05.2007. URL: <http://www.playboy.si/branje/intervju/desa-muck/> (2009-12-29)

(Hahnemann, www.bjlonline.de)

Hahnemann, Katrin: Eindrücke aus dem Wunderland des Lesenlernens. URL: https://www.bjlonline.de/index.php?cat=c55_Erstleseliteratur-.html (2010-08-09)

(IBBY Honour List, www.ibby.org)

International Board on Books for Young People – IBBY Honour List. URL: <http://www.ibby.org/index.php?id=270> (2010-03-28)

(IfaK, www.hdm-stuttgart.de)

Institut für angewandte Kindermedienforschung – Nöstlinger, Christine: Mini. URL: http://www.hdm-stuttgart.de/ifak/medientipps/tontraeger/hoertipps/view_medientipp?ident=medientipp20060910180845 (2010-04-01)

(Ivan Sivec, www.ivan.sivec.net)

Ivan Sivec. Knjige s športno tematiko. URL: http://www.ivan.sivec.net/knjige_s_sportno_tematiko/index.php (2010-08-05)

(Ivančič 2008, www.dobrojutro.net)

Ivančič, Ana 2008: Desa Muck, pisateljica, kolumnistka, igralka. Intervju 12.03.2008. URL: <http://www.dobrojutro.net/intervju/71250> (2009-12-20)

(Kirsten Boie, www.kirsten-boie.de)

Kirsten Boie – Biographie. URL: <http://www.kirsten-boie.de/kirsten-boie-biografie.php?kategorie=Biografie&sprache=de> (2010-09-12)

(Knez 2010, www.slomediamedia.it)

Knez, Olga 2010: »Nebo v očeh Lipicanca«: nov mladinski roman Dese Muck izšel ob 430-letnici Kobilarne Lipica. URL: <http://www.slomediamedia.it/?mod=aktualno&action=viewOne&ID=5916> (2010-09-07)

(Kriegl, www.rossipotti.de)

Kriegl, Kirsti: Christine Nöstlinger. URL:

http://www.rossipotti.de/inhalt/literaturlexikon/autoren/noestlinger_christine.html (2010-03-31)

(Levstikova nagrada, www.mb.sik.si)

Mariborska knjižnica – Levstikova nagrada. URL: <http://www.mb.sik.si/vsebina.asp?lang=sl&str=345> (2010-05-04)

(Levstikova nagrada, www.mklj.si)

Mestna knjižnica Ljubljana – Levstikova nagrada. URL: <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/priporocilni-seznami/123-literarne-nagrade> (2010-05-04)

(Loewe Leseleiter, www.leseleiter.de)

Loewe Verlag: Die Loewe Leseleiter. Eltern / Lehrer. Wie lernt mein Kind lesen? URL:

http://www.leseleiter.de/eltern_lehrer/ (2010-08-09)

(Moja najljubša knjiga 2010, www.naj-knjiga.si)

Moja najljubša knjiga 2010 – 100 najbolj priljubljenih mladinskih knjig, slovenskih in prevedenih URL: http://www.naj-knjiga.si/nosilci_priznanj/Seznami/moja_naj_2010.pdf (2010-08-03)

(Moja najljubša knjiga, www.mklj.si)

Mesta knjižnica Ljubljana – Moja najljubša knjiga. URL: <http://www.mklj.si/index.php/digitalna-knjiznica/priporocilni-seznami/123-literarne-nagrade> (2010-05-04)

(Moja najljubša knjiga, www.naj-knjiga.si)

Moja najljubša knjiga. URL: http://www.naj-knjiga.si/o_priznanju/index.aspx (2010-03-15)

(Primož Suhodolčan, www.wikipedia.si)

Primož Suhodolčan. URL:

http://sl.wikipedia.org/w/index.php?title=Primo%C5%BE_Suhodol%C4%8Dan&oldid=2373297 (2010-08-03)

(Priročnik, www.mklj.si)

Priročnik za branje kakovostnih mladinskih knjig. URL:

http://www.mklj.si/index.php?option=com_content&view=article&id=227:prirocnik-za-branje-kakovostnih-mladinskih-knjig&catid=142:nacionalni-projekti&Itemid=283 (2010-09-12)

(Schinnerl ur., www.austria-lexikon.at)

Schinnerl, Ingeborg (ur.): Nöstlinger, Christine. URL: [http://austria-](http://austria-lexikon.at/af/Wissenssammlungen/Biographien/N%C3%B6stlinger,_Christine#)

[lexikon.at/af/Wissenssammlungen/Biographien/N%C3%B6stlinger,_Christine#](http://austria-lexikon.at/af/Wissenssammlungen/Biographien/N%C3%B6stlinger,_Christine#) (2010-03-31)

(Sonne, Mond und Sterne, www.lunaleseprofi.de)

Verlag Friedrich Oetinger: Luna Leseprofi. Eltern- und Lehrerseite. Sonne, Mond und Sterne. Drei Stufen bis zum Leseprofi. URL: <http://www.lunaleseprofi.de/eltern/index.php> (2010-08-09)

(SP 2010)

Slovenska akademija znanosti in umetnosti / Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti / Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. (izd.): Slovenski pravopis 2001. Spletna izdaja: <http://bos.zrc-sazu.si/sp2001.html>. Ljubljana: 2010.

(SSKJ 2000)

Slovenska akademija znanosti in umetnosti / Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti / Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. (izd.): Slovar slovenskega knjižnega jezika. Spletna izdaja: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>. Ljubljana: 2000.

(Švabić 2008, www.rtv slo.si)

Švabić, Lejla 2008: Desina Anica se seli na TV-zaslone. 14.10.2008. URL: <http://www.rtv slo.si/kultura/priporocamo/desina-anica-se-seli-na-tv-zaslone/156867> (2010-03-13)

(Švabić 2008, www.tv slo.si)

Švabić, Lejla 2008: Desa Muck o nastanku serije. Intervju 14.10.2008 (videoposnetek). URL: <http://tv slo.si/predvajaj/desa-muck-o-nastanku-serije/ava2.21083226/> (2010-03-26)

(Verlagsgeschichte, www.patmos-verlagsgruppe.de)

Patmos Verlagsgruppe – Verlagsgeschichte. URL: <http://www.patmos-verlagsgruppe.de/content-216-216/verlagsgeschichte/> (2010-04-01)

10 Seznam slik z navedbo vira

Slika 1: Loewe Leseleiter

URL: http://www.loewe-verlag.de/_images/kinder/leseleiter.jpg (uporabljeno 2010-10-04)

Slika 2: Iskalna maska na spletni strani Male knjižnice

URL: <http://www.moja-knjiga.si/Portal/IskanjeE.aspx> (uporabljeno 2010-08-10)

Slika 3: Število knjig za samostojno začetno branje razvrščenih po letu izida

Slika 4: Število knjig za samostojno začetno branje razvrščenih po jeziku izvirnika

Slika 5: Desa Muck

URL: http://www.slomedia.it/uploads/srednja_slika/dsc_0016.jpg (uporabljeno 2010-10-04)

Slika 6: Christine Nöstlinger

URL: http://hphotos-snc3.fbcdn.net/hs091.snc3/15849_193054691623_59594236623_2995520_538882_n.jpg
(uporabljeno 2010-10-04)

Slika 7: Anica in materinski dan

Muck, Desa 2001a: Anica in materinski dan. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slika 8: Mini unter Verdacht

Nöstlinger, Christine 2007b: Mini unter Verdacht. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer. 2. izdaja.

Slika 9: Mini muß in die Schule

Nöstlinger, Christine 1992a: Mini muß in die Schule. Wien: Dachs-Verlag.

Slika 10: Postavitev strani pri seriji Anica

Muck, Desa 2001a: Anica in materinski dan. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 38–39.

Slika 11: Postavitev strani pri seriji Mini (Dachs)

Nöstlinger, Christine 1992a: Mini muß in die Schule. Wien: Dachs-Verlag. Str. 12–13.

Slika 12: Postavitev strani pri seriji Mini (Sauerländer)

Nöstlinger, Christine 2007b: Mini unter Verdacht. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer. 2. izdaja. Str. 24–25.

Slika 13: Minijina družina

Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag. Str. 4.

Slika 14: Aničina družina

Muck, Desa 2004b: Anica in velika skrivnost. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 52–53.

Slika 15: Mini

Nöstlinger, Christine 1997a: Mini ist kein Angsthase. Wien: Dachs-Verlag. 5. izdaja. Str. 3.

Slika 16: Anica

Muck, Desa 2001b: Anica in grozovitež. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 5.

Slika 17: Presenečena Mini

Nöstlinger, Christine 1992a: Mini muß in die Schule. Wien: Dachs-Verlag. Str. 59.

Slika 18: Trmasta Anica

Muck, Desa 2002b: Anica in Jakob. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 27.

- Slika 19: Anica in Jakob
Muck, Desa 2002b: Anica in Jakob. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 63
- Slika 20: Mini in Maxi
Nöstlinger, Christine 2008a: Mini ist verliebt. Wien: Patmos Verlag / Sauerländer. Str. 7.
- Slika 21: Mojca
Muck, Desa 2001b: Anica in grozovitež. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 6.
- Slika 22: Moritz
Nöstlinger, Christine 2005: Mini muss ins Krankenhaus. Wien: Dachs-Verlag. Str. 5.
- Slika 23: Aničin oče
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 27.
- Slika 24: Minijin oče
Nöstlinger, Christine 1996: Mini erlebt einen Krimi. Wien: Dachs-Verlag. Str. 29.
- Slika 25: Jakobov oče
Muck, Desa 2002b: Anica in Jakob. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 13.
- Slika 26: Aničina mama
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 7.
- Slika 27: Minijina mama
Nöstlinger, Christine 1997a: Mini ist kein Angsthase. Wien: Dachs-Verlag. 5. izdaja. Str. 6.
- Slika 28: Aničina babica
Muck, Desa 2003: Anica in velike skrbi. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 50.
- Slika 29: Minijina babica
Nöstlinger, Christine 1994: Mini bekommt einen Opa. Wien: Dachs-Verlag. 2. izdaja. Str. 5.
- Slika 30: Jakobova babica
Muck, Desa 2002a: Anica in športni dan. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 14.
- Slika 31: Anica pri pakiranju
Muck, Desa 2004a: Anica in počitnice. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 6.
- Slika 32: Avto družine Zipfel
Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag. Str. 22.
- Slika 33: Mini in Moritz s prtljago
Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag. Str. 37.
- Slika 34: Jakob, Mojca in Anica
Muck, Desa 2004a: Anica in počitnice. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 11.
- Slika 35: 'Pokakani' Moritz
Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag. Str. 25.
- Slika 36: Mini v bojnih barvah
Nöstlinger, Christine 1992c: Mini fährt ans Meer. Wien: Dachs-Verlag. Str. 53.
- Slika 37: Jakobove sončne opeklino
Muck, Desa 2004a: Anica in počitnice. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 29.
- Slika 38: Anica in Jakob se izgubita
Muck, Desa 2004a: Anica in počitnice. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 55.

- Slika 39: Mini zagleda stolp
Nöstlinger, Christine 1997a: Mini ist kein Angsthase. Wien: Dachs-Verlag. 5. izdaja. Str. 55.
- Slika 40: Anica in Brencelj
Muck, Desa 2003: Anica in velike skrbi. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 37.
- Slika 41: Anica se izpove
Muck, Desa 2003: Anica in velike skrbi. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 54.
- Slika 42: Mini poškropi dečka
Nöstlinger, Christine 2004: Mini greift ein. Wien: Dachs-Verlag. Str. 38.
- Slika 43: Mini v nevarnosti
Nöstlinger, Christine 2004: Mini greift ein. Wien: Dachs-Verlag. Str. 35.
- Slika 44: Otroci z metlami
Nöstlinger, Christine 2004: Mini greift ein. Wien: Dachs-Verlag. Str. 54.
- Slika 45: Gospa Huber in Mauz
Nöstlinger, Christine 1992b: Mini und Mauz. Wien: Dachs-Verlag. Str. 18.
- Slika 46: Mini z bolno gospo Huber
Nöstlinger, Christine 1992b: Mini und Mauz. Wien: Dachs-Verlag. Str. 37.
- Slika 47: Anica in Puhi
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 14.
- Slika 48: Puhi zbolijo
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 24.
- Slika 49: Mama tolaži Anico
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 39.
- Slika 50: Anica riše zajčka
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 61.
- Slika 51: Jakob misli na mamo
Muck, Desa 2001c: Anica in zajček. Ljubljana: Mladinska knjiga. Str. 55.

11 Dodatek

11.1 Zapis pogovora z Andrejem Ilcem²⁴⁹, 18. junija 2010

Nadja Schellander: Serija Anica je menda nastala po vašem naročilu (prim. Švabič 2008, www.tvslo.si). Od kod ideja za serijo?

Andrej Ilc: Ideja je v bistvu prišla od naših prodajnih zastopnikov, ki so opazili na trgu serijo Christine Nöstlinger Mini, ki je koncipirana na podoben način: ne preveč besedila, veliko barvnih ilustracij, v obliki »prave« knjige. Ni slikanica, čeprav ima komaj kaj več besedila kot slikanica. To so knjige za tako imenovane začetniške bralce. Takih knjig tedaj na našem trgu skoraj ni bilo. Zdaj je vse drugače in je trg z njimi že skoraj prenasičen.

Tako sem začel razmišljati, da bi mogoče naredili svojo, domačo serijo, namesto da bi jo poiskali v tujini in jo kupili, ker to je sicer lažje, a se mi zdi, da na ta način težko izstopaš.

Potem sem, mislim, dejansko pisal več avtorjem krajše pismo z osnovnimi »gabariti«: za koliko stare, kako dolgo besedilo, kakšna tematika (sodobna), kakšen način pripovedovanja, in seveda z željo, da bi bila to serija. Od petih avtorjev je eden odgovoril, da mi lahko napiše eno, samo Desa je takoj rekla, da ona pa bi. Potem sva počasi začela. Že prva zgodba je bila dobra. Potem sicer ni izšla kot prva, ampak kot tretja: Anica in zajček. V bistvu je trajalo kar dolgo časa, da smo izdali prvo Anico. Mislim, da je trajalo od zamisli do realizacije kakšno leto in pol. V prvem letu so izšle tri, na začetku dve istočasno, ker se običajno te serije »štarta« z več kot eno knjigo. Na začetku smo tudi morali še malo popravljati, ker je Desa prej pisala za mladino, se pravi za starejše, to pa je le malo drugačen način pisanja. Tukaj niso ravno zaželeni metafore in podobne stvari, tako da je bilo treba slog prilagoditi in »izčistiti«. Zelo hitro je osvojila ta način pisanja. Tako da se mi zdi, da smo na koncu dobili serijo, v kateri je vseh deset naslovov dokaj enakovrednih.

Pa še ilustratorke ne smem pozabiti. Tudi ilustratorja smo iskali kar dolgo, na koncu smo se potem odločili za Ano Košir.

Nadja Schellander: Pri Mini so ilustracije povsem drugačne, nekoliko bolj karikaturne. Bi tudi za Anico prišle v poštev podobne ilustracije ali ste od vsega začetka želeli bolj realistične ilustracije, kakršne so zdaj?

Andrej Ilc: Ja, realistične, ker so tudi zgodbe realistične. Sicer so tudi zgodbe Mini realistične, ampak jaz nisem hotel, da bi bile ilustracije karikaturne. Mini je bila navdih, ker pač obdeluje problemske stvari, to je bila tudi ideja za Anico. Pri Mini smo se zgledovali tudi glede same oblike knjige: določeno število strani, omejena količina besedila in veliko barvnih ilustracij.

²⁴⁹ Andrej Ilc, rojen leta 1966 v Ljubljani, je študiral primerjalno književnost in sociologijo kulture na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani. Za slovenske revije in časopise (*Mladina, Delo, Dnevnik, Razgledi*) je pisal o glasbi in raznih knjižnih publikacijah. Leta 1996 je postal urednik za otroško in mladinsko književnost pri založbi *Mladinska knjiga*, od leta 2000 pa je vodja uredništva leposlovja pri isti založbi.

Nadja Schellander: Je bila tudi avtorici Desi Muck znana serija Mini in ste iz serije prevzeli tudi kakšno od tem?

Andrej Ilc: Ne, nič. Imel sem samo eno knjigo in mogoče sem ji dal tisto knjigo prebrati, se ne spomnim natančno. Šlo je, kot rečeno, bolj za obliko, za format in ciljno skupino. Teme so itak univerzalne, vsi otroci imajo bolj ali manj podobne probleme. Ko začneš razmišljati, katere bi bile teme, hitro prideš do ljubezni, pa nasilja med vrstniki in odnosa do smrti. Teme so, skratka, v večini tovrstnih serij podobne.

Nadja Schellander: Prebrala sem (prim. Jaklič 2004: 9), da je format in ciljno skupino za serijo Anica določilo uredništvo, omenili ste tudi že način pripovedovanja in obliko serije. Katere določitve so bile to še?

Andrej Ilc: Omejitev pri dolžini, se pravi, besedila je manj kot eno avtorsko polo. Potem problemskost. Z avtorico sva že vnaprej razpravljala o problemih, ki bi jih bilo smiselno obdelati, vsak je kaj predlagal. To so bile osnovne stvari, potem pa je seveda še najbolj odvisno od avtorja, kako to izpelje. Pri nas se to, da je nekaj nastalo »po naročilu« še sliši zmeraj grozno, tako rekoč že kot kakšna Disneyjeva tovarna. A ni čisto tako. Sam gledam na to bolj kot na nalogo. Desa je to nalogo opravila zelo uspešno, o čemer priča tudi to, da je dobila več nagrad in bila večkrat nominirana za Večernico. Dese, skratka, nisem zelo omejeval, moral sem samo poskrbeti za enotnost serije, v smislu, da je ton pripovedovanja ostajal vseskozi enak, da se izmenjujejo problemi in lažje teme, da je dolžina teksta ista. Desa je zelo disciplinirana avtorica. In z vsako knjigo je bilo manj dela.

Nadja Schellander: Ali ste kot urednik vplivali tudi pri izbiri literarnih likov?

Andrej Ilc: Moja osnovna želja je bila, da ima serija junaka oz. junakinjo. Anice se je spomnila ona, o drugih likih pa sva se malo pogovarjala. Določila sva Aničino družino, ki je pač ena taka konvencionalna družina, poleg Anice so v njej še starejša sestra Mojca, oče in mama. Potem pa je seveda prišel na vrsto Aničin prijatelj Jakob, ki je brez mame, ker mu je umrla. Na to so se navezali še sošolci in pes, ki pride še nekoliko pozneje, to so bolj obstranski, a nikakor ne nepomembni liki. Vse sva dorekla skupaj. Anica ni bila zamišljena kot super junakinja z nadnaravnimi močmi, ki lahko dvigne konja, ampak kot čisto navadna punčka, ki se ji dogajajo stvari, kakršne se pač dogajajo njenim vrstnikom. V tem smislu se mi zdi, da je zelo posrečena. Prijatelj Jakob pa je bil tudi zelo hvaležen lik, saj živi v enostarševski družini, ker mu je mama umrla. Je pa res, da je bil Jakob zraven že od samega začetka, saj se tema smrti in opis Jakobove izgube pojavita že v prvi napisani zgodbi Anica in zajček.

Nadja Schellander: Prebrala sem (prim. Švabić 2008, www.rtv slo.si), da je bilo ime Anica sprva sporno. Je ta podatek pravilen?

Andrej Ilc: Ne bi rekel, da je bilo ravno sporno. Desa si je izmislila to ime, meni pa se je na začetku zdelo morda preveč staromodno. Ampak sem se zelo hitro vdal in nisem kaj dosti moral Dese s tem. Sploh ker je rekla, da pri tem vztraja in potem se mora tudi urednik sprijazniti. Ime fanta pa smo res spremenili. Jakob je bil najprej mogoče Lojzek ali nekaj takega, ne spomnim se natančno, vsekakor je bilo ime tako, da ga bralci morda ne bi jemali čisto zares.

Nadja Schellander: *Kakor ste že omenili, je Anica namenjena zlasti začetniškim bralcem. Katere posebne značilnosti ima knjiga in kako ste izbrali pisavo?*

Andrej Ilc: Pisavo smo izbrali skupaj z ilustratorko Ano Košir, ki je knjigo tudi oblikovala. Tip pisave je celo kupila posebej za Anico, kar priča o njeni resnosti in vložku v ta projekt. Drugače pa smo bili zelo pozorni na razmerje med besedilom in slikami, velikost črk, število znakov v posamezni vrstici ter razmike med vrsticami, kar je za berljivost skoraj še bolj pomembno kot velikost črk. V samem besedilu prevladujejo kratki stavki brez metafor. Vse je torej na prvi pogled preprosto, čeprav mislim, da to ni nujno slabo. Znotraj teh omejitev se mi zdi posebna umetnost, da uspeš narediti presežek. Po moje je Desi to uspelo.

Nadja Schellander: *Leta 2004 je Desa Muck dejala, da je Anica zaključena (prim. Jaklič 2004: 9). Kljub temu sta potem izšla še dva naslova: leta 2005 Anica in prva ljubezen, leta 2007 pa Anica in skrivnostna maska. Ali lahko poveste, kako je do tega prišlo in ali je serija zdaj zares zaključena?*

Andrej Ilc: Že od začetka smo načrtovali deset naslovov. Na koncu sem se sicer moral malo bolj potruditi, da sem dobil še zadnja dva. Lahko bi jo konec koncev tudi še nadaljevali, ampak po deseti knjigi bi šlo to težje, kar bi se morda poznalo tudi knjigam, ki morda ne bi bile več tako dobre. Mislim, da smo zaključili ravno v pravem trenutku. Serija je kakovostno zelo uravnotežena. Določene knjige so sicer močnejše, ker so tudi njihove teme močnejše, na primer Anica in zajček s temo smrti, ena najboljših sploh, ali pa Anica in velike skrbi s temo medvrstniškega nasilja. Poleg tega je bila serija zamišljena tako, da so težjim sledile tematsko lažje knjige, recimo božična ali o počitnicah na morju.

Desa je iz vsake teme znala izvleči nek presežek. Pri zajčku se mi je itak zdelo, da ji je uspел genialen prizor, ko Jakob poskuša dobiti smrt na telefon. Pri knjigi o nadlegovanju pa se mi je tudi zdelo zelo dobro, ker ni nič olupševala te nevesele teme in je pokazala stvari točno take kot so. Anica se dela blazno pogumno in pravi, da bo ona že pokazala temu smrkavcu, ki jih izsiljuje. Potem se izkaže, da tega v resnici ne zmore. V resničnem življenju namreč ni tako, da bi punčka lahko ustrahovala starejšega mulca in morajo poseči vmes odrasli, ki ji tudi lahko povejo, zakaj pač ta fant to počne – ker je tudi njega strah. Kot urednika me je navdajalo prav s ponosom dejstvo, da imam tako inteligentno avtorico.

Nadja Schellander: Serija Anica je bila deležna številnih priznanj. Dvakrat je bila med finalistki za nagrado Večernica, sprejeta je bila na častno listo IBBY, nagrajena z Levstikovo nagrado in bila petkrat zaporedoma izbrana za Mojo najljubšo knjigo. Ste pričakovali oz. mogoče celo računali na takšen uspeh?

Andrej Ilc: Ja, smo. Že samo to, da je bilo to Desino delo, je napovedovalo uspeh. Že ko sem prebral prvo zgodbo pa se mi je zdelo, da bo vse skupaj res dobro. Je sicer tako kot pri večini serij tudi pri Anici malo trajalo, da se je »prijela«. V bistvu se ni prijela že s prvo, drugo knjigo, ampak šele s tretjo, četrto. Čisto iskreno povedano se je mogoče založba z Anico premalo ukvarjala, glede na to, kako dobra je bila in kakšna avtorica jo je pisala. Na nek način je zame to zamujena priložnost. Bralci so jo pa seveda vzeli za svojo. In razne žirije tudi.

Nadja Schellander: Ali si založba ob uspešnosti serije ne bi želela še več Anic?

Andrej Ilc: Seveda je kaj takega vedno v interesu založbe in če bi jih Desa napisala še pet, bi jih tudi izdali. Ampak očitno je serija prišla do nekega naravnega konca, ko jo je bilo najbolje končati. Ima pa to seveda tudi dobre plati. Če bi imela serija dvajset ali trideset naslovov, bi jo verjetno težko obdržali na približno istem kakovostnem nivoju. V tem Anica mogoče odstopa od podobnih serij, v tem, da v njej ni izšla nobena knjiga, ki bi bila bistveno slabša od najboljših.

Nadja Schellander: Mladinska knjiga izdaja kar nekaj serij, v starostni skupini začetniških bralcev sem poleg Anice odkrila npr. še Mavrične vile in Malo čarovnico Lili, za najstnike jih je potem še veliko več, predvsem fantastičnih in detektivskih.

Andrej Ilc: Trenutno jih niti nimamo toliko, mislim, da smo imeli nekoč še več mladinskih serij. Imamo trilogije, tetralogije in pentalogije, v glavnem fantazijske serije, ki imajo po tri, štiri ali pet knjig. Nekoč smo imeli Pet prijateljev Enid Blyton, pa potem slovenski pandan, serijo Zvesti prijatelji Bogdana Novaka, pa nemški pandan, 4 ½ prijatelji Joachima Friedricha, kar se mi je zdelo zelo zanimivo. Odlična se mi zdi tudi ameriška serija za slabše fantovske bralce Kapitan Gatnik.

Nadja Schellander: V nemško govorečem prostoru, pa tudi drugod po Evropi, je v zadnjih desetletjih v otroški in mladinski književnosti opaziti močan založniški trend k izhajanju knjižnih serij. Kaj je po vašem mnenju vzrok temu pojavu in kako ga ocenjujete?

Andrej Ilc: Mislim, da so serije že od nekdanj, vse od Enid Blyton in še prej, eno od gonil mladinske literature. Z založniškega stališča je to popolnoma razumljivo, ker ko se serija enkrat prime, se prodaja tako rekoč sama, oziroma založnik samo še skrbi, da knjige redno prihajajo na trg. Take izkušnje imamo tudi mi, čeprav še zdaleč ne z vsemi serijami. Vse se namreč ne primejo. Recimo, nam so se zelo prijele angleške Mavrične vile, ki so čisti »mass-market«, z anonimnimi avtorji, niti približno tako dobre, kot je Anica. Medtem ko smo pred kratkim začeli izdajati podobno serijo za fante Zaliv dinosavrov, ki pa se sploh ni prijela.

Serije se sicer da načrtovati, njihovega uspeha pa nikakor ne. Razen če je avtor zelo priljubljen, potem je precej verjetno, da bo serija imela nek odziv. V tujini obstajajo celo podjetja, tako imenovani »content providers«, ki razvijajo serije za množični trg. Mavrične vile, Zaliv dinozavrov in Lov na pošasti je na primer zasnovala ista skupina ljudi, potem pa so jih prodale založbam, a to so vse serije, ki ciljajo na množični trg in kvaliteta pisanja niti ni preveč pomembna. Jaz sicer nisem toliko pristaš tovrstnih serij, ker se mi zdi v redu, če ima serija resničnega avtorja, ne pa da je podpisana s psevdonimom. Zakaj zdaj prevladuje ta občutek, da je več serij? Ne vem, verjetno pa ne gre samo za občutek. Mislim, da se je tudi ta del založništva precej komercializiral in tudi pri nas je tega bistveno več, ker je pred leti zavladalo prepričanje, da je področje otroškega in mladinskega leposlovja itak »easy money«, ko samo izdaš katero koli knjigo in se ta prodaja tako rekoč sama od sebe. Posledica tega je, da pri nas izhaja ogromno in celo že skoraj preveč knjig.

Nadja Schellander: Desa Muck je tudi izjavila, da spet načrtuje serijo.

Andrej Ilc: Že dolgo se pogovarjava o novi seriji. Vsaj enkrat na leto se pogovarjava o tem. Bila bi čisto drugačna, ne takšna kot Anica, čeprav verjetno za isto starostno skupino. Na splošno me dosti bolj veseli izdajati slovenske avtorje kakor tuje, čeprav po drugi strani nerad delam razliko med njimi. Zdi pa se mi, da domači avtorji čisto na drugačen način komunicirajo z bralci, čeprav je bila Anica na nek način zamišljena dokaj univerzalno in nevtralnno, v smislu, da ni bila tako zelo omejena na slovenski prostor. Nikjer ni nobene konkretne omembe kraja, čeprav je sicer čutiti, da se zgodbe dogajajo tukaj in zdaj. A je nismo hoteli umestiti recimo v Ljubljano, ker bi se potem otroci iz Bovca ali Lenarta čutili nekako prikrajšani, češ zakaj se mora dogajati vse v Ljubljani. Jasno je, da se te zgodbe dogajajo nekje v večjem kraju, vse drugo je prepuščeno domišljiji.

Nadja Schellander: Ste že od začetka razmišljali tudi o tem, da bi serijo lahko prodali v tujino, mogoče tudi zaradi tega krajevna anonimnost?

Andrej Ilc: Ja, saj smo jo tudi poskušali prodati. V hrvaščino je bilo prevedenih nekaj knjig, ena med njimi, Anica in športni dan, je celo uvrščena v tamkajšnje domače branje, tako da je bila že večkrat ponatisnjena. Anica je izšla tudi v srbščini in romunščini. Mislim, da je bilo mogoče malo težav, ker morda nismo imeli najboljših prevodov v angleščino, pa tudi ilustracije niso tako dobro »potovale«, tu se je zgodba s prodajo ustavila na večjih tržiščih. Serij imajo tam dovolj, res je, da je naša boljša od večine, ampak tujih založnikov to niti ne zanima. Večina se na koncu raje odloči za svoje. Zato je s takšno serijo bistveno težji prodreti kot s kakšno zanimivo avtorsko slikanico, ki v prvi vrsti nagovarja z ilustracijami.

Nadja Schellander: Knjižne serije otroške in mladinske literature so pogosto označene kot trivialna literatura. Ali se s tem strinjate?

Andrej Ilc: Kar tako generalno je nemogoče reči, da so vse serije trivialne. Res pa je, kot sem že rekel, da večina založnikov izdaja serije iz komercialnih razlogov. Tiste, ki so načrtno producirane za množični trg, z brezštevilnimi nadaljevanji, so verjetno res bolj trivialne, a serija je lahko tudi izrazito avtorska, tako kot je recimo v primeru Anice ali Kapitana Gatnika, ki ju poganja izrazita avtorska invencija, brez diktata založbe ali prej omenjenega »content providerja«. Lahko rečemo, da od komercialnih serij, ki imajo pogosto anonimne avtorje, ni kakšne posebne koristi, kakšne posebne škode pa verjetno tudi ne. To so zgodbe, ki se hitro preberejo in to je bolj ali manj vse. Škodijo mladim bralcem gotovo ne, čeprav bi verjetno odrasli raje videli, da bi brali kaj »koristnega«.

Res je, da so šli koncepti serij že toliko naprej, da se jih dostikrat razvija že z mislijo, kaj se bo potem iz tega še počelo, kam se bo plasiralo junake in tako dalje. Tako da so knjige zgolj ena od cele linije izdelkov, tako imenovanega »merchandisinga«. Meni osebno, mogoče sem malo konservativen, to ni preveč blizu.

Nadja Schellander: *Vendar je bila tudi Anica televizijska nadaljevanka.*

Andrej Ilc: Iz Anice je žal nastala ne preveč dobra nadaljevanka, televizijsko dokaj dolgočasna, tipično slovenska. Čeprav po drugi strani vem, da so jo otroci kar gledali. Prenos v filmski medij žal ni uspel. Osebno pa bi Anico sicer raje videl v animirani različici.

Nadja Schellander: *Torej med knjižnimi serijami vidite nekatere, ki se lahko prištevajo k trivialni, komercialni, popularni literaturi oz. tudi serije, ki imajo drugačen nivo?*

Andrej Ilc: Anica gotovo ima literarno vrednost in še kaka taka serija obstaja. Recimo Kapitan Gatnik, ki se je po svetu prodal v več deset milijonskih nakladah, zame pa je to zelo zabavna in inteligentno napisana literatura. Mislim, da sploh ni nujno, da zaradi komercialnih nagibov založnikov pride ven trivialna stvar. Vse je odvisno od tega, kako dobri so avtorji in koliko se založniki potrudijo, da stvar naredijo in predstavijo, kot je treba.

Nadja Schellander: *Ali po vašem mnenju obstajajo določeni kriteriji, ki dovoljujejo uvrstitev posameznih serij v trivialno literaturo?*

Andrej Ilc: Znak je dostikrat že anonimen avtor, s katerim založnik v bistvu sporoča, da je on glavni, da »forsira« nekega junaka, ki ga pisec razvija v skladu s strogimi vsebinskimi in formalnimi smernicami in omejitvami. Trivialne serije znajo biti zaradi tega dokaj stereotipne, saj »presenečenje« tako rekoč ni dovoljeno. Osebno moram priznati, da se bolj kot po nekih jasnih kriterijih ravnam po občutku. Zdi se mi, da dobro serijo enostavno začutiš. Medtem ko gre trivialna bolj mimo.

Nadja Schellander: *Za konec še vprašanje k terminologiji, ki se mi je pojavilo ob pregledovanju nemške v primerjavi s slovensko literaturo: V nemško govorečem prostoru*

razlikujejo med »Buchreihe« (knjige z enakimi zunanjimi značilnostmi, ki izhajajo pri določeni založbi npr. na isto temo ali za isto starostno skupino; ponavadi so različni avtorji) in »Buchserie« (knjige enega avtorja z enakimi zunanjimi značilnostmi in ponavljajočimi se literarnimi liki). Ali je tudi v slovensko govorečem prostoru uveljavljeno takšno razločevanje?

Andrej Ilc: Po mojem vedenju v Sloveniji tega ni, pri nas je običajno kar »zbirka«. Mladinska knjiga ima zbirke, ki izhajajo že dolga leta: zbirka Čebelica, zbirka Sinji galeb, zbirka Odisej. Zgodi se tudi, da izdamo serijo kakšnega avtorja v zbirki. Kakšne serije pa izdamo v zbirki in jih ne promoviramo kot serijo, npr. zbirka Harry Potter, zbirka Mala čarovnica Lili ali zbirka Kapitan Gatnik. Včasih je pri nas itak veljalo, da mora biti vse v zbirkah, ker se na ta način knjigarnarji lažje znajdejo, saj že vnaprej vedo, kaj lahko v določeni zbirki pričakujejo. Zdi se mi, da je danes že precej drugače in so serije, sage in podobno že nekaj čisto vsakdanjega. To pripisujem predvsem nekritičnemu prevzemanju tujih vzorcev.

Nadja Schellander: *Pojem »zbirka« je po vašem mnenju torej dominanten?*

Andrej Ilc: Še vedno, čeprav vedno manj. Serije so vsaj k nam prišle šele pozneje, s Pet prijatelji, ki pa so bili pri nas »zbirka«. »Serija« je meni osebno, čisto jezikovno in z asociacijami na tekoči trak, grd izraz, čeprav opažam, da ga žal tudi sam vse več uporabljam.

Nadja Schellander: *Se vam zdi, da v slovenski jezikovni rabi razlikujejo med zbirko in serijo ali se pojma uporabljata sinonimno?*

Andrej Ilc: V slovenščini to razlikovanje ni dorečeno. Meni osebno je razlika čisto jasna. Zbirka je za mene nekaj bolj dolgoživega. Mladinska knjiga izdaja zbirke, ki jih po tehtnem razmisleku zapolnjevamo s knjigami različnih avtorjev: Sinji galeb ali Odisej, na primer, ki je zbirka problemskih romanov za mladino. Zame so zbirke še vedno bistvene, čeprav se zdi, da na trgu trenutno bolj prevladujejo serije, ki se bolj ali manj vrtijo okoli določenih junakov. Zgleda, da ta terminologija ni jasno določena in se uporablja kar izmenično, poljubno.

Nadja Schellander: *Najlepša hvala za pogovor.*

Intervjuvanec je zapis pogovora v pričujoči obliki overil in se strinja z njegovo objavo.
Opomba N. Sch.

11.2 Zapis pogovora z Darjo Lavrenčič Vrabec²⁵⁰ in Ido Mlakar²⁵¹, 22. junija 2010

Nadja Schellander: Za začetek vprašanje k terminologiji, ki se mi je pojavilo ob pregledovanju nemške literature v primerjavi s slovensko: V nemško govorečem prostoru se razlikuje med 'Buchreihe' (knjige z enakimi zunanji značilnostmi, ki izhajajo pri določeni založbi npr. na isto temo ali za isto starostno skupino; ponavadi so različni avtorji) in 'Buchserie' (knjige enega avtorja z enakimi zunanji značilnostmi in ponavljajočimi se literarnimi liki). Ali je tudi v slovensko govorečem prostoru uveljavljeno takšno razločevanje?

Darja Lavrenčič Vrabec: Ne, kolikor poznam strokovno literaturo iz različnih jezikovnih območij, ima germanski svet glede na tradicijo tukaj dosti natančnejšo terminologijo in izdelano sistematiko. Pojma zbirka in serija se v slovenščini pogosto zamenjujeta.

Ida Mlakar: Knjižna zbirka je utečen založniški pojem za recimo Sinji galeb ali Čebelico, znotraj zbirk izhajajo različni avtorji in različni naslovi, družijo jih prepoznavna oblika, oprema. Lahko pa zbirko sestavljajo bolj ali manj povezane zgodbe nekega junaka (Franc, Mini) ali neke skupine junakov (Novohlačniki, Pet prijateljev). Tako zbirko pri nas imenujemo nanizanka, knjižna nanizanka, podobno kot televizijska nanizanka. Ampak v teoriji tega ni.

Darja Lavrenčič Vrabec: Ne, v teoriji se ne ukvarjajo kaj dosti s tem. Moram reči, da moramo mi kot praktiki dostikrat prehiteti stroko s takimi poimenovanji, ki smo jih morali skovati, recimo za našo novo postavitev knjig na Oddelku za otroke in mladino, ki ne temelji v prvi vrsti na starostnih stopnjah, temveč se opira na bralne perspektive. Pri tem smo iskali soglasje pri različnih strokah, ampak navsezadnje smo morali sami izumiti pojme, ker teh ni bilo. Tudi za didaktike to ni dosti zanimivo področje, da bi se s tem ubadali, založnikom pa tudi zadošča izraz knjižna zbirka ali knjižnica.

Ida Mlakar: Pojem serija uporabljamo bolj redko.

Darja Lavrenčič Vrabec: Nekoliko to sega tudi na bibliotekarsko področje, ko se razume serija delovno žargonsko kot serijska publikacija, periodika.

Ida Mlakar: Tako, da se ne bi pojmi tukaj med sabo prekrivali.

Darja Lavrenčič Vrabec: Neke urejenosti pa recimo ni.

²⁵⁰ Darja Lavrenčič Vrabec, rojena leta 1964, je študirala na *Oddelku za slovanske jezike in književnosti* ter na *Oddelku za bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti* v Ljubljani, kjer je tudi magistrirala iz mladinske književnosti. Že kot absolventka je začela svojo poklicno pot v ljubljanski *Pionirski knjižnici*, ki ji je ostala zvesta vse do danes. Trenutno je vodja *Centra za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana*. V svojem strokovnem delu se tako po teoretični kot tudi praktični plati posveča predvsem promociji branja med mladimi bralci. Bila je tudi članica strokovne žirije za nagrado *Večernica*, trenutno pa je predsednica žirije za nagrado *Izvirna slovenska slikanica*.

²⁵¹ Ida Mlakar, rojena leta 1956, je študirala slovenistiko in primerjalno književnost na *Filozofski fakulteti* v Ljubljani. Kot trenutni vodja bibliopedagoških dejavnosti za otroke pri *Centru za mladinsko književnost in bibliopedagoške dejavnosti – Pionirska knjižnica Mestne knjižnice Ljubljana* ima med drugim na skrbi ure pravljič, vodstva po knjižnici za predšolske otroke in mlajše šolarje ter literarne sprehode po Ljubljani. Sodeluje pri revijah *Ciciban* in *Cicido*, je članica žirije za literarno nagrado *Večernica* in avtorica več otroških knjig.

Ida Mlakar: Pri zbirkah in serijah gre pravzaprav za isto pojmovanje. Razlika med zbirko in serijo je samo ta, da je enkrat uporabljena slovenska ustreznica, drugič tuja. Uporaba je čisto naključna, med pojmom ni nobene vsebinske razlike. Je pa res, da nameravamo v naš seznam v nadaljevanju uveljaviti vsebinsko razlikovanje med zbirko in nanizanko. Sicer je pa še en tip, ki mu pogojno lahko tako rečemo zbirka: zaokroženi romani v več delih, zlasti če so obsežnejši. (npr. Kronika starodavne teme, Harry Potter). Razen tega obstajajo tudi zbirke, ki pa jih založbe niso označile kot zbirko, recimo zgodbe o Francu. V takem primeru v Pionirski uporabljamo povezovalni naslov za zbirko, npr. Franc.

Nadja Schellander: *V nemško govorečem prostoru, pa tudi drugod po Evropi, je v zadnjih desetletjih v otroški in mladinski književnosti opaziti močan trend k izhajanju knjižnih serij. Kako vidite situacijo v slovenski otroški in mladinske književnosti?*

Darja Lavrenčič Vrabc: V devetdesetih letih se je zgodil ta hud prelom liberalnosti slovenskega založništva, večje število izdajateljev knjig za otroke in mladino, temu primerno se je začelo tudi povečevati število izdanih naslovov, sprožil se je plaz izdajanja trivialne literature, v glavnem prevodne. Vsega je bila kriva po mojih pojmih Enid Blyton. Z njo se je začel ta trend, ki še traja. Takrat se je s Petimi prijatelji ta plaz oziroma boom sprožil. Potem ima slovensko ustreznico oz. nadgradnjo (kot to označuje dr. Igor Saksida) v Zvestih prijateljih Bogdana Novaka. Pozneje so se pa začeli sipati prevodi še drugih bralno manj zahtevnih (trivialno zasnovanih) knjižnih zbirk, kot npr. Skrivnosti (Enid Blyton), Novohlačniki (Thomas Brezina), Časovni stroj, Baletni copatki, Kurja polt (R.L.Stine) ...

Ida Mlakar: Potem so pa tudi razne nogometne zgodbe, pa zbirka Grozni Gašper, moja naj knjiga po izboru mladih bralcev. Slovenskih zbirk za začetne bralce ni veliko.

Darja Lavrenčič Vrabc: Saj pravim, da smo tukaj bolj bosi in bo treba to praznino še zapolniti. Nimamo ravno nekega hudega korpusa avtorjev za to področje. Imamo recimo slikaniške avtorje in avtorje mladostniških romanov, ravno tole je pa malo bela lisa. Sigurno je težje napisati nekaj takih nanizank, kot na primer deset različnih slikanic. Izziv pa je avtorjem in tudi založnikom. Upamo in želimo, da se bo to kmalu zgodilo.

Nadja Schellander: *Kaj je po vašem mnenju vzrok tega pojava in kako ocenjujete ta trend?*

Ida Mlakar: Mislim, da so po eni strani kar založniški vzroki v ozadju. Kar se tiče zbirk, namenjenih začetnim bralcem, je v ospredju tudi nova tržna niša. Izdajatelji teh zbirk strežejo potrebam začetnega branja. To so povečini tudi po naročilu pisana besedila. Mislim, da je tukaj literatura malo v ozadju, ker je namembnost tako v prvem planu. Nekatera so dobro brana, tudi stroka jih pohvali, taka je recimo zbirka Anica. Zbirka Anica prinaša realistične zgodbe, deloma problemske, napisane za ciljno skupino otrok, recimo od sedem do devet let, ki so že začetni bralci. Gre za problematiko iz njihovega vsakdana, avtorica je dobro zadela življenje otrok v tem starostnem obdobju. Prevedene zbirke za začetno branje pa prinašajo vsega po malo. Znotraj se znajdejo zelo različni žanri, od detektivk, grozljivk, znanstvenofantastičnih pripovedi do družinskih ali šolskih zgodb. So povečini zabavne in

napete, da ne bi odvrnile začetnih bralcev od branja. Povečini ne prinašajo zahtevnejšega branja. Mislim, da je v teh zbirkah založništvo odkrilo novo tržno priložnost in zagrabilo z vsemi štirimi, ker ve, da se bo bolje prodajalo, če razdeliš dela po starostnih stopnjah.

Nadja Schellander: Kaj menite, je skrivnost uspešnosti knjižnih serij?

Ida Mlakar: Mislim, da gre za pomemben psihološki moment: mladi bralec sprejme nekega knjižnega junaka za svojega in je zainteresiran še za kakšno njegovo prigodo. Enostavno ga nekako udomači, postane nekako njegov knjižni prijatelj. Takšna je recimo zbirka Mavrične vile: mlade bralke zelo nestrpno čakajo na naslednja nadaljevanja. Če gre za zaokrožen roman v več delih, pa je zanimanje še toliko večje. Gre za to, da posvojiš knjižne junake, z njimi živiš in ti postanejo na nek način blizu. Ta psihološki moment napetosti se da lepo izrabiti za izdajanje serij oziroma knjižnih zbirk.

Nadja Schellander: Od leta 2001 je za Mojo najljubšo knjigo (slovensko in prevedeno) vedno bila izbrana knjiga, ki izhaja v obliki serije: Košarkar naj bo, Anica in Pozor pravljice oz. Harry Potter, Pet prijateljev, Grozni Gašper in Somrak saga. Leta 2010 pri prevodni literaturi zajemajo knjižne serije kar prvih dvanajst mest. Kako je po vašem mnenju prišlo do tako izrazitega rezultata in zakaj mislite, da so serije pri mladih bralcih tako priljubljene?

Ida Mlakar: Podobno kot pri filmskih nadaljevankah ali nanizankah npr. Shrek prvi, drugi, tretji in Shrek zdaj končno četrti del, to pričakovanje drži v napetosti otroke tudi pri knjižnih zbirkah. Če je knjiga uspešnica, pogosto izide tudi njeno nadaljevanje, včasih se izoblikuje cela zbirka. Dostikrat njihova kakovost tudi pade: začetni deli so dobri, v nadaljevanju pa slabši, polagoma se zbirke tudi malo naveličamo.

Pri akciji Moja naj knjiga po izboru mladih bralcev smo se domislili povezovalnega naslova. Mladi bralci lahko glasujejo za zbirko kot celoto, ne za posamezne naslove znotraj njih (npr. Somrak saga, Grozni Gašper, Pet prijateljev, Zvesti prijatelji, Mini). Če bi jih v glasovanju omejili na posamezni naslov znotraj zbirke, bi bil rezultat dosti nižji. K tej rešitvi so nas napotili bralci sami, ker so zbirko kot celoto izbrali kot najljubšo. S tem so nam tudi povedali, da imajo radi zbirke.

Nadja Schellander: Knjižne serije (otroške in mladinske literature) so pogosto označene kot trivialna literatura. Ali se s tem strinjate?

Ida Mlakar: Načeloma se strinjam, vendar ne v celoti. Gre pravzaprav za lažje branje, pri katerem je namembnost v ospredju. Gre tudi za zabavno branje, ki ga bralec z lahkoto osvoji, in ne za kakšno pretirano razmišljujoče branje. Besedišče je enostavno, prikazani so vsakdanji problemi, besedila vsebujejo veliko humorja in dogodivščin. To se pravi, da je literatura malo bolj v drugem planu. Slikaniški tekst, ki je lahko veliko krajši kot besedilo iz takšne zbirke, je lahko literarno kompleksnejše kot besedilo za začetne bralce. Obstajajo tudi »pravila«, kakšno naj bo besedilo za začetno branje: kako naj bo dolgo, postavljeno, kolikšen naj bo razmik med

vrsticami, kakšen naj bo delež ilustracij, velikost črk ipd. Ni nujno, da take zbirke kar povprek označimo kot trivialne – veliko jih je povsem solidnih, vendar v rangu manj zahtevnega branja. Zato so primerne tudi za oklevajočega bralca, torej bralca, ki ne bere rad. Znotraj teh zbirk se pojavljajo tudi žanri, od grozljivk ali detektivk do kriminalk ali pustolovščin, ki pa so prilagojeni starostni skupini začetnih bralcev. Žanr je lahko tudi zelo dobra literatura, ampak po večini pa le izhaja bolj iz trivialne literature.

Nadja Schellander: Katere značilnosti mora po vašem mnenju imeti serija, da jo lahko oziroma ne moremo uvrstiti v trivialno literaturo?

Ida Mlakar: Značilnosti, ki uvrščajo neko zbirko v trivialno literaturo, zagotovo so. Nekaj smo jih že našli: predvidljiv pripovedni vzorec, stereotipni junaki, dogodki, okoliščine, prepoznavni žanri, funkcija zabave, sprostitve, ugodja ipd. Ne bi pa tako na splošno rekla, da knjižne serije vse po vrsti sodijo v trivialno literaturo. Tudi sam žanr še nujno ne pomeni triviale, je pa to lahkotnejše, zabavnejše, netežno, nezahtevno, neproblemsko branje. Če vzamemo na primer zbirki Mini in Franc, prinašata čisto solidne zgodbe, primerne za to starostno obdobje. Tako kot Anica. Ne bi rekla, da so literarni presežki, ampak so na solidni ravni, primerni za toliko stare otroke, ni pa to neka »velika« literatura. Ampak za tako stare otroke seveda tudi ne moreš ponuditi bolj zahtevne literature. Pri slikanici je drugače, ker je to medij, ki je hkrati namenjen otrokom in odraslim. Tam pisatelj lahko marsikaj pove med vrsticami. Serije kot Mini, Franc in Anico ne bi ravno uvrstila med trivialno literaturo. Novohlačniki so na primer veliko bolj trivialni ali pa Soba nočne more, saj zbirki nimata ambicij biti literatura, ampak služita bolj zabavi in sprostitvi. Bralci, ki so jim vseč fantazijske zgodbe, lahko hitro naletijo na kakšno trivialno, medtem ko so zgodbe iz realističnega sveta bolj solidna literatura. Ne kak presežek, ampak vendar. Nekater take zbirke so boljše, druge slabše, ne bi jih kar vse označila kot trivialne. Trivialno je vedno slabšalna opredelitev. Kakšne od teh serij pa so tudi izrazito trivialne. Znotraj serij so zelo velike razlike, kakovost je različna. Kot je neka posamezna knjiga literarno boljša ali slabša, so tudi serije različne. Nekater trivialne, druge so pa kar solidne knjige. Enako je pri zbirkah, ki so namenjene začetnemu bralcu z namenom izboljšati bralno tehniko. Tudi te so lahko različnih kakovostnih nivojev od solidnih do slabih. Ne bi rekla, da so trivialne, ampak zelo povprečno izdelane zbirke, ki ne prinašajo nekih literarnih presežkov, ker je pač namembnostni vidik v prvem planu. Literatura oziroma literarnost pa je bolj v ozadju. So pa tudi zbirke, ki so izredno kvalitetna literatura. Še vedno mislim, da velika večina teh zbirk ni velik literarni presežek, ampak se med njimi najdejo tudi taki.

Darja Lavrenčič Vrabec: Po Hladniku²⁵² je mnogo značilnosti. Od junakov, ki so super-junaki in se znajdejo v situacijah, ki niso ravno običajne, in zmorejo rešiti vse probleme, kar ne odgovarja ravno realnosti. Trivialna literatura je precej žanrska, ni pa nujno. Ne moremo reči, da žanr a priori pomeni tudi trivialno. Za Anico nikakor ne bi rekla, da je trivialna. Gre za solidno branje, namenjeno otroku na začetku bralne poti. Novost je tudi to, da se je avtorica

²⁵² Miran Hladnik (*1954), redni profesor za slovensko književnost na *Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete* v Ljubljani, je avtor knjige *Trivialna literatura*, ki je leta 1983 izšla v zbirki *Literarni leksikon* (21. zvezek) pri *Državni založbi Slovenije*.

lotila realističnih tem na korekten, nesentimentalen način. Od smrti bodi si človeka ali hišnega ljubljence do nasilja med vrstniki. Ker ravno tega bralca ne zanimajo več pravljice, ampak ga zanima realni svet.

Literarna teorija pusti tukaj čisto odprte prostore interpretacij. Značilnost trivialnosti je gotovo nek značilen vzorec, predvidljivost, tako da izkušen bralec že takoj na začetku začne sumiti, kako bo avtor zgodbo zapletel in razpletel. Neka predvidljivost torej, nek klišejski junak. Na primer Pet prijateljev ali Zvesti prijatelji, čeprav so ti na neki višji ravni. Anica nič tega nima, pač eno odraščanje, eni problemi, s katerimi se otrok srečuje in ti so čisto korektno rešeni. Naj opozorim še na nekaj pomembnega, ne le, da so Anico, književno osebo, posvojili in vzeli za svojo junakinjo slovenski mladi bralci (no, svoj ščepec k še večji priljubljenosti je prispeval tudi odličen prenos na filmski trak, tako je nastala TV nanizanka v 10 delih, ki so jo slovenski otroci spremljali na TV ekranih, težko pričakovali vsakega petka zvečer ob 20. uri, ko je bila ta nanizanka na vrsti na prvem programu slovenske nacionalne televizije), celo strokovna žirija za nagrado Večernica je Anico kar trikrat uvrstila med 5 finalistov, in sicer kot finalistko za leto 2001 (Anica in zajček), 2003 (Anica in velike skrbi) in leto 2004 (Anica in velika skrivnost). To pa je pomembna referenca, tudi znak literarne kvalitete, če so kar tri dela trikrat kandidirala za to ugledno nacionalno nagrado s področja slovenske mladinske književnosti.

In še to, mimogrede, otroci v knjižnici, pa tudi moja sedemletna hčerka so me spraševali, kje Anica živi, v katerem kraju, ulici, na katero šolo hodi. Torej je pisateljici resnično uspelo ustvariti knjižno junakinjo, ki je kot resnična deklica, njihova vrstnica, katero bi radi obiskali, z njo poklepetali.

Nadja Schellander: Anica je bila petkrat zapovrstjo izbrana za Mojo najljubšo knjigo. Kako si razlagate izjemno priljubljenost serije Anica pri mladih bralcih?

Ida Mlakar: Zanimivo je to, da je priljubljena tudi pri starejših bralkah, na primer tistih, ki so že v višjih razredih. Zbirka prinaša družinske zgodbe in popiše probleme mlajših otrok ter najstnikov, ne nazadnje tudi probleme odraslih in družbe nasploh. V njih se zlahka lahko prepoznajo različne generacije otrok in odraslih. Gre za družinsko tematiko. Opisan je naš družinski vsakdanjik, s pravo mero problemov, kot je problem nasilja med vrstniki, strahu, smrti, revščine, prve ljubezni. To so sodobni tukajšnji problemi, prikaz dejanske povprečne družine, ki so poleg tega predstavljeni na duhovit in zabaven način ter tudi pozitivno razrešeni. Otroci se v njih zlahka prepoznajo, morda od tod njihova priljubljenost. Morda tudi zaradi optimizma in humorja, ki je mladim bralcem zelo blizu.

Nadja Schellander: Knjižni seriji Anica in Mini sta v Priročnikih za branje kakovostnih mladinskih knjig uvrščeni med knjige za začetno samostojno branje. Ali se vam zdijo knjige posebno vzorno prilagojene mladim bralcem začetnikom?

Ida Mlakar: Nekatere dobre zbirke so zelo pozorne na potrebe začetnega bralca, saj so tudi narejene za to rabo. Kot že omenjeno obstajajo normativi, kakšna naj bo dobra zbirka za

začetne bralce, tisk, oprema, dolžina besedila, zahtevnost besedila, delež ilustracij, izbor črk ipd. V takšni knjigi je morda le nekaj več besedila kot v kakšni slikaniški izdaji, ampak če jo otrok prebere sam, lahko reče, da je prebral knjigo. Poleg tega so nekatere zbirke primerne tudi za oklevajočega bralca, torej bralca, ki sicer že samostojno bere, a ne bere rad. Za take bralce so primerne zbirke stripov npr. Asterix, Tintin, Grozni Gašper ipd.

Nadja Schellander: Med knjižnimi serijami – vsaj tako se zdi – prevladujejo fantastične, detektivske idr. serije. Anica in Mini sodita med knjižne serije realistične proze, ki prikazujejo vsakdanje življenje in dogodivščine otrok. Ali menite, da imata kot taki v razliki z drugimi serijami poleg funkcije zabavanja mladih bralcev tudi druge funkcije kot npr. socializacijsko ali vzgojno funkcijo?

Ida Mlakar: Seveda jih imajo. Literarno opisovanje problemov iz vsakdanjega življenja ponuja tudi priložnost, da se otroci spopadejo z lastnimi problemi ali da vsaj postanejo občutljivi zanje. S pomočjo zgodbe otrok lahko razume, kaj pomeni v medsebojnih odnosih zaupanje, pogovor, dogovor, vživljanje v drugega, dojame tudi, kako lahko s pomočjo drugih rešuje lastne težave. Vse to te knjige prinašajo. Mislim, da so zato solidne knjige. Niso ravno literarni presežki, ampak solidne knjige. Zbirke kot Anica, Mini in Franc igrajo seveda tudi vzgojno in socializacijsko funkcijo, vendar na prijazen način, brez dvignjenega pedagoškega kazalca. Saj mladinska literatura se mora vedno spopadati s tem vzgojnim momentom, kako ga bo vklopila v zgodbo. Zato so omenjene zbirke tudi dobre, saj so znale vključiti pravo mero vzgojnosti.

Nadja Schellander: Najlepša hvala za pogovor.

Intervjuvanki sta zapis pogovora v pričujoči obliki overili in se strinjata z njegovo objavo. Opomba, N. Sch.

11.3 Zapis intervjuja Lejle Švabič z Deso Muck, 14. oktobra 2008

Intervju je objavljen kot videoposnetek v Multimedijem centru RTV Slovenija, URL: <http://www.rtv slo.si/kultura/priporocamo/desina-anica-se-seli-na-tv-zaslone/156867>
(uporabljeno 2010-03-26)

Lejla Švabič: Najprej me zanima, če lahko še enkrat poveste, kako je sploh prišlo do snemanja, do zgodbe, da ste začeli pisati.

Desa Muck: Do samega snemanja je prišlo tako, kakor je, mislim, zelo običajna pot. Vprašajo te, če jim prodaš avtorske pravice in ti rabiš denar in prodaš avtorske pravice. Sicer pa do

same zgodbe, do same serije Anica, pa je prišlo na prošnjo Andreja Ilca, urednika za otroško književnost pri Mladinski knjigi. On je takrat naprosil, mislim da, več slovenskih avtorjev, če bi bili zmožni napisati serijo otroških knjig, ker te serije so bile takrat zunaj že zelo popularne. Ampak mislim, da sem bila jaz edina, ki se je odzvala na to vabilo, ker me je zanimalo, če to znam. Seveda sem dosti razmišljala o tem, kaj bi utegnilo otroke zanimati. Potem sem si sestavila like, teme in tako naprej in se lotila dela. Nisem si pa, priznam, čisto nikoli, niti v sanjah, predstavljala, da bi lahko bila Anica tako zelo uspešna, kot je.

Lejla Švabič: No, ampak saj ste že pred Anico napisli kakšno zgodbo za otroke.

Desa Muck: Ne, za tako majhne pa ne.

Lejla Švabič: A bolj mladinsko?

Desa Muck: Ja, Anica je za otroke prva stvar. Mladinske sem prej pisala, za najstnike.

Lejla Švabič: A lahko pričakujemo kaj novega?

Desa Muck: Za otroke? Ja, ravno zdaj smo na tem, da se bo spet nekaj začelo.

Lejla Švabič: Kakšen namig ali ostaja skrivnost?

Desa Muck: Zgleda, da bo spet serija.

11.4 Moja najljubša knjiga 2010 – Seznam 100 najbolj priljubljenih mladinskih knjig

Seznam je objavljen na spletni strani Knjižnice Otona Župančiča – Moja najljubša knjiga,

URL: http://www.naj-knjiga.si/nosilci_priznanj/Seznami/moja_naj_2010.pdf

(uporabljeno 2010-10-11)

Moja najljubša knjiga 2010 100 najbolj priljubljenih mladinskih knjig, slovenskih in prevedenih

1.	Stephenie Meyer	Somrak saga - zbirka	1156 T
2.	Francesca Simon	Grozni Gašper - zbirka	887 T
3.	Adam Blade	Lov na pošasti - zbirka	665 T
4.	Daisy Meadows	Mavrične vile - zbirka	643 T
5.	Enid Blyton	Pet prijateljev - zbirka	403 T
6.	Knister	Mala čarovnica Lili - zbirka	402 T
7.	Primož Suhodolčan	Pozor, pravljice! - zbirka	389 D
8.	Dav Pilkey	Kapitan Gatnik - zbirka	294 T
9.	Primož Suhodolčan	Živalske novice - zbirka	243 D
10.	R(obert) L(awrence) Stine	Soba nočne more - zbirka	241 T
11.	Mary Pope Osborne	Čarobna hišica na drevesu - zbirka	224 T
12.	Hergé	Tintin - zbirka	221 T
13.	Goran Vojnovič	Čefurji raus!	221 D
14.	Astrid Lindgren	Pika Nogavička	220 T
15.	Thomas Brezina	Novohlačniki - zbirka	218 T
16.	Roald Dahl	Matilda	211 T
17.	Meg Cabot	Princeskini dnevniki - zbirka	191 T
18.	Bourgeois, P./Jennungs, S.	Frančkove zgodbe - zbirka	174 T
19.	Josip Vandot/Andrej Rozman Roza	Kekec	168 D
20.		Guinnessova knjiga rekordov	167 T
21.	Sue Bentley	Čarobni muc - zbirka	145 T
22.	Albert Uderzo	Asterix - zbirka	143 T
23.	Eoin Colfer	Artemis Fowl - zbirka	142 T
24.	John Ronald Reuel Tolkien	Gospodar prstanov - zbirka	142 T
25.	Joachim Masannek	Vražja nogometna družina - zbirka	141 T
26.	Primož Suhodolčan	Peter Nos - zbirka	141 D
27.	Jacqueline Wilson	Punce - zbirka	135 T
28.	Meg Cabot	Princeskin dnevnik - zbirka	129 T
29.	Vid Pečjak	Drežek in trije Marsovčki	129 D
30.	Anna Casalis	Mišek Tip - zbirka	125 T
31.	Enid Blyton	Nodi - zbirka	124 T
32.	Isabel Abedi	Lola - zbirka	123 T
33.	Kajetan Kovič	Maček Muri	117 D
34.	C(live) S(taples) Lewis	Zgodbe iz Narnije - zbirka	115 T
35.	R(obert) L(awrence) Stine	Kurja polt - zbirka	113 T
36.	Desa Muck	Lažniva Suzi	111 D
37.	Desa Muck	Blazno resno - zbirka	110 D
38.	Desa Muck	Hči lune	105 D
39.	Roald Dahl	Charlie in tovarna čokolade	101 T
40.	Christopher Paolini	Eragon	96 T
41.	Cecily Von Ziegesar	Opravljevka - zbirka	91 T
42.	Christian Bieniek	Korina Korenček - zbirka	87 T
43.	Walt Disney	"vse knjige Walta Disneya"	85 T
44.	Dušan Čater	Pojdi z mano	84 D
45.	Bogdan Novak	Zvesti prijatelji - zbirka	82 D
46.	Janja Vidmar	Matic - zbirka	79 D
47.	Fran Levstik	Martin Krpan	78 D
48.	Tone Seliškar	Bratovščina Sinjega galeba	75 D
49.	Christine Nöstlinger	Franceve zgodbe - zbirka	73 T
50.	Tony DiTerlizzi	Skrivnost hiše Pajkovski - zbirka	70 T
51.	Jacqueline Wilson	Deklica Lola Rose	69 T
52.	Eric Knight	Lassie se vrača	67 T

53.	Svetlana Makarovič	Kosovirja na leteči žlici/Kam pa kam, kosovirja?	65	D
54.	Philip Pullman	Njegova temna tvar - zbirka	65	T
55.	Cindy Jefferies	Šola za zvezdnike - zbirka	64	T
56.	Anthony Horowitz	Alex Rider - zbirka	64	T
57.	Dominic Barker	Blart: fant, ki ni hotel rešiti sveta	63	T
58.	Astrid Lindgren	Ronja, razbojniška hči	62	T
59.	Jacob Grimm	Rdeča kapica	62	T
60.	Joachim Friedrich	4 1/2 prijatelji - zbirka	62	T
61.	Fran Milčinski	Butalci	60	D
62.	Vitan Mal	Sreča na vrvici	58	D
63.	Geronimo Stilton	Zabavne zgodbe - zbirka	55	T
64.	Ida Mlakar	Bibi in Gusti - zbirka	55	D
65.	Eoin Colfer	Knjižničarka Mrcina	54	T
66.	Bianka Minte-König	Ljubezen in skrivnost - zbirka	54	T
67.	Marilyn Kaye	Replika - zbirka	54	T
68.		Mi, otroci s postaje Zoo	53	T
69.	Jürgen Banscherus	Detektiv Kvjatkovski - zbirka	53	T
70.	Helena Kraljič	Prijateljice in rastlinjak smrti	52	D
71.	Anthony Horowitz	Moč petih - zbirka	52	T
72.	Christine Nöstlinger	Mini - zbirka	51	T
73.	Ela Peroci	Muca Copatarica	51	D
74.	Ivan Sivec	Zadnji mega žur	51	D
75.	Roald Dahl	VDV: [veliki dobrodušni velikan]	51	T
76.	Sue Townsend	Jadran Krt - zbirka	50	T
77.	Gerit Kopietz	Karla Umek & Doktor Kukalo - zbirka	50	T
78.	Lian Hearn	Saga o Otorijih - zbirka	47	T
79.	John Boyne	Deček v črtasti pižami	47	T
80.	Janja Vidmar	Princeska z napako	47	D
81.	Dušan Dim	Distorzija	47	D
82.	Michelle Paver	Kronika starodavne teme - zbirka	47	T
83.	Nejka Omahen	Silvija	47	D
84.	Roald Dahl	Čarovnice	46	T
85.	Voranc Prežihov	Solzice	46	D
86.	Daniel Defoe	Robinson Crusoe	46	T
87.	Madonna	Angleške rožice	46	T
88.	Garth Nix	Sabriel	45	T
89.	Anton Ingolič	Tajno društvo PGC	44	D
90.	Svetlana Makarovič	Sovica Oka	43	D
91.	Tomo Kočar	Lumpi iz 3. a	43	D
92.	Erich Kästner	Dvojčici	42	T
93.	France Bevk	Pastirci	41	D
94.	Gudrun Mebs	Nedeljka	40	T
95.	Lois Duncan	Hotel za pse	40	T
96.	Luc Besson	Artur in minimojčki - zbirka	40	T
97.	Desa Muck	Sama doma	40	D
98.	Tone Seliškar	Mule	40	D
99.	Nejka Omahen	Življenje kot v filmu	40	D
100.	Miki Muster	Dogodivščine Zvitorepca, Trdonje in Lakotnika - zbirka	40	D